

**Gods oordelen
vóór,
rond
en ná
Jezus' terugkomst**

Nico Bakker

Inhoud

Gods oordelen vóór, rond en ná Jezus' terugkomst	5
Inleiding en reflectie op wat anderen naar voren brengen	23
Onthulling na onthulling	25
Conclusies	27
Overzicht van de bijlagen	33
Register met Bijbelplaatsen	191

Gods oordelen vóór, rond en ná Jezus' terugkomst

Oordeelt God in etappes?

Welke rol spelen God de Vader en God de Zoon daarin?

Is Jezus Christus tijdens elk tijdgewricht onze Parakleet, onze voorspraak?

Of neemt Jezus ná zijn terugkomst de rechtspraak over van zijn Vader?

Uit de belijdenisgeschriften maak ik op dat Jezus inderdaad alle rechtspraak op zich neemt.

Daar is de belijdenis van Nicea duidelijk over:

Op de derde dag is Hij opgestaan overeenkomstig de Schriften. Hij is opgevaren naar de hemel, zit aan de rechterhand van de Vader en zal in heerlijkheid weerkomen om te oordelen de levenden en de doden. En zijn rijk zal geen einde hebben

En in de Nederlandse Geloofsbelijdenis staat:

Artikel 37 - Het laatste oordeel Tenslotte geloven wij in overeenstemming met Gods Woord, dat als de door de Heer bepaalde tijd — die aan alle schepselen onbekend is — gekomen en het getal van de uitverkorenen vol zal zijn, onze Here Jezus Christus uit de hemel zal komen, lichamelijk en zichtbaar, op dezelfde wijze als Hij naar de hemel is opgevaren (Hand. 1:11), met grote heerlijkheid en majesteit. Hij zal Zich openbaren als Rechter over levenden en doden, terwijl Hij deze oude wereld in vuur en vlam zet om haar te zuiveren. Dan zullen voor deze grote Rechter persoonlijk verschijnen alle mensen die ooit geleefd hebben: mannen, vrouwen en kinderen, gedagvaard door de stem van een aartsengel en het geklank van een goddelijke bazuin (1 Tess. 4:16). Want al de gestorvenen zullen uit de aarde verrijzen en de zielen zullen verenigd worden met het eigen lichaam waarin zij geleefd hebben. Zij die dan nog leven zullen niet sterven zoals de anderen, maar in één ogenblik veranderd worden en van vergankelijk onvergankelijk worden. Dan zullen de boeken geopend en de doden geoordeeld worden (Openb. 20:12) naar wat zij in deze wereld gedaan hebben, hetzij goed hetzij kwaad (2Kor. 5:10). Ja, de mensen zullen rekenschap moeten geven van elk ijdel woord dat zij gesproken hebben (Matt. 12:36), al vindt de wereld zulk spreken slechts spel en tijdverdrijf. Dan zal wat door de mensen in het verborgen bedreven is, ook hun huichelarij, openlijk voor allen aan het licht gebracht worden.

Maar op welk moment is Jezus Christus dan onze voorspraak?

Op dit moment zit Jezus Christus aan Gods rechterhand. Hij ontving al vóór zijn troonsbestijging alle macht in hemel en op aarde.¹ Maar dat niet alleen. Hij ontving ook de sleutels van de dood en het dodenrijk.²

Je zou kunnen veronderstellen dat Jezus nu zijn gang kan gaan. Maar dat is niet zo. Jezus betreft de Vader bij al zijn beslissingen. Daarbij pleit en bidt Hij voor ons. Niet omdat de Vader 'strenger' is, maar om zo aan ons duidelijk te maken dat onze verlossing van de Zoon komt. Door de Zoon, die in eenswillendheid met de Vader leeft, worden we op dit moment geregeerd.

Ik denk dat door die samenspraak tussen de Vader en de Zoon de Zoon telkens nog iets bijleert. Dit, omdat Hij bij Zijn terugkomst nog zelfstandiger als Rechter gaat optreden.

Zo gezien is Hij ons ten voorbeeld. Wij waren in Adam beelddragers van God. Jezus gaat die positie van ons herstellen en zal ons vervolmaken. Maar dan? Welke houding nemen we dan aan?

¹ Matteüs 28:18

² Openbaring 1:18

Jezus gaat ons voor om eenswillend met de Vader te zijn. Adeldom verplicht. Ook al worden we op een gegeven moment volmaakt, dan nog zijn we niet gelijk aan God. Dan valt er nog veel te leren in gehoorzaamheid en in aanbidding.

Wij zullen pas vervolmaakt worden nadat Jezus terugkomt. Hij zal dan plaatsnemen op een witte troon³ en alle mensen zullen voor die troon verschijnen. Maar niet allen tegelijk, want Hij zal eerst de schapen van de bokken scheiden. Hoe?

We weten dat in de eindtijd satan zal worden losgelaten⁴ en dat hij even later in de poel van vuur en zwavel gegooid zal worden.⁵ Hoewel Openbaring niet altijd in chronologische volgorde is te lezen, is het aannemelijk dat hier wél te doen. Dat betekent dat Jezus Christus pas zijn witte troon bestijgt nadat satan is afgevoerd in de poel van vuur en zwavel. Eerst wordt de satan door vuur uit de hemel, door Gods heilige engelen, afgevoerd voordat Jezus Christus terugkomt.

Dit betekent dat de strijd van Gog en Magog⁶, waarbij de geliefde stad⁷ wordt omsingeld, dan achter de rug is. Jezus komt terug nadat de macht van satan gebroken is. Zo komt Jezus terug als overwinnaar, die daarna het laatste oordeel zal vellen. Iedereen zal voor zijn witte troon moeten verschijnen.

Ik denk dat de scheiding van de schapen en de bokken tijdens de strijd van Gog en Magog plaatsvindt. Op het moment dat iedereen uit de dood is opgestaan en opnieuw een keuze moet maken. Onder aanvoering van satan de geliefde stad, het nieuwe Jeruzalem, aanvallen, of zich verschansen in het kamp van de heiligen.

Uit de grote menigte die dan de geliefde stad gaat aanvallen, blijkt wel dat tijdens de tijd in het dodenrijk mensen niet dan wel niet veel veranderen. Na hun opstanding uit de dood zien we dat de meesten satan volgen in de aanval op de geliefde stad.

Kennelijk zijn ze verblind. Want die geliefde stad heeft muren die onneembaar zijn en bij elke poort staat een engel.⁸ Deze bijzondere stad wordt in Openbaring beschreven als vierkant, waarbij de lengte, zowel als de breedte en de hoogte even lang zijn. Ik zie deze omschrijving symbolisch, als aanduiding voor de volmaakte stad.⁹

Ondanks het bijzondere karakter van deze geliefde stad, wordt deze stad aangevallen. Satan weet daartoe een grote menigte te mobiliseren. Zoveel mensen als er zand is bij de zee.¹⁰

Zo gezien, werkt satan mee aan de scheiding van de schapen en de bokken en betonen de volgers van satan geen eigen wil. Ook na de opstanding uit de dood zijn zij nog steeds slaaf van satan.

De keuze voor of tegen God ligt in het heden. De smalle weg leidt naar God, naar de hemel. De brede weg leidt naar een verdere onderdrukking door satan, naar het dodenrijk. Hoewel Jezus de sleutels van het dodenrijk heeft ontvangen, neem ik aan dat satan daar net zoveel vrijheid gegund is als hier op aarde. Jezus stelt na zijn overwinning op de satan de grenzen vast. Satan is dan geen heerser van de wereld meer¹¹, noch de overste in het dodenrijk. De sleutelmacht en daarbij verantwoordelijkheid hoe het er in de hel aan toe gaat, is aan Jezus.

³ Openbaring 20:11 ev.

⁴ Openbaring 20:7

⁵ Openbaring 20:10

⁶ Openbaring 20:8

⁷ Openbaring 20:9

⁸ Openbaring 21:12

⁹ Openbaring 21:16;

¹⁰ Openbaring 20:8

¹¹ Johannes 12:31; 14:30; 16:11

De dood is dan ook **een doorgang** op de weg die hier bewandeld wordt. Met geloof, hoop en liefde voor God is het de weg naar de hemel. De andere weg wordt een moeizame weg, maar daarin zal bij de opstanding uit de dood een ommekeer komen.

Vaak wordt gedacht dat direct na het sterven er een voorlopig oordeel volgt en dat het voorlopig oordeel bekrachtigd zal worden tijdens het laatste oordeel. Het laatste oordeel is dan het publieke oordeel. Iedereen zal dan voor de witte troon van Jezus verschijnen, de boeken zullen opengaan. Zelfs onze heimelijke gedachten zullen openbaar worden.

Is dit een mooi vooruitzicht?

Ik wil de hier bovengenoemde oordelen bespreken in reflectie met wat enkele anderen erover hebben geschreven. Mijn keuze is daarbij gevallen op:

1. Refoweb: Houdt God/Jezus echt onvoorwaardelijk van mij?, ds. P. van der Kraan; bijlage 1a
2. Refoweb: Heere Jezus: Advocaat, Pleitbezorger en Rechter, Ds. G.K. Terreehorst¹² ; bijlage 1b
3. Refoweb: Vonnis bij sterven en op oordeelsdag, Ds. B.M. Meuleman¹³ ; bijlage 1c
4. Refoweb: Vragen over de oordeelsdag, Ds. N.J. Teerds¹⁴ ; bijlage 1d
5. Preek van ds. Rutger Heij: Eerst straft God en vervolgens redt Hij, waarom?; bijlage 2
6. Lucepedia: Het laatste oordeel¹⁵ ; bijlage 3
7. Cursus van Weetwatjegelooft over De Hel; bijlage 4

Om meer grip te krijgen op Gods oordelen, wil ik op enkele vragen die rond dit onderwerp spelen, ingaan aan de hand van de hier bovengenoemde theologen hebben ingebracht. Daarbij licht ik mijn keuzes toe, omdat er nogal verschillend over deze onderwerpen wordt gedacht.

Zo hoop ik mijn keuzes beter te onderbouwen en te doen aansluiten bij gedachten die ook in de traditie voorkomen.

Omdat er, al reflecterend, punten blijven liggen, bespreek ik in **bijlage 5** dertig punten om mijn hoofdverhaal nog meer te onderbouwen. Door de keuze voor een vrij kort hoofdverhaal (blz. 1-22) met daarachter meerdere bijlagen, hoop ik dat het accent valt op het hoofdverhaal. Wie dan geïnteresseerd raakt in meer, kan in de bijlagen mijn reflecties vinden. In bijlage 5 ga ik grotendeels uit van bijbelteksten om vooral de Bijbel te laten spreken.

¹² [Refoweb | Heere Jezus: Advocaat, Pleitbezorger en Rechter | Refoweb](#)

¹³ [Refoweb | Vonnis bij sterven en op oordeelsdag | Refoweb](#)

¹⁴ [Refoweb | Vragen over de oordeelsdag | Refoweb](#)

¹⁵ <https://www.lucepedia.nl/dossier/laatste-oordeel>

Is het oordeel aan God de Vader of aan God de Zoon?

Ik heb hierboven al belijdenisgeschriften aangehaald, waaruit blijkt dat tijdens het laatste oordeel de Zoon aan zet is. De Zoon die tijdens zijn verblijf op aarde aangaf, dat Hij toen kwam om de wereld te redden en niet om de wereld te oordelen.¹⁶ In Jezus' optreden op aarde zien we dit terug. Jezus veroordeelde eigenlijk niemand. Hij waarschuwde veel vaker en riep op tot bekering. Zondig niet meer.¹⁷

In de tijd vóór Jezus' overwinning aan het kruis en voordat Hij plaatsnam aan Gods rechterhand, lijkt het erop dat God de Vader oordeelt. In Jezus' gelijkenis over de rijke man en de arme Lazarus is er geoordeeld. Het kan eigenlijk niet anders dat God de Vader dat heeft gedaan. Daaruit zou je kunnen afleiden dat ná de zondeval tot aan Jezus' troonsbestijging God de Vader iedereen oordeelde.

Na Jezus' troonsbestijging verandert er veel: Jezus pleit en bidt. Hierover later meer.

Ik neem aan dat de Vader en de Zoon dan eenswillend zijn in hun oordeel. Ook al kan het zo zijn de Vader het moment van het sterven bepaalt, zoals de Vader ook het moment van Jezus' terugkomst bepaalt. Want de Vader is meer.¹⁸

De drie-eenheid is zo'n groot mysterie, dat elke poging tot beschrijving op veel punten faalt. Zo kunnen we ons moeilijk een voorstelling maken van Jezus' positie aan Gods rechterhand. Is deze enigszins vergelijkbaar met de positie van Jozef als onderkoning van Egypte? Misschien qua machtsuitoefening wel, maar in liefdesrelatie tot zijn meerdere niet.

Jezus pleit en bidt. Ik denk dat Jezus in algemene zin voor iedereen pleit en voor elk mens persoonlijk bidt. Ik denk dat Jezus als pleitbezorger het volgende kruiswoord veelvuldig herhaalt:

Jezus zei: 'Vader, vergeef hun, want ze weten niet wat ze doen.'¹⁹

In Openbaring is te lezen dat Jezus de boekrol ontvangt, als teken dat door Hem en voor Hem het verdere wereldgebeuren zich gaat onvouwen. Er is sprake van zeven zegels, zeven schalen en zeven bazuinen die gelijktijdig dan wel na elkaar de voortgang naar het einde van de oude wereld tekenen. Ds. Rutger Heij heeft een preken-serie over Openbaring gehouden en een van de meest opvallende punten is het grote geduld van God. God schept ruimte omdat Hij wil dat iedereen behouden wordt. Tegelijk wil Hij een getal volmaken. Een getal dat Hij al voor de grondlegging van de wereld bepaald heeft, om zo tijdens het openen van de boeken te laten zien dat Zijn plannen niet falen.

Ik denk dat Jezus bij de Vader pleit voor een afronding van de geschiedenis overeenkomstig de boekrol die Hij heeft ontvangen. Op een gegeven moment zal het dan zowel voor de Vader als de Zoon genoeg zijn. Ik denk daarbij aan Openbaring 6:16 en 14:8-19:

Ze riepen de bergen en de rotsen toe: 'Val op ons neer! Verberg ons voor het oog van Hem die op de troon zit en voor de toorn van het lam!'

Hij werd gevolgd door een tweede engel, die uitriep: 'Gevallen, gevallen is Babylon, die grote stad, die door haar ontucht alle volken de wijn van haar wellust heeft laten drinken.' Zij

¹⁶ Johannes 12:47; 1 Timoteüs 1:15

¹⁷ Johannes 5:14; 8:11

¹⁸ Johannes 14:28

¹⁹ Lucas 23:34a

werden gevolgd door een derde engel, die met luide stem riep: 'Als iemand het beest en zijn beeld aanbidt en het merkteken op zijn voorhoofd of zijn hand krijgt, zal hij de wijn van Gods woede moeten drinken, die onverdund in de beker van zijn toorn is geschonken. Hij zal in vuur en zwavel worden gepijnigd, onder de ogen van de heilige engelen en van het lam.

In deze verzen ontwaar ik het moment dat zowel de Vader als de Zoon een einde aan de wereld gaan maken. Beiden zijn ze in toorn ontvlamd.

Hieruit maak ik op, dat door het pleiten van de Zoon, de Vader en de Zoon aan het einde van de tijd volkomen eenswillend zijn. Dat is tevens het moment dat de Zoon voldoende geleerd heeft om daarna terug te gaan naar de aarde om Zelf alles recht te zetten en het laatste oordeel te vellen.

Toch hoor ik weleens iemand de stelling verdedigen: God de Vader is Rechter, God de Zoon is onze Advocaat en de satan is de aanklager. In het boek *Komt Jezus snel terug?* van dr. Dirk Visser schrijft hij in dit verband het volgende over 1 Tessalonicenzen 1:10:²⁰

- Jezus verlost ons van de komende toorn. 1 Tessalonicenzen 1, 10b

Paulus beschrijft zijn apostolische verkondiging in Tessalonica en de reactie van de christenen in die stad in 1 Tessalonicenzen 1, 4-10. Hij besluit deze passage in vers 10 met de vermelding dat zij 'zijn Zoon uit de hemel verwachten, die Hij uit de doden heeft opgewekt, Jezus die ons van de komende toorn verlost'.

Het lijkt onlogisch dat Paulus in deze zin de *tegenwoordige* tijd gebruikt. Hij heeft het namelijk over het komende oordeel. En waarom brengt hij alleen de toorn, het negatieve aspect van het eindoordeel naar voren?

Interessant is het om te zien hoe nieuwe vertalingen dit slot van vers 10 weergeven.

- ... die ons zal redden van het komende oordeel (NBV)
- En op de dag dat God zal rechtspreken over alle mensen, zal Jezus ons redden (BGT)

Van beide vertalingen gaat de suggestie uit dat Jezus pas voor ons (dat zijn allen die in Hem geloven) zal ingrijpen op het moment van Gods rechtszitting. Dat spoort echter niet met de boodschap van het evangelie dat ieder die in Christus gelooft al is gered. Daarom denken sommigen dat Paulus hier met 'de komende toorn' een tijd van rampen of verdrukkingen bedoelt. Hij zou dan de gelovigen beloven dat Jezus hen daarvoor bewaren zal. De uitdrukking 'de komende toorn' is echter een synoniem voor de veroordeling in het eindoordeel.

Er is een verschil tussen het eindoordeel en het laatste oordeel. Het eindoordeel vindt plaats aan het einde van de tijd, tijdens de grote verdrukking. Als de toorn van God en de toorn van het Lam in alle hevigheid losbarsten. Zoals beschreven in Openbaring 6:16 en 14:8-19.

Het laatste oordeel komt toe aan Jezus Christus, waarover we lezen in Johannes 5:27-29:

En omdat Hij de Mensenzoon is, heeft de Vader Hem ook gezag gegeven om het oordeel te vellen. Wees hierover niet verwonderd, er komt een moment waarop alle doden zijn stem zullen horen en uit hun graf zullen komen: wie het goede gedaan heeft staat op om te leven, wie het slechte gedaan heeft staat op om veroordeeld te worden.

Het komende oordeel uit Tessalonicenzen 1:10 is gelijk te stellen aan het eindoordeel. Daarvan zullen de dan levende christenen gered worden door Christus. Daarvoor hoeven zij niet te vrezen. Als zij

²⁰ *Komt Jezus snel terug?* van dr. Dirk Visser, blz. 47

daarna, samen met allen die opstaan uit de dood, voor de witte troon verschijnen, hebben zij eveneens niets te vrezen. Jezus zal dan in alle openbaarheid over allen oordelen.

Uit bovenstaande mag duidelijk zijn dat tijdens het laatste oordeel het oordeel aan Jezus is. In reflectie met meerdere theologen, die in afzonderlijke bijlagen aan de orde komen, blijkt dat ook zij Jezus zien als de Rechter, die tijdens het laatste oordeel recht zal spreken.

Zal Jezus dit alleen doen? Zonder overleg met zijn Vader? Zonder inschakeling van de gelovigen? En wat zal de strafmaat zijn? Welke uitkomst mogen we verwachten? Op deze vragen wil ik in het vervolg aandacht vragen.

Zal tijdens het laatste oordeel Jezus alleen rechtspreken?

Jezus wist en inmiddels weten wij het ook: Alles is door Hem en voor Hem geschapen.

Beeld van God, de onzichtbare, is Hij,
eerstgeborene van heel de schepping:
in Hem is alles geschapen,
alles in de hemel en alles op aarde,
het zichtbare en het onzichtbare,
vorsten en heersers, machten en krachten,
alles is door Hem en voor Hem geschapen.
Hij bestaat vóór alles en alles bestaat in Hem.²¹

Jezus ontving al vóór de schepping een speciale positie. Het lijkt erop dat God de Vader de hele schepping in de handen van zijn Zoon heeft gelegd. Uit 1 Korintiërs 15 weten we dat Jezus alles terug zal geven in de handen van zijn Vader.

Zoals allen sterven in Adam, zo zullen allen ook tot leven komen in Christus. Maar ieder op de voor hem bepaalde tijd: Christus als eerste en daarna, wanneer Hij komt, zij die Hem toebehoren. En dan komt het einde en draagt Hij het koningschap over aan God, de Vader, nadat Hij alle heerschappij en elke macht en kracht vernietigd heeft. Want Hij moet koning zijn totdat 'Hij alle vijanden aan zijn voeten heeft gelegd'. De laatste vijand die vernietigd wordt is de dood, want er staat: 'Hij heeft alles aan zijn voeten gelegd.' Wanneer er 'alles' staat, is dat natuurlijk uitgezonderd degene die alles aan Hem onderwerpt. En op het moment dat alles aan Hem onderworpen is, zal de Zoon zichzelf onderwerpen aan Hem die alles aan Hem onderworpen heeft, opdat God alles in allen zal zijn.²²

Als Jezus terugkomt, komt Hij als Koning, als Rechter. Hij zal alles rechtzetten.

Jezus komt terug op de nieuwe hemel en de nieuwe aarde. Vóór zijn terugkomst is het nieuwe Jeruzalem uit de hemel neergedaald. Vóór zijn terugkomst zijn alle mensen uit de dood opgestaan, want iedereen zal Hem zien. Vóór zijn terugkomst is de satan afgevoerd naar de poel van vuur en zwavel. Jezus zal dus terugkomen op een nieuwe aarde waarop alle tegenmacht gebroken is.

Hij is door God verheven, zit aan zijn rechterhand, en heeft van de Vader de heilige Geest ontvangen, zoals beloofd was. Die Geest heeft Hij over ons uitgegoten, en dat is wat u ziet en hoort. David is weliswaar niet naar de hemel opgestegen, maar toch zegt hij: "De Heer sprak

²¹ Kolossenzen 1:15-19

²² 1 Korintiërs 15:22-28

tot mijn Heer: 'Neem plaats aan mijn rechterhand, tot Ik van je vijanden een bank voor je voeten heb gemaakt.'"²³

terwijl Hij, na zijn eenmalig offer voor de zonden, voorgoed zijn plaats aan Gods rechterhand heeft ingenomen, waar Hij wacht tot van zijn vijanden een bank voor zijn voeten is gemaakt.²⁴

In Openbaring zien we dat gebeuren. Er komt vuur uit de hemel om satan in de poel van vuur en zwavel te gooien. Ik vertaal dat vuur uit de hemel met *Gods heilige engelen*. Zij maken een einde aan satans invloed op heel Gods schepping.

Ze trekken op, over de hele breedte van de aarde, en omsingelen het kamp van de heiligen en de geliefde stad. Maar vuur daalt neer uit de hemel en verteert hen. En de duivel, die hen misleidde, wordt in de poel van vuur en zwavel gegooid, bij het beest en de valse profeet. Daar zullen ze dag en nacht worden gepijnigd, tot in eeuwigheid.²⁵

Zo komt Jezus terug op een nieuwe aarde waarin al de doodsvijanden²⁶ van de mens zijn geëlimineerd.

Wij zijn van onszelf zó zwak, dat wij zelfs geen ogenblik kunnen standhouden, en bovendien houden onze doodsvijanden - de duivel, de wereld en ons eigen vlees - niet op ons aan te vechten. Daarom bidden wij U: wil ons toch staande houden en sterken door de kracht van uw Heilige Geest, zodat wij in deze geestelijke strijd niet het onderspit delven, maar altijd krachtig tegenstand bieden, totdat wij uiteindelijk de volkomen overwinning behalen.

De duivel en zijn trawanten zijn afgevoerd, de wereld is vernieuwd en iedereen heeft een nieuw lichaam ontvangen. Een lichaam waarbij we zullen zijn als engelen en er geen huwelijken worden gesloten.²⁷

Op de nieuwe aarde is de situatie ideaal voor het laatste oordeel. De boeken zullen dan opengaan. Verondersteld mag worden dat alle mensen met hun nieuwe lichaam - gevoel, verstand en ziel - de inhoud van deze boeken optimaal in zich zullen opnemen.

Ik zag de doden, groot en klein, voor de troon staan. Er werden boeken geopend. Toen werd er nog een geopend: het boek van het leven. De doden werden op grond van wat in de boeken stond geoordeeld naar hun daden.²⁸

Dan zal ook blijken welke invloed de drie doodsvijanden op elk mens afzonderlijk hebben gehad. Het kan zijn dat de Rechter hen daardoor minder toerekeningsvatbaar verklaard. En dat Gods toorn en de toorn van het Lam niet slechts is opgewekt door de ongelovigen op zichzelf, maar door de ongelovigen in combinatie met die drie doodsvijanden. Dit lijkt speculatief. Maar gezien Jezus' kruiswoord 'Vader, vergeef hun, want ze weten niet wat ze doen.' lijkt mij dit wel een redelijke verklaring. Zodra God zich terugtrekt en satan meer ruimte geeft, dan wordt een mens heel gemakkelijk een speelbal in de handen van satan.

²³ Handelingen 2:33-35

²⁴ Hebrëeën 10:12-13

²⁵ Openbaring 20:9-10

²⁶ Heidelbergse Catechismus zondag 52

²⁷ Marcus 12:25

²⁸ Openbaring 20:12

Zodra een persoon loskomt uit de greep van satan, verschijnt hij voor Jezus' troon, waar zal blijken in hoeverre die persoon zelf verantwoordelijk is.

In de Bijbel lezen we dat Jezus de gelovigen inschakelt tijdens het laatste oordeel. Dit is een punt waarover nauwelijks geschreven en gepreekt wordt en in geen enkel belijdenisgeschrift te vinden is.

Jezus zei tegen hen: 'Ik verzeker jullie: wanneer de tijd aanbreekt dat alles vernieuwd wordt, wanneer de Mensenzoon in majesteit zetelt op zijn troon, zullen ook jullie die Mij gevolgd zijn plaatsnemen op twaalf tronen en rechtspreken over de twaalf stammen van Israël.²⁹

Op de dag van het oordeel zal de koningin van het Zuiden samen met deze generatie opstaan en haar veroordelen; want zij was van het uiteinde van de aarde gekomen om te luisteren naar de wijsheid van Salomo, en hier ziet u iemand die meer is dan Salomo!³⁰

Weet u dan niet dat Gods heiligen over de wereld zullen oordelen? En als u over de wereld zult oordelen, zou u dan niet in staat zijn om te oordelen over de meest onbeduidende rechtsgeschillen?³¹

Wie overwint zal samen met Mij op mijn troon zitten, net zoals Ik zelf overwonnen heb en samen met mijn Vader op zijn troon zit.³²

Waarom zal Jezus dit doen? Jezus is toch God, Hij weet alles. Hij heeft de hulp van de gelovigen toch helemaal niet nodig?

Zou het zo kunnen zijn, dat Hij de gelovigen inschakelt om hen iets te leren in de weg van vervolmaking? Zo ja, waarom is dat nog nodig? Wie sterft en daarna opstaat uit de dood is inmiddels toch volmaakt? Of toch niet?

Het feit dat de boeken zullen worden geopend, heeft ook zin voor de gelovigen. Dan zullen ze ontdekken op basis waarvan zij beloond zullen worden. Hun werken zullen hen navolgen, hen vergezellen.³³ Deze kennis zal hen brengen tot een nog dieper vereren van God.

Maar verder. Welke gelovigen zit te wachten op al die gruwelijkheden die in de loop van de tijden hebben plaatsgevonden. Zal kennismaking met die gruwelijkheden hen echt helpen?

Is het niet veel beter om de rechtspraak over de goddelozen aan Jezus over te laten? Jezus is immers in staat de goede maatstaf aan te leggen. Met de boeken geopend, zou Hij toch in een mum van tijd zijn oordeel kunnen uitspreken! Waarom betreft Jezus er dan gelovigen bij?

Ik veronderstel, omdat de gelovigen ervaringsdeskundigen zijn. Zij zijn verlost van hun drie doodsvijanden. Zij weten wat dat betekent. Zij weten wat het betekent om door die drie doodsvijanden verleid en gemanipuleerd te worden.

De gelovigen zullen naast Jezus op zijn troon zitten. Aan zijn rechterhand, net zo als Jezus nu aan de rechterhand van zijn Vader zit. De gelovigen ontvangen daarmee een heel hoge positie.

Hoe worden zij ingeschakeld bij het laatste oordeel? Wij kijken daarvoor naar artikel 37 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis.

²⁹ Matteüs 19:28

³⁰ Matteüs 12:42, Lucas 11:31

³¹ 1 Korintiërs 6:2-3

³² Openbaring 3:21

³³ Openbaring 14:13

Dan zullen de boeken geopend en de doden geoordeeld worden (Openb. 20:12) naar wat zij in deze wereld gedaan hebben, hetzij goed hetzij kwaad³⁴ (2Kor. 5:10). Ja, de mensen zullen rekenschap moeten geven van elk ijdel woord dat zij gesproken hebben (Matt. 12:36), al vindt de wereld zulk spreken slechts spel en tijdverdrijf. Dan zal wat door de mensen in het verborgen bedreven is, ook hun huichelarij, openlijk voor allen aan het licht gebracht worden. Terecht is daarom de gedachte aan dit oordeel schrikwekkend en angstaanjagend voor de slechte en goddeloze mensen³⁵, maar de rechtvaardigen en uitverkorenen verlangen er vurig naar en putten er rijke troost uit. Hun verlossing zal dan immers helemaal voltooid worden en zij zullen dan de vruchten van hun moeitevolle arbeid ontvangen³⁶

Ik heb voor allen geel gemarkeerd, want ik maak uit deze woorden op, dat de gelovigen, zittend aan Jezus' rechterhand, het oordeel over de ongelovigen zullen meemaken. Ik heb wel eens de verwachting horen uitspreken, dat dit aan de gelovigen voorbij zal gaan, want al die gruwelijkheden wil je toch niet zien! Maar ik veronderstel dat het juist andersom is. Jezus laat ons het laatste oordeel meemaken op een manier dat wij er ook bij betrokken zullen worden. En wel zo, dat Jezus ons oordeel inwint.

Als dit zo is, dan moeten we ondermeer Jezus' strafmaat uit de Bijbel leren kennen. In een proces van afweging moeten we dan eenswillend en gelijk denkend met Jezus worden.

Wat is Jezus' strafmaat tijdens het laatste oordeel?

God strafmaat is niet te begrijpen. Die begint al bij de zonde van Adam en Eva. Even ongehoorzaam zijn en Gods straf treft alle nakomelingen op een hevige manier. De dood treedt in, op de aarde rust Gods vloek.

Zo'n ogenschijnlijk kleine misgreep. Waarom strafte God dat op de manier, zoals wij dat kennen?

Ik denk dat God de gevolgen van die misgreep overzag en zijn straf daarmee in overeenstemming bracht. Zodat wij leren inzien dat hoe groot die zonde met al haar consequenties is geweest. Als wij straffen, zit er vaak een element in van afschrikking. Een straf moet een afschrikwekkende werking hebben om herhaling te voorkomen. Zou dit ook gelden voor de straffen die God uitdeelt?

De Bijbel staat vol met Gods straffen. Vaak straft God niet enkele de dader, maar zijn hele familie. Denk daarbij aan Korach, Datan en Abiram.

Iedereen ging bij de tenten van Korach, Datan en Abiram weg. Datan en Abiram kwamen naar buiten en bleven bij de ingang van hun tent staan, samen met hun vrouwen en kinderen. Mozes zei: 'Nu zult u inzien dat het de HEER is die mij gezonden heeft om alles te doen wat ik heb gedaan, en dat het niet uit mijzelf is voortgekomen. Sterven deze mensen op de manier waarop iedereen sterft, treft hen hetzelfde lot als ieder ander, dan heeft de HEER mij niet gezonden. Maar als de HEER iets laat gebeuren dat nog nooit gebeurd is, als de aarde haar mond openspert en hen met al hun bezittingen opslokt en zij levend in het dodenrijk afdalen, dan zult u inzien dat die mannen de HEER hebben afgewezen.' Nauwelijks was hij uitgesproken of de grond onder hun voeten spleet open, de aarde opende haar mond en slokte hen op, met hun families, alle mensen van Korach en alles wat ze bezaten. Zo

³⁴ Hebreeën 9:27, Openbaring. 22:12

³⁵ Matteüs 11:22, 23:33, Romeinen 2:5, 6; Hebreeën 10:27; 2Petrus 2:9; Judas :15; Openbaring 14:7a.

³⁶ Lucas 14:14; 2Tessalonizenzen 1:3-10; 1Johannes 4:17.

daalden zij met allen die bij hen hoorden levend in het dodenrijk af. De aarde sloot zich boven hen, en zij waren uit de gemeenschap verdwenen.³⁷

Denk ook aan David en de straf die Natan hem aanzegde.

Dit zegt de HEER: Je eigen familie zal een bron van ellende voor je worden. Je zult moeten aanzien dat Ik je vrouwen aan een ander geef, aan iemand van je eigen familie. Die zal met je vrouwen slapen op klaarlichte dag. ¹²Jij hebt in het diepste geheim gehandeld, maar Ik zal dit laten gebeuren ten overstaan van heel Israël en in het volle daglicht.¹³

David antwoordde Natan: 'Ik heb gezondigd tegen de HEER.' Toen zei Natan: 'De HEER vergeeft u die zonde, u zult niet sterven. ¹⁴Maar omdat u de HEER diep hebt gekrenkt, zal uw pasgeboren zoon sterven.' ¹⁵Daarop ging Natan naar huis. De HEER trof het kind dat de vrouw van Uriah David gebaard had, met een dodelijke ziekte.³⁸

[Tussen haakjes: zie voor meer uitleg van deze straf de preek van Dick Wursten³⁹]

Ook nadat David het volk had laten tellen, ontving hij een heel ingrijpende straf.

De HEER richtte zich tot de profeet Gad, de ziener van David: 'Ga naar David en zeg hem: "Dit zegt de HEER: Drie straffen leg Ik je voor. Kies er een uit; die zal Ik je opleggen."' Toen David de volgende morgen opstond, ¹³kwam Gad hem vragen: 'Wat hebt u liever: zeven jaar hongersnood in uw rijk, drie maanden op de vlucht voor een belager die u in het nauw drijft, of drie dagen de pest in uw land? Denk goed na en zeg me dan wat voor antwoord ik moet geven aan degene die mij gezonden heeft.' ¹⁴David antwoordde: 'Ik ben in het nauw gedreven! Liever vallen wij in handen van de HEER, want groot is zijn mededogen, dan dat ik in mensenhanden val.'⁴⁰

Gods straffen lijken vaak in onze ogen buitenproportioneel. Totdat we gaan zien dat God de gevolgen van de zonde meetelt en uiteindelijk alle slachtoffers van zijn straffen uit de dood zal doen opstaan. Dat laatste verzacht weliswaar deze straffen, maar kijkend met oudtestamentische ogen lost dat niets op. Dan focussen we meer op Gods heiligheid, die zulke straffen rechtvaardigt.

Ik volg daarin **niet** de gangbare mening. Ik denk dat God de gevolgen van de zonde overziet en dat laat meewegen in zijn straf. God straft niet uitsluitend individueel, maar vaak collectief. Om zo te laten zien dat de zonde van één enkel persoon een grote uitstraling heeft op vele anderen.

Ik heb het over de drie doodsvijanden gehad. De duivel, de wereld en ons eigen vlees. Met name de ongelovigen zitten vast in het web van die drie doodsvijanden. Ik denk dan ook dat Gods straffen niet alleen de individuele persoon treffen, maar ook de spelers die aangestuurd worden door de drie doodsvijanden.

Mee daarom heeft God het vaak over eeuwige straffen. En Jezus volgt Hem daarin. Tijdens Zijn leven op aarde heeft Hij als geen ander ons gewaarschuwd voor de hel.

Ik denk dat Jezus dat heeft gedaan om de noodzaak van zijn verlossingwerk te onderstrepen. Als Hij de satan en zijn trawanten niet had verslagen, dan zou de hele mensheid voor eeuwig verloren zijn geweest. Gelukkig overwon Jezus en ontving Hij uit Gods handen de sleutel van dood en dodenrijk.

³⁷ Numeri 16:27-33

³⁸ 2 Samuel 12:11-15

³⁹ <https://dick.wursten.be/preken/2Sam12.htm>

⁴⁰ 2 Samuel 24:11-14

Ik ben degene die leeft; Ik was dood, maar nu leef Ik, tot in eeuwigheid. Ik heb de sleutels van de dood en van het dodenrijk.⁴¹

Nu Hij de sleutel van het dodenrijk heeft ontvangen, is Jezus daar de baas. Wie de sleutel beheert, is verantwoordelijk voor wat er in de hel gebeurt. Maar dat niet alleen, Jezus zal net vóór zijn terugkomst iedereen uit de dood doen opstaan. Daarmee raakt de hel - zijnde het dodenrijk - leeg. **Iedereen** zal Hem dan zien terugkomen.⁴²

Na Jezus' terugkomst is de situatie heel anders dan ervoor. De drie doodsvijanden van de mens zijn er dan niet meer. De duivel is afgevoerd in de poel van vuur en zwavel. De wereld is totaal vernieuwd en alle ongelovigen bevinden zich buiten de muren van het nieuwe Jeruzalem, in de vuurpoel met brandende zwavel. Ik denk niet dat satan nog enige invloed op hen zal kunnen uitoefenen, omdat Gods heilige engelen hen hun plaats hebben gewezen en omdat bij elk poort een engel staat die hen de toegang ontzegt.⁴³

Zo ontstaat er ná Jezus terugkomst een situatie waarin straffen met een mogelijk afschrikwekkend voorbeeld overbodig zijn. Ook collectieve straffen worden overbodig, waarbij de straf ook de veroorzakers van de drie doodzonden raakt. Want die veroorzakers zijn er niet meer. Ook Gods toorn zal dan geluwd zijn. Daarover werd al enkele keren geprofeteerd.

Niet eindeloos blijft Hij twisten, **niet eeuwig duurt zijn toorn**.⁴⁴

Ga, roep tegen het noorden: Kom terug, ontrouw Israël – spreekt de HEER –, dan zal Ik mijn woede laten varen, want Ik ben trouw en liefdevol, **niet eeuwig duurt mijn toorn** – spreekt de HEER.⁴⁵

Deze profetieën worden schijnbaar tegengesproken in Johannes 3:36:

Wie in de Zoon gelooft heeft eeuwig leven, wie de Zoon niet wil gehoorzamen zal dat leven niet kennen; integendeel, Gods toorn blijft op hem rusten.'

Feitelijk is en blijft dit waar. Ware het niet dat de mogelijkheid bestaat dat alle mensen Hem zullen gaan gehoorzamen en alle knie voor Hem zullen buigen. Dan is Gods toorn helemaal gesust en winnen de bovenstaande teksten aan duidelijkheid.

Als dit de uitkomst is van Jezus' verlossingswerk, dan moeten we het laatste oordeel zo gaan lezen en interpreteren dat dit werkelijk zo gaat gebeuren. Over het laatste oordeel is niet zoveel doorgedacht. Mee omdat volgens mij vaststaat dat geen enkele theoloog de verzen die aangeven dat de gelovigen zullen worden ingeschakeld bij het laatste oordeel, hebben weten aan te geven hoe dat zal gaan. Welk effect dat zal hebben? Zal het laatste oordeel daardoor een meer menselijk karakter krijgen? Zal het laatste oordeel de laatste stap zijn om als mens opnieuw beelddrager van God te worden, zoals God dat vóór de grondlegging van de wereld beoogde?

Nu terug naar Jezus' strafmaat.

In veel gelijkenissen heeft Jezus iets laten zien van het Koninkrijk van God.

Als Jezus terugkomt, vindt er een grote scheiding plaats. In Matteüs 25 staan drie gelijkenissen, die van de vijf wijze en de vijf dwaze meisjes, die van de talenten en tenslotte die van de mensen die

⁴¹ Openbaring 1:18

⁴² Matteüs 24:30, 26:64, Marcus 13:26, Lucas 21:27, Openbaring 1:7

⁴³ Openbaring 21:12a

⁴⁴ Psalm 103:9

⁴⁵ Jeremia 3:12

Jezus wél of niet zal herkennen uit hun werken. In al die drie gelijkenissen gaat het erom wie wel dan niet in Gods Koninkrijk mag komen.

Jezus zelf velt dit oordeel. De schapen worden van de bokken gescheiden.

Het is een zwart-wit beoordeling. Het is een eerste aanwijzing hoe dit strafproces gaat verlopen.

Eerder heb ik geschreven (blz. 6-7) dat Jezus pas terugkomt als alle vijanden tot een bank voor zijn voeten zijn gemaakt. Bij de gelijkenis van de vijf wijze en vijf dwaze meisjes is dit goed inpasbaar. Jezus komt terug, Hij wordt mee ingehaald door de vijf wijze meisjes. Zij mogen de feestzaal, het nieuwe Jeruzalem binnen gaan. Zittend op zijn troon beveelt Hij de dwaze meisjes niet binnen te laten.

In de tweede gelijkenis vraag de Heer elk van zijn dienaren rekenschap af te leggen van wat zij met de ontvangen talenten hebben gedaan. Ook hier zie ik Jezus zelf het oordeel vellen.

In de laatste van deze drie gelijkenissen wordt heel duidelijk dat Jezus het zwart-wit oordeel velt nadat Hij is teruggekomen, omstraald door luister en in gezelschap van alle engelen.

Wanneer de Mensenzoon komt, omstraald door luister en in gezelschap van alle engelen, zal Hij plaatsnemen op zijn glorievolle troon. Dan zullen alle volken voor Hem worden samengebracht en zal Hij de mensen van elkaar scheiden zoals een herder de schapen van de bokken scheidt; de schapen zal Hij rechts van zich plaatsen, de bokken links.⁴⁶

Tijdens het uitspreken van deze gelijkenis had men nog geen beeld van het nieuwe Jeruzalem, zoals Johannes dat in Openbaring heeft opgetekend. Duidelijk is wél dat de schapen van de bokken moeten worden gescheiden. Ik heb geponeerd dat alle schapen binnen de muren van het nieuwe Jeruzalem hun plaats zullen innemen en dat de bokken buitengesloten zullen worden.

Ik zie Jezus' terugkomst als een proces, waarbij engelen vooruit worden gestuurd en de gelovigen Hem tegemoet zullen gaan om Hem binnen te halen. Dat hele proces zie ik als Jezus' troonsbestijging. Al tijdens die bestijging worden de schapen van de bokken gescheiden. Er wordt een zwart-wit oordeel geveld, een voorlopig oordeel.

Ik geloof dat het laatste oordeel zal plaatsvinden tijdens het Messiaans Vrederijk. Dan zal Jezus de heiligen betrekken bij het vellen van het definitieve en laatste oordeel. Dan zullen de boeken opengaan en zal alles aan het licht komen. Dit oordeel zal tijd vergen, omdat het de menselijke maat niet te boven mag gaan. Jezus schakelt heiligen in en zal hun oordeel serieus nemen.

Zo gezien kent het vonnis twee stappen. Een voorlopig oordeel, wat te vergelijken is met in voorarrest nemen en opsluiting in het huis van bewaring. En daarna het definitieve vonnis waarbij de heiligen zullen worden ingeschakeld.

Als we het verder gaan hebben over Jezus' strafmaat, dan betreft het de strafmaat die tijdens die laatste stap zal worden gebruikt en waarbij de gelovigen betrokken zullen worden.

Ik denk dat die strafmaat ons in de Bijbel wordt aangereikt, met name in de gelijkenis van de verloren zoon. Met de vader uit die gelijkenis wordt meestal God de Vader getypeerd. Maar tussen het denken van God de Vader en God de Zoon zit geen verschil. De Zoon heeft ons de Vader doen kennen.

Niemand heeft ooit God gezien, maar de enige Zoon, die zelf God is, die aan het hart van de Vader rust, heeft Hem doen kennen.⁴⁷

Over de gelijkenis van de verloren zoon heb ik twee boeken gelezen:

- Eindelijk thuis – Gedachten bij Rembrandts 'De terugkeer van de verloren zoon' ,

⁴⁶ Matteüs 25:31-33

⁴⁷ Johannes 1:18

door Henri Nouwen

- De vrijgevinge God – Recht naar het hart van het christelijk geloof, door Tim Keller

Ik denk dus, dat in deze gelijkenis de Zoon zichzelf presenteert. Ten diepste is Hij zo liefdevol en barmhartig. En wat heeft Hij het te doen met zowel de jongste als met de oudste zoon!

Nu is het begrijpen van deze gelijkenis niet zo eenvoudig. Dat zien we wel in de bovengenoemde boeken. Ook de tekening van de vaderfiguur kan weerstand oproepen. En daarmee de strafmaat die Jezus zal hanteren op losse schroeven zetten.

Willen we echt oog krijgen voor die strafmaat dan moeten we Jezus leren kennen. Tim Keller geeft daarvoor de volgende suggestie:

Christenen zeggen vaak dat ze een band met Jezus willen, hem 'beter leren kennen'. In je eentje zal dat nooit lukken. Je moet intens betrokken zijn bij de kerk, bij de christelijke gemeenschap, met sterke banden van liefde en verantwoordelijkheid. Alleen als je deel uitmaakt van een gemeenschap van gelovigen die hun best doen om op Jezus te lijken en hem dienen en lief te hebben, zul je hem echt leren kennen en zijn beeld gaan vertonen.⁴⁸

Jezus' strafmaat is te beïnvloeden door allen die Hij laat deelnemen aan het laatste oordeel. Maar daarover is wel iets meer te zeggen. Met het laatste oordeel wil Jezus een bepaalde richting uit. Hij wil dan nog steeds dat iedereen behouden wordt. Hij wil dat er recht gedaan wordt en uiteindelijk ook dat iedereen behouden wordt. Tijdens het laatste oordeel moeten er straffen opgelegd worden die heling als doel hebben.

Is dit voorstelbaar? Willen we dat?

In de Bergrede roept Jezus ons op om te veranderen, om gelijkvormig en eenswillend met Hem te worden. Tijdens ons beperkte leven lukt dat slechts ten dele. Na de opstanding uit de dood, als de doodsvijanden geëlimineerd zijn, gaat het ons door inwerking van de heilige Geest en door het juist verstaan van de Schriften wél lukken. In die hoedanigheid zijn we waardig om deel te nemen aan het laatste oordeel.

We hebben onze vijanden dan net zo lief als Jezus hen liefheeft. Dat moet dan wel tot een goed oordeel leiden.

God oordeelt totdat

God straft, totdat Jezus' dierbaar bloed nieuw leven baart. Totdat er sprake is van wedergeboorte. In het boek *Kracht ten goede – een filosofie van de tijd* door Sander Griffioen las ik dat uit onderzoek in gebleken dat de meeste mensen in de gevangenis graag een nieuw leven willen beginnen. Zodra ze uit de gevangenis zijn, willen ze het beter gaan doen. Vaak lukt dit niet, omdat ze vervallen in hun oude leven. Uit de gevangenis worden ze direct belaagd door de drie doodsvijanden.

Zie blz. 7 noot 26.

Maar op de nieuwe aarde zijn die doodsvijanden niet meer aanwezig. Dus elke straf zal effect sorteren. Wie zich realiseert, dat God goed is, zal tot het inzicht komen dat geen enkele straf te lang mag zijn. Genoeg is genoeg. Een totdat

Dat totdat komen we ook in het Oude Testament tegen. God stuurde zijn volk in ballingschap voor zeventig jaar. Maar voordat die zeventig jaren om waren, wat blijkt uit enkele dateringen, haalde Hij

⁴⁸ De vrijgevinge God – Recht naar het hart van het christelijk geloof; blz. 100

zijn volk terug, nog voordat het zich bekeerd had.

Zo zal het niet gaan op de nieuwe aarde. Want de heilige God laat geen zondaars toe in het nieuwe Jeruzalem. Bij elke poort staat een engel om dat te voorkomen.

In het nieuwe Jeruzalem staan levensbomen aan weerskanten van de rivier. De bladeren van die levensbomen brengen volken tot genezing.

Kennelijk wil God de volken genezen. Na die genezing wordt straffen overbodig.

Jezus stelt op de nieuwe aarde de heiligen aan als priesters en koningen. Zij kunnen gebruik maken van de bladeren die aan de levensboom groeien. Zij mogen de poorten van het nieuwe Jeruzalem in- en uitlopen. Zij worden niet alleen ingeschakeld tijdens het laatste oordeel als mederechters, maar ook als priesters. Zij mogen aan de gestraften de weg naar Gods heil wijzen. Ieder kan nog een nieuwe naam ontvangen, om zo toegang te krijgen tot het nieuwe Jeruzalem.

Voor ongelovigen begint het eeuwige leven pas zodra ze uit de tweede dood zijn verlost.

Ik denk dat Jezus ook de tweede dood heeft overwonnen, omdat Hij de dood heeft overwonnen.

De laatste vijand die vernietigd wordt is de dood,⁴⁹

Toen werden de dood en het dodenrijk in de vuurpoel gegooid. Dit is de tweede dood: de vuurpoel.⁵⁰

Hij zal alle tranen uit hun ogen wissen. Er zal **geen dood** meer zijn, geen rouw, geen jammerklacht, geen pijn, want wat er eerst was is voorbij.⁵¹

De dood en het dodenrijk houden op te bestaan zodra ze uitgezuiverd zijn. Door de totale reiniging in de vuurpoel verdwijnt alles wat niet bij Gods goede schepping hoort. Zodra dat heeft plaatsgevonden, kunnen we terecht zeggen dat wat er eerst was voorbij is.

Het boek Jona blijft intrigeren. Jona gaat slechts een dagreis Ninevé binnen⁵² en de hele stad bekeert zich in navolging van de koning.

In het Oude Testament lezen we over goede en slechte koningen. Vaak volgde het volk die koningen in hun doen en laten. Toch spreekt God vooral de koning aan. Het lijkt erop dat Gods oordeel in eerste instantie collectief gericht is, en later individueel.

Daarbij moet ik denken aan de volken die door de bladeren van de levensboom genezen worden.

Aan weerskanten van de rivier stond een levensboom, die twaalf vruchten gaf, elke maand zijn eigen vrucht. De bladeren van de boom brachten **de volken** genezing.⁵³

Het laatste oordeel vormt een proces, dat begint bij de uitschakeling van de heerser van deze wereld⁵⁴ en eindigt nadat de volken gegeten hebben van de bladeren van de levensboom.

En de duivel, die hen misleidde, wordt in de poel van vuur en zwavel gegooid, bij het beest en de valse profeet. Daar zullen ze dag en nacht worden gepijnigd, tot in eeuwigheid.⁵⁵

⁴⁹ 1 Korintiërs 15:26

⁵⁰ Openbaring 20:14

⁵¹ Openbaring 21:4

⁵² Jona 3:4

⁵³ Openbaring 22:2b

⁵⁴ Johannes 12:31, 14:30, 16:11, Efeziërs 2:2

⁵⁵ Openbaring 20:10

Door deze goddelijke actie wordt de leider van alle volken geëlimineerd. Dit maakt de weg vrij tot de genezing van alle volken. Jezus stelt daartoe de gelovigen aan als priesters en koningen.

Gelukkig en heilig zijn zij die deel hebben aan de eerste opstanding. De tweede dood heeft geen macht over hen. Zij zullen priester van God en van Christus zijn en duizend jaar lang samen met Hem heersen.⁵⁶

De ongelovigen daarentegen belanden in de vuurpoel met brandende zwavel, dat is de tweede dood. Zij mogen het nieuwe Jeruzalem niet binnen en zijn buitengesloten. Het wordt de taak van de gelovigen, als priesters van God en van Christus, over hen te regeren en hen te genezen. Te straffen om hen op het rechte spoor te brengen. Maar ook te straffen om wat zij in hun leven verkeerd hebben gedaan en waarvoor ze zelf verantwoordelijk zijn.

Zo verandert na de uitschakeling van satan Gods oordeel. Gods oordeel komt dan helemaal in het teken van genezing te staan.

In het Oude Testament komen we dit ook tegen. Ik zie bijvoorbeeld de zondvloed als een straf om Gods heilsplan veilig te stellen. Om de genezing van alle volken mogelijk te maken. Om ervoor te zorgen dat alle mensen uit de dood zullen opstaan.

Die visie verzacht de gruwelijke verdrinkingsdood van wellicht miljoenen mensen. Zij zullen opstaan en leven. Daarom is er een totdat... God zal zijn hele schepping vernieuwen en Zijn doel met de schepping bereiken wat Hem al voor de grondlegging van de wereld voor ogen stond.

Op deze manier belanden wij op Gods soevereiniteit en de uitverkiezing. Dat zijn moeilijke onderwerpen, waar ik in het kader van dit onderwerp eigenlijk niet omheen kan. Daarom zal ik er in het volgende hoofdstuk in het kort iets over schrijven.

Gods soevereiniteit komt in de uitverkiezing heerlijk aan het licht.

God heeft een plan B. God kan alles vooruitzien, maar wil en doet Hij dat ook?

Deze vraag zet de zondeval in een ander licht. De zondeval is niet door God gewild, omdat God goed is. De zondeval was wel één van de mogelijkheden die God open heeft gehouden, en waarvoor Hij plan B had klaarliggen.

Maar naast plan B lagen er waarschijnlijk nog veel meer plannen klaar, mee afhankelijk van de reactie van de mens. Zo kan God misschien wel putten uit miljarden scenario's.

Maar hoe dan ook, al vóór de grondlegging van de wereld heeft Hij in enkele van die plannen de uitverkiezing voorzien. Dit, om via die omweg zijn hoofddoel te bereiken. Wat is dan Gods hoofddoel? Hij wil dat alle mens beeld dragers van Hem worden. Adam en Eva zijn als beeld dragers geschapen. Zonder zondeval zouden al hun nakomelingen beeld dragers van God zijn geworden. Gezamenlijk zouden zij dan de grootheid van God in beeld brengen. Allen zouden God eren en Hem loven. Dit einddoel bereikt God altijd. Zijn plannen falen niet.

Bij de uitverkiezing komen twee vragen op ons af: Wie kiest God uit en waartoe?

Het wie en waartoe zijn nauw met elkaar verweven. Adeldom verplicht. Wie uitgekozen wordt, moet zich inzetten om Gods beeld uit te dragen.

Het hele Oude Testament brengt het verhaal, dat dat niet lukt. Onder welke omstandigheden ook, zelf met hulp van Gods Geest, lukt het niemand om volmaakt Gods beeld te vertonen. Geen enkele

⁵⁶ Openbaring 20:6

koning, geen enkele profeet kwam daarbij in de buurt.

Dat riep het verlangen naar de Messias wakker. Naar de Verlosser, die dat wel in ons kan realiseren.

Verder maakt God door de uitverkiezing het mogelijk dat wij goed van kwaad kunnen leren onderscheiden. Door aan de uitverkorenen zijn wet te geven, wordt dat onderstreept. De wet geeft richting aan het leven zoals God dat bedoelt. Overtreding van die wet laat zien op welke punten mensen falen. Reflectie is nodig om het kwade van het goede te leren onderscheiden. Hulp van Gods Geest is nodig om stappen in de goede richting te zetten. Volkomen vervulling met Gods Geest is nodig om het goede te doen en te blijven doen. Dit maakt het verlangen naar de uitstorting van Gods Geest wakker.

God realiseert zijn heilsplan met gebruikmaking van uitverkiezing. Onder het nageslacht van David bevond zich de Messias. Het voorgeslacht van de Messias laat ons de gebrokenheid van het mensdom zien. Ook al waren zij allen uitverkoren, gebroken waren zij. Alleen Jezus heeft ons het echte beeld van God laten zien. Daarom moeten we ons spiegelen aan Jezus, om Hem zo alle eer te geven. Om Hem terug te verwachten en hoop te hebben op de goede afloop van het laatste oordeel.

God kiest mensen uit, de een eerder dan de ander. Vaak gaat aan de meeste uitverkiezingen ogenschijnlijk een traject vooraf. Denk aan Mozes, Saul en David. Aan hun uitverkiezing tot leider van Gods volk ging een vorming vooraf. God maakte hen klaar voor de taak die hen wachtte. Dat komen we ook tegen bij Paulus. God kiest in de loop van het leven.

De moordenaar die tijdens de kruisiging naast Jezus hing, getuigde daarvan.

Maar door Jezus' sterven is de dood een doorgang geworden tot een nieuw leven waar de bekende doodsvijanden teniet worden gedaan. Daar gaat God door met zijn uitverkiezing, omdat dan de uitverkiezing het meeste effect sorteert. Tijdens het laatste oordeel zal God de Zoon, die in onze schoenen heeft gestaan, ons oordelen. Hij schakelt daarbij de gelovigen in (zie blz. 8), om ons nu al te laten weten dat de goddelijke maat en de menselijke maat met elkaar zullen stroken. Wie nu niet uitverkoren is, is minder toerekeningsvatbaar. Dat komt door Adam. We moeten leren zien dat de zonde doorwerkt in de geslachten. Tijdens het laatste oordeel moet deze les met name de niet uitverkoren weerbaar maken om nooit meer te zondigen.

De uitverkiezing heeft iets prachtigs. Vroeger werd wel gezegd, dat een ambt bekleden in de kerk begerenswaardig is. Tegenwoordig lijken veel gemeenteleden daar tegenop te zien. Maar die uitverkiezing mogen we zien in het grotere kader van Gods uitverkiezing. Wie uitverkoren wordt, krijgt de kracht om zijn taak te vervullen.

Dit geldt ook tijdens het laatste oordeel. Er kan nu een natuurlijke weerstand zijn om betrokken te raken bij het laatste oordeel. Maar dat gaat over, als we ons realiseren dat Jezus ons daarvoor de kracht geeft. Tijdens het laatste oordeel kunnen we onszelf spiegelen in wat er is voorgevallen. Zo krijgt alles zin.

Vooraf zullen we dan oog krijgen voor Gods bestuur. Waarom Hij de ene eerder uitkiest dan de ander. Waarom Hij voor de ene barmhartig is en de ander halsstarrig maakt.

Dus God is barmhartig voor wie Hij wil en maakt halsstarrig wie Hij wil.⁵⁷

Gods uitverkiezing overlapt Gods barmhartigheid. We spreken over Gods algemene genade en Gods bijzondere genade. Gods algemene genade zien we direct terug in de moederbelofte. Gods bijzondere genade zien we terug in de uitverkiezing van Zijn volk. Een uitverkiezing met een lange

⁵⁷ Romeinen 9:18

voorgeschiedenis, van aartsvaders, koningen en profeten.
Zo heeft Gods genade alles te maken met Gods uitverkiezing.

Tijdens het laatste oordeel zullen we Gods acties moeten laten meewegen, zowel in het positieve als in het negatieve. De mens komt geestelijk bloot voor God te staan, zodat er rechtvaardig geoordeeld zal worden. Alleen waar de mens zelf verantwoordelijk voor is, zal hij zich voor moeten verantwoorden.

Inleiding en reflectie op wat anderen naar voren brengen.

Gereformeerden zijn altijd op zoek naar de waarheid, omdat zij weten dat ze de volledige waarheid nooit in pacht hebben. Die gaan we pas zien ná Jezus' terugkomst.

De grote lijnen weten we echter wel. Maar door de tijd verschuift de context.

Een vogel die van de ene tak op de andere springt, is te volgen door telkens opnieuw te focussen. Zo moeten we telkens focussen met gebruikmaking van Gods Woord.

Er wordt heel verschillend gedacht over Gods oordelen. Op internet, op **Refoweb** heb ik vier vragen. Elke vraag is door een andere predikant beantwoord. In die beantwoording zitten verrassende verschillen.

In **bijlage 1** reflecteer ik op de vier gestelde vragen.

Op internet heb ik ook een preek van ds. Rutger Heij gevonden met de uitdagende titel **'Eerst straft God en vervolgens redt Hij, waarom?'**

In **bijlage 2** kom ik tot de conclusie dat er een koppeling zit tussen straf en redding.

Op Lucepedia.nl is veel te vinden over de Roomse kijk op het laatste oordeel en op het vagevuur. Ik ga alleen in op hun verhaal over het laatste oordeel.

In **bijlage 3** maak ik daarover enkele opmerkingen.

Door de tijd heen zijn er verschillende voorstellingen gemaakt over de hel. Op de website **'weetwatjegeloof.nl'** is een cursus te vinden over **De Hel**.

Vier docenten hebben deze cursus ingeleid. Te weten: Arjen van Kralingen, Arco den Heijer, Ad van der Dussen en Erik de Boer.

In **bijlage 4** bespreek ik deze bijdragen om zo hun inzichten op tafel te leggen en mijn inzicht aan de hand van hun inzichten te verduidelijken.

In **bijlage 5** reflecteer ik eerst op meerder bijbelteksten die in verband staan met Gods oordelen.

Aan het einde van die vijfde bijlage, bestaande uit 30 punten, ga ik summier in op twee recent verschenen boeken:

29. Stefan Paas – **Vrede op aarde, Over hel en redding in deze tijd**

30. Arnold Huijgen – **Waarom de wereld een hel nodig heeft**

Onthulling na onthulling

Openbaring vormt de laatste onthulling in de Bijbel. Maar, zoals meerdere theologen veronderstellen, heeft Johannes zijn Evangelie geschreven ná Openbaring. Het kan dus ook zo zijn dat in het Johannes Evangelie de laatste bijbelse onthulling te vinden is.

Maar bijbelse onthullingen worden door gevallen mensen niet direct begrepen. De kerkgeschiedenis leert dat er op basis van de Schriften telkens nieuwe inzichten komen.

In het recent verschenen boek 'Op ontdekkingstocht door het Nieuwe Testament' door Rob van Houwelingen en Myriam Klinker-De Klerck hebben zij zich opnieuw laten verrassen door de Bijbel. Het schrijven van dit boek ging gepaard met 'ontdekkingsvreugde'.⁵⁸

In Gulliver van het Nederlands Dagblad, stond op 20 oktober 2023 een interview met beide schrijvers van het bovengenoemde boek. Dat interview werd afgesloten met de volgende leeswenk.

Kun je een bepaalde leeshouding aannemen die helpt als je op zoek bent in het Nieuwe Testament?

Van Houwelingen: 'We hebben op de universiteit een heel stappenplan: eerst rustig lezen, vertalingen vergelijken, jezelf een voorlopig beeld vormen, dan jezelf laten corrigeren met commentaren. Als gewone bijbellezer kun je dat op een ander niveau ook doen.'

Klinker: 'Jazeker. Begin met het onbevangen beluisteren van de tekst. Wat valt je op? Wat triggert je? En zoek daar dan eventueel meer informatie bij.'

Van Houwelingen: 'Vaak zitten onze dogmatische vooroordelen onszelf in de weg. We zoeken dan bewijsteksten bij de Drie-eenheid of de godheid van Christus. Maar zijn die teksten daar ook voor geschreven? Nou, bijna nooit. Dus probeer dat van je af te zetten en kijk hoe die tekst functioneert in de oorspronkelijke context. Dat kost iets meer moeite, maar het levert wel meer op.'

Ik heb bij mijn nadenken over de hel deze leeshouding toegepast, immers deze leeshouding is al langer bekend. Ik heb ook 'ontdekkingsvreugde' ervaren, en wel op zo'n manier dat ik het toedichtte aan de werking van de heilige Geest. Maar gezien sceptische reacties en aan het gewoon niet geïnteresseerd zijn, het niet nieuwsgierig zijn, ebde de ontdekkingsvreugde snel weg.

Ik kan Van Houwelingen volgen, als hij zegt:

Hij tempert wel de verwachtingen over de exclusiviteit van hun vondsten. Want leerde hij van een collega, als je iets ontdekt wat verder nog nooit iemand eerder heeft ontdekt, zijn er twee mogelijkheden: óf je bent briljant, óf je zit fout.

Ik vind deze opmerking te plat. God onthult op zijn tijd de diepere lagen van het evangelie.

Vanuit die verwachting mogen we leven. God stelt ons het volk Israël ten voorbeeld. De orthodoxe Joden hebben na jarenlange studie in het Oude- en Nieuwe Testament de Messias nog niet gevonden. Zij zijn gesluiert, totdat God die sluier weghaalt.⁵⁹

Evenals God hiermee de orthodoxe Joden aanspoort om de diepere lagen te zoeken, zo spoort Hij ons ook aan.

Om het nieuwe te laten zien, heb ik gereflecteerd op wat in de bijlagen te vinden is.

Het belangrijkste punt is wel dat Jezus de heiligen bij het laatste oordeel betreft, om daarmee de heiligen te leren, dat straffen tot heling moet leiden. Dat uiteindelijk iedereen zich met iedereen

⁵⁸ ND – Gulliver, vrijdag 20 oktober 2023

⁵⁹ 2 Korintiërs 3:14-15

moet verzoenen, zodat elke knie zich zal buigen voor Jezus, en Hem zal loven.⁶⁰

De verzoening met God wordt door Jezus Christus van onderaf hersteld. Eerst moeten de mensen zich met elkaar verzoenen. Daarna komt God de Vader bij de mensen wonen, en zal Jezus alles en allen overdragen in de handen van zijn Vader.⁶¹

Er zijn altijd al christenen geweest die in de alverzoening geloofden. Het nieuwe is, voor zover ik heb kunnen nagaan, dat mijn kijk op de alverzoening pas bereikt wordt, nadat alle ongelovigen een rechtvaardige straf hebben ondergaan. Een straf die niet alleen door Jezus wordt bevolen, maar een straf die ook door de heiligen wordt gedragen. Zij worden door Jezus ingeschakeld bij het laatste oordeel om eenswillend met Hem te worden. Vol van genade en barmhartigheid, maar tevens ook vol van rechtvaardigheid. Strevend naar het behoud van alle mensen, zodat ieder door de bladeren van de levensboom ten volle tot genezing komen.⁶²

Een ander nieuw aspect is de invulling van het Messiaans Vrederijk. Ik geloof dat tijdens het Messiaans Vrederijk het laatste oordeel zal plaatsvinden, maar ook dat alles hersteld zal worden. Alles zal zo hersteld worden dat er aan het einde van het Messiaans Vrederijk geen enkel spoor van de zondeval te vinden zal zijn. Dat zal zowel gelden voor het kleine als voor het grote onrecht. Bij het grote denk ik aan duurzaamheid en de klimaatproblematiek. Wat wij nu uitvinden aan oplossingen, zal tijdens het Messiaans Vrederijk worden ingezet en verder uitgewerkt.

Hier leren we niet alleen in morele zin het goede van het kwade te onderscheiden, maar ook in technische zin. Wat goed werkt zonder een aanslag te doen op het milieu zal verder worden doorontwikkeld. Alle technische apparaten en voorzieningen die niet goed zijn, zullen op den duur verdwijnen om plaats te maken voor wat beter is. Tijdens het Messiaans Vrederijk zal de technische ontwikkeling een sprong voorwaarts zetten. Jezus zal daar alle mensen voor inschakelen. Wat wij nu leren heeft zin, want daarop kan voortgebouwd worden. Uiteindelijk moet de aarde zo paradijselijk worden zoals het vóór de zondeval bedoeld is. Niets mag meer aan de zondeval herinneren. Pas dan legt Jezus dit mooie resultaat terug in de handen van Zijn Vader.

Daarmee kan de Vader goed leven. Dan is de verzoening helemaal voltooid. De verzoening die gestalte kreeg in de moederbelofte, uitgewerkt werd in de oudtestamentische tijd, doorslaggevend tijdens Jezus' kruisiging werd geproclameerd, om op dit moment als voorbereiding op Jezus' terugkomst verder uitgewerkt te worden. Na Jezus' terugkomst zal Hij de grootste stappen zetten en daarbij alle mensen inschakelen. Hij zal daarbij gebruik maken van koningen en priester. Een heldere top-down structuur. Alles moet worden zoals Hij dat wil. Zodat Hij een volmaakte wereld, een paradijselijke wereld, kan terugleggen in de handen van zijn Vader.

⁶⁰ Romeinen 14:11

⁶¹ 1 Korintiërs 15:28

⁶² Openbaring 22:2

Conclusies

Het evangelie, mits juist geïnterpreteerd, is meer dan superieur aan alle andere religies.

Over het rijke evangelie hangt een waas, een sluier, die weggenomen wordt ná Jezus' terugkomst, zodra de boeken worden geopend en alles aan het licht zal komen. Het evangelie kent meerdere lagen. De aan de oppervlakte liggende lagen zijn goed zichtbaar en voor iedereen toegankelijk. De diepere liggende lagen zijn alleen te ontginnen door gezamenlijke inspanning, zoals Efeze 3:18-19 daarover spreekt.

De **superioriteit** van het evangelie is te zien met een doxologische leesbril. God is goed. God laat alles meewerken ten goede, eerst voor hen die Hem liefhebben, later voor alle overigen.

Om dit te zien, moeten we geloven dat Jezus na zijn terugkomst alles recht gaat zetten. Dat Hij het laatste oordeel, samen met de heiligen, zal vellen met het oog op verzoening. Verzoening met God die alles bestuurt, en verzoening met allen die we ooit in ons leven ontmoet hebben.

Dit vooruitzicht blijft verrassen. Er zijn meerdere open einden. Bijbelse lijnen mogen doorgetrokken worden, waardoor er een frame ontstaat. Een frame met een waas erover. Want pas als alles aan het licht komt, wordt alles helder. Dit prikkelt de verwachting.

Hoe zal het Messiaanse Vrederijk er uit zien, gedurende de tijd dat Jezus vanuit het nieuwe Jeruzalem zal regeren en de hele aarde aan zich zal onderwerpen? Wie schakelt Hij in bij het laatste oordeel? Tijdens het Messiaans Vrederijk zal Jezus een beroep doen op wat wij hier geleerd hebben. Onze ervaring zal meetellen, op die gebieden die de opbouw van Gods Koninkrijk ten goede komt.

Voor al het laatste oordeel moet ons nu al aanspreken. De gelovige mag zich verantwoorden, en wie tegendraads blijft, moet zich verantwoorden. Dit prachtige vooruitzicht moet nu al ons handelen ten goede beïnvloeden. Want ieder wacht dan wel een rechtvaardige beloning, dan wel een rechtvaardige straf. Om vervolgens samen, onder leiding van Jezus, te werken aan een volmaakte gemeenschap waarin elke rivaliteit verdwijnt. Jezus zal deze volmaakte gemeenschap terugleggen in de handen van zijn Vader.

De rechtvaardige bestraffing zal tijd kosten. Bij de een meer dan de ander.

Misschien zullen de gestraften wel aan het werk gezet worden om buiten de muren van het nieuwe Jeruzalem de wereld te reinigen om vervolgens daar ook meerdere tuinsteden te bouwen. Straffen wordt zo zinvol en heilzaam.

Is dit fantasie? Ja en nee. Want we weten dat Gods nieuwe wereld veel mooier zal zijn dan we ons nu kunnen voorstellen. Dus elke fantasie over Gods Koninkrijk is gebrekkig en schiet tekort.

Maar juist de invulling van het Messiaans Vrederijk maakt het evangelie superieur aan alle religies. God is de Schepper van alle mensen. Hij heeft ze allemaal lief, omdat Hij ons allemaal geschapen heeft om beeldrager te zijn van zijn goedheid.

Gods uitverkiezing lijkt een andere taal te spreken. Maar God sluit in eerste instantie uit om later iedereen in te sluiten. Het gaat van exclusief naar inclusief. Na de zondvloed ging God met één gezin verder, dat van Noach. God bestempelde hem als de enige rechtvaardige in die tijd.

God uitverkiezing via Abraham, Isaac en Jacob verloopt anders. God leert de aartsvaders geloven. Hij geeft hen de verrijkende belofte dat in hen **alle volken** gezegend zullen worden.

Direct al in deze fase laat God zich zien als een verkiezend God. Jacob heb Ik liefgehad en Ezeu heb Ik gehaat. Uitsluiting, met als doel Ezeu later weer in Zijn heilsplan op te nemen.

Niet gedurende hun leven, want Jacob en Ezau leefden lange tijd onverzoend naast elkaar. Dus dat gaat gebeuren, nadat zij beiden uit de dood opstaan.

Gods uitverkiezing met daaraan de belofte dat alle volken gezegend zullen worden, krijgt pas zijn voltooiing, nadat alle volken uit de dood opgestaan zijn. Nadat Jezus is teruggekomen en de volken aanzet om tot verzoening te komen. Daarbij speelt het laatste oordeel een cruciale rol, want alles moet aan het licht komen om rechtvaardigheid met verzoening te laten samengaan.

Dit prachtige vooruitzicht moet nu al ieder mens in toom houden. Alles komt aan het licht en je zal je altijd met die ander moeten verzoenen. Bovendien zal er recht gedaan moeten worden, om elkaar te vinden als geliefden in de Heer.

Elke dag van ons leven heeft zin, omdat alles aan het licht zal komen. Omdat ieder bijdraagt aan de vorming van Gods Koninkrijk. Al zal onze bijdrage altijd schamel zijn, God zelf doet het leeuwendeel. Hij zal iedereen uit de dood doen opstaan. Hij zal iedereen een nieuw onvergankelijk lichaam geven. Hij laat het nieuwe Jeruzalem vanuit de hemel neerdalen op de aarde. Jezus organiseert het laatste oordeel. Hij zal straffen om te helen. De bladeren van de levensboom zullen de volken genezen.

Toevoeging aan de conclusies

Bekering betekent tweemaal nadenken. Ik beluister dagelijks **Eerst Dit**, de bijbelpodcast van de EO en IZB.

Op 26 oktober 2023 legde Jeroen Hagendijk Psalm 109:21-31 uit. Hij had het over dat tweemaal nadenken. In de eerste impuls denken we nog vaak volgens onze oude natuur. Als we daarna nog eens nadenken en Christus erbij betrekken, dan gaan we vaak anders kijken.

Soms vraag ik me af, waarom ik iets zoveel anders zie dan vele anderen. Ben ik dan eigenwijs? Of kijk ik meer door de geest van Christus?

Dat laatste – meer door de geest van Christus – kijken, kan hoogmoedig maken.

Daarom heeft een terugkoppeling nodig. Kritiek van anderen, om telkens het eigen standpunt te heroverwegen.

Dit idee ligt ten grondslag aan de doorgaande reformatie. Bij het overdenken van de Bijbel kunnen altijd wel stappen vooruit gezet worden. Zeker, omdat de tegendraadse beweging, richting secularisatie, zeker zo groot is.

Tenslotte wil ik afsluiten met het noemen van drie onderwerpen, waarop ik nog weinig serieuze kritiek heb ontvangen. Onderwerpen die anders zijn dan anders. Onderwerpen die doordenking vragen, om de sluier die tot op de jongste dag over de Bijbel hangt voor een deel weg te nemen. Voor een deel, want er blijven dan nog meer dan voldoende verschillende inzichten bestaan, om nog eeuwenlang Gods Woord te blijven te bestuderen.

- **De tweede dood**

De eerste reactie is dat de tweede dood gelijk staat met de eeuwige straf. De tweede dood is gelijk aan de vuurpoel, en daarmee is alles gezegd.

De personen in de vuurpoel hebben hun straf verdient. Als persoon zijn het denkende wezens die ook in de vuurpoel keuzes kunnen maken. Maar nooit ten goede. Zij blijven gescheiden van God leven. Wellicht met veel zelfbeklag. Maar dat is het dan wel.

Ik zie de tweede dood met de doxologische bril. God is goed en Hij maakt alles goed. Hij gaat het recht herstellen, zelfs voor de grootste zondaar.

Omdat de boeken zullen opengaan en alles aan het licht zal komen, zal ook de grootste zondaar op zijn leven kunnen reflecteren. Hij zal zien welke uitwerking al zijn kwade handelingen hebben gehad.

In de vuurpoel zal hij zich niet meer kunnen afreageren op anderen, want in de vuurpoel houden Gods engelen alles in de gaten. Gods heilige engelen zullen geen enkel kwaad dat anderen treft meer toelaten.

In zekere zin is de zondaar geïsoleerd, maar met lotgenoten kan wel een beweging ten goede worden gemaakt. Want in de vuurpoel kunnen zondaars een beroep doen op koningen en priesters, die Jezus voor deze taak heeft aangesteld.

- **Jezus schakelt de heiligen in bij het laatste oordeel**

Het lijkt er op dat de teksten⁶³ die hierover gaan, bewust worden ontweken.

Wie een preek, een boek kan vinden, waarin deze teksten aan de orde komen, mag dat aan mij mailen.⁶⁴

- **Jezus' overwinning op de hel is totaal, Hij doet geen half werk**

Origenes baseerde zijn leer over de alverzoening voornamelijk op twee teksten, waarvan 1 Korintiërs 15:22-28 wel de belangrijkste is.

Origenes is door de kerk veroordeeld, maar volgens Arnold Huijgen lag dit minder aan zijn universalisme dan aan zijn leer van de pre-existentie van zielen.⁶⁵ Maar hoe het ook zij, door de eeuwen heen is de alverzoening ten sterkste afgekeurd. Er is een frame ontstaan, waarbij de afkeuring van alverzoening zo voelbaar is dat je daarover beter het gesprek kan mijden.

Volgens meerdere enquêtes, besproken in het Nederlands Dagblad, is de alverzoening bespreekbaar geworden. Alleen, welke weg leidt naar de alverzoening?

Ik geloof dat die weg leidt via het Messiaans Vrederijk en dat pas aan het einde van dat Rijk 1 Korintiërs 15:22-28 in vervulling zal gaan.

- **Met de doxologische leesbril op kent Gods oordeel geen open einden**

Ik sluit bijlage 5 af met de bespreking van het boek van Arnold Huijgen. Aan het einde van die bespreking schrijf ik dat ik in mijn conclusies hierop terugkom.

Huijgen sluit zijn essay af met de gedachte dat de drie hoofdvisies over de hel elk in de Schrift ondersteuning vinden, dat de meest inspirerende bijdragen over de hel verbeeldingen zijn, die ook in verschillende richtingen wijzen.⁶⁶

⁶³ Blz. 8; Matteüs 19:28, Matteüs 12:42 en Lucas 11 :31, 1 Korintiërs 6 :2-3, Openbaring 14:13

⁶⁴ info@paradijstheze.nl

⁶⁵ *Waarom de wereld een hel nodig heeft* door Arnold Huijgen, blz.21

⁶⁶ Arnold Huijgen in *Waarom de wereld een hel nodig heeft*; blz. 82-83

Ik denk dat Jezus' overwinning op de hel zo de kern van het evangelie raakt, dat we hierover niet met open einden mogen komen. We moeten erover doordenken, omdat de verschillen in visies te groot zijn. Tussen de alverzoening en de eeuwigdurende straffen voor miljoenen, zo niet miljarden mensen, ligt een te grote kloof.

Deze kloof is te dichten door het opzetten van de doxologische leesbril. Al voor de grondlegging van de wereld verkiest God al de mensen die Hij zou gaan scheppen. Met elk schepsel had Hij het goede voor. Deze 'vooraf' verkiezing, is een andersoortige verkiezing dan God tijdens de ontvouwing van zijn heilsplan bezigt. Die verkiezing is het middel waarmee God zich aan de gevallen mensen bekend maakt om het goede van het kwade te leren onderscheiden..

De 'vooraf' verkiezing, is het doel wat God voor ogen had. Hij wenste dat al zijn schepselen beeld dragers zouden worden van zijn heerlijkheid.

- **Jezus is eenswillend met de Vader. Nu wij nog!**

Om eenswillend met Jezus te worden, is gehoorzamen niet genoeg. Gehoorzamen ligt aan het einde van een beslissing. Het weten wat Jezus wil, ligt meer aan het begin. Bij het kennen van Jezus. Bij het zonder aarzelingen volgen van Jezus. Bij aangeleerd gedrag om Jezus op voorhand te respecteren en zijn gezag te erkennen.

Eenswillend te zijn met Jezus leren de gelovigen tijdens het laatste oordeel, als zij als koningen ingeschakeld worden bij het vellen van oordelen.

Ik vind het voorstelbaar dat Jezus eerst voorgaat bij het vellen van de eerste vonnissen, om later de voorbereiding van de daarop volgende vonnissen aan de gelovigen over te laten. Het eindoordeel blijft aan Jezus. Maar zolang de gelovigen in de voorbereiding van de vonnissen afwijken van Jezus' eindvonnis, valt er nog veel te leren.

- **Jezus is tijdoverschrijdend bezig met zijn heilsplan. Hij was, die is en die komt.⁶⁷**

Al voor de grondlegging van de wereld is de mogelijkheid van de zondeval voorzien. Misschien was die mogelijkheid zo klein, een van de miljarden mogelijkheden, dat God zijn plan heeft doorgezet. Zeker is wel dat God heeft voorzien dat Hij alle gevolgen van een dergelijke zondeval op termijn teniet kon doen. Dat zien we nu gebeuren tijdens de ontwikkeling van Gods heilsplan.

Gods heilsplan is al ver gevorderd, maar zodra Jezus terugkomt zullen er nog grote stappen worden gezet. Vandaar dat we mogen uitzien naar de geweldige afronding van Gods heilsplan.

Voor het laatste oordeel zal ieder verrassen. Zelfs als je het boek *Genade, wat een wonder!* van Philip Yancey hebt gelezen.

- Elke christen is belangrijk in Gods heilsplan om familie en vrienden te redden. Een christen staat op uit de dood en wordt dan aangesteld als koning en priester. Zijn hart zal als eerste uitgaan naar zijn familie en vrienden.

⁶⁷ Openbaring 1:4, 8

Bij Jezus ging zijn hart als eerste uit naar het volk Israël, het volk van de belofte. Bij zijn hemelvaart gaf Hij zijn discipelen de opdracht om alle volken het goede nieuws bekend te maken. Het goede nieuws moet als een lopend vuur door de wereld gaan.

Zo geloof ik ook, dat tijdens het Messiaans Vrederijk het evangelie doorverteld wordt. Door de gelovigen die als priester hun mooie werk oppakken. Die priester zullen familie en verwanten als eerste aanspreken, net zoals Jezus deed. Jezus sprak als eert hete verbondsvolk aan.

Christenen voelen zich nu al als eerste verbonden met familie en vrienden. Die band is een door God gegeven band. Die mogen zij als eerste gaan herstellen.

Een moslim die christen wordt en daardoor door zijn familie verstoten wordt, en die bovendien die familie veroordeeld ziet voor hun ongelooft, mag hun als eerste het goede nieuws brengen.

Zo ontvouwt zich een prachtig perspectief. Een perspectief dat superieur is aan dat van welke religie dan ook. God zet alles recht en maakt alles recht. Iedere knie zal zich buigen en Hem erkennen als Heer. Ieder zal Hem loven, omdat alle verhoudingen goed zal maken.

Wonderlijk en waar. God zal elke smet als gevolg van de zondeval wegwerken.

Dat kan Hij, want Hij is God.

- God blijft verrassen. Het laatste oordeel kan een groot feest worden, maar waarschijnlijk is dat niet. Veel pijnlijke gebeurtenissen zullen beoordeeld worden. Maar het kan ook zijn dat schuldigen al vóór het laatste oordeel spijt krijgen van al hun daden en het laatste oordeel ingaan in de verwachting dat God rechtvaardig zal straffen, wat hen als billijk, goed en onontkoombaar wordt gezien. Een straf die vrijmaakt en vreugde geeft.

Deze gedachte baseer ik op het volgende verhaal uit het boek *'genade verandert mensen'* van Aad Kamsteeg.

'Een paar weken geleden maakte ik toch wel iets bijzonders mee. Ik was voor een of andere zaak in een rechtszaal. Ik moest even wachten. Daardoor maakte ik het getuigenis van een zekere Tony mee. Die Tony had zich kennelijk uit vrije wil bij de politie gemeld. Hij bleek jaren geleden uit wraakzucht bijna een moord te hebben begaan; zijn slachtoffer had de kogels in zijn rug en lever op het nippertje overleefd. Maar Tony, toe benedeider, was nooit gegrepen. Hij was naar het buitenland vertrokken om daar – getrouwd en wel – een nieuw leven te beginnen. Toen was hij een christen geworden.

En die Tony stond daar nu voor de rechter: 'Ik ben schuldig. Ik ben christen geworden. Van een benedeider heeft God mij veranderd in een volgeling van de Here Jezus. Ik geloof nu dat wat ik toen deed, verkeerd was. Ik heb er spijt van en vraag om vergeving. Als ik naar de gevangenis moet gaan, is dat goed.' Je begrijpt dat de rechter verbijsterd was. Ik trouwens ook. Dat was geen goedkoop christendom. Z'n geloof kostte Tony iets. Dat maakte hem in één klap geloofwaardig.⁶⁸

⁶⁸ **Genade verandert mensen** door Aad Kamsteeg, deel 2, blz. 104

Na Jezus' terugkomst gaat Gods verkiezingswerk door, totdat Hij zijn doel bereikt heeft. Bij Jezus' terugkomst gebeuren er zoveel wonderlijke dingen dat mensen alsnog tot geloof kunnen komen.

Iedereen immers zal Jezus zien terugkomen op de wolken, dat zal met iedereen wat doen! Iedereen zal merken dat de oude aarde verandert in een nieuwe aarde, omdat het nieuwe Jeruzalem uit de hemel is neergedaald. Dat zal een grote impact op iedereen hebben.

Bovendien zal iedereen merken dat er geen zeeën (denk daarbij aan oceanen) meer zullen zijn. De aarde zal bestaan uit één supercontinent. Voor wie de bijbel kent, zal dit gaan spreken. De bijbel zal voor deze mensen geloofwaardiger worden.

Die zijn allemaal bijbelse verwachtingen, die zodra ze plaatsvinden, mensen aan het denken zullen zetten. Het kan dus best zo zijn dat mensen in Jezus Christus gaan geloven nog voordat het laatste oordeel start.

Tot nog toe heb ik altijd gedacht dat de ongelovigen pas tijdens of ná het laatste oordeel tot geloof zullen komen. Maar gezien het bovenstaande kan het ook anders gaan.

Overzicht van de vijf bijlagen

BIJLAGE 1 REFLECTIE OP ENKELE VRAGEN, GEVONDEN OP REFOWEB

INHOUD

1A	Houdt God/Jezus echt onvoorwaardelijk van mij? Ook als ik het geloof nog vaak moeilijk vind? Ds. P. van der Kraan	38
1B	Is Jezus onze Advocaat en Pleitbezorger en tegelijkertijd onze Rechter? Klopt dit? Ds. G.K. Terreehorst	41
1C	Komt het oordeel bij het sterven overeen met het oordeel op de oordeelsdag? Ds. B.M. Meulenman	44
1D	Twee vragen: 1. Zul je elkaar nog kennen op de oordeelsdag? 2. Zul je dan nog denken aan het oordeel van je naasten? N.J. Teeds	50

BIJLAGE 2 EERST STRAFT GOD EN VERVOLGENS REDT Hij, WAAROM? 53

INHOUD

1.	Inleiding	53
2.	Preek van ds. Rutger Heij	54
3.	Samenvatting van de preek	58
4.	Reflectie op de preek	60

BIJLAGE 3 VERHAAL UIT LUCEPEDIA.NL OVER HET LAATSTE OORDEEL 63

BIJLAGE 4 REFLECTIE OP DE BIJDAGEN VAN VIER THEOLOGEN 67

Vier theologen hebben een bijdrage geleverd aan de cursus:
De Hel – Cursus van Weetwatjegeloof

Deze cursus is te vinden op [Cursus De Hel - Weetwatjegeloof.nl](https://www.weetwatjegeloof.nl)

Op de website van **Weetwatjegeloof** is de volgende korte intro te vinden.

Een eerste reactie op de lezingen **68**

Een tweede reactie op de lezingen naar aanleiding van de afsluitende woorden **68**

De hel vandaag **70**

ARJEN VAN KRALINGEN

Wat zijn de functies van de hel? Welke tegenwerpingen worden er gemaakt tegen het bestaan van een hel? En zijn daar oplossingen voor? Een introductie door Arjen van Kralingen op het denken over de hel.

Van Hades tot Gehenna **79**

ARCO DEN HEIJER

Wat zegt de Bijbel over de hel? In deze aflevering kijkt Arco den Heijer naar de betekenis en bedoeling van een aantal sleutelpassages.

Een gloeiende bakoven vol liefde **88**

AD VAN DER DUSSEN

Wat moeten we centraal stellen in ons denken en spreken over de hel: Gods verkiezing? Het offer van Jezus? Onze eigen verantwoordelijkheid? Een lezing van Ad van der Dussen over de hel en ons Godsbeeld.

Doet de hel recht aan het bijbelse mensbeeld? **98**

ERIK DE BOER

Erik de Boer neemt je mee op reis langs het groeiende denken van Klaas Schilder over de hel in zijn boek 'Wat is de hel?'.

BIJLAGE 5, MET 30 AANVULLENDE PUNTEN, WAARONDER EEN REFLECTIE OP 2 BOEKEN

INHOUD	122
1. Gods toorn blijft op hem rusten (Johannes 3:36)	123
2. De grote dag van hun toorn (Openbaring 16:17)	123
3. Zonder wet verloren gaan (Romeinen 2:5-16)	123
4. De dag van Gods toorn (Romeinen 2: 5-16 (nogmaals)	124
5. De scheiding van schapen en bokken (Matteüs 25:31-47)	125
6. Gehenna als metamorfose	129
7. Hel als homoniem	131
8. Neergedaald in de hel?	133
9. Is Jezus in het dodenrijk geweest? Dit n.a.v. Efeziërs 4:8-9	134
10. De tweede kans - 1 Petrus 3:17-4-6	136
11. Gelijkenis van de rijke man en de arme Lazarus (Lucas 16:26)	138
12. Er komt een dag waarop Hij een rechtvaardig oordeel over de mensheid zal laten vellen (Handelingen 17:27)	139
13. Wordt heel Israël gered? (Romeinen 11:25-26)	140
14. Spreekt Petrus met twee woorden? (2 Petrus 3:7,9)	143
15. Spreekt Jezus met speelse wijsheid? (Johannes 14-6)	144
16. De daden van de duivel worden teniet gedaan (1 Johannes 3:8)	145
17. We moeten de Bijbel uitlezen (Johannes 16:12-15)	147
18. Gods zoon als redder van de wereld (1 Johannes 4:14-16)	148
19. Afhakkers zijn er erger aan toe dan voorheen (2 Petrus 2:19-22)	150
20. God berispt zijn kinderen (Hebreeënen 12:3-12)	151
21. Alles is er door en voor Hem (Romeinen 11:36 en Kolossenzen 1:16-17)	152
22. De vrije wil	155
23. Verzoening door voldoening	158
24. Gods woonplaats is onder de mensen zijn (Openbaring 21: 3)	161
25. Er zal niets meer zijn waarop nog een vloek rust (Openbaring 22:1-5)	161
26. Gods verbondswoord stijgen over alle andere uit	163
27. Bewust leven tijdens tussentoestand en de tweede dood	165
28. K. Schilder over de hel	167
29. Stefan Paas – Vrede op aarde, Over heil en redding in deze tijd	172
30. Arnold Huijgen – Waarom de wereld een hel nodig heeft	178

BIJLAGE 1 REFLECTIE OP ENKELE VRAGEN GEVONDEN OP REFOWEB

INHOUD

1A	Houdt God/Jezus echt onvoorwaardelijk van mij? Ook als ik het geloof nog vaak moeilijk vind? Ds. P. van der Kraan	38
1B	Is Jezus onze Advocaat en Pleitbezorger en tegelijkertijd onze Rechter? Klopt dit? Ds. G.K. Terreehorst	41
1C	Komt het oordeel bij het sterven overeen met het oordeel op de oordeelsdag? Ds. B.M. Meulenman	44
1D	Twee vragen: 1. Zul je elkaar nog kennen op de oordeelsdag? 2. Zul je dan nog denken aan het oordeel van je naasten? N.J. Teeds	50

BIJLAGE 1A, MET VRAAG EN ANTWOORD AFKOMSTIG VAN REFOWEB

Ds. P. van der Kraan

VRAAG

Er wordt gezegd dat God je niet straft naar je zonden, maar naar wat straft God dan? Als je iets verkeerd doet/hebt gedaan, straft Hij dan? Ik weet niet hoe ik dit moet zien. Ik zie God zo vaak negatief, als boos, straffend etc. terwijl Hij zo vol Liefde en zorgzaamheid is. Dit heb ik ook zo vaak gezien, hoe goed en liefdevol Hij voor mij is. Ik vraag vaak aan God of Hij mij wil helpen om mijn beeld over Hem goed te krijgen, want zoals ik al zei: ik denk vaak te negatief over Hem. Ben soms zo bang dat Hij mij straft. Terwijl ik dit zeg voelt het slecht om zo over God te spreken. En houdt God/Jezus echt onvoorwaardelijk van mij? Ook als ik het geloof nog vaak moeilijk vind?

ANTWOORD

Graag zou ik weten waarom je deze vraag stelt. Anders gezegd: hoe komt het dat je een negatief beeld van God hebt? Dat is waarschijnlijk niet zomaar ontstaan. Daar is misschien (een bepaalde) aanleiding toe. Een voorbeeld: als een meisje incestslachtoffer is van haar vader zal ze hoogstwaarschijnlijk ook een negatief beeld hebben van God als Vader. Je kunt haar dan allerlei teksten noemen waarin het beeld van God als een liefdevolle vader wordt onderstreept, maar dat helpt niet. Ze is fundamenteel beschadigd in haar vaderbeeld en projecteert dat (onbewust) op God. Zo zouden er ook bij jou oorzaken kunnen zijn die ervoor gezorgd hebben dat er in jouw gedachten een negatief beeld van God is ontstaan. Dat zou bijvoorbeeld kunnen doordat jou van jongs af een beeld van God als een straffende en wrekende God is voorgehouden. Probeer eens bij jezelf na te gaan hoe het komt dat je een negatief beeld van God hebt. Want anders bestaat het gevaar dat alle teksten die God als een goede God tekenen niet landen, maar contraproductief werken.

Vervolgens wil ik enkele lijnen neerzetten van het beeld dat de Bijbel over God schetst, zonder volledig te willen zijn. Ik begin met de schepping die in al haar onderdelen getuigt van Gods wijsheid, maar evenzeer van Zijn goedheid. Dat zien we nog steeds duidelijk, ook in de gebrokenheid die gevolg is van de zondeval. Na de zondeval zorgt God ervoor dat het leven leefbaar blijft. De gevolgen van de zonde zijn tegelijk straffen op de zonde. Die hebben we intussen zelf over ons heen gehaald door onze opstand tegen God. Maar als God ons werkelijk strafe naar onze zonden zouden we allemaal al voor eeuwig verloren zijn. Hij geeft ons het leven en wat meer is: Hij wil van de eeuwige ondergang ons redden. Alles had Hij daarvoor over. Hij gaf Zijn enige Zoon, die Hij onuitsprekelijk liefhad, over aan dood en hel. Om aan Hem de straf te verrekenen die wij verdiend hadden. Wie zou dat doen? Niemand! God wel! Daarbij komt nog dat Hij jou persoonlijk wil laten delen in dat heil. Hij zorgde ervoor dat je een Bijbel hebt, brengt je onder de prediking van het evangelie waarin Zijn

uitnodiging klinkt, met klem ernst en tegelijk vol van goddelijke bewogenheid. **Dat Hij jou persoonlijk wil laten delen in het plan van Zijn verlossing en Zijn zorg en liefde wil schenken, bewees Hij door je op te nemen in Zijn verbond waarvan de doop het bewijs (zegel) is (in het geval je gedoopt bent).** Kon God verder gaan? En alle zegeningen die Hij je van dag tot dag geeft, zijn bewijzen dat Hij jou Zijn genade en liefde wil bewijzen. Hij gaat zelfs zover dat Hij het negatieve in ons leven een positieve wending wil geven, zodat uit verlies winst ontstaat. Ik denk aan de tegenslagen, die even zovele gevolgen van de zonde zijn, ook al is er doorgaans geen aantoonbaar verband tussen jouw zonde en de tegenslagen die je treffen. **Kortom: God is een overvloedige fontein van alle goeds.**

Als je daarentegen negatieve gedachten van God hebt, kun je niet of nauwelijks het goede van God zien. Misschien probeert satan je dat negatieve beeld in te prenten. Want naar een goede God ga je vele malen eerder dan naar een in jouw ogen boze en wrekende God. Probeer dat ook voor jezelf helder te krijgen: is het de duivel die me op deze manier bij God vandaan wil houden?

Straft God dan niet? Jazeker. **God is een wreker van alle goddeloosheid. Maar dat geldt mensen die Zijn liefde veracht en Zijn goedheid in de wind geslagen hebben. Wie een leven lang Gods goedheid miskent en Zijn liefde veracht heeft, zal ervaren dat het vreselijk is te vallen in de handen van de levende God. Maar dat heb je dan te wijten aan je eigen onbekeerlijkheid.** Want zoals Psalm 145:3 (berijmd) het beeld van God schildert, zo is God ten voeten uit: goed, vriendelijk en weldadig, barmhartig, mild lankmoedig en genadig.

Ds. P. van der Kraan

.....

Met de geelgemarkeerde zinnen ben ik het meer dan eens. Alle ongemarkeerde zinnen onderschrijf ik van harte. Aan de blauwgemarkeerde zinnen wil ik iets toevoegen.

Hij gaf Zijn enige Zoon. Ik denk hierbij aan Johannes 3:16-18.

Want God had de wereld zo lief dat Hij zijn enige Zoon heeft gegeven, opdat iedereen die in Hem gelooft niet verloren gaat, maar eeuwig leven heeft. God heeft zijn Zoon niet naar de wereld gestuurd om een oordeel over haar te vellen, maar om de wereld door Hem te redden. Over wie in Hem gelooft wordt geen oordeel uitgesproken, maar wie niet in Hem gelooft is al veroordeeld, omdat hij niet wilde geloven in de naam van Gods enige Zoon.⁶⁹

Bij **Hij** gaf zijn enige Zoon, denk ik aan de drie-enige God die de Zoon als deel van die drie-eenheid weggeeft. De Zoon is daarbij eenswillend met de Vader.

⁶⁹ Johannes 3:16-18

God is een wreker van alle goddeloosheid. Maar dat geldt mensen die Zijn liefde veracht en Zijn goedheid in de wind geslagen hebben. Wie een leven lang Gods goedheid miskent en Zijn liefde veracht heeft, zal ervaren dat het vreselijk is te vallen in de handen van de levende God. Maar dat heb je dan te wijten aan je eigen onbekeerlijkheid.

Ik denk hier aan Nahum 1:2-3 en Hebreëën 10:30-31:

De HEER is een wrekende God,
Hij duldt niemand naast zich.
De HEER is een woedende wreker,
de HEER wreekt zich op zijn tegenstanders,
Hij richt zijn toorn op zijn vijanden.
De HEER is geduldig en zeer sterk,
Hij laat nooit iets ongestraft.⁷⁰

We kennen immers degene die gezegd heeft: 'Het is aan Mij om wraak te nemen, Ik zal vergelden,' en ook: 'De Heer zal oordelen over zijn volk.' Huiveringwekkend is het te vallen in de handen van de levende God!⁷¹

In Nahum wordt een profetie over Nineve uitgesproken. Hier klinkt een andere taal dan tijdens Jona. In Hebreëën gaat het tegen allen die de Zoon van God vertrappen, het bloed van het verbond ontheiligen.⁷²

Ik denk dat in deze verzen God de Vader in de schijnwerper staat. Zo krijgen we meer inzicht in de drie-eenheid. We weten nu dat God de Zoon zittend aan de rechterhand van zijn Vader voor ons pleit en bidt. Gezien de dreiging die van deze teksten uitgaat, is het nodig daar goed oog voor te krijgen. Want Jezus' kruisoffer stilt de toorn van God de Vader, omdat Jezus alles recht zal zetten. Uiteindelijk zal Hij alles terugleggen in de handen van zijn Vader.⁷³ Op dat moment zal Gods toorn helemaal gestild worden. Tot aan dat moment leven we in de tijd van het 'reeds en nog niet'.

⁷⁰ Nahum 1:2-3

⁷¹ Hebreëën 10:30-31

⁷² Hebreëën 10:29

⁷³ 1 Korintiërs 15:22-28

BIJLAGE 1B MET VRAAG EN ANTWOORD AFKOMSTIG VAN REFOWEB

Ds. G. K. Terreehorst

VRAAG

Vaak lees ik vragen en antwoorden op Refoweb en leer daar veel van. Nu heb ik zelf een vraag. In de Bijbel wordt Jezus vaak aangeduid als Advocaat en Pleitbezorger, maar tegelijkertijd ook als “Jezus, zittende ter rechterhand van God vanwaar Hij zal komen om te oordelen”, etc. Dit lijkt mij in tegenspraak met elkaar. Hoe kan iemand die advocaat is en ons vrijpleit bij God de Vader tegelijkertijd naast God zitten en ons be- en veroordelen? Is het oordeel niet aan God Zelf of komt hier Zijn Drieëenheid om de hoek kijken?

Deze vraag werd ook besproken in het programma 'Pastorie online':

ANTWOORD

Beste vragensteller,

De Bijbel spreekt op verschillende plaatsen over het oordeel van God. Het is een aangrijpende werkelijkheid te beseffen dat wij het oordeel van God waard zijn. Tegenover Gods heiligheid kunnen wij als zondige mensen niet bestaan. Als wij krijgen wat we verdienen gaan we voor eeuwig verloren. In Zijn genade heeft God echter Zijn Zoon de Heere Jezus naar de aarde gezonden om in de plaats van zondaren te lijden en sterven. God heeft de straf die ons toekomt gelegd op Jezus Christus. Wie gelooft in de Heere Jezus mag weten verlost te zijn van het oordeel. God ziet ons aan in Jezus Christus. Christus Zelf treedt in onze plaats. In die zin wordt er gesproken over het werk van Christus als Advocaat en Pleitbezorger. Tegenover het recht van God waarin wij veroordeeld zouden moeten worden zet Hij Zijn eigen lijden en sterven. Op grond daarvan kan God in de hemelse rechtszalen zondaren vrijspreken en in genade aannemen. Of met de woorden van Jesaja: “De straf die ons de vrede aanbrengt was op Hem. Door Zijn striemen is ons genezing geworden.” Elke gelovige mag zo weten op grond van het offer van Christus verlost te zijn van de toorn van God. Elke gelovige mag door Christus vrede met God hebben. Die bevrijding van schuld vindt plaats op het moment dat een zondaar Christus in geloof omhelst.

Daarnaast spreekt de Bijbel ook over de oordeelsdag die nog zal komen. In het Oude Testament werd die dat al voorzegd. Er zal een dag komen waarop over elk mens publiekelijk recht gesproken zal worden. Elk mens zal voor God moeten verschijnen en verantwoording af moeten leggen van Zijn daden. Dit is een openbaar gebeuren. In deze wereld komen vele mensen weg met het kwaad dat ze bedrijven. Verkrachters ontspringen de dans. Moordenaars moeten bij gebrek aan bewijs worden

vrijgesproken. Aan al dat onrecht zal God op de oordeelsdag een einde maken. Geen enkel kwaad zal onbestraft blijven. God zal recht doen.

Uit het Nieuwe Testament blijkt dat op deze laatste oordeelsdag het oordeel in handen is gegeven van de Heere Jezus Christus (zie o.a. 2 Tim 4:1). Hij is Degene die recht spreekt. Hij zal als Koning op de troon zitten en elk mens oordelen. Dat is aangrijpend voor een ieder die Jezus Christus heeft verloochend en Hem met woorden of daden heeft gedood (Op. 1:7). Het is voor de gelovigen echter een troost dat het Jezus Christus is die het oordeel uitspreekt. Het is "Dezelfde Die Zich tevoren om mijnentwil voor Gods gericht gesteld en al de vloek van mij weggenomen heeft" (HC Zondag 19, vr. en antw. 52). In die zin hoeven de gelovigen dit laatste oordeel ook niet te vrezen. Onze Redder is Rechter. Op grond van Zijn eigen offer zal Hij de gelovigen vrijspreken.

Als het gaat over het recht van God treed Jezus Christus dus voor de gelovigen op als Pleitbezorger en Advocaat in de hemelse rechtszaal. Als het gaat om het publieke oordeel op de dag van de wederkomst, dan treed Hij op als Rechter. Beiden gaan samen en vormen geen tegenstelling. Het oordeel op de dag van de wederkomst is de publieke bevestiging van het hemelse oordeel.

In het Nederlands rechtssysteem is het onmogelijk dat iemand (in dezelfde procedure) rechter en advocaat tegelijk is. In het strafrecht is er een aanklager (het Openbaar Ministerie), een verdediger (de advocaat) en een rechter. Dit is gedaan om het processuele evenwicht te bewaren. De rechter hoort de pleidooien van de aanklager en advocaat aan en moet een oordeel vellen over de verdachte. Het doel van de rechter is waarheidsvinding. Alleen bij voldoende bewijs kan iemand veroordeeld worden. Bij de Goddelijke rechter is waarheidsvinding niet aan de orde. God is alwetend en al onze daden zijn openbaar. Er hoeft ook geen evenwicht tussen de partijen te zijn om te zorgen dat alles eerlijk verloopt. God is immers volkomen rechtvaardig. Ook in dat opzicht kan Jezus dus Rechter en Advocaat tegelijk zijn.

Ds. G. K. Terreehorst

Met de geel gemarkeerde zinnen ben ik het meer dan eens. Alle ongemarkeerde zinnen onderschrijf ik van harte. Aan de blauw gemarkeerde zinnen wil ik iets toevoegen.

God ziet ons aan in Jezus Christus. Christus Zelf treedt in onze plaats. In die zin wordt er gesproken over het werk van Christus als Advocaat en Pleitbezorger. Tegenover het recht van God waarin wij veroordeeld zouden moeten worden zet Hij Zijn eigen lijden en sterven.

Jezus komt terug om alles recht te zetten. Hij wil iedereen vervolmaken. Hij wil zo alles en allen aan Hem onderwerpen dat elke knie zich zal buigen en God zal loven.⁷⁴ Op het moment dat Hij daarmee

⁷⁴ Romeinen 14:11, Efeziërs 1:8b-10, Filippenzen 2:9-11, 1 Timoteüs 2:3-6, Openbaring 21:5

klaar is zal Hij dat schitterende eindresultaat leggen in de handen van zijn Vader.⁷⁵

Wij bidden om de komst van Gods koninkrijk. Terwijl Gods koninkrijk al onder ons aanwezig is. Hier geldt het 'reeds en nog niet'.

Op dit moment pleit en bidt Jezus niet alleen op grond van zijn sterven en lijden, maar zeker ook op basis van de afronding van zijn werk ná zijn terugkomst. Op dit moment is Jezus dus onze Advocaat en Pleitbezorger, terwijl Hij aan Gods rechterhand zit.

Elk mens zal voor God moeten verschijnen en verantwoording af moeten leggen van Zijn daden.

Even verderop wordt geschreven dat op deze laatste oordeelsdag het oordeel in handen is gegeven van de Heere Jezus Christus (zie o.a. 2 Tim 4:1).

Bij de Goddelijke rechter is waarheidsvinding niet aan de orde. God is alwetend en al onze daden zijn openbaar. Er hoeft ook geen evenwicht tussen de partijen te zijn om te zorgen dat alles eerlijk verloopt. God is immers volkomen rechtvaardig. Ook in dat opzicht kan Jezus dus Rechter en Advocaat tegelijk zijn.

Het wonderlijke is dat God de gelovigen bij het laatste oordeel wil betrekken. Kennelijk is het openbaar worden van al onze daden niet voldoende. Die daden moeten gewogen worden. In hoeverre zijn de doodsvijanden van invloed geweest? Zijn andere mensen mee verantwoordelijk geweest? In preventieve zin? Door opvoeding? Hoe zwaar weegt de straf die al tijdens het leven is ondergaan? Is er compensatie voor onterecht ondergaan leed? Ik denk dat al deze vragen meespelen bij het gegeven dat God de gelovigen zal inschakelen. Ik noem nog een keer de betreffende teksten:

Jezus zei tegen hen: 'Ik verzeker jullie: wanneer de tijd aanbreekt dat alles vernieuwd wordt, wanneer de Mensenzoon in majesteit zetelt op zijn troon, zullen ook jullie die Mij gevolgd zijn plaatsnemen op twaalf tronen en rechtspreken over de twaalf stammen van Israël.'⁷⁶

Op de dag van het oordeel zal de koningin van het Zuiden samen met deze generatie opstaan en haar veroordelen; want zij was van het uiteinde van de aarde gekomen om te luisteren naar de wijsheid van Salomo, en hier ziet u iemand die meer is dan Salomo!⁷⁷

Weet u dan niet dat Gods heiligen over de wereld zullen oordelen? En als u over de wereld zult oordelen, zou u dan niet in staat zijn om te oordelen over de meest onbeduidende rechtsgeschillen?⁷⁸

Wie overwint zal samen met Mij op mijn troon zitten, net zoals Ik zelf overwonnen heb en samen met mijn Vader op zijn troon zit.⁷⁹

⁷⁵ 1 Korintiërs 15:22-28

⁷⁶ Matteüs 19:28

⁷⁷ Matteüs 12:42, Lucas 11:31

⁷⁸ 1 Korintiërs 6:2-3

⁷⁹ Openbaring 3:21

BIJLAGE 1C MET VRAAG EN ANTWOORD AFKOMSTIG VAN REFOWEB

Ds. B. M. Meuleman

VRAAG

Ik heb een vraag over het sterven van de mens en de oordeelsdag. We geloven dat de ziel van de mens bij het sterven naar zijn eeuwige bestemming gaat. Daaruit blijkt dus dat er bij het sterven van de mens al een oordeel valt. Waarom zou er dan op de oordeelsdag weer dezelfde beslissing vallen? Of worden op de oordeelsdag alleen diegenen geoordeeld die op dat moment nog niet gestorven zijn?

Daarbij, als de zielen van de verworpenen en de geheiligden weer herenigd worden met hun stoffelijk overschot op aarde, dan is toch voor de verworpene het een fijne tijd om terug te zijn op aarde, want hij is uit de hel? En voor de geheiligden andersom. Kan iemand mij hier meer over vertellen/uitleggen? In eerdere artikelen op Refoweb kan ik een soortgelijke vraag over het oordeel niet vinden.

ANTWOORD

Beste vraagsteller,

Het oordeel dat over iemand geveld wordt op de oordeelsdag is inderdaad gelijk aan het oordeel dat deze persoon bij zijn sterven te horen krijgt. Op de oordeelsdag worden niet alleen zij geoordeeld die dan nog leven, maar ieder mens. Het verschil tussen het oordeel dat uitgesproken wordt bij iemands sterven en op de oordeelsdag is niet de inhoud van het oordeel maar het karakter ervan. Op de oordeelsdag wordt er een publiek oordeel geveld waarbij zowel engelen en heiligen als ook ongelovigen en duivelen getuige zijn. Dan wordt Gods Naam verheerlijkt in ieder mens ten overstaan van hemel en aarde, hetzij tot iemands eeuwige verdoemenis, hetzij tot iemands eeuwige zaligheid. De Heere zal Zich openlijk als Koning van Zijn Kerk laten zien Die Zijn kinderen bewaart en verlost en Zijn vijanden vervloekt.

Het oordeel dat iemand bij zijn sterven ontvangt is daarentegen van persoonlijke aard. Dit betreft in de eerste plaats een hoogst persoonlijke zaak tussen God en zijn ziel. Dan wordt voor die persoon definitief duidelijk wat zijn geestelijke staat is: een kind van God dat voor eeuwig zalig is of een ongelovige die voor eeuwig vervloekt is. Deze geestelijke staat kan en zal nooit meer veranderd worden. Het publieke oordeel op de oordeelsdag zal dit 'slechts' bevestigen.

Wanneer de verworpenen opstaan uit de dood, is dat tot hun afgrijzen. Hun ziel wordt dan wel verenigd met hun lichaam, maar het is een opstanding der verdoemenis, Joh. 5:29. Het is voor hen zeker geen verkwikking vanwege een tijdelijke terugkeer uit de hel maar het begin van nog meer pijn en eeuwige verschrikking. Voor de heiligen is hun opstanding een dag van grote vreugde omdat ze nu een volkomen zaligheid naar ziel én lichaam ontvangen en daarmee het begin van een nog grotere vreugde dan ze al hadden.

Nu geeft de Bijbel niet alleen een verschil aan tussen het karakter van het persoonlijke oordeel dat iemand bij zijn sterven ontvangt en dat later publiekelijk wordt uitgesproken, maar geeft ook aanwijzingen voor een verschillend tijdstip van de opstanding van de gelovigen en de ongelovigen. We zijn misschien niet zo met die gedachte vertrouwd, maar Openbaring spreekt over tweeërlei opstanding op twee verschillende momenten. De eerste opstanding vindt plaats bij de wederkomst van Jezus als het begin van een duizendjarig vrederijk. Bij deze eerste opstanding staan alleen Gods kinderen op uit de dood om nooit meer te sterven. Voordat de nieuwe hemel en de nieuwe aarde aanbreekt, leven en regeren zij met Christus in Zijn vrederijk, de duizend jaren, zo schrijft Johannes in Openbaring 20:4. En in vers 6 schrijft hij: "Zalig en heilig is hij die deel heeft aan de eerste opstanding. Over hen heeft de tweede dood geen macht, maar zij zullen priesters van God en van Christus zijn, en zij zullen met Hem als koningen regeren, duizend jaar."

Deze eerste opstanding die grote vreugde en heerlijkheid brengt voor Gods kinderen betekent tegelijk dat er velen zijn die op de dag van Jezus' wederkomst niet uit de dood opstaan. Hun graven worden nog niet geopend, Openbaring 20:5: "Maar de overigen der doden werden niet weer levend, totdat de duizend jaren geëindigd waren." Alle ongelovigen, allen die Christus niet lief hebben gekregen tot zaligheid worden pas na duizend jaar weer levend, maar dan om voor eeuwig in de poel van vuur en zwavel geworpen te worden. Daarover schrijft Johannes in vers 15. "En zo iemand niet gevonden werd geschreven in het boek des levens, die werd geworpen in de poel des vuurs." Jezus noemt dat in Johannes 5:28 en 29 zo: "Verwondert u daar niet over, want de ure komt, waarin allen, die in de graven zijn, Zijn stem zullen horen; En zullen uitgaan, die het goede gedaan hebben, tot de opstanding des levens, en die het kwade gedaan hebben tot de opstanding der verdoemenis." Hoewel Jezus hier niet duidelijk spreekt van verschillende tijdstippen waarop de opstanding plaats vindt, spreekt Hij wel duidelijk van een tweeërlei opstanding, ja, van twee verschillende opstandingen. Gods kinderen zullen Christus' stem horen en uit hun graf komen tot de opstanding van het leven. De ongelovigen zullen uit hun graf komen tot de opstanding der verdoemenis.

Gods kinderen leven en regeren dus met Christus in Zijn Messiaanse Vrederijk. De tweede dood heeft over hen geen macht. De eerste dood is dat wij allen eens moeten sterven. Het loon op de zonde is immers de dood en door de zonde is de dood in de wereld gekomen. Maar voor Gods kinderen is deze eerste dood slechts een doorgang naar het eeuwige leven.

Zij worden door de tweede dood niet beschadigd, [Openbaring 2:11](#) en [Openbaring 20:6](#). De tweede dood is de eeuwige dood, de verwoesting van lichaam en ziel in de hel. Maar deze tweede dood heeft over Gods kinderen geen macht. Hun Zaligmaker heeft hen bevrijd van de macht van de dood, van de zonde en van de hel. Hij heeft al hun schuld betaald en al hun zonden verzoend. In hun plaats heeft Hij Gods toorn gedragen en hun vloek weggedragen. Zij worden voor eeuwig met Hem verheerlijkt in Zijn eeuwig Koninkrijk.

Geloof jij in deze Zaligmaker? Als je dat nog niet doet, vertrouw dan op hetzelfde moment je lichaam en ziel toe aan Hem en je bent voor eeuwig zalig!

Met hartelijke groet,
Ds. B. M. Meuleman

Met de geel gemarkeerde zinnen ben ik het meer dan eens. Alle ongemarkeerde zinnen onderschrijf ik van harte. Aan de blauw gemarkeerde zinnen wil ik iets toevoegen.

Het oordeel dat over iemand geveld wordt op de oordeelsdag is inderdaad gelijk aan het oordeel dat deze persoon bij zijn sterven te horen krijgt.

Ik denk dat het openen van de boeken, waarbij alles aan het licht zal komen, van invloed is op het oordeel tijdens de oordeelsdag. Dan zal iedereen persoonlijk geoordeeld worden. Ik denk dat bij het sterven geen oordeel geveld zal worden. Dit volgens Johannes 3:18:

Over wie in Hem gelooft wordt geen oordeel uitgesproken, maar wie niet in Hem gelooft is al veroordeeld, omdat hij niet wilde geloven in de naam van Gods enige Zoon.⁸⁰

Hieruit maak ik op dat tijdens dit leven het oordeel voltrokken wordt. Wie op de smalle weg loopt komt in de hemel, wie op de brede weg loopt komt in de hel.

In bijlage 1B heb ik vier teksten genoemd die aangeven dat de gelovigen betrokken zullen worden bij het laatste oordeel. Dit is geen farce. Hun oordeel zal meewegen.

Het verschil tussen het oordeel dat uitgesproken wordt bij iemands sterven en op de oordeelsdag is niet de inhoud van het oordeel maar het karakter ervan. Op de oordeelsdag wordt er een publiek oordeel geveld waarbij zowel engelen en heiligen als ook ongelovigen en duivelen getuige zijn. Dan wordt Gods Naam verheerlijkt in ieder mens ten overstaan van hemel en aarde, hetzij tot iemands eeuwige verdoemenis, hetzij tot iemands eeuwige zaligheid. De Heere zal Zich openlijk als Koning van Zijn Kerk laten zien Die Zijn kinderen bewaart en verlost en Zijn vijanden vervloekt.

Ten eerste geloof ik niet dat de duivelen getuigen zullen zijn van het laatste oordeel. Volgens mij worden zij juist vóór het laatste oordeel afgevoerd naar de poel van vuur en zwavel. Zij kunnen door hun afwezigheid het laatste oordeel niet beïnvloeden.

⁸⁰ Johannes 3:18

De uitdrukking 'ten overstaan van hemel en aarde' komt mij niet bekend voor. In elk geval zullen alle mensen dit meemaken en alle engelen zullen zich verblijden in de uitkomst. In bijlage 1B hebben wij gezien dat Jezus samen met de heiligen het laatste oordeel velt. De uitdrukking 'De Heere' roept bij mij het beeld op van een Rechter die op afstand blijft. Bij Jezus denk ik meer aan Zijn kruiswoord:

'Vader, vergeef hun, want ze weten niet wat ze doen.'⁸¹

Is het niet zo dat Jezus de vloek die op de wereld lag, weggedragen heeft?

Christus heeft ons vrijgekocht van de vloek van de wet door voor ons vervloekt te worden, want er staat geschreven: 'Vervloekt is ieder mens die aan een paal hangt.' Zo zouden in Christus Jezus **alle volken delen in de zegen van Abraham** en zouden wij, zoals is beloofd, door geloof de Geest ontvangen.⁸²

Het oordeel dat iemand bij zijn sterven ontvangt is daarentegen van persoonlijke aard. Dit betreft in de eerste plaats een hoogst persoonlijke zaak tussen God en zijn ziel. Dan wordt voor die persoon definitief duidelijk wat zijn geestelijke staat is: een kind van God dat voor eeuwig zalig is of een ongelovige die voor eeuwig vervloekt is. Deze geestelijke staat kan en zal nooit meer veranderd worden. Het publieke oordeel op de oordeelsdag zal dit 'slechts' bevestigen.

Ik geloof dat alle mensen die zich op de smalle weg bevinden en zich mee laten nemen op die weg, in de hemel komen. Anders vergaat het mensen die bewust de brede weg kiezen. Die komen in de hel. Alle twijfelaars en allen die geen keuze hebben gemaakt raken in zielslaap. De eerste beoordeling betreft de grote scheiding tussen de schapen en de bokken. Deze scheiding vindt plaats op het moment wanneer de Mensenzoon komt.

Wanneer de Mensenzoon komt, omstraald door luister en in gezelschap van alle engelen, zal hij plaatsnemen op zijn glorierijke troon. Dan zullen alle volken voor hem worden samengebracht en zal hij de mensen van elkaar scheiden zoals een herder de schapen van de bokken scheidt;⁸³

Deze scheiding tussen schapen en bokken is niet zo zeer persoonlijk van aard. Het vindt plaats op een heel bijzonder moment. De satan is losgelaten en alle mensen zijn uit de dood opgestaan. Dat moment wordt direct door satan aangegrepen om die mensen te verleiden. Het lukt hem wonderwel om velen te verleiden en op te rukken naar Gods geliefde stad.

Ze trekken op, over de hele breedte van de aarde, en omsingelen het kamp van de heiligen en de geliefde stad. Maar vuur daalt neer uit de hemel en verteert hen.⁸⁴

Met dat vuur uit de hemel worden Gods heilige engelen aangeduid. God grijpt in en daarmee is de grote scheiding een feit. Na deze scheiding wacht ieder mens een persoonlijk oordeel tijdens het laatste oordeel. Het publieke oordeel tijdens de oordeelsdag is doorslaggevend. Zoals eerder geschreven, betreft God de gelovigen bij dat publieke oordeel. Dat onderstreept nog eens dat het laatste publieke oordeel beslissend is.

⁸¹ Lucas 23:34

⁸² Galaten 3:13-14

⁸³ Matteüs 25:31-32

⁸⁴ Openbaring 20:9

Bij deze eerste opstanding staan alleen Gods kinderen op uit de dood om nooit meer te sterven. Voordat de nieuwe hemel en de nieuwe aarde aanbreekt, leven en regeren zij met Christus in Zijn vrederijk, de duizend jaren, zo schrijft Johannes in Openbaring 20:4. En in vers 6 schrijft hij: “Zalig en heilig is hij die deel heeft aan de eerste opstanding. Over hen heeft de tweede dood geen macht, maar zij zullen priesters van God en van Christus zijn, en zij zullen met Hem als koningen regeren, duizend jaar.”

Tijdens de opstanding uit de dood zullen alle mensen opstaan, zowel de gelovigen als de ongelovigen. Want allen zullen Hem zien.

Hij komt met de wolken, en dan zal iedereen Hem zien, ook degenen die Hem doorstoken hebben. Alle volken op aarde zullen over Hem weklagen. Ja, amen.⁸⁵

De opstanding uit de dood vindt plaats bij de wedergeboorte. De dood heeft daarna geen vat meer op de gelovige. Bij het sterven is de dood slechts een doorgang tot het leven bij Jezus Christus. Bij de eerste opstanding, wanneer iedereen een onvergankelijk lichaam zal krijgen, hebben de gelovigen een grote voorsprong op de ongelovigen. Want de gelovigen zullen duizend jaar met Christus regeren.

Gelukkig en heilig zijn zij die deel hebben aan de eerste opstanding. De tweede dood heeft geen macht over hen. Zij zullen priester van God en van Christus zijn en duizend jaar lang samen met Hem heersen.⁸⁶

Ik geloof ook in het duizendjarig Messiaans Vrederijk dat komt zodra Jezus terugkomt. Dan zullen de gelovigen duizend jaar, en wellicht langer, met Jezus regeren op de nieuwe aarde. Die gelovigen kennen dan geen terugval, want de tweede dood krijgt geen macht over hen. Dit mooie perspectief wordt ook al in Openbaring 20:4 beschreven, waarin staat dat de gelovigen op tronen mogen plaatsnemen en rechtspreken. Daarbij denk ik aan het laatste oordeel, waaraan zij mee mogen doen.

Ook zag ik tronen, en degenen die erop zaten mochten rechtspreken. En ik zag de zielen van hen die onthoofd waren omdat ze van Jezus hadden getuigd en over God hadden gesproken; zij hadden het beest en zijn beeld niet aanbeden en ook zijn merkteken niet op hun voorhoofd of hun hand gekregen. Zij waren tot leven gekomen en heersten duizend jaar lang samen met Christus.⁸⁷

Openbaring 20:5a zie ik als een zin, waarin het contrast tussen de gelovigen en ongelovigen wordt getekend. De ongelovigen, de mensen die nu niet tot bekering komen, zijn dood en blijven dood. Ook al staan ze op uit de dood, geestelijk blijven ze dood. Die geestelijke dood wordt hier getypeerd als de tweede dood. Tijdens de scheiding van de schapen en de bokken hebben zij opnieuw voor satan, voor de dood gekozen. Zo kiezen ze eigenlijk voor een tweede keer de dood.

De andere doden kwamen niet tot leven voordat de duizend jaar voorbij waren.⁸⁸

Ik zie een groot verschil tussen ‘de duizend jaar’ en ‘duizend jaar’. Bij ‘de duizend jaar’ denk ik aan het huidige duizendjarig rijk, aan Gods Koninkrijk waarin wij nu leven, en waarbij Jezus zit aan Gods rechterhand en vanuit de hemel alles bestuurt. Hij heeft na Zijn opstanding alle macht in hemel en op aarde ontvangen. Bij ‘duizend jaar’ denk ik aan het Messiaans Vrederijk, waarin het laatste oordeel zal plaatsvinden.

⁸⁵ Openbaring 1:7

⁸⁶ Openbaring 20:6

⁸⁷ Openbaring 20:4

⁸⁸ Openbaring 20:5a

Jezus kwam dichterbij en zei tegen hen: 'Mij is alle macht gegeven in de hemel en op de aarde.'⁸⁹

Daarover schrijft Johannes in vers 15. "En zo iemand niet gevonden werd geschreven in het boek des levens, die werd geworpen in de poel des vuurs." Jezus noemt dat in Johannes 5:28 en 29 zo: "Verwondert u daar niet over, want de ure komt, waarin allen, die in de graven zijn, Zijn stem zullen horen; En zullen uitgaan, die het goede gedaan hebben, tot de opstanding des levens, en die het kwade gedaan hebben tot de opstanding der verdoemenis." Hoewel Jezus hier niet duidelijk spreekt van verschillende tijdstippen waarop de opstanding plaats vindt, spreekt Hij wel duidelijk van een tweeërlei opstanding, ja, van twee verschillende opstandingen. Gods kinderen zullen Christus' stem horen en uit hun graf komen tot de opstanding van het leven. De ongelovigen zullen uit hun graf komen tot de opstanding der verdoemenis.

In de NBV21 luidt Johannes 5:27-29:

En omdat Hij de Mensenzoon is, heeft de Vader Hem ook gezag gegeven om het oordeel te vellen. Wees hierover niet verwonderd, er komt een moment waarop alle doden zijn stem zullen horen en uit hun graf zullen komen: wie het goede gedaan heeft staat op om te leven, wie het slechte gedaan heeft staat op om veroordeeld te worden.

Duidelijk is dat de Vader een deel van Zijn soevereiniteit afstaat aan de Zoon. Zijn Zoon ontvangt het gezag om het oordeel te vellen. In andere teksten hebben we gelezen dat de Zoon ook een stukje van zijn soevereiniteit afstaat aan de gelovigen, die Hij zal inschakelen bij het laatste oordeel. Ook lezen we in Openbaring 20:6 'zij zullen priester van God en van Christus zijn en duizend jaar lang samen met Hem heersen.' Doordat de Zoon is afgedaald naar de aarde en ons door en door kent, krijgt het laatste oordeel een menselijke maat. Dit wordt nog eens onderstreept doordat de Zoon de heiligen zal inschakelen bij het laatste oordeel.

⁸⁹ Matteüs 28:18

BIJLAGE 1D MET VRAAG EN ANTWOORD AFKOMSTIG VAN REFOWEB

N. J. Teerds

VRAAG

Graag wil ik twee vragen stellen aan een dominee of ouderling van de Ger. Gem.

1. Zul je elkaar nog kennen op de oordeelsdag?
2. Zul je dan nog denken aan het oordeel van je naasten, of ben je op dat moment alléén bezig met jezelf en verdwijnt dat eerste naar de achtergrond? Het is voor mij van groot belang om dat te weten.

Een vrouw van 27.

ANTWOORD

Beste vragensteller.

Graag zou ik er wat door willen vragen waarom dit voor u van zo'n groot belang is, zoals u in de laatste zinnen schrijft. Dat gaat echter niet via deze vorm van vragen beantwoorden. Mijn antwoord kan daarom mogelijk geen antwoord op je specifieke bedoeling van je vraag zijn. Het zal niet anders dan een meer algemeen antwoord zijn.

Je vraagt gaat over de oordeelsdag. De dag waarop Christus zal zitten op de troon van zijn heerlijkheid en waarbij alle volken verzameld zullen worden om geoordeeld te worden. Daarover is in verschillende Bijbelboeken iets geschreven. Het is bijvoorbeeld te lezen in Mattheus 25. Daar staat beschreven dat de schapen aan Zijn rechterhand gezet worden en de bokken aan Zijn linkerhand.

Uitvoerig staat er daar hoe Christus zal oordelen en wat Hij daarbij zal zeggen. In het hoofdstuk staat dat het gaat om wat er in het leven is gedaan. Hoe en voor wie we hebben geleefd. Daarbij zal Christus zich tonen de hartenkenner te zijn. Dat lezen we eveneens in Johannes 5:29: "En zullen uitgaan, die het goede gedaan hebben tot de opstanding des levens en die het kwade gedaan hebben tot de opstanding der verdoemenis."

Kunnen wij ons wel een voorstelling van de oordeelsdag maken? Ik denk van niet. Zeker niet als we letten op bijvoorbeeld de velen die geoordeeld moeten worden. En toch zal het gebeuren, omdat het ons gezegd wordt. Hoe lang dat zal duren? In een punt des tijds! En hoe? Dat is alleen bij de Heere bekend. Hij is immers de Almachtig en de Alwetende!

Zal daar herkenning zijn? Vóór het moment van oordelen wel. Op het moment van het oordelen gaat het volgens mij toch om een ieder persoonlijk? Dan denk ik dat de ander op de achtergrond verdwijnt. Dan gaat het om onszelf!

Het is bekend dat verschillende oudvaders en theologen aangeven dat er in de hemel herkenning zal zijn. Al is dat wel allemaal bijzaak, want het gaat dan om God eeuwig te loven en te prijzen! Dat zal God alles zijn en in allen.

Of er verwijten zullen klinken? Een ding is zeker: het oordeel zal klinken! Zullen we samen eens luisteren naar het laatste gedeelte van Artikel 37 van onze Nederlandse Geloofsbelijdenis het laatste gedeelte:

“En daarom is de gedachtenis van dit oordeel met recht schrikkelijk en vervaarlijk voor de bozen en goddelozen, en zeer wenselijk en troostelijk voor de vromen en uitverkorenen; dewijl alsdan hun volle verlossing volbracht zal worden, en zij aldaar zullen ontvangen de vruchten des arbeids en der moeite, die zij zullen gedragen hebben; hun onnozelheid (lees onschuld) zal van allen bekend worden, en zij zullen de schrikkelijke wraak zien, die God tegen de goddelozen doen zal, die hen getiranniseerd, verdrukt en gekneld zullen hebben in deze wereld. Dewelke overwonnen zullen worden door het getuigenis van hun eigen consciëntiën, en zullen onsterfelijk worden, doch in zulker voege, om gepijnigd te worden, in het eeuwige vuur, hetwelk den duivel en zijn engelen bereid is. En daarentegen de gelovigen en uitverkorenen zullen gekroond worden met heerlijkheid en eer. De Zone Gods zal hun naam belijden voor God zijn Vader en zijn uitverkoren engelen; alle tranen zullen van hun ogen afgewist worden; hun zaak, die nu tegenwoordiglijk van vele rechteren en overheden als ketters en goddeloos verdoemd wordt, zal bekend worden de zaak des Zoons Gods te zijn. En tot een genadige vergelding zal hun de Heere zulk een heerlijkheid doen bezitten, als het hart eens mensen nimmermeer zoude kunnen bedenken. Daarom verwachten wij die grote dag met een groot verlangen, om ten volle te genieten de beloften Gods, in Jezus Christus onzen Heere.”

Volgens Guido de Bres zal het oordeel klinken en gehoord worden. Ieder wordt persoonlijk geoordeeld. Er is wel iets waar te nemen: de wraak tegen degenen die Gods Kerk hier hebben verdrukt en vervolgd.

Het is niet het belangrijkste! Het is een wonder, dat zondaren, die er in dit leven niets van hebben terecht gebracht, maar Christus als hun Zaligmaker hebben mogen leren kennen en al hun zonden vergeven zijn aan de rechterhand geplaatst zullen worden!

Samenvattend zou ik willen stellen, dat het op de oordeelsdag om Christus oordeel gaat. Hij brengt dan de Zijnen voor eeuwig Thuis.

Het van levensbelang waar onze plaats zal zijn? Mag u Guido de Bres nazeggen: “Daarom verwachten wij de grote dag met een groot verlangen, om ten vollen te genieten de beloften Gods, in Jezus Christus onzen Heere.” Dat wens ik u van harte toe!

N. J. Teerds

Met de geel gemarkeerde zinnen ben ik het meer dan eens. Alle ongemarkeerde zinnen onderschrijf ik van harte. Aan de blauw gemarkeerde zinnen wil ik iets toevoegen.

In een punt des tijds! En hoe? Dat is alleen bij de Heere bekend. Hij is immers de Almachtig en de Alwetende!

In elk geval weten wij dat de boeken open zullen gaan en alles aan het licht zal komen. Ook weten we dat de heiligen betrokken zullen worden bij het laatste oordeel. Zie onderstaande teksten en bijlage 1B blz. 32.

Ik zag de doden, groot en klein, voor de troon staan. Er werden boeken geopend. Toen werd er nog een geopend: het boek van het leven. De doden werden op grond van wat in de boeken stond geoordeeld naar hun daden.⁹⁰

Alles wat verborgen is, moet openbaar worden gemaakt, en alles wat geheim is, moet aan het licht komen.⁹¹

Gebeurt dit allemaal in een punt des tijds? Ik denk het niet. Ik geloof dat het laatste oordeel voltrokken zal worden tijdens het Messiaans Vrederijk, dat wel duizend en wellicht meer jaren zal duren.

Wel denk ik dat de scheiding van de schapen en de bokken een korte tijd in beslag zal nemen.

Al is dat wel allemaal bijzaak, want het gaat dan om God eeuwig te loven en te prijzen! Dat zal God alles zijn en in allen.

Of we elkaar zullen herkennen, wordt hier als bijzaak gezien. Ik vind het een hoofdzaak, want God en al zijn werken zijn niet te scheiden. God zullen we prijzen, mee om Zijn werken. In alles en in allen zullen we zijn Hand erkennen en Hem daarvoor prijzen. Bij die allen kan niemand gemist worden. Allen die vóór de grondlegging van de wereld door God zijn gewild om Zijn beelddrager te zijn, zullen dat ook worden.

De Heer is niet traag met het nakomen van zijn belofte, zoals sommigen menen; Hij heeft alleen maar geduld met u, omdat Hij wil dat iedereen tot inkeer komt en niemand verloren gaat.⁹²

⁹⁰ Openbaring 20:12

⁹¹ Marcus 4:22

⁹² 2 Petrus 3:9

Bijlage 2 Eerst straft God en vervolgens redt Hij, waarom?

Inhoud

1. Inleiding door Nico Bakker
2. **Preek van ds. Rutger Heij**
3. Samenvatting van de preek van Rutger Heij
4. Reflectie op de preek door Nico Bakker

1. Inleiding

Aan de hand van onderstaande preek, waaraan een samenvatting is toegevoegd, zet ik een grote stap naar het laatste oordeel. Tijdens het laatste oordeel ontvangen alle ongelovigen hun verdiende straf. Hoe zal dat uitpakken?

Geeft de Bijbel aanknopingspunten voor het idee dat God straft en vervolgens gaat redden?

Is zo'n aanknopingspunt in de onderstaande preek te vinden?

In Openbaring komt Babylon terug. Die stad zal in een enkele dag vergaan.⁹³ Veel sneller dus dan het Babylon waarin Gods volk zijn straf moest uitzitten. Zijn die twee Babylons op punten met elkaar te vergelijken?

Ik gebruik deze preek om meer zicht te krijgen op het laatste oordeel.

Het is geen preekbespreking. Want in iedere preek wordt een selectie gemaakt. Ik heb de preken van Rutger Heij gelezen die hij over Openbaring heeft gemaakt. Zelfs als je daar drieëntwintig preken over maakt, kan niet alles worden aangestipt. Ik kies voor een invalshoek waarbij Gods oordelen centraal komen te staan, zoals in het hoofddocument is verwoord.

Hier volgt eerst de preek met daarna de korte samenvatting:

2. Eerst straft God en vervolgens redt Hij, waarom?

18 maart 2018

Niet jouw waarde maar Gods eer redt je leven.

Lezen: Ezechiël 14:12-23 en 36:21-38

Tekst: Ezechiël 36:32

Waarom is Jezus gestorven? Waarom is Jezus opgestaan? Waarom is Jezus überhaupt naar de aarde gekomen? Ik denk dat bijna iedereen zal zeggen: om ons te redden.

⁹³ Openbaring 17-18

Dat geeft ons een goed gevoel: blijkbaar vindt God mij de moeite waard. God houdt zoveel van mij dat Hij mij wil redden. Ik ben zo waardevol in zijn ogen dat Hij zelfs zijn eigen Zoon voor mij geeft. Zo hebben wij dat vaak in ons hoofd en daar worden we blij van.

De verbazingwekkend diepe doorwerking van de zonde in ons

Ik ontken dit niet, zo spreekt God in de bijbel: 'God had de wereld zo lief dat hij zijn enige Zoon heeft gegeven.' Toch gaat er iets heel erg mis wanneer je denkt dat het bij jouw redding om jou draait. Dat jij bij die redding centraal staat, dat jij zo belangrijk bent dat je wel gered moest worden. Hoe krijgen wij het voor elkaar om zelfs bij het verhaal van Goede Vrijdag en Pasen onszelf centraal te zetten? Ons leven draait vaak al om onszelf, om wat wij willen en om ons geluk. Wij zien onszelf gemakkelijk in het centrum staan en alles om ons heen bekijken we vanuit onszelf: wat wij eraan hebben, hoe het ons kan dienen. Wat vreet de zonde dan blijkbaar diep in ons door als we ook in het geloof onszelf nog centraal stellen. Ik schrik daarvan. Zelfs in het geloof zet ik mezelf nog centraal: Jezus moest om mij sterven, Jezus stond voor mij weer op. Zou het echt waar zijn? Zou het echt om ons gaan wanneer God straft en redt?

God straft en redt vanwege zijn eer

Het boek Ezechiël vertelt een ander verhaal. We hebben het gelezen in Ezechiël 36:32. God zegt: 'Ik doe **dit alles niet omwille van jullie - spreekt God, de Heer; laat dat tot je doordringen!**' Dat woord 'omwille' betekent: in het belang van. Dus God zegt: Ik doe dit niet in jullie belang, jullie redden, jullie terughalen uit de ballingschap. Ik doe dat in mijn eigen belang, zodat ik geëerd wordt. Datzelfde geldt voor Gods straf. In vers 21 zegt God: '**Het deed mij verdriet dat mijn heilige naam zo door het volk van Israël ontwijd werd, bij alle volken waar het kwam.**' Oftewel, dat Israël in ballingschap zat kon door de omringende volken zomaar worden opgevat als een zwakte van God. Blijkbaar was Hij niet in staat zijn eigen volk te beschermen. **Daarom zegt God: dat ze in ballingschap werden gevoerd was mijn straf. Ik zat daarachter.** Mijn eigen volk diende Mij niet meer. En om mijn eer te redden heb Ik hen daarvoor gestraft. Ook als God straft draait het om Hem. Als God redt draait het om Hem: Hij laat zijn goedheid zien, zijn liefde, trouw en genade. Maar als God straft draait het ook om Hem: Hij laat zien dat je niet met Hem kunt spotten. **De reden voor zowel straf als redding is Gods eer.** Het draait altijd om Hem. En terecht, Hij is God.

Want denk ook hier eens aan. Is het niet heel onhandig om eerst te straffen en daarna te redden? Had God zich die beide moeite niet kunnen besparen? Eerst straft God zijn volk met de ballingschap, daarna redt Hij hen, herstelt Hij zijn volk door het terug te brengen naar Kanaän. Dat is toch niet handig? Als God Israël niet had gestraft had Hij hen ook niet hoeven redden. Je zou denken: straf dan alleen. Maar nee, God straft en herstelt. Dat geldt toch ook voor ons? Eerst zegt God dat wij voor onze zonden moeten sterven, vervolgens geeft Hij zijn eigen Zoon om die dood te ondergaan. Had God zich die beide moeite niet beter kunnen besparen? Ja tenzij het om Hem gaat, om zijn eer en zijn naam.

Spannend voor de mens

Maar hoe gaat het dan verder met jou? Wat kun je nu van God verwachten? Dat zijn opeens spannende vragen. Als het bij straf en redding niet om jou gaat maar om God, wordt jouw positie dan niet heel erg wankel? Als het evangelie van Goede Vrijdag en Pasen niet om ons draait maar om God en zijn eer, waar blijven wij dan in dit verhaal?

Het boek Ezechiël: voor en na 586

Laat ik eerst wat meer vertellen over het boek Ezechiël. Want we gaan het antwoord in dit boek vinden. Ezechiël speelt in de tijd van de ballingschap. In 597 voor Christus is Ezechiël weggevoerd naar Babel samen met allerlei andere Judeeërs. Maar er is ook een groep achtergebleven. Zij zullen 11 jaar later, in 586 voor Christus, naar Babel gevoerd worden als Jeruzalem veroverd wordt. Dat jaar 586 is heel belangrijk in het boek Ezechiël. De eerste 24 hoofdstukken zijn profetieën van voor 586, de hoofdstukken 33-48 zijn profetieën van na 586 (de hoofdstukken 25-32 bevatten geen profetieën over Jeruzalem en de Judeeërs maar over andere volken, ik laat die hoofdstukken in deze preek buiten beschouwing). Er loopt dus een grote breuklijn dwars door het boek Ezechiël: voor en na 586, voor en na de val van Jeruzalem. Net zoals ze in de VS een voor en na 9/11 hebben, en in Zeeland een voor en na de watersnoodramp, zo wordt het boek Ezechiël gekenmerkt door een voor en na 586. En bijna alle profetieën van voor 586 zijn dreigend: God kondigt zijn straf aan, dat is de val van Jeruzalem. Maar als dat gebeurd is dan kantelt het opeens, dan gaat God zijn volk troosten en moet Ezechiël profeteren over terugkeer en herstel.

Hoe komt dit? Het probleem was dat zowel de Joden die in 597 weggevoerd waren als de Joden die toen in Jeruzalem waren achtergebleven, niet konden geloven dat Jeruzalem ooit zou vallen. Hoe zou God zijn stad ooit in handen van de heidenen kunnen geven? Hoe zou God zijn tempel ooit kunnen laten verwoesten? Bovendien, hoe zou God zijn uitverkoren volk ooit kunnen opgeven? Zo dachten ze. De Joden die al in Babel zaten hoopten dan ook op een snelle terugkeer. Zij voelden zich extra door God verlaten, want zij waren weggevoerd. Daarom is een van de meest opvallende visioenen in het boek Ezechiël zowel troostend als dreigend. Ik heb het dan over het visioen waarin Ezechiël ziet dat de heerlijkheid van de Here vertrekt uit de tempel (hoofdstuk 11). De boodschap is dat God niet gebonden is aan een plaats. Zo dachten de heidenen over hun goden: die hadden een bepaald gebied waarin ze macht hadden, daarbuiten niet. En de tempel van zo'n god was de plek waar de godheid de meeste macht had. Maar Israëls God laat hier zien dat Hij anders is. Hij is niet gebonden aan een plaats. **Hij is net zo goed bij de ballingen in Babel, dat is troostvol.** Maar aan de andere kant moeten de Joden die nog in Jeruzalem zijn achtergebleven zich geen illusies maken: Gods straf komt echt. Ook zij zullen in ballingschap gaan vanwege hun zonden.

Hoe Gods naam gezuiverd wordt

Vergis je dus niet in God. **Hij bestraft de zonden echt en intens.** Want God vat het persoonlijk op. Omdat het altijd persoonlijk is. Zonden zijn een afwijzing van Gods liefde. Het leven dat Hij je geeft gebruik jij voor jezelf. Lees Ezechiël 16 maar eens, een nogal heftig hoofdstuk. Israël wordt

vergeleken met een vondelingetje dat direct na de geboorte is achtergelaten om te sterven. Maar God vindt haar en hij brengt haar groot. Als ze volwassen is geworden trouwt Hij met haar. Maar wat doet zij? Zij pleegt overspel. Niet één keer, maar voortdurend. Dat is zonde: het leven dat God je geeft gebruiken voor je eigen plezier. Israël was een volk dat door God groot gemaakt was, maar ze trekken zich niets van God aan. En als God dan straft dan is dat omdat het Hem schaadt. Zijn naam, zijn eer. Het boek Ezechiël zuivert Gods naam: het ligt niet aan een zwakte van Hem dat Israël in ballingschap is gegaan. Nee, **Hij heeft hen zelf in ballingschap gestuurd juist om zijn naam hoog te houden. Hij is niet zo'n god die een volk en een tempel nodig heeft om te kunnen bestaan.**

Hoe Gods naam geëerd wordt

Op dat dieptepunt aangekomen blijkt opnieuw dat Gods handelen niet met mensen te maken heeft maar met zichzelf, met wie Hij is. God is niet veranderd door het falen van zijn volk. God verandert ook niet als Hij oordeelt. Hij heeft nog even veel liefde te geven als aan het begin. Dat doet Hij dan ook, tegen alle verwachtingen in. God kondigt herstel aan. Een nieuwe tempel, een nieuw Jeruzalem. Gods heerlijkheid zal weer naar de tempel terugkeren (Ezechiël 43:4). En de ballingen mogen naar huis. Maar God doet dit omdat het zijn belang is. Ezechiël 36:32 zegt: **'Ik doe dit alles niet omwille van jullie - spreekt God, de Heer; laat dat tot je doordringen!** Schaam je over je schandelijk gedrag, volk van Israël' (zie ook 36:21). In hoofdstuk 20:44 zegt God het zo: 'En dan, volk van Israël, als ik met jullie doe wat past bij mijn naam en niet wat bij jullie slechte en verderfelijke daden past, zullen jullie beseffen dat ik de HEER ben.' Wat past bij Israëls daden is straf, **wat past bij Gods naam is redding.** Besef wie God is. Hij is de heilige, die mensen zijn heilige liefde geeft. Hij is de God om wie de wereld draait.

En dan schrik ik dus van de ik-gerichtheid die zelfs in mijn geloof zit: alsof het om mij draait wanneer God me redt. Wat kun je je vergissen. Misschien heb je het zo in je hoofd: God redt mij omdat ik dat waard ben. Misschien is het je altijd zo verteld. Of is het zo gezegd in preken. Of niet gezegd maar gesuggereerd, en heb je dit ervan opgepikt. Daar biedt ik dan mijn excuses voor aan. **Want het kan toch niet waar zijn dat het om ons draait?** En ja, wij zijn kostbaar in Gods ogen. En ja, de geloofsbelijdenis van Nicea zegt het bijna letterlijk: 'Ter wille van ons mensen en van ons behoud is Hij neergedaald uit de hemel.' Maar het totaal van de bijbel, niet alleen het boek Ezechiël, leert ons dat het daarbij gaat om God. Ook als Jezus naar de aarde kwam om ons te redden, dan nog had die redding als doel dat God daarom geëerd zou worden (2 Timoteüs 1:9, Titus 3:3-6, Filippenzen 2:6-11). Het is de zonde van het begin dat je de wereld om jezelf laat draaien. Dat je de eer van God opeist voor jezelf. Dat je het niet kunt hebben dat het allemaal om Hem draait. En net als toen heeft die houding nog steeds geen toekomst. Omdat een leven met God altijd om Hem moet draaien.

Geen verband tussen zonde en straf, berouw en redding

Daarom is het zo bevrijdend dat God het verband tussen zonde en straf doorbreekt. Maar net zo goed het verband tussen berouw en redding. In het boek Ezechiël is het herstel van Israël niet meer afhankelijk van hun berouw over hun zonden. Israëls herstel is een daad van Gods genade. Dat Israël

terug mag is Gods onvoorstelbare en ongedachte goedheid, wat juist moet leiden tot berouw bij Israël. Dat Israëls berouw niet meer nodig is voordat God met zijn genade komt laat zien dat het niet om Israël draait maar om God. En God breekt net zo goed het verband tussen zonde en straf. Zonden worden lang niet altijd direct bestraft. Dat was in de tijd van Israël niet zo; de ballingen die in eerste instantie in Jeruzalem mochten blijven dachten dat. En zij die wel weggevoerd waren dachten dat ook: wij zullen wel zondiger zijn dan zij. God zegt: onzin. Als ik straf is dat om mijn eer hoog te houden. Daarom kan God straf ook inhouden. Het is geen één-op-één systeem. Heb je door dat dit juist jouw redding is? Als God jouw zonden altijd en direct zou bestraffen dan had je al niet meer bestaan. Ik ook niet. En als God je pas zou redden nadat jij oprecht en volmaakt berouw had getoond, dan zou die redding nooit plaatsvinden. **Gelukkig breekt God dus het verband tussen zonde en straf, tussen berouw en herstel.** Dat het in deze wereld niet draait om jou maar om God is je redding. Jij staat niet centraal als God redt, maar Hijzelf. Juist daarom redt Hij je.

Gods trouw redt: Jezus Christus

Omdat God het verband breekt tussen zonde en straf, tussen berouw en redding ontstaat er ruimte voor Christus. Jouw zonden kunnen door een ander gedragen worden. En ook zonder oprecht en volmaakt berouw van jouw kant kun je toch gered worden. Dat is de plek van Jezus Christus. **Hij in jouw plaats.** Daarmee is Jezus anders dan Noach, Daniël en Job. Hun namen duiken zomaar opeens op in Ezechiël 14. De Here zegt: ook al zouden Noach, Daniël en Job op dit moment met zijn drieën in Israël wonen, dan nog zou ik met mijn straf komen. Hun rechtvaardigheid zou alleen henzelf redden. Mensen kunnen elkaar niet redden. Mensen kunnen een land niet redden, laat staan de wereld. Maar Gods trouw redt wel. Alle redenen voor redding liggen in God. En die trouw van God is Jezus. In Hem ontvangt God alle eer.

Zuivere eredienst

Ik hoop dat dit evangelie je troost. Dat het boek Ezechiël je bemoedigt. God zelf vraagt aandacht voor zijn eer, dat is het evangelie hier. God laat het niet bij de zonde van het begin. **Hij laat zien dat alles om Hem draait.** Omdat wij alleen juist dan gered worden. God zuivert op deze manier onze dienst aan Hem. God haalt de ik-gerichtheid uit ons geloof. Om zo uiteindelijk van ons de ultieme eer te ontvangen. Dat is de weg die God met ons gaat. Dat is het uitzicht in Ezechiël: zuivere eredienst.

Hoe wordt dit praktisch in je leven? Probeer in je denken God centraal te zetten. De wereld draait om Hem. Jouw leven draait om Hem. Sta daar bij stil en laat dat steeds meer werkelijkheid voor je worden. Dit heeft te maken met de manier waarop je in het leven staat: draait alles om mij of draait alles om God? Bij allerlei concrete keuzes is dat de vraag die op de achtergrond speelt: **beseft ik dat ik in dienst sta van God?** Wil ik in dienst staan van God en daar mijn leven op aanpassen?

Laat dat God-centrale vervolgens ook uitkomen in de manier waarop je over God praat. Op bijbelstudie, op vereniging, in andere gesprekken. Hoe gemakkelijk gebeurt het niet dat we in ons praten over God vooral zijn aandacht voor ons benoemen. Hij is een God die helpt, die redt, bij wie je

kunt schuilen, die luistert en aandacht voor je heeft. Dat is ook allemaal waar. Maar het gaat mis wanneer we over God praten **alsof Hij bestaat voor ons, in plaats van dat wij bestaan voor Hem.** Corrigeer jezelf als je merkt dat je zo over God praat. En corrigeer elkaar, met liefde en fijngevoeligheid. De tijd en de cultuur waarin we leven werkt niet mee, die zet onszelf centraal en onze behoeften. Laten we als kerk anders zijn en een hele diepe gerichtheid op God ontwikkelen.

De derde praktische uitwerking is: zet God centraal in je geloof. Het gaat niet om jouw redding, maar om zijn eer. Je komt niet alleen naar de kerk om iets te krijgen, maar juist ook om iets te geven. In je gebed gaat het niet om jouw belangen, maar om het belang van God. Want uiteindelijk redt niet jouw waarde, maar Gods eer je leven. Amen.

3. Samenvatting van de preek

Zondag 18 maart 2018 - Ezechiël 36:32 - ds. Rutger Heij

Eerst straft God en vervolgens redt Hij, waarom?

Er gaat iets heel erg mis wanneer je denkt dat het bij jouw redding om jou draait. Dat jij zo belangrijk bent voor God dat je wel gered moest worden. Wat vreet de zonde diep in ons door als we ook in het geloof onszelf nog centraal stellen!

Het boek Ezechiël vertelt een ander verhaal. God zegt: straffen en redden doe Ik omdat het mijn belang is. Dat Israël in ballingschap zat kon door de omringende volken zomaar worden opgevat als een zwakte van God: was Hij niet in staat zijn eigen volk te beschermen? Daarom zegt God: dat ze in ballingschap werden gevoerd was mijn straf. Om mijn eer te redden heb Ik dat gedaan. En als God redt draait het ook om Hem: Hij laat zijn goedheid zien, zijn liefde. Maar als het bij straf en redding niet om jou gaat maar om God, wordt jouw positie dan niet heel erg wankel?

Eerst even wat meer over het boek Ezechiël. Deze profeet leeft in de tijd van de ballingschap. Hij is in 597 vChr weggevoerd naar Babel. In 586 (11 jaar later) valt Jeruzalem en wordt de rest van de inwoners weggevoerd. Het jaar 586 is heel belangrijk in het boek Ezechiël, je kunt de hoofdstukken zo indelen:

1-24 profetieën van voor 586

25-32 profetieën over andere volken

33-48 profetieën van na 586

Bijna alle profetieën van voor 586 zijn dreigend: God kondigt zijn straf aan, de val van Jeruzalem. Maar als dat gebeurd is kantelt het opeens, dan gaat God zijn volk troosten en moet Ezechiël profeteren over terugkeer en herstel.

Dit is omdat zowel de Joden die in 597 weggevoerd waren als de Joden die toen in Jeruzalem achterbleven, niet konden geloven dat Jeruzalem ooit zou vallen. Daar woont God toch? De Joden in Babel hoopten dan ook op een snelle terugkeer. Daarom is het visioen waarin Ezechiël ziet dat de heerlijkheid van de Here vertrekt uit de tempel (hoofdstuk 11) troostend voor de Joden in Babel: God is niet gebonden aan een plaats. Maar voor de Joden in Jeruzalem is dit visioen dreigend: Gods straf komt echt.

Vergis je dus niet in God, Hij bestraft de zonden echt en intens want het schaadt zijn eer. Het boek Ezechiël zuivert Gods naam: God is niet veranderd door het falen van zijn volk. Hij heeft nog even veel liefde te geven als in het begin. Dat doet Hij dan ook, God kondigt herstel aan. Een nieuwe tempel, een nieuw Jeruzalem. Gods heerlijkheid zal weer naar de tempel terugkeren (Ezechiël 43). En de ballingen mogen naar huis. Maar God doet dit omdat het zijn belang is (Ezechiël 36:21 en 32, 20:44).

God doorbreekt het verband tussen zonde en straf, tussen berouw en redding. Dat Israëls berouw niet nodig is voordat God met zijn genade komt laat zien dat niet om Israël draait maar om God. Om diezelfde reden kan **God ook zijn straf inhouden**. En dat is je redding: als God zonden altijd en direct zou straffen dan had je al niet meer bestaan. En als God je pas zou redden nadat jij oprecht en volmaakt berouw had betoond, dan zou die redding nooit plaatsvinden. Omdat God het verband breekt tussen zonde en straf, tussen berouw en redding ontstaat er ruimte voor Christus: Hij in jouw plaats. Niet jouw waarde, maar Gods eer redt je leven. Hoe je dit praktisch maakt? Zet in je denken, spreken en geloven God centraal.

4. Reflectie over Gods oordelen, straf en redding

De moederbelofte zet al Gods straffen in een zuiver licht. Jezus Christus zal uiteindelijk Gods straf op zich nemen door Gods rechtvaardige toorn op zich te nemen. Tijdens Jezus' kruisiging zet Hij een grote stap in die richting. Na Jezus' terugkomt volgt het laatste oordeel, waarbij vervolgstappen worden gezet.

Hoe loopt dat af? We lezen in 1 Korintiërs 15:22-28:

Zoals allen sterven in Adam, zo zullen allen ook tot leven komen in Christus. Maar ieder op de voor hem bepaalde tijd: Christus als eerste en daarna, wanneer Hij komt, zij die Hem toebehoren. En dan komt het einde en draagt Hij het koningschap over aan God, de Vader, nadat Hij alle heerschappij en elke macht en kracht vernietigd heeft. Want Hij moet koning

zijn **totdat** 'Hij alle vijanden aan zijn voeten heeft gelegd'. De laatste vijand die vernietigd wordt is de dood, want er staat: 'Hij heeft alles aan zijn voeten gelegd.' Wanneer er 'alles' staat, is dat natuurlijk uitgezonderd degene die alles aan Hem onderwerpt. En op het moment dat alles aan Hem onderworpen is, zal de Zoon zichzelf onderwerpen aan Hem die alles aan Hem onderworpen heeft, opdat God alles in allen zal zijn.

Bovenstaande tekst tekent de goede afloop. Jezus zet alles recht en draagt daarna het koningschap over aan God de Vader. Daarmee is de moederbelofte totaal vervuld: Hij heeft alle heerschappij en elke macht en kracht vernietigd. Daarmee is er een einde gekomen aan alles en allen wat zich tegen God verzet. Hoe? Daarover heb ik in het hoofddocument mijn visie gegeven.

Het lijkt erop dat straf en redding bij God altijd aan elkaar gekoppeld zijn. Als God straft, dan volgt later ook de redding. Ik zie het jarenlange verblijf van Gods volk in Egypte als een straf. In eerste instantie was het weliswaar de redding van de hongerdood, maar later moesten ze onder vreselijke omstandigheden voor de Egyptenaren werken. Daarop volgde de uittocht uit Egypte. Een verlossing op een grandioze manier.

Bij de ballingschap naar Babel is die koppeling duidelijker. God straft en daarna redt Hij.

Bij Jezus' dood en opstanding is het nog duidelijker. Hangend aan het kruishout droeg Hij onze straf, bij zijn opstanding uit de dood begon Hij met de redding van de wereld. Eerst door uitstorting van de heilige Geest, gevolgd door zijn hemelvaart en het plaatsnemen aan Gods rechterhand. Vanwaar Hij zal terugkomen om zijn werk te voltooien.

Die koppeling tussen straf en redding maakt dat we alles goed kunnen bestempelen.

Bij het lezen van het boek Job ben ik ook deze koppeling beter gaan zien. God gaf satan de ruimte om Job op gruwelijke manier aan te pakken. Daardoor is satan ontmaskerd en kennen we hem. Na het gesprek tussen God en Job werd Job in ere hersteld. Hij leefde nog 140 jaar en ontving het dubbele van wat hij eerder bezat. Ik veronderstel dat alle familieleden die tijdens deze beproeving zijn omgekomen, ook al vertelt de Bijbel het niet, uit de dood zijn opgestaan. Zo heeft God Jobs leed weggenomen en hem volledig gecompenseerd voor het onrecht dat hij heeft moeten doorstaan.

Die koppeling tussen straf en redding is ook te maken bij allen die tijdens de zondvloed zijn omgekomen. Ook zij zullen uit de dood opstaan en daarna wacht hen het laatste oordeel. Het laatste oordeel, waarbij zoals we eerder zagen, Jezus de heiligen zal betrekken.

De afloop van het laatste oordeel is niet onzeker. God wil immers dat alle mensen worden gered.

Bid voor alle koningen en gezagsdragers, opdat we rustig en ongestoord kunnen leven, in alle vroomheid en waardigheid.⁹⁴ Dat is goed en welgevallig in de ogen van God, onze redder, die wil dat **alle mensen** worden gered en de waarheid leren kennen. Want er is maar één God, en maar één bemiddelaar tussen God en mensen, de mens Christus Jezus, die zichzelf gegeven heeft als losgeld voor allen, als het getuigenis voor de vastgestelde tijd.⁹⁴ liggen

Dit strookt met 1 Korintiërs 15:22-28 en met veel andere teksten. Denk maar eens aan:

want er staat geschreven: 'Zo waar Ik leef – zegt de Heer –, voor Mij zal **elke knie** zich buigen, en elke tong zal God loven.'⁹⁵

⁹⁴ 1 Timoteüs 2:2-6

⁹⁵ Romeinen 14:11

opdat in de naam van Jezus **elke knie** zich zal buigen, in de hemel, op de aarde en onder de aarde,⁹⁶

Uit al deze teksten blijkt wel waar God met zijn heilsplan wil uitkomen. Volgens mij ligt er dan ook altijd een koppeling tussen straf en redding, ook al kunnen er generaties tussen zitten. Zoals bij allen die tijdens de zondvloed zijn omgekomen. Zoals bij Gods volk tijdens de tocht door de woestijn naar het beloofde land. Gods redding laat soms op zich wachten, maar God zal redden. Daar staat Jezus als Redder van de wereld garant voor.

De reddende werking van God werkt door tot in het duizendste geslacht. Maar de zonde van de ouders drukken op de kinderen en de kleinkinderen tot het derde en vierde geslacht. Kennelijk werkt Gods trouw door vele generaties heen, terwijl de zonde daarentegen minder diep doorwerkt. Maar zelfs de kinderen en kleinkinderen hebben zich te weer te stellen tegen de zonde van hun voorgelacht. Zij dragen de verantwoordelijkheid die zonde niet voort te laten woekeren.

die trouw blijft tot in het duizendste geslacht, die schuld, misdaad en zonde vergeeft maar niet alles ongestraft laat, en die voor de zonde van de ouders de kinderen en kleinkinderen ter verantwoording roept, tot in het derde en vierde geslacht.⁹⁷

Besef dus goed: alleen de HEER , uw God, is God en Hij houdt woord; Hij komt zijn beloften na en is trouw aan ieder die Hem liefheeft en die doet wat Hij gebiedt, tot in het duizendste geslacht.⁹⁸

Tijdens het laatste oordeel zal ook gekeken worden naar de invloed van het voorgelacht en de beïnvloeding op het nageslacht. Wij zijn met duizenden vezels verbonden aan elkaar en aan Christus, die allen heeft vrijgekocht. Hij is de Redder van de wereld.

En we hebben zelf gezien waarvan we nu getuigen: dat de Vader zijn Zoon gezonden heeft als redder van de wereld.⁹⁹

Het thema van de preek is: **Niet jouw waarde maar Gods eer redt je leven.**

Ik geloof niet in deze tegenstelling. Juist omdat wij van onschatbare waarde zijn, krijgt Gods redding een enorme glans.

Wie een musje redt van de dood krijgt daarvoor nauwelijks enige eer. Wie daarentegen een kind uit het water redt, ontvangt daarvoor terecht veel eer. Hoe groter de waarde van wat of wie gered wordt, hoe grotere eer de redder toekomt.

Dit principe geldt ook voor Gods heilsplan. Hoe groter Gods redding uitvalt, hoe groter Gods eer. We weten dat er in de hemel wordt gejuicht zodra iemand tot geloof komt.

Zo, zeg Ik u, heerst er ook vreugde onder de engelen van God over één zondaar die tot inkeer komt.¹⁰⁰

Het feest in de hemel bereikt haar hoogtepunt als allen tot inkeer zijn gekomen. Als alle schapen gevonden zijn Denk daarbij aan de gelijkenis van dat ene verloren schaap.

⁹⁶ Filippenzen 2;10

⁹⁷ Exodus 34:7

⁹⁸ Deuteronomium 7:9

⁹⁹ 1 Johannes 4:14

¹⁰⁰ Lucas 15:10

'Als iemand van u honderd schapen heeft waarvan er één verloren is geraakt, laat hij dan niet de negenennegentig andere in de woestijn achter om naar het verdwaalde dier op zoek te gaan tot hij het gevonden heeft?'¹⁰¹

Die koppeling tussen straf en redding zie ik ook terug in Openbaring. De daar getekende ondergang van Babylon¹⁰² gaat vooraf aan de komst van het nieuwe Jeruzalem.¹⁰³ Dat hoort bij elkaar. Straf en redding volgen op elkaar.

In Openbaring 19:1-8 zingt een grote menigte over de redding vanwege de straf van de grote hoer. Ook zingen zij vanwege het feit dat de Heer, onze God, de Almachtige, het koningschap op zich heeft genomen. Dit gaat samen. Straf en redding zijn aan elkaar gekoppeld.

Dit trek ik door naar het laatste oordeel. Straf en redding zullen dan ook elkaar opvolgen. Het laatste oordeel zal goed aflopen. Wat betekent dat de tweede dood overwonnen zal worden.

Tijdens de val van Babylon sterven miljoenen, zo niet miljarden mensen. Maar bij de terugkomst van Jezus zullen zij allemaal uit de dood opstaan. Zij zullen een onvergankelijk lichaam ontvangen. Maar hun geest wordt dan niet direct vernieuwd. Geestelijk belanden zij in de tweede dood, opnieuw gescheiden van Jezus Christus. Na hun lichamelijke opstanding uit de dood gaat op een geestelijke manier hun straf verder. Nu alleen op een andere plaats. Niet meer in de hel, maar in de vuurpoel met brandende zwavel, buiten de poorten van het nieuwe Jeruzalem. Ze zijn bereikbaar vanuit het nieuwe Jeruzalem, want voor de heiligen staan de poorten open. Dit biedt perspectief.

Dit biedt het perspectief dat Gods straf dan ook helend zal zijn. God is onveranderlijk. De hele Bijbel door laat Hij zien dat al zijn straffen zijn heilsplan ondersteunen. Dat zal ook bij het laatste oordeel zo zijn.

¹⁰¹ Lucas 15:4

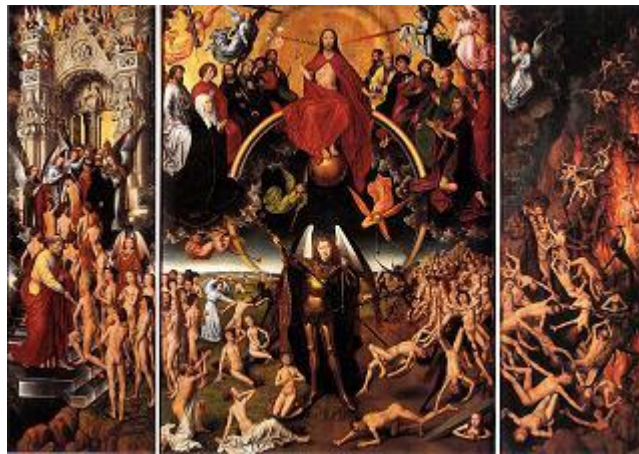
¹⁰² Openbaring 16:9 – 18:24

¹⁰³ Openbaring 21-22

Bijlage 3 Verhaal uit Lucepedia.nl over het laatste oordeel

Ik ben het grotendeels eens met het onderstaande verhaal, met name met de geel gemarkeerde zinnen. Bij de anders gekleurde zinnen wil ik aan het einde van dit artikel enkele opmerkingen maken.

Laatste Oordeel¹⁰⁴

Het Laatste Oordeel, ook wel de ‘dag des oordeels’ of de ‘dag des Heeren’ genoemd, is een aanduiding voor de eschatologische gebeurtenis waarbij God de rechtvaardigen zal belonen en de onrechtvaardigen zal straffen. Het laatste oordeel behoort, samen met de dood, hemel, hel en het vagevuur, tot de zogenaamde *eschata* of ‘laatste dingen’. Vanwege de eschatologische dimensie van het Laatste Oordeel is het nooit onderwerp geweest van theologische discussies of conflicten; we weten simpelweg te weinig vanuit Schrift en traditie om ons een duidelijk beeld te vormen over het eschaton. De zogenaamde openbarings- of apokalyptische literatuur probeert aan de hand van zeer sprekende taal een indruk te geven van de dag des oordeels. De Openbaring volgens Johannes is hier een goed voorbeeld van, maar ook in het Oude Testament treffen we geschriften aan die binnen dit genre te plaatsen zijn, bijvoorbeeld passages uit het boek Daniël. De onderliggende toon van dergelijke literatuur is die van de hoop.

Het Laatste Oordeel als eschatologische gebeurtenis

De ‘dag des oordeels’ behoort tot de zogenaamde *eschata*, de ‘laatste dingen’. Dit zijn geloofsinhouden die zijn gebaseerd op **de menselijke hoop**, en die vooral op beeldende wijze zijn opgenomen in de geschriften van het christendom. Een ander belangrijk thema dat meespeelt in de wijze waarop de *eschata* worden verbeeld is (uiteindelijke) rechtvaardigheid: **de idee dat de rechtvaardigen beloond en de onrechtvaardigen gestraft zullen worden**. Net zoals bij de andere *eschata* (hemel en hel, de dood en het vagevuur) wordt het Laatste Oordeel getypeerd als een toekomstige gebeurtenis die in het heden echter ook al gedeeltelijk werkzaam is. Het toekomstige karakter moet echter niet zuiver temporeel begrepen worden. De *eschata* voltrekken zich eerder buiten de tijd dan aan het einde der tijden. Vooral in de eerste periode van het vroege christendom

¹⁰⁴ Lucepedia.nl → Dossiers → Laatste Oordeel

verwachtte gelovigen het Laatste Oordeel nog tijdens hun leven mee te zullen maken. Later is men het eschatologische karakter van het Laatste Oordeel anders gaan uitleggen, en werd de komst van de 'dag des Heeren' voorbij de eigen levensloop gedacht. Vlak voor eeuw- en milleniumwisselingen stak de gedachte nogal eens de kop op dat het Laatste Oordeel snel zou komen.

De theologische kern van de *eschata*, en van het Laatste Oordeel in het bijzonder, wordt gevormd door de hoop. Het is bij eschatologische gebeurtenissen niet zozeer de bedoeling ons druk te maken over toekomstscenario's, maar eerder om uitdrukking te geven van wat wij als gelovigen hopen. Sterker nog, *eschata* zijn een manier om uit te drukken wat wij nu, op dit moment, geloven. Hiermee ligt de theologische kern van de *eschata* niet in de verre toekomst, maar in het hier en nu, bij ons.

Een andere factor die een rol speelt bij met name apokalyptische literatuur, dit wil zeggen, verhalen die een beeld schetsen van het einde der tijden en het Laatste Oordeel, is het waarschuwend karakter. Bij veel mensen roept een term als 'het Laatste Oordeel' beelden op van donderpreken en onheilsprofeten. De 'dag des Heeren' wordt dan als antwoord gegeven op de hele menselijke vraag: 'Waarom zou ik een moreel leven leiden? Waarom zou ik niet voor mij en de mijne pakken wat ik pakken kan?' De *eschata* functioneren dan als herinnering aan de volledige rechtvaardigheid van God en aan de idee dat men misschien in dit leven straf kan ontlopen, **maar dat tijdens het Laatste Oordeel iedereen zal krijgen wat hij verdient**. Dit kan als waarschuwing gelden voor mensen die moreel gezien nog het een en ander te leren hebben. Gelijktijd is het wederom een uitdrukking van hoop voor mensen die het morele leven al omarmd hebben. Zij mogen immers uitzien naar een uiteindelijke beloning voor het doen van Gods wil, zij het niet tijdens dit leven, maar erna.

Theologische aspecten van het Laatste Oordeel

Het Laatste Oordeel is nooit onderwerp geweest van grote theologische discussies, zoals dit eigenlijk bij alle *eschata* nooit het geval is geweest. De reden hiervoor is dat theologen te weinig over het Laatste Oordeel weten omdat de Schrift slechts hier en daar naar de *eschata* verwijst. Bovendien zijn de verschillende Bijbelteksten aangaande het Laatste Oordeel niet eenduidig. Veel theologen beseffen zich ook dat enige uitspraak over **het Laatste Oordeel vrij speculatief zou zijn vanwege het toekomstige karakter van de *eschata* (het 'nog niet')**.

Wel kan er worden opgemerkt dat er een soort relatie bestaat tussen verleden, heden en toekomst: de komst van Christus heeft de eindtijd ingeluid, maar er blijft een gedeelte van de belofte uitstaan. Door zijn dood en verrijzenis is het oordeel over de mens reeds geveld, maar de noodzaak van een Laatste Oordeel blijft bestaan (misschien juist omdat het oordeel nog geopenbaard moet worden). Door Christus zijn we al gered, maar de komst van het Nieuwe Jeruzalem laat nog even op zich wachten. Alle *eschata* vertonen een dergelijke wisselwerking met verleden en heden.

Een belangrijke vraag is de volgende: 'Wie velt het oordeel?' Hierop zijn namelijk drie antwoorden mogelijk: God de Vader, Christus, of de mens zelf. Voor de christelijke traditie geldt dat God de Vader niet snel als rechter wordt beschouwd. **Het is juist de persoon van Christus, die afgebeeld als de koning van het universum (*christos pantokrator*) het oordeel over de mensheid velt. Dit valt te verklaren vanuit de gedachte dat het Laatste Oordeel nog steeds deel uitmaakt van de heilsgeschiedenis**. Met andere woorden: het Laatste Oordeel is heilsvol voor de mens. In de christelijke traditie wordt heil van Godswege altijd door Christus bemiddeld. Vandaar dat het uiterst gepast is om Christus als de rechter aan het einde der tijden te zien. De aankondigingen van het Laatste Oordeel moeten dus ook als 'goede boodschap' gezien worden. Er wordt namelijk een heilsvolle gebeurtenis aangekondigd.

Er valt echter ook veel voor te zeggen om de mens zelf aan te wijzen als diegene die zelf zijn oordeel velt. Hiermee wordt bedoeld dat gelovigen tijdens hun leven een kans krijgen om een moreel leven te leiden, en dat zij weten wanneer zij uit vrije wil over de schreef gaan. Wanneer de mens zich moedwillig afkeert van Gods wil, (ver)oordeelt hij dus zichzelf. Dan is het Laatste Oordeel slechts nog een ontsluiting (dit is de letterlijke betekenis van het Griekse apokalyps) van de waarheid; een openbaring van het lot dat de mens zichzelf heeft aangedaan.

Tenslotte moet worden opgemerkt dat in tegenstelling tot het vagevuur, dat een individuele aangelegenheid betreft, het Laatste Oordeel een duidelijk collectieve gebeurtenis zal zijn. Het is het volk Gods dat geoordeeld zal worden. De 'dag des Heeren' kan dan ook als een ecclesiaal gebeuren getypeerd worden. Het Laatste Oordeel kan pas geveld worden wanneer de gemeenschap van heiligen in zijn geheel is samengekomen. Vandaar dat de doden eerst lichamelijk zullen worden opgewekt. Zij moeten aanwezig zijn om het mystieke lichaam van Christus te vervolmaken. Slechts dan wanneer de gehele kerk is samengebracht kan de laatste openbaring plaatsvinden. Misschien dat dit collectieve, ecclesiale karakter van het Laatste Oordeel de balans definitief kan laten doorslaan om het te typeren als een gebeurtenis die vooral in het teken staat van de grootste christelijke deugd, de hoop.

Mijn opmerkingen bij de lichtblauw en grijs gemarkeerde zinnen:

- 1 'Veel theologen beseffen zich ook dat enige uitspraak over het Laatste Oordeel vrij speculatief zou zijn vanwege het toekomstige karakter van de *eschata* (het 'nog niet').'

Ik lees Openbaring als de laatste onthulling van Jezus Christus. Hij openbaart zich aan Johannes en daarbij zijn de laatste hoofdstukken van Openbaring cruciaal. Er komt een nieuwe hemel en een nieuwe aarde. Bij het laatste oordeel zal God de gelovigen inschakelen.¹⁰⁵ De dan toegekende straffen dienen een helingsproces. Alle mensen zullen zich onderling met elkaar hebben te verzoenen, anders ontstaat er geen echte vrede op aarde. En dat is nu juist wel wat God beoogt. Hij wil niet alleen dat alle knie zich voor Hem zal buigen en Hem loven. Hij wil ook dat alle mensen verzoend met elkaar zullen leven, zodat zij elkaar zonder enige terughoudendheid gaan liefhebben.

- 2 'Hiermee wordt bedoeld dat gelovigen tijdens hun leven een kans krijgen om een moreel leven te leiden, en dat zij weten wanneer zij uit vrije wil over de schreef gaan. Wanneer de mens zich moedwillig afkeert van Gods wil, (ver)oordeelt hij dus zichzelf.'

Ik geloof dat alleen Adam en Eva een vrije wil hebben gekend. En dat bij de gelovigen door werking van de heilige Geest de vrije wil in beperkte mate hersteld is. Het zijn de drie doodsvijanden van de mens - de duivel, de wereld en ons eigen vlees - die ons telkens aanvechten, daardoor zijn wij uit onszelf zo zwak, dat wij zelfs geen ogenblik kunnen standhouden. Laat staan een keuze uit vrije wil kunnen maken.¹⁰⁶ Door Adam is de hele mensheid in zonde gevallen, met als consequentie dat door die overdraagbare zonde elk mens, op Jezus na, in zonde vervalt. Rondom de zondvloed zien we dat duidelijk. God ziet op dat moment dat alleen Noach nog

¹⁰⁵ Blz. 12

¹⁰⁶ Catechismus Zondag 52

rechtvaardig is. God gaat hem en zijn naaste familie vervolgens redden om Zijn heilsplan te realiseren. Inmiddels weten we dat door Jezus' kruisoffer Hij zichzelf aan ons gaf om ons stapsgewijs te vernieuwen. Hij zal de vrije wil in ons herstellen en ons met nieuwe klederen aandoen. Zie voor meer ondermeer **bijlage 5 punt 22 De vrije wil**.

- 3 'Tenslotte moet worden opgemerkt dat in tegenstelling tot het vagevuur, dat een individuele aangelegenheid betreft, **het Laatste Oordeel een duidelijk collectieve gebeurtenis zal zijn.**'

In de Nederlandse Geloofsbelijdenis artikel 34 lees ik 'Dan zullen voor deze grote Rechter persoonlijk verschijnen alle mensen die ooit geleefd hebben' Bij die zin wordt in een noot verwezen naar de volgende teksten:

Besef dus goed: alleen de HEER, uw God, is God en Hij houdt woord; Hij komt zijn beloften na en is trouw aan ieder die Hem liefheeft en die doet wat Hij gebiedt, tot in het duizendste geslacht. Maar ieder die Hem haat zal daarvoor boeten met zijn leven; de HEER zal hem niet laten begaan, Hij laat hem **persoonlijk** boeten. Neem daarom de geboden, wetten en regels die ik u vandaag voorhoud zorgvuldig in acht. (Deuteronomium 7:9-11)

Ik zag de doden, groot en klein, voor de troon staan. Er werden boeken geopend. Toen werd er nog een geopend: het boek van het leven. De doden werden op grond van wat in de boeken stond geoordeeld naar hun daden. De zee stond de doden die ze in zich had af, en ook de dood en het dodenrijk stonden hun doden af. **En iedereen werd geoordeeld naar zijn daden.** (Openbaring 20:12-13)

Het laatste oordeel is zeker ook een collectieve gebeurtenis, omdat Jezus er ook de heiligen bij zal betrekken. Maar iedereen zal persoonlijk geoordeeld worden.

Die persoonlijk gerichte straffen staan de christelijke hoop niet in de weg. Want het straffen beoogt heling. Wie tot inkeer komt, neemt de stap richting totale heling. Die heling kan veel tijd vergen. Maar de hoop op heling zal omslaan in het vaste vertrouwen dat God goed is, en dat die weg van heling je bij God brengt. De vervolmaking zal totaal zijn. Niemand zal daarna ooit nog terugvallen in zonden. Daarom beoogt het straffen meerdere doeleinden. We kennen ze wel.

Bijlage 4 Reflectie op de bijdragen van vier theologen

Vier theologen hebben een bijdrage geleverd aan de cursus: De Hel – Cursus van Weetwatjegeloof

Deze cursus is te vinden op [Cursus De Hel - Weetwatjegeloof.nl](https://www.weetwatjegeloof.nl)

Op de website van **Weetwatjegeloof** is de volgende korte intro te vinden.

De hel vandaag

ARJEN VAN KRALINGEN

Wat zijn de functies van de hel? Welke tegenwerpingen worden er gemaakt tegen het bestaan van een hel? En zijn daar oplossingen voor? Een introductie door Arjen van Kralingen op het denken over de hel.

Van Hades tot Gehenna

ARCO DEN HEIJER

Wat zegt de Bijbel over de hel? In deze aflevering kijkt Arco den Heijer naar de betekenis en bedoeling van een aantal sleutelpassages.

Een gloeiende bakoven vol liefde

AD VAN DER DUSSEN

Wat moeten we centraal stellen in ons denken en spreken over de hel: Gods verkiezing? Het offer van Jezus? Onze eigen verantwoordelijkheid? Een lezing van Ad van der Dussen over de hel en ons Godsbeeld.

Doet de hel recht aan het bijbelse mensbeeld?

ERIK DE BOER

Erik de Boer neemt je mee op reis langs het groeiende denken van Klaas Schilder over de hel in zijn boek 'Wat is de hel?'.

Een eerste reactie op de lezingen

Na de lezingen enkele malen beluisterd te hebben, valt het volgende op:

1. Arjen van Kralingen is bezig met een promotie onderzoek over de hel. Dat hij de definitie over de hel gezocht heeft in Van Dale, en dat hij een breed overzicht aanreikt hoe er in het verleden en heden over de hel wordt gedacht. Het is echt een introductie voor de studiedag.
2. Arco den Heijer richt zich op de Bijbel. Wat zegt de Bijbel over de hel? Hij koos een passende titel 'Van Hades tot Gehenna'. In zijn lezing staat hij een moment stil bij het begrip 'eeuwigheid'. Maar dat werkt hij niet uit. Terwijl de hel voor bijna iedereen gekoppeld is aan de eeuwige straf. In mijn reactie zal ik daarop ingaan.
3. Ad van der Dussen vertelt over zijn broer die het geloof vaarwel heeft gezegd en zelfmoord heeft gepleegd. Van der Dussen laat weten dat hij nooit bezig is geweest met de vraag waar zijn broer zich nu bevindt. Is dat de hemel of de hel? Die vraag heeft hij zich niet gesteld. In de introductie geeft hij daarmee aan, dat hij in zijn theologische denken niet zo bezig geweest is met de hel.
4. Erik de Boer heeft heel vroeger het boek van Schilder "Wat is de hel?" wel gelezen, maar nooit intensief bestudeerd. Dat heeft hij voor deze studiedag wel gedaan. Schilder was een fervent tegenstander van de theologie van Karl Barth. Het boek van Schilder 'Wat is de hel?' past daarom goed bij het onderwerp van de cursus.

Een tweede reactie op de lezingen naar aanleiding van de afsluitende woorden:

1. Arjen van Kralingen besluit zijn onderwerp door ondermeer op te merken dat de dogmatiek zich door de eeuwen ontwikkelt. Ze is niet gestold. Ze is niet in beton gegoten. Ze is ook dynamisch en door de eeuwen heen leidt de Heilige Geest. Omdat wij beperkte mensen zijn moeten we met respect voor die traditie een dialoog aangaan met de traditie, die voortdurend vernieuwd wordt en fris en levendig mag blijven. We zouden kunnen nadenken over de eeuwige oordelen van God. Is dat besloten in Gods grote barmhartigheid?

Deze afsluiting opent wegen naar nieuwe inzichten. Laten we daarmee aan de slag gaan.

2. Arco den Heijer eindigt zijn lezing met 1 Timoteüs 2:1-6.

Allereerst vraag ik dat er voor alle mensen gebeden wordt, dat er smeekbeden, voorbeden en dankgebeden voor hen worden uitgesproken. Bid voor alle koningen en gezagsdragers, opdat we rustig en ongestoord kunnen leven, in alle vroomheid en waardigheid. Dat is goed en welgevallig in de ogen van God, onze redder, die wil dat **alle mensen** worden gered en de waarheid leren kennen. Want er is maar één God, en maar één bemiddelaar tussen God en mensen, de mens Christus Jezus, die zichzelf gegeven heeft als losgeld voor **allen**, als het getuigenis voor de vastgestelde tijd.

Op internet vond ik een artikel van ds. Batteau¹⁰⁷, waarin hij Calvijns uitleg van bovenstaande tekst doorgeeft. Calvin interpreteert **allen** hier als 'alle soorten mensen'.

3. Ad van der Dussen eindigt zijn lezing met de visie van Karl Barth over het hiernamaals. Hij haalt daarbij de gelijkenis van de verloren zoon aan. Bij zo'n God kan het toch niet misgaan! Het enige wat rest is bidden. Niet erop rekenen dat het goed komt, het is Gods genade. Je mag erop hopen en bidden!

Hopen en bidden voedt een verwachtingsvol leven. Maar is dat niet te karig, als God wil dat iedereen behouden wordt?

4. Erik de Boer wijst in zijn slotwoord op 1 Korintiërs 15:51-55.

Ik zal u een goddelijk geheim onthullen: wij zullen niet allemaal eerst sterven – toch zullen wij allemaal veranderd worden, in een ondeelbaar ogenblik, in een oogwenk, wanneer de bazuin het einde inluidt. Wanneer de bazuin weerklinkt, zullen de doden worden opgewekt met **een onvergankelijk lichaam** en zullen ook wij veranderen. Want het vergankelijke lichaam moet worden bekleed met het onvergankelijke, het sterfelijke lichaam met het onsterfelijke. En wanneer dit vergankelijke lichaam is bekleed met het onvergankelijke, dit sterfelijke met het onsterfelijke, zal wat geschreven staat in vervulling gaan: 'De dood is verslonden en overwonnen. Dood, waar is je overwinning? Dood, waar is je angel?' (1 Korintiërs 15:51-55)

De Boer ziet in deze tekst, anders dan Schilder¹⁰⁸, meer evangelie. Vooral het bekleden met een onvergankelijk lichaam mag genade heten, ontleent aan Christus.

¹⁰⁷ <https://steunpuntbijbelstudie.nl/images/stories/wegwijs/documenten/Wegwijs1995/MEIBATTE.pdf>

¹⁰⁸ Zie voor opvatting van K. Schilder o.a.: *Wat is de hel?* (derde druk), blz. 104

Reflectie op enkele thema's die door de docenten zijn aangedragen

1. De hel vandaag

ARJEN VAN KRALINGEN

Wat zijn de functies van de hel? Welke tegenwerpingen worden er gemaakt tegen het bestaan van een hel? En zijn daar oplossingen voor? Een introductie door Arjen van Kralingen op het denken over de hel.

1a De tweewegen leer, over de smalle en de brede weg

Arjen van Kralingen merkt op dat er weinig over de hel wordt gepreekt. Alleen tijdens begrafenissen komt de weg naar de hemel ter sprake. Daarbij mag verondersteld worden dat de brede weg naar de hel bekend is. De leer van de smalle en de brede weg is een traditioneel christelijk dogma. Het heeft oude en ook goede papieren.

Maar wat komt erna, na het sterven?

Daar wordt door een enkeling anders over gedacht. Zo dacht ds. Telder aan de zielenslaap; bij hun sterven raken mensen in een zielenslaap om na de opstanding uit de dood voor Gods troon te verschijnen.

Die gedachte doet sympathiek aan, omdat pas na het oordeel de straf volgt.

De gedachte van Telder is afgewezen, omdat deze strijdig is met meerdere teksten. Ik kan mij goed vinden in die afwijzing. Toch heb ik even gedacht aan drie wegen:

1. Gelovigen gaan ná hun sterven direct naar de hemel.
2. Ongelovigen gaan direct na hun sterven naar de hel.
3. Twijfelaars en allen die niet met het evangelie zijn bereikt, raken in zielenslaap.

Dit schema kent aantrekkelijke punten. Maar het is al moeilijk genoeg om de hel te situeren, laat staan de plek voor zielenslapers. Om maar wat te noemen.

Later ben ik het tijdpad door de hel, dat een sterveling doorloopt ná zijn sterven tot aan de opstanding uit de dood, gaan zien als eveneens een brede weg. Zoals de heenleidende weg naar de hel breed is, zo is ook de doorleidende weg door de hel breed. Ik zie dan een weg met diverse sporen. Sporen met vuur voor mensen die Jezus bewust hebben afgewezen, als de sporen waar de bestraffing het zwaarst is.

Ook zie ik sporen waar mild gestraft wordt, bijvoorbeeld waar de Bijbel spreekt over de buitenste duisternis. Ik denk dat daar sprake kan zijn van zielenslaap. De demonen hebben dan geen vat op hen.

Alle mensen die zich in de hel bevinden, zullen eens opstaan uit de dood.

En dan wacht hen als eerste de scheiding tussen de schapen en de bokken, zoals Matteüs 25 daarover schrijft. Het wonderlijke in dat hoofdstuk is dat bij die scheiding het geloof niet als eerste criterium dient. Ik denk dan ook dat die scheiding gaat over de mensen die uit de hel zijn opgestaan en over hen die bij Jezus' terugkomst in een oogwenk een nieuw lichaam zullen ontvangen. Onder hen bevinden zich mensen die niet gelovig waren, maar toch goed geleefd hebben en oog hebben gehad voor de minsten van Gods kinderen.

Deze 'goede' mensen mogen plaats nemen aan Jezus' rechterhand.

Wanneer de Mensenzoon komt, omstraald door luister en in gezelschap van alle engelen, zal Hij plaatsnemen op zijn glorierijke troon. Dan zullen alle volken voor Hem worden samengebracht en zal Hij de mensen van elkaar scheiden zoals een herder de schapen van de bokken scheidt; de schapen zal Hij rechts van zich plaatsen, de bokken links.¹⁰⁹

Ik denk dat hier met 'alle volken' al die volken bedoeld worden die zich in de hel bevonden en uit de dood zijn opgestaan. Want die volken wacht het laatste oordeel en die worden van te voren in twee groepen opgedeeld. Zij die goed hebben gedaan en zij die slecht geleefd hebben.

De gelovigen, zij die de smalle weg bewandelen, komen na hun sterven in de hemel. Waarschijnlijk in de derde hemel, waar het paradijs zich bevindt. Paulus heeft dat mogen zien.¹¹⁰

Jezus is naar de hemel opgevaren, mee om daar woningen voor zijn volgelingen klaar te maken.¹¹¹

Als die woningen klaargemaakt worden in het paradijs, dan groeit dat oorspronkelijk paradijs uit tot het nieuwe Jeruzalem. Als dat nieuwe Jeruzalem vervolgens uit de hemel neerdaalt, dan dalen daarmee ook de gelovigen mee naar de nieuwe aarde. Hen wacht geen oordeel.

Want God had de wereld zo lief dat Hij zijn enige Zoon heeft gegeven, opdat iedereen die in Hem gelooft niet verloren gaat, maar eeuwig leven heeft. God heeft zijn Zoon niet naar de wereld gestuurd om een oordeel over haar te vellen, maar om de wereld door Hem te redden. Over wie in Hem gelooft wordt **geen oordeel** uitgesproken, maar wie niet in Hem gelooft is al veroordeeld, omdat hij niet wilde geloven in de naam van Gods enige Zoon.¹¹²

Hieruit kunnen we concluderen dat de scheiding tussen de schapen en de bokken tijdens Jezus' terugkomst, aan de gelovigen voorbijgaat. Die scheiding betreft alle volken die zich begaven op de brede weg en vervolgens in de hel terechtkwamen. Onder hen bevinden zich mensen die goed zijn geweest voor de minsten van Gods kinderen en die voor Gods volk zijn opgekomen. Hen wacht tijdens het laatste oordeel een speciale behandeling als schapen. Hierop mogen zij direct na hun opstanding uit de dood voorsorteren. God is rechtvaardig.¹¹³

Als gevolg van Jezus' overwinning op satan, vindt er een sleuteloverdracht plaats. Jezus ontvangt de sleutels van de dood en het dodenrijk.

Ik ben degene die leeft; Ik was dood, maar nu leef Ik, tot in eeuwigheid. Ik heb de sleutels van de dood en van het dodenrijk.¹¹⁴

Jezus heeft hiermee de verantwoordelijkheid over de dood en het dodenrijk op zich genomen. Dat wil niet zeggen dat Jezus vanaf dat moment ook alle macht over de hel naar zich toe heeft getrokken. Ik denk dat het te vergelijken is met Jezus' invloedsfeer op de aarde. Jezus heeft alle macht ontvangen in de hemel en op de aarde¹¹⁵, terwijl Hij de duivel rond laat gaan als een brullende leeuw.¹¹⁶

¹⁰⁹ Matteüs 25:31-33

¹¹⁰ 2 Korintiërs 12:2-4

¹¹¹ Johannes 14:1-3

¹¹² Johannes 3:16-18

¹¹³ In bijlage 2B kom ik terug op Matteüs 25 om dat verder aan te vullen; zie ook bijlage 5 punt 5

¹¹⁴ Openbaring 1:18

¹¹⁵ Matteüs 28:18

¹¹⁶ 1 Petrus 5:8

Nadat Jezus de sleutels van het dodenrijk heeft ontvangen, heeft Hij orde op zaken gesteld. Ook in de hel zorgt Hij ervoor dat niemand zwaarder gestraft kan worden dan rechtvaardig is en dat Hij kan compenseren nadat het laatste oordeel gevelde zal worden. Want Jezus is rechtvaardig.

Zo wijkt de behandeling van zondaren in de hel niet zo veel af van de behandeling van de zondaren op aarde. Hen beiden wacht het laatste oordeel, waarbij hun leven op aarde en hun straf in de hel gewogen zal worden. Ook de aardse rechter, mee gevormd door de christelijke traditie, weegt de duur van het voorarrest mee. Zou God dat dan niet meewegen?

Volgens mij staat er in de Bijbel maar één tekst die aangeeft dat Jezus in het dodenrijk is geweest om daar zijn overwinning op satan bekend te maken.

Ook Christus immers heeft, terwijl Hij zelf rechtvaardig was, geleden voor de zonden van onrechtvaardigen, voor eens en altijd, om u zo bij God te brengen. Naar het lichaam werd Hij gedood maar naar de geest tot leven gewekt. Hij is naar de geesten gegaan die gevangenzaten, om dit alles aan hen te verkondigen.¹¹⁷

In het vervolg van deze tekst staat dat Hij toen de geesten van slachtoffers van de zondvloed heeft aangesproken. Ik denk dat zij alle ongelovigen vertegenwoordigen die zich in de hel bevinden. Jezus heeft direct ná zijn overwinning op satan hen dit laten weten. Ik lees deze tekst met een doxologische bril. Zo snel als het kon heeft Jezus zelf het evangelie in het dodenrijk bekend gemaakt.

Mee daardoor is het dodenrijk drastisch veranderd. De bewoners van het dodenrijk kregen niet alleen het evangelie te horen, zij kregen ook een andere cipier. Hij kon de deuren van de hel openzetten. Maar daar wacht Hij mee. Zodra iedereen uit de dood zal opstaan, zullen alle bewoners van het dodenrijk deze plaats verlaten.

Op dat moment raakt het dodenrijk leeg. Want ook satan verlaat met hen het dodenrijk. Dit alles speelt zich af in de korte tijd dat satan is losgelaten en alle mensen uit de dood opstaan.

Wanneer de duizend jaar voorbij zijn, zal Satan uit zijn gevangenis worden losgelaten.¹¹⁸

Iedereen die uit de dood opstaat, ontvangt dan een onvergankelijk lichaam, om daarmee op de nieuwe aarde te leven. En satan weet hen direct te vinden.

Dan gaat hij eropuit om de volken aan de vier hoeken van de aarde, Gog en Magog, te misleiden. Hij brengt hen voor de strijd bijeen, zo veel mensen als er zand is bij de zee. Ze trekken op, over de hele breedte van de aarde, en omsingelen het kamp van de heiligen en de geliefde stad.¹¹⁹

Daarop grijpt God direct in. Er komt vuur uit de hemel. Dat zijn Gods heilige engelen.

Maar vuur daalt neer uit de hemel en verteert hen. En de duivel, die hen misleidde, wordt in de poel van vuur en zwavel gegooid, bij het beest en de valse profeet. Daar zullen ze dag en nacht worden gepijnigd, tot in (alle) eeuwigheid.¹²⁰

¹¹⁷ 1 Petrus 3:18-19

¹¹⁸ Openbaring 20:7

¹¹⁹ Openbaring 7:8-9a

¹²⁰ Openbaring 20:9b-10. Zie voor de toevoeging 'in alle eeuwigheid' de vertalingen HSV en WV2012

Het beest werd gevangengenomen, samen met de valse profeet die in zijn bijzijn tekenen had verricht, waardoor hij iedereen had misleid die het merkteken van het beest droeg en zijn beeld aanbad. Levend werden **ze in de vuurpoel met brandende zwavel** gegoooid.¹²¹

Vervolgens blijkt dat die vertering van de goddelozen niet een lichamelijke vertering is. De net ontvangen onvergankelijke lichamen blijven intact. De vertering moet dan ook wel zoiets betekenen dat ze hun verzet opgeven. De duivel wordt eerst losgemaakt van zijn volgelingen om vervolgens in de **poel van vuur en zwavel** te worden gegoooid.

De **poel van vuur en zwavel** komt overeen met **de vuurpoel met brandende zwavel**, omdat daarin het beest en de valse profeet zijn gegoooid.

Daarna volgt het laatste oordeel. En iedereen die zich niet bevond in het boek van het leven werd gegoooid in de vuurpoel. Zoals de volgende teksten laten zien:

Toen werden de dood en het dodenrijk in de vuurpoel gegoooid. Dit is **de tweede dood: de vuurpoel**.¹⁵ Wie niet in het boek van het leven bleek te staan werd in de vuurpoel gegoooid.¹²²

Allen die niet in het boek van het leven staan, worden in de vuurpoel gegoooid. Die vuurpoel wordt gelijkgesteld aan **de tweede dood**. Met hun nieuwe onvergankelijke lichamen komen ze in de tweede dood. Een geestelijke dood, omdat ze Jezus niet kennen.

Opmerkelijk is hier dat ook de dood en het dodenrijk in de vuurpoel worden gegoooid. De (eerste) dood en het dodenrijk komen zo aan hun einde. Er begint een nieuwe fase, waarbij allen die niet in het boek van het leven staan in de vuurpoel worden gegoooid.

De vuurpoel is geen definitief doel. Uitdrukkelijk wordt het gelijkgesteld met de tweede dood. Wij weten dat Jezus de dood heeft overwonnen. Hier blijkt dat voor hardnekkige zondaars de eerste geestelijk dood wordt opgevolgd door de tweede dood. Maar ook die **tweede dood** heeft Jezus overwonnen. Want die tweede dood is de laatste vijand.

Want Hij moet koning zijn **totdat** 'Hij alle vijanden aan zijn voeten heeft gelegd'. De laatste vijand die vernietigd wordt is de dood,¹²³

Door de opstanding uit de dood van ieder mens is de eerste 'lichamelijke en geestelijke' dood overwonnen. Die zal plaatsvinden aan **het begin** van het Messiaans Vrederijk. Aan **het einde** van het Messiaans Vrederijk zal pas de tweede 'geestelijke' dood overwonnen worden, doordat iedereen Jezus als hun HEER zal erkennen en Hem aanbidden.

want er staat geschreven: 'Zo waar Ik leef – zegt de Heer –, voor Mij zal elke knie zich buigen, en elke tong zal God loven.'¹²⁴

Denk niet dat Ik gekomen ben om de Wet of de Profeten af te schaffen. Ik ben niet gekomen om ze af te schaffen, maar om ze tot vervulling te brengen. Ik verzeker jullie: zolang de hemel en de aarde bestaan, blijft elke jota, elke tittel in de wet van kracht, **totdat** alles gebeurd zal zijn.¹²⁵

¹²¹ Openbaring 19:20

¹²² Openbaring 20:14-15

¹²³ 1 Korintiërs 15:25-26

¹²⁴ Romeinen 14:11

¹²⁵ Matteüs 5:17-18

Het **totdat** in de bovenstaande teksten heeft een behoorlijke lading. Als al Gods vijanden zijn vernietigd dan kan de wet ook aan de kant. Want dan is iedereen zo volmaakt, dat de wet in ieders hart is ingedaald. Iedereen zal God blijvend gehoorzamen, mee omdat ze uit de heilsgeschiedenis de consequenties weten.

Uit bovenstaande interpretatie blijkt dat de brede weg zeker zoveel wendingen kent als Gods heilsweg. Jezus' kruisiging heeft gevolgen tot in de hel. Bij Jezus' terugkomst zal het dodenrijk leeg worden, omdat iedereen zal opstaan uit de dood. Ook de bewoners van het dodenrijk zullen een onvergankelijk lichaam ontvangen en op de nieuwe aarde aanwezig zijn om buiten het nieuwe Jeruzalem gesloten te worden. Dat alleen al zal voor velen een straf zijn. Maar zij zullen ook meemaken dat alle boeken geopend zullen worden en zij zullen hun aanklagers in de ogen zien. Want Jezus zal de heiligen betrekken bij het laatste oordeel. Maar daarover later meer.

In het vervolg van mijn reflectie zal ik in bijlage 5 op sommige punten van het bovenstaande verhaal nog terugkomen om deze meer te onderbouwen.

1b Traditionele voorstelling van de hel

Arjen van Kralingen schetst onder 'begripsbepaling en functies' de traditionele kijk op de hel. Zondaars gaan naar de hel. Zij zijn er voor altijd. Er zijn mensen in de hel, de hel is niet leeg. De hel kent geen escape. In de hel vindt retributie, vindt vereffening plaats.

In het vorige punt over de twee wegenleer heb ik al aangegeven dat het dodenrijk slechts tijdelijk is. Jezus ontvangt de sleutels van de dood en het dodenrijk na zijn overwinning op satan. Dit heeft consequenties voor het dodenrijk. Jezus heeft de toorn van God op zich genomen en daarmee is Gods toorn gestild. Maar ook hiervoor geldt het 'reeds en nog niet'. Zolang wij zondigen blijft Gods toorn aanwezig, alleen het perspectief is anders. Er komt een nieuwe hemel en een nieuwe aarde, waarop alles zal worden rechtgezet. Waarop God zich verzoent met het eindresultaat. Er vindt verzoening door voldoening plaats. Gods oorspronkelijke plan kan verder uitgerold worden, zodra Jezus het bereikte eindresultaat teruglegt in de handen van zijn Vader. Zodra God de Vader bij de mensen komt wonen, is iedereen daarbij. Voor de grondlegging van de wereld maakte God zijn plan. Hij had met iedereen het goede voor. Wij mogen er verzekerd van zijn dat Hij dat plan realiseert.

In dat kader gezien is de hel (=het dodenrijk) tijdelijk. Zodra iedereen uit de dood zal opstaan, raakt de hel (= het dodenrijk) leeg. Daar zorgt Jezus voor. Hij heeft de sleutels van dood en dodenrijk ontvangen om dit te doen. Want anders zou Hij voor eeuwig de cipier van de hel moeten zijn om daar Gods gerechtigheid te realiseren. Dit, omdat God iedereen rechtvaardig zal straffen.

Jezus kan, in aanwezigheid van satan, onmogelijk zijn recht doen gelden. Dat zien we nu om ons heen. Jezus heeft alle macht in hemel en op aarde ontvangen, maar satan gaat rond als een brullende leeuw. Hij weet mensen te verslinden en hij blijft opereren op de meest gruwelijke manieren. Zoiets mag in de hel (= het dodenrijk) niet eeuwig doorgaan. Daarom wordt de satan bij Jezus' terugkomst gegooid in de poel van vuur en zwavel. De invloed van satan komt daarmee tot een einde. Satans invloedsferen op zowel de aarde als in de hel (= het dodenrijk) zijn eindig. Jezus en zijn engelen maken daar een einde aan. En daarmee komt er een einde aan Gods toorn. God ziet zondaars als slachtoffers van satan. God kent de invloed van de drie doodsvijanden van de mens: de duivel, de wereld en zijn eigen vlees.¹²⁶

¹²⁶ Catechismus, zondag 52

Tijdens Jezus terugkomst ruimt God deze drie doodsvijanden op. De duivel wordt gegooid in de poel van vuur en zwavel, de wereld wordt vernieuwd en alle mensen ontvangen en onvergankelijk lichaam. Een lichaam dat niet meer op voortplanting gericht zal zijn. Het onderscheid tussen man en vrouw zal op dat punt vervagen.

Ik geef enkele teksten die dit verhaal ondersteunen:

Niet eindeloos blijft Hij twisten, **niet eeuwig duurt zijn toorn**.¹²⁷

Ga, roep tegen het noorden: Kom terug, ontrouw Israël – spreekt de HEER –, dan zal Ik mijn woede laten varen, want Ik ben trouw en liefdevol, **niet eeuwig duurt mijn toorn** – spreekt de HEER.¹²⁸

Maar alleen de HEER is werkelijk God, Hij is de levende God, de eeuwige koning. Door zijn woede beeft de aarde, tegen zijn toorn houden volken geen stand.¹²⁹

Wie in de Zoon gelooft heeft eeuwig leven, wie de Zoon niet wil gehoorzamen zal dat leven niet kennen; integendeel, Gods toorn blijft op hem rusten.¹³⁰

want er staat geschreven: ‘Zo waar Ik leef – zegt de Heer –, voor Mij zal elke knie zich buigen, en elke tong zal God loven.’¹³¹

God heeft het laatste woord. Elke knie zal zich buigen, en elke tong zal God loven. Wat betekent, gezien het voorafgaande vers uit Johannes, dat iedereen zich zal bekeren. De levensboom zal daarin een belangrijke rol spelen.

Aan weerskanten van de rivier stond een levensboom, die twaalf vruchten gaf, elke maand zijn eigen vrucht. De bladeren van de boom brachten de volken genezing.¹³²

1c De vijf functies van de hel

Van Kralingen schetst vijf functies voor de hel.

- 1) De hel is nodig, omdat God rechtvaardig is
- 2) Voor mensen die lijden onder het kwaad wat hen is aan gedaan, is het een genoegdoening
- 3) In de hel komt het kwaad tot een einde
- 4) De verkondiging van de hel onderstreept de verkondiging van het evangelie; het zet mensen aan om te vluchten voor de komende toorn
- 5) De aanwezigheid van de hel prikkelt tot een moreel goed leven

Allereerst wil ik nu al iets meer zeggen over het begrip ‘de hel’. Onder punt a. heb ik al diverse keren tussen haakjes aangegeven hel (= het dodenrijk). Maar dat volstaat niet. In de volgende lezingen wordt het begrip ‘de hel’ al veel duidelijker. Maar voor het zover is wil ik aangeven dat ik inmiddels

¹²⁷ Psalm 103:9

¹²⁸ Jeremia 3:12

¹²⁹ Jeremia 10:10

¹³⁰ Johannes 3:36

¹³¹ Romeinen 14:11

¹³² Openbaring 22:2b

het begrip de hel zie als een **homoniem**, als een woord met twee of meer betekenissen.

De grootste verschuiving van inhoud vindt plaats op het moment dat Gods heilige engelen de duivel, het beest en de valse profeet in de poel van vuur en zwavel gooien. Daarmee komt aan de macht van dit trio een einde. Jezus en zijn discipelen hebben vanaf dat moment de volledige macht over de vuurpoel, en over de vuurpoel met brandende zwavel.

Vóór dat moment is de invloedssfeer van het trio in het dodenrijk vrij groot, al heeft Jezus deze ná zijn overwinning tijdens de kruisiging ingeperkt. Jezus heeft niet alleen alle macht ontvangen in de hemel en op de aarde, maar eveneens in het dodenrijk. Op dit moment laat Hij op de aarde zijn macht niet ten volle gelden. Hij geeft de Satan ruimte, tot een bepaalde grens. Dit toelaten van het kwaad past in Gods heilsplan, zodat wij het kwade van het goede leren te onderscheiden. En zodat wij leren te strijden tegen het kwade.

Iets dergelijks vindt er ook plaats in het dodenrijk. Maar over deze zgn. tussentoestand vertelt de Bijbel eigenlijk weinig. Daarbij is te denken aan de gelijkenis van de rijke man en de arme Lazarus. Bij een homoniem moet je de echte betekenis uit de context halen. In bijlage 5 punt 11 ga ik hier verder op in. In de verdere tekst gebruik ik 'de hel' in meerdere betekenissen, zonder direct aan te geven welke.

Ik ga de vijf functies die Van Kralingen noemde, langs om te laten zien dat een tijdelijke straf meer effect sorteert dan een eeuwige straf. Daarbij ga ik ervan uit dat allen die de eeuwige straf ondergaan geen contact meer hebben met de mensen die nog van die straf zouden kunnen leren.

- 1) Omdat God rechtvaardig is, zal Hij straffen naar mate van de begane zonden. Een eeuwige straf kent eigenlijk geen differentiatie. Voor iedereen betekent het een uitzichtloze straf. Daardoor wordt de straf voor iedereen even zwaar. Juist omdat God rechtvaardig is, is elke straf gericht op verzoening.¹³³
- 2) In onze cultuur geeft een doodstraf geen voldoening, laat staan een eeuwige straf. De zwaarste straf is TBS (terbeschikkingstelling met dwangverpleging). Zo'n straf duurt net zolang als nodig.
- 3) De verkondiging van de hel werkt uit naar twee kanten. Het kan bange mensen voor de hel inderdaad bij de kerk houden. Maar is dat goed? Het kan ook averechts werken; een God die zo streng straft is kan mijn god niet zijn.
- 4) De aanwezigheid van de hel kan enigszins weerhoudend werken voor hen die de hel serieus nemen. Maar bij een eeuwige straf laten de bewoners van de hel niets van zich weten. Bij een eindige hel, die leegloopt zodra iedereen zal opstaan uit de dood, krijgt iedereen er weet van wat er alzo in de hel is gebeurd. Voor de dan volgende stap op weg naar totale heling, is dan die kennis over de hel cruciaal. Het zal iedereen afschrikken, omdat ieder wel een zeer persoonlijk verhaal zal horen.

¹³³ Anselmus; ND maandag 12 december 2022

1c Weerstanden tegen de hel

Van Kralingen schetst meerdere weerstanden tegen de traditionele kijk op de hel. Ik loop deze weerstanden bij langs om te kijken of ze ook gelden voor mijn kijk op de hel, op de aangepaste tweewegenleer, op het laatste oordeel dat gericht zal zijn op de redding van alle mensen.

De hel is immoreel.

Wij begaan slechts tijdelijke zonden. Om dat met een eeuwige straf te vergelden is immoreel. Mee eens.

Wij zijn in Adam gevallen en daardoor zijn de duivel, de wereld en ons eigen vlees onze doodsvijanden geworden. Wij begaan tijdelijke zonden, maar wel onder invloed van die drie doodsvijanden. Dat maakt het zondige niet minder erg, maar om los te komen van die drie doodsvijanden hebben we de Verlosser nodig. Die Verlosser is ons in Jezus Christus gegeven. De straf op de zonde zal dan ook door Jezus bepaald worden. Bij de beoordeling van die straf zal Hij de heiligen betrekken. Dat maakt die straf menselijk. Wie nu tegen de doodstraf is, zal dat tijdens het laatste oordeel ook zijn. Want de doodstraf lost niets op. Is slechts gericht op vergelding, zonder rekening te houden met de invloed van de drie doodsvijanden. Omdat Jezus recht doet met het oog op redding en verzoening, zullen de heiligen Hem daarin volgen. Het laatste oordeel zal in moreel opzicht zeer goed uitpakken.

Is de eeuwige hel niet disfunctioneel?

Helpt het vooruitzicht van de tweewegenleer het aannemen van het evangelie?

Een veel gestelde vraag.

Op de brede weg lopen veel meer mensen dan op de smalle weg. In de hel zitten veel meer mensen dan in de hemel. Als er uit de hel geen escape is, dan ontvangen de meeste mensen een oneindige straf. Ik denk daarentegen dat de hel leegloopt, zodra alle mensen zullen opstaan uit de dood. Wat ze al die tijd tijdens hun verblijf in de hel ervaren hebben, nemen zij mee. Voor iedereen die hun verhalen zullen aanhoren, gaat een weerhoudende werking uit om nooit meer te zondigen. Tijdens het laatste oordeel zal de reeds ontvangen straf in de hel meegewogen worden. God is immers rechtvaardig. Bij onze rechtspraak gebeurt dat ook. De tijd van voorarrest wordt in mindering gebracht op de duur van de straf. Zo wordt een tijdelijke straf functioneel.

Past de hel bij ons Godsbeeld? Heeft God de hel geschapen?

De hel is een verschrikkelijke oord. Kan de goede God een hel geschapen hebben?

Een terechte vraag!

Na de opstand van een groep engelen onder leiding van de duivel, ontstond er na de zondeval een situatie waarin die groep engelen een eigen invloedsfeer creëerde. Hun invloedsfeer op aarde was zo groot, dat Jezus hem, de duivel, zag als de heerser van deze aarde.¹³⁴ Hun invloedsfeer reikte over de dood heen. In het dodenrijk continueerde zij hun invloed op hen die tijdens hun aardse leven voor satan gekozen hadden. Zo gezien is de hel niet door God geschapen. God heeft de zondeval niet gewild en is daarvan dan ook niet de Auteur. Dat geldt ook voor de hel. God heeft de hel niet gewild.

¹³⁴ Johannes 12:31, 14:30, 16:11; Efeziërs 2:2

Toch krijgt daarna de hel een belangrijke plaats in Gods heilsplan. Na de zondeval moet de mens leren het kwade van het goede te onderscheiden. Tevens moet de mens de consequenties van de zonde onder ogen leren zien. Dat kan onder andere tijdens het verblijf in de hel. De hel zal bevolkt worden met mensen die graag een nieuwe start willen maken. In onze gevangenissen zitten ook veel mensen die een nieuwe start willen maken en het dan beter willen gaan doen. Kennelijk heeft God zoiets in de mens gelegd. Maar hoe het ook zij, een nieuwe start is alleen mogelijk als we door de kracht van de heilige Geest God gaan gehoorzamen. En als onze doodsvijanden aan banden zijn gelegd. Tijdens het Messiaans Vrederijk wordt aan deze voorwaarden voldaan.

Een eeuwige hel past niet bij de gezindheid van God zoals wij die uit het Oude Testament hebben leren kennen

Met name in Hosea 11 laat God zien dat Hij een heilig God is en geen mens. Hij is barmhartig. Hij vergeeft. God is niet wraakgierig.

Diezelfde gezindheid komen we tegen bij Jezus als Hij uitroept: 'Vader, vergeef hun, want ze weten niet wat ze doen.'¹³⁵ Onder de omstandigheden dat Hij heel toornig zou moeten zijn, toont Hij zijn liefde en barmhartigheid. Deze Jezus komen we tegen bij het laatste oordeel.

De eeuwigdurende hel past niet bij ons mensbeeld

We leven in een tijd van autonomie. Hoe zit het met je identiteit als je zelf in de hemel komt en je familieleden niet? Is er sprake van continuïteit als wij in de hemel komen?

Bij een kort durende hel, waarbij de hel leeg wordt zodra alle mensen zullen opstaan, zijn er ook moeilijke vragen te stellen. Maar dan wel met het perspectief dat eens alle mensen, alle verwanten, elkaar terug zullen zien. Een kort verblijf in de hel veroorzaakt dan ook een zekere discontinuïteit. Het is een straf, een soort voorarrest. Pas tijdens het laatste oordeel, als alles op tafel komt, zullen verwanten elkaar weer ontmoeten. De niet-eeuwigdurende hel is zeker een zware straf. Gods rechtvaardigheid maakt dat ieder rechtvaardig beloont dan wel gestraft zal worden.

De exclusiviteit van het evangelie met de daaraan verbonden tweewegenleer.

In de multiculturele samenleving roept de exclusiviteit van het christelijk geloof meer vragen op. Hoe gaat het met de kinderen van moslims?

Het verbond aan Abraham, Isaac en Jacob is gegeven tot zegen van alle volken. Jezus is gekomen om de wereld te redden, en zal bij zijn terugkomst zijn werk voortzetten. Hij blijft eeuwig Hogepriester¹³⁶ **totdat** Hij zijn werk heeft afgerond. Totdat alles is rechtgezet en de verzoening door voldoening volbracht is. Daarna legt Hij dit volmaakte resultaat terug in de handen van zijn Vader. De weg naar dit volmaakte doel is exclusief. Dat begint al met de uitverkiezing van Abram, Isaac en Jacob. Maar het resultaat is inclusief. Daar gaat Jezus voor zorgen als Hij terugkomt. Hij ruimt als eerste onze doodsvijanden op, zodat ook de anders gelovigen ontvankelijk worden voor het evangelie. We zullen elkaar op de nieuwe hemel en de nieuwe aan de ontmoeten. Het beste moet nog komen.¹³⁷

¹³⁵ Lucas 23:34a

¹³⁶ Hebreeën 6:20

¹³⁷ Hebreeën 10:1

2. Van Hades tot Gehenna

ARCO DEN HEIJER

Wat zegt de Bijbel over de hel? In deze aflevering kijkt Arco den Heijer naar de betekenis en bedoeling van een aantal sleutelpassages.

2a De verschillende namen voor de hel.

Arco den Heijer vergelijkt verschillende vertalingen met elkaar. De termen die in de Statenvertaling allemaal met **hel** zijn vertaald, vinden we in de NBV21 als volgt terug:

- Gehenna 12x
- Poel van vuur en zwavel (Openbaring 20:10)
- Vuurpoel met brandende zwavel (Openbaring 19:20; 21:8)
- Vuurpoel (Openbaring 20:14a; 20:15)
- Vuurpoel en vuurpoel met brandende zwavel is gelijk aan de tweede dood (Openbaring 20:14b; 21:8)

Den Heijer zegt dat we deze begrippen niet op één hoop mogen gooien. Zo is er een verschil in tijd. Rond Jezus' terugkomst begint de grote opruiming. De valse profeet, het beest en de duivel worden gegoooid in de vuurpoel met brandende zwavel, dan wel in de poel van vuur en zwavel.

2.b. Het duizendjarig rijk

Den Heijer behandelt in zijn bijdrage Jesaja 60, Daniël 12, en Openbaring 20.

Veel evangelische christenen vinden in deze teksten de onderbouwing voor het Messiaans Vrederijk. Den Heijer volgt echter de traditionele gereformeerde lijn. We leven nu in het duizendjarig Vrederijk, dat al begon bij Jezus' troonbestijging en dat zal eindigen bij Jezus' terugkomst. Daarna begint Gods rijk dat eeuwig zal duren.

Over het 'duizendjarig Vrederijk' is al veel geschreven. Een beknopt verhaal las ik het Nederlands Dagblad 16 juli 2023, in de ZONDAG bijlage. Wim Houtman schetst de drie meest gangbare voorstellingen, waaronder die van Willem Ouweneel. Mijn visie is een mix van de traditionele voorstelling en die van Wim Ouweneel. De satan wordt losgelaten tijdens de grote verdrukking, aan het einde van het duizendjarig Vrederijk waarin wij nu middenin zitten. Jezus overwinning op satan is nu al voelbaar gezien de groei van de kerk. Sinds Zijn hemelvaart zijn miljarden mensen tot geloof gekomen.

In de eindtijd van dat rijk zal het geloven onder druk komen te staan. Dat zien we gebeuren. Na de grote verdrukking zal Jezus terugkomen. Al tijdens de grote verdrukking zal de valse profeet en het beest in de vuurpoel met brandende zwavel worden gegoooid.¹³⁸ Direct daarna zal satan losgelaten worden.¹³⁹ Satan zal massa's mensen die net uit de dood zijn opgestaan, weten te verleiden tot een opstand. Zij omsingelen het kamp van de heiligen en de geliefde stad, het nieuwe Jeruzalem.¹⁴⁰ Op dat moment daalt er vuur uit de hemel, Gods heiligen engelen breken die opstand.

¹³⁸ Openbaring 19:20

¹³⁹ Openbaring 20:7

¹⁴⁰ Openbaring 20:8-9a

De wil en de inzet van de opstandelingen worden verteerd.¹⁴¹ Vervolgens wordt satan, hier aangeduid als duivel, in de poel van vuur en zwavel gegooid, bij het beest en de valse profeet. Daarmee is dit drietal, en in feite alle opstandige engelen, volledig uitgeschakeld. Vervolgens ligt de weg open voor Jezus' terugkomst.

Iedereen is dan opgestaan uit de dood en iedereen zal Hem dan ook zien. Het drietal, de duivel, de valse profeet en het beest zullen dit niet meer kunnen verhinderen. Hun spel is uitgespeeld.

Deze tekening van de komst van Jezus schijnt haaks te staan op de teksten die aangeven dat Hij zal komen als een dief in de nacht¹⁴² en op een moment dat niemand het weet wanneer dat zal gebeuren.¹⁴³ Alleen de tekenen van de tijd geven wel aanwijzingen. Daarom denk ik aan een proces dat onomkeerbaar inzet bij de grote verdrukking en eindigt met Jezus' terugkomst. Die periode is ons niet geopenbaard, alleen wel dat ná de grote verdrukking eerst alle vijanden tot een bank voor zijn voeten zullen worden gemaakt.

Hij is door God verheven, zit aan zijn rechterhand, en heeft van de Vader de heilige Geest ontvangen, zoals beloofd was. Die Geest heeft Hij over ons uitgegoten, en dat is wat u ziet en hoort. David is weliswaar niet naar de hemel opgestegen, maar toch zegt hij: "De Heer sprak tot mijn Heer: 'Neem plaats aan mijn rechterhand, tot Ik van **je vijanden een bank voor je voeten heb gemaakt.**'"¹⁴⁴

terwijl Hij, na zijn eenmalig offer voor de zonden, voorgoed zijn plaats aan Gods rechterhand heeft ingenomen, waar **Hij wacht tot van zijn vijanden een bank voor zijn voeten is gemaakt.**¹⁴⁵

Jezus komt terug als Koning, die vanuit de hemel zijn grootste vijanden heeft geëlimineerd. Daarom kunnen de gelovigen Hem ook tegemoet gaan en Hem met blijdschap inhalen. Daarna volgt het duizendjarig Vrederijk, waarin het laatste oordeel zal worden geveld. Jezus zal daarbij de heiligen betrekken. Daarover heb ik al eerder geschreven, en daarbij naar meerdere teksten verwezen¹⁴⁶ Maar die inschakeling van de heiligen vergt tijd, heel veel tijd. Want de heiligen blijven mensen, met beperkingen. Voor het vellen van een oordeel krijgen ze weliswaar aanwijzingen van Jezus. Alles zal bekend zijn. Maar uit die grote hoeveelheid aan informatie moeten zij samen met andere tot een rechtvaardig oordeel komen. Bij dit oordeel moeten ze de negatieve invloed die de doodsvijanden hebben gehad, laten meewegen. In hoeverre was de mens vrij? Wat is de verantwoordelijkheid van elk mens en in hoeverre speelt de collectieve invloed een rol?

Verder zal het oordeel in de geest van Christus geveld moeten worden. Met name in Jona zien we dat God Jona moet corrigeren. Jona gunt Nineve geen bekering. Zulke slechte mensen verdienen een enorm zware straf.

God laat Jona zien dat Hij daar anders over denkt. Tenslotte zegt Jona:

Ik wist het wel: U bent een God die genadig is en liefdevol, geduldig en trouw, en bereid het onheil af te wenden.¹⁴⁷

¹⁴¹ Openbaring 20:9b

¹⁴² Matteüs 24:36; Marcus 13:32

¹⁴³ 1 Tessalonicenzen 5:2

¹⁴⁴ Handelingen 2:33-35

¹⁴⁵ Hebreëen 10:12-13

¹⁴⁶ Zie hiervoor: Matteüs 12:42, 19:28; Lucas 11:31; 1 Korintiërs 6:2-3; Openbaring 3:21

¹⁴⁷ Jona 4:2b

Tevens moeten de heiligen leren om zich te voegen in Gods heilsplan. Zoals deze onder andere in de volgende teksten is aangegeven:

‘Zo waar Ik leef – zegt de Heer –, voor Mij zal elke knie zich buigen, en elke tong zal God loven.’¹⁴⁸

Daarom heeft God Hem hoog verheven en Hem de naam geschonken die elke naam te boven gaat, opdat in de naam van Jezus elke knie zich zal buigen, in de hemel, op de aarde en onder de aarde, ¹¹en elke tong zal belijden: ‘Jezus Christus is Heer,’ tot eer van God, de Vader.¹⁴⁹

De heiligen zullen niet alleen als koningen heersen en zich als priesters moeten betonen, maar krijgen daarvoor instructies mee van hogerhand, van Jezus. Hij wil dat iedereen behouden wordt.

Om aan al deze doelstellingen te voldoen, is veel tijd nodig. In een Messiaans Vrederijk, waarin dit proces niet verstoord kan worden door vijanden.

Al met al is het Messiaans Vrederijk nodig om Gods heilplan tot een goed einde te brengen. Met deze ogen bekijken we hierna de teksten die Den Heijer bespreekt.

2c Jesaja 60:22-24 en Daniël 12:2-3

Den Heijer behandelt twee teksten uit het Oude Testament en laat die voor zichzelf spreken. Maar dat is lastig. Zeker bij Jesaja 60:22-24. Want zal de Heer echt alles omkeren? Aan wie nu tekort is gedaan, zal gezegend worden. Aan wie nu onrecht is gedaan, zal te schande worden gemaakt. Zal dit gebeuren of heeft God toch iets anders in petto?

Zoals de nieuwe hemel en de nieuwe aarde die Ik maak zullen voortbestaan – spreekt de HEER –, zo zullen jullie naam en jullie nageslacht voortbestaan. ²³Elke nieuwemaan en elke sabbat opnieuw zal alles wat leeft hierheen komen om zich voor Mij neer te buigen – zegt de HEER. Bij het verlaten van de stad zien ze de lijken van hen die tegen Mij in opstand kwamen: de worm die aan hen knaagt zal niet sterven, en het vuur waarin ze branden zal niet doven; ze worden verafschuwd door alles wat leeft.¹⁵⁰

Het evangelie kent veel wendingen die niet altijd in het Oude Testament voorzeggd zijn. Zo is moeilijk uit het Oude Testament op te maken dat Jezus tweemaal naar de aarde zou komen. De eerste keer als dienstknecht, om de satan in principe te verslaan en om een grote stap te zetten op de weg van verzoening. Door in principe Gods toorn weg te dragen vanwege het vooruitzicht dat Hij bij zijn tweede komst alles recht zal zetten. De verzoening voor voldoening wordt voltooid aan het einde van het Messiaans Vrederijk, op het moment dat Jezus alles zal terugleggen in de handen van zijn Vader. Dit, zoals 1 Korintiërs 15:23:28 laat zien:

Maar ieder op de voor hem bepaalde tijd: Christus als eerste en daarna, wanneer Hij komt, zij die Hem toebehoren. **En dan komt het einde en draagt Hij het koningschap over aan God, de Vader, nadat Hij alle heerschappij en elke macht en kracht vernietigd heeft.** Want Hij moet koning zijn **totdat** ‘Hij alle vijanden aan zijn voeten heeft gelegd’. De laatste vijand die vernietigd wordt is de dood, want er staat: ‘Hij heeft alles aan zijn voeten gelegd.’ Wanneer er

¹⁴⁸ Romeinen 14:11

¹⁴⁹ Filippienzen 2:9-11

¹⁵⁰ Jesaja 66:22-24

‘alles’ staat, is dat natuurlijk uitgezonderd degene die alles aan Hem onderwerpt. En op het moment dat alles aan Hem onderworpen is, zal de Zoon zichzelf onderwerpen aan Hem die alles aan Hem onderworpen heeft, opdat God alles in allen zal zijn.

In bovenstaande tekst heb ik **totdat** vet gemaakt. Dit geeft aan dat er een wending plaats zal vinden. Zoiets komen we meer in de Bijbel tegen. In Job 3:10 lezen we ook over een grote wending.

Toen God zag dat zij inderdaad braken met hun kwalijke praktijken, zag Hij ervan af hen te treffen met het onheil dat Hij had aangekondigd, en Hij deed het niet.¹⁵¹

Zoals Gods heilsplan diverse wendingen laat zien, zo heeft God ook wendingen in de hel voorzien. In Openbaring lezen we dat Jezus de sleutels ontvangt van de dood en het dodenrijk.¹⁵² Daar wil ik later bij de bijdrage van Erik de Boer meer over zeggen. Maar nu even dit, de sleuteldrager is verantwoordelijk voor de gevangenis waarvan die sleutels zijn. Na Jezus’ overwinning op satan heeft dit grote gevolgen gehad, ook voor de hel. Dit wordt weliswaar nergens in de Bijbel verder uitgewerkt, maar het feit dat iedereen zal opstaan uit de dood is daarmee in het vooruitzicht gesteld. Daar gaat Jezus voor zorgen.

Velen van hen die slapen in de aarde, in het stof, zullen ontwaken, sommigen om eeuwig te leven, anderen om voor eeuwig te worden veracht en verafschuwd. De verlichten zullen stralen als het fonkelende hemelgewelf, en degenen die velen tot gerechtigheid hebben gebracht als de sterren, voor eeuwig en altijd.¹⁵³

In Daniël lezen we voor het eerst dat iedereen zal opstaan uit de dood. Sommigen om **eeuwig** te leven, anderen om voor **eeuwig** te worden veracht en verafschuwd. Ook hier is de betekenis van het woord **eeuwig** van doorslaggevend belang. Ik zie **eeuwig** als een onoverzienbare lange tijd. Daar ga ik in punt 2f verder op in.

2d Matteüs 10:28

De NBV21 bevat 12 Bijbelverzen met het woord: **Gehenna**. Al deze teksten bevinden zich in het Nieuwe Testament. Matteüs 10:28 is daar een van:

Wees niet bang voor hen die wel het lichaam maar niet de ziel kunnen doden. Dan kun je beter bang zijn voor Hem die beide, ziel en lichaam, kan laten omkomen in de Gehenna.¹⁵⁴

Jezus zelf introduceert het woord Gehenna. In het Oude Testament werd gesproken over het dodenrijk¹⁵⁵ en over ‘Velen van hen die slapen in de aarde, in het stof’, wat we zojuist in Daniël 12 hebben gelezen.

Jezus maakt met het woord **Gehenna** een brug naar het einde van Openbaring, waar we het nieuwe Jeruzalem getekend zien met een grote muur eromheen. De ongelovigen worden buitengesloten, doordat bij elke poort een engel aanwezig is.¹⁵⁶ Dit beeld wordt in de volgende teksten uitgetekend.

¹⁵¹ Job 3:10

¹⁵² Openbaring 1:18

¹⁵³ Daniël 12:2-3

¹⁵⁴ Matteüs 10:28

¹⁵⁵ In de NBV21 komen 98 Bijbelverzen voor met **dodenrijk**

¹⁵⁶ Openbaring 21:12

Maar alles wat verwerpelijk is en iedereen die zich met gruwelijke dingen en leugens inlaat, **komt de stad niet binnen**, alleen zij die in het boek van het leven staan, het boek van het lam.¹⁵⁷

Gelukkig zijn zij die hun kleren wassen: zij kunnen over de levensboom beschikken en zullen **de stad** door de poorten binnengaan. Buiten is de plaats voor de honden die zich bezighouden met toverij en ontucht, met moord en afgodendienst, voor iedereen die de leugen koestert en ernaar handelt.¹⁵⁸

In Jezus' tijd was de Gehenna de vuilnisbelt van Jeruzalem. Het schijnt een verschrikkelijk oord geweest te zijn. Jezus' spreken over de Gehenna geeft daarmee aan de vuurpoel een duidelijke betekenis. Die toekomstige vuurpoel lijkt op de Gehenna, het is een werkelijkheid. Niet iets louter geestelijks, want de opgestane gelovigen met hun onvergankelijke lichamen komen erin.

Maar voor hen die laf en trouweloos zijn geweest, die zich hebben ingelaten met gruwelijke dingen, met moord, ontucht, toverij of afgodendienst, voor allen die de leugen hebben gediend: hun deel is de vuurpoel met brandende zwavel, dat is de tweede dood.¹⁵⁹

De tweedeling tussen de schapen en de bokken laat zich al voelen in Jezus' spreken over de Gehenna. Zie het volgende punt 2e over de scheiding van de schapen en de bokken, en verder bijlage 5 punt 5.

2e Matteüs 25:31-46

De scheiding tussen de schapen en de bokken vindt plaats bij Jezus' terugkomst. Ogenschijnlijk betreft het alle volken. De mensen die uit de dood opstaan en een onvergankelijk lichaam krijgen, en hen – zij die dan nog leven – die in een oogwenk eenzelfde nieuw, onvergankelijk lichaam krijgen. Opvallend is, wat iedere lezer constateert, dat de selectie hier niet plaatsvindt op basis van het geloof, maar op basis wat zij gedaan hebben voor de 'kleinsten en verdrukten' en wat zij gedaan hebben voor de volgelingen van Jezus.

Ik denk dat allen die al geselecteerd zijn, dat zijn alle gelovigen uit alle volken, niet onder deze speciale selectie vallen. De gestorven gelovigen komen in de hemel en keren terug met Jezus. De gelovigen, die de grote verdrukking hebben doorstaan, dragen het merkteken van het beest niet. Daardoor zijn zij direct te onderscheiden. Zij zijn van Christus.

Ook zag ik tronen, en degenen die erop zaten mochten rechtspreken. En ik zag de zielen van hen die onthoofd waren omdat ze van Jezus hadden getuigd en over God hadden gesproken; zij hadden **het beest en zijn beeld** niet aanbeden en ook zijn **merkteken** niet op hun voorhoofd of hun hand gekregen. Zij waren tot leven gekomen en heersten duizend jaar lang samen met Christus.¹⁶⁰

Alle gelovigen zijn dus al te onderscheiden van de rest. Zij vallen buiten Gods actie om de schapen van de bokken te scheiden. Hier in Matteüs 25 gaat het om mensen die goed dan wel slecht geleefd hebben. De goede mensen worden alsnog aan Gods rechterhand geplaatst. Zij mogen het nieuwe

¹⁵⁷ Openbaring 21:27

¹⁵⁸ Openbaring 22:14-15

¹⁵⁹ Openbaring 21:8

¹⁶⁰ Openbaring 20:4

Jeruzalem binnengaan. De slechte mensen moeten buiten de stad blijven, in de vuurpoel met brandende zwavel. In het eeuwige vuur dat bestemd is voor de duivel en zijn engelen.¹⁶¹

Den Heijer ziet Matteüs 25:45-46 als de sterkste tekst voor de eeuwige bestraffing.

En Hij zal hun antwoorden: “Ik verzeker jullie: alles wat jullie voor een van deze geringste mensen niet gedaan hebben, hebben jullie ook voor Mij niet gedaan.” **Hun staat eeuwige bestraffing te wachten**, de rechtvaardigen daarentegen het eeuwige leven.¹⁶²

Ook in deze tekst is het woord ‘eeuwige’ van doorslaggevend belang. Ik zie hier eeuwig als een onoverzienbare lange tijd, zie het volgende punt 2f en verder bijlage 5 punt 5.

2f. Het Griekse woord “eon” dat we vertalen met “eeuwig” moeten we nog eens nader bekijken.

In het begin van zijn lezing maakt Den Heijer een korte opmerking over het Griekse woord “eon”¹⁶³ wat met eeuwig vertaald wordt. Verder gaat hij er niet op in.

Ik vind het cruciaal, want het begrip eeuwig kleurt alle eeuwige en altoosdurende straffen die God uitdeelt. Er zijn teksten dat God niet eeuwig straft.

Niet eindeloos blijft Hij twisten, niet eeuwig duurt zijn toorn.¹⁶⁴

Ga, roep tegen het noorden: Kom terug, ontrouw Israël – spreekt de HEER –, dan zal Ik mijn woede laten varen, want Ik ben trouw en liefdevol, niet eeuwig duurt mijn toorn – spreekt de HEER.¹⁶⁵

Daar staan tal van teksten tegenover die aangeven dat Gods oordeel blijvend is.

Wie in de Zoon gelooft heeft eeuwig leven, wie de Zoon niet wil gehoorzamen zal dat leven niet kennen; integendeel, Gods toorn blijft op hem rusten.¹⁶⁶

En Hij zal hun antwoorden: “Ik verzeker jullie: alles wat jullie voor een van deze geringste mensen niet gedaan hebben, hebben jullie ook voor Mij niet gedaan.” **Hun staat eeuwige bestraffing te wachten**, de rechtvaardigen daarentegen het eeuwige leven.¹⁶⁷

Hoe zijn deze teksten met elkaar in overeenstemming te brengen? Ik denk dat God in eeuwigdurende tijden, in tijden van duizend jaar, zijn plannen volvoerd. De eerste duizendjarige periode komt tot een einde zodra alle doden zullen opstaan en Jezus terug zal komen. De tweede duizendjarige periode, de toekomstige eeuw, zal eindigen als Jezus alles en allen zal terug geven in de handen van zijn Vader.¹⁶⁸

In deze heel verschillende perioden van duizend jaar is Gods toorn anders van aard. Tot aan Jezus' terugkomst zondigen mensen onder invloed van de valse profeet, het beest en de duivel. Dan is Gods toorn gericht op alles wat zondig is, waarvan de mens een onderdeel uitmaakt.

¹⁶¹ Matteüs 25:41

¹⁶² Matteüs 25:45-46

¹⁶³ Griekse vertaling van het Oude Testament (Septuaginta) voor 'eeuwig' het woord 'aioon', in het Latijn geschreven als 'aeon' en tegenwoordig als 'eon'.

¹⁶⁴ Psalm 103:9

¹⁶⁵ Jeremia 3:12

¹⁶⁶ Johannes 3:36

¹⁶⁷ Matteüs 25:45-46

¹⁶⁸ 1 Korintiërs 15:24-28

Na Jezus' terugkomst zijn de doodsvijanden van de mens niet meer aanwezig. De valse profeet, het beest en de duivel zijn afgevoerd naar de poel van vuur en zwavel. Maar daarmee is het denken van de goddeloze mensen niet direct verschoond van de invloed van die drie doodsvijanden. Dat zien we ook bij de uittocht uit Egypte. In de woestijn bleef Gods volk gedachte koesteren aan het land van waaruit zij verlost waren. Zij maakte een gouden kalf. En op meerdere manieren ondermijnden zij de macht van Mozes en daarmee die van God.

De goddeloze mensen die uit de dood zijn opgestaan zullen een leerproces moeten ondergaan. Net zoals Gods volk in de woestijnperiode veel heeft moeten leren.

Ná de opstanding uit de dood gaat God het laatste oordeel vellen. Zoals op blz. 7-8 is aangegeven, zullen de heiligen ingeschakeld worden bij dit laatste oordeel.

Bij het openen van de boeken zal alles aan het licht komen. De goddelozen zullen precies vernemen wat zij verkeerd hebben gedaan. Daarna moet hun straf worden vastgesteld. Zijn er verzachtende omstandigheden, zoals de beïnvloeding door de drie doodsvijanden? Zo ja, in welke mate? Welke straf hebben zij al tijdens hun leven ondergaan? In hoeverre moet dat in mindering worden gebracht? Wat hebben zij ondergaan in het dodenrijk, in de hel? Moet de opgelopen straf tijdens het voorarrest eveneens in mindering worden gebracht?

In de huidige rechtspraak, ontstaan in de joods- christelijke cultuur, en later omarmd door het humanisme, komen deze elementen terug. God zal recht doen. Ik denk dat het goddelijke recht hoogstaander is dan wat wij als mensen nu praktiseren. En dat kan dan ook, omdat alles aan het licht zal komen. Daarom geeft het laatste oordeel een goed gevoel. Zeker ook, omdat God de menselijke maat daarin betreft. Na de uitspraak zullen we ons er van beide kanten, slachtoffers en daders, mee verzoenen.

Gods toorn blijft aanwezig zolang er nog één zondaar is. God is heilig. De zonde van Adam en Eva kon en wilde Hij niet door de vingers zien. Tijdens het laatste oordeel zal God dan ook niets door de vingers zien. Gods toorn blijft op de laatste zondaar rusten, **totdat** hij zijn knie voor God buigt en Hem als zijn HEER erkent.

Het laatste oordeel zal voltrokken worden in de toekomstige eeuw, tijdens het duizendjarige vreedrijk. De bestraffing kan zo maar eeuwen duren. Hun wacht een eeuwige bestraffing, totdat er bekering volgt. God blijft niet voor eeuwig toornig. Dat geldt voor zijn toorn gericht tegen zijn volk, dat geldt eveneens voor zijn toorn gericht op elke goddeloze.

Om dat te bereiken staat er in het nieuwe Jeruzalem een levensboom aan weerskanten van de rivier. De bladeren daarvan zullen de volken genezen.¹⁶⁹ God heeft de genezing van alle volken op het oog. Dat had Hij al laten weten aan Abraham, Isaac en Jacob. In hen zullen alle volken gezegend worden.

Tijdens deze studie ben ik het begrip 'eeuwig' als een homoniem gaan zien. In Van Dale zien we al meerdere begrippen. Door eeuwig als een homoniem te gaan zien, is het telkens nodig om de juiste context erbij te halen. Ik werk dit verder uit in bijlage 5 punt 7.

2g De verschrikkingen van de hel sterken de gelovigen om standvastig te blijven.

Den Heijer merkt op dat de verschrikkingen van de hel vooral bedoeld zijn voor de gelovigen om in tijden van verdrukking standvastig te blijven.

Ik vraag mij af in hoeverre dit voor Jezus heeft gegolden. Voor de mens Jezus, lopende richting het

¹⁶⁹ Openbaring 22:2

kruis. Hij kwam op aarde om de satan te overwinnen en om daarmee de gevolgen van de zondeval teniet te doen. Om de verschrikkingen van de hel teniet te doen.

Is Jezus' prediking van de Gehenna een aansporing voor Hemzelf geweest om door te zetten? Om al die kwellingen voor de mensheid de wereld uit te helpen?

Psychologisch schijnt het zo te werken dat de angst voor een groter kwaad de angst voor het kleinere kwaad verdrijft.¹⁷⁰ Zou Jezus daar gevoelig voor zijn geweest?

Zou Jezus het daarom vooral tegen zijn discipelen gesproken hebben over de Gehenna? Jezus wist immers welke vervolgingen hen te wachten stonden.

Is het dan niet zo dat christenen, die het evangelie onder moeilijke omstandigheden hebben te verkondigen, ook zo'n duwtje nodig hebben? God zal allen die zijn dienstknechten vervolgen heel hard straffen, terwijl die straf alleen door het geloof in Jezus Christus wordt weggenomen.

2h 1 Timoteüs 2

Den Heijer wijst aan het einde van zijn lezing op andere aspecten die in de Bijbel genoemd worden. Eén daarvan noemt hij in het bijzonder.

Allereerst vraag ik dat er voor alle mensen gebeden wordt, dat er smeekbeden, voorbeden en dankgebeden voor hen worden uitgesproken. Bid voor alle koningen en gezagsdragers, opdat we rustig en ongestoord kunnen leven, in alle vroomheid en waardigheid. Dat is goed en welgevallig in de ogen van God, onze redder, die wil dat **alle mensen** worden gered en de waarheid leren kennen. Want er is maar één God, en maar één bemiddelaar tussen God en mensen, de mens Christus Jezus, die zichzelf gegeven heeft als losgeld voor allen, als het getuigenis voor de vastgestelde tijd.¹⁷¹

Alles zal vernieuwd worden. In een lezing van slechts 30 minuten kun je niet alle aspecten noemen. Het slot van Den Heijers lezing biedt veel aangrijpingspunten tot discussie. Ik sluit dit deel af met twee teksten die daarvoor in aanmerking komen.

Jezus zei tegen hen: 'Ik verzeker jullie: wanneer de tijd aanbreekt dat alles vernieuwd wordt, wanneer de Mensenzoon in majesteit zetelt op zijn troon, **zullen ook jullie die Mij gevolgd zijn plaatsnemen op twaalf tronen en rechtspreken** over de twaalf stammen van Israël.'¹⁷²

Wat ons drijft is de liefde van Christus, omdat we ervan overtuigd zijn dat één mens voor alle mensen is gestorven, waardoor alle mensen zijn gestorven, en dat Hij **voor allen is gestorven** opdat de levenden niet langer voor zichzelf zouden leven, maar voor Hem die voor de levenden is gestorven en is opgewekt. Daarom beoordelen we vanaf nu niemand meer volgens **de maatstaven van deze wereld**; ook Christus niet, die we vroeger wel volgens die maatstaven beoordeelden. Daarom ook is iemand die één met Christus is, een nieuwe schepping. Het oude is voorbij, het nieuwe is gekomen. Dit alles is het werk van God. Hij heeft ons door Christus met zich verzoend en ons de taak gegeven dat bekend te maken. Inderdaad, God heeft in Christus de wereld met zich verzoend: Hij heeft de wereld haar overtredingen niet aangerekend. En ons heeft Hij de verkondiging van de verzoening toevertrouwd.¹⁷³

¹⁷⁰ David Pawson in de 'De weg naar de hel' blz. 132

¹⁷¹ 1 Timoteüs 2:1-6

¹⁷² Matteüs 19:28

¹⁷³ 2 Korintiërs 5:14-19

Tijdens het laatste oordeel zal Jezus de heiligen inschakelen om recht te spreken. Niet meer volgens de maatstaven van deze wereld, maar volgens de maatstaven die Jezus ons aanreikt.

Ik herhaal de volgende teksten:

Jezus zei tegen hen: 'Ik verzeker jullie: wanneer de tijd aanbreekt dat alles vernieuwd wordt, wanneer de Mensenzoon in majesteit zetelt op zijn troon, zullen ook jullie die Mij gevolgd zijn plaatsnemen op twaalf tronen en rechtspreken over de twaalf stammen van Israël.¹⁷⁴

Op de dag van het oordeel zal de koningin van het Zuiden samen met deze generatie opstaan en haar veroordelen; want zij was van het uiteinde van de aarde gekomen om te luisteren naar de wijsheid van Salomo, en hier ziet u iemand die meer is dan Salomo!¹⁷⁵

Weet u dan niet dat Gods heiligen over de wereld zullen oordelen? En als u over de wereld zult oordelen, zou u dan niet in staat zijn om te oordelen over de meest onbeduidende rechtsgeschillen?¹⁷⁶

Wie overwint zal samen met Mij op mijn troon zitten, net zoals Ik zelf overwonnen heb en samen met mijn Vader op zijn troon zit.¹⁷⁷

¹⁷⁴ Matteüs 19:28

¹⁷⁵ Matteüs 12:42, Lucas 11:31

¹⁷⁶ 1 Korintiërs 6:2-3

¹⁷⁷ Openbaring 3:21

3. Een gloeiende bakoven vol liefde

AD VAN DER DUSSEN

Wat moeten we centraal stellen in ons denken en spreken over de hel: Gods verkiezing? Het offer van Jezus? Onze eigen verantwoordelijkheid? Een lezing van Ad van der Dussen over de hel en ons Godsbeeld.

In de lezing gaat Van der Dussen de volgende punten bij langs, zoals deze met de beamer geprojecteerd werden:

1. De eeuwige voorsprong van de beul
2. Gods rechtvaardigheid en heiligheid
3. Van de tribune af
4. Het offer van Christus
5. De menselijke vrijheid en verantwoordelijkheid
6. Werk en bid

Ik maak enkele opmerkingen bij elk punt en plaats voor een overzichtelijke nummering eerst een 3. plaatsen om aan te geven dat het de derde lezing betreft, daarna het nummer van het onderwerp en vervolgens een letter voor het deelonderwerp.

3.1. De eeuwige voorsprong van de beul

3.1.a NGB art. 37 (1561)

Het punt van recht en gerechtigheid kom je al tegen in de NGB.

Het is prachtig dat God het recht zal herstellen, maar hoort een eeuwige bestraffing daar wel bij?

In een eerder punt heb ik al iets gezegd over het begrip eeuwig, en dat die eeuwige bestraffing grotendeels voltrokken zal worden tijdens het duizendjarig Vrederijk, nadat het laatste oordeel is geveld.

3.1.b Harry Kuitert (1997)

Uitspraak van Harry Kuitert: "Als er geen laatste oordeel zou zijn en geen bestraffing van God, dan zou de beul een eeuwige voorsprong hebben op zijn slachtoffer."

Eigenlijk spreekt dit voor zichzelf. Alhoewel, daarbij zal het gaan om het profijt dat de beul krijgt. En gewetenswroeging zal daarbij uitgesloten zijn.

3.1.c Psalm 58:11,12: "Er is een God die eerlijk rechtspreekt op aarde.

Verheugd is de rechtvaardige als hij vergelding ziet,
in het bloed van de wettelozen wast hij zijn voeten.

Dan zegt men: 'De rechtvaardige wordt beloond,
er is een God die recht doet op aarde.'

De bovenstaande drie punten gaan over het laatste oordeel en de helse bestraffing. Traditioneel wordt immers het laatste oordeel gekoppeld aan de helse bestraffing.

Ondertussen denk ik bij een helse bestraffing aan een zinloze bestraffing, omdat mensen daar gekweld worden door demonische machten of dat de mensen zo in zichzelf gekeerd raken dat ze los van God een weg gaan van kwaad tot erger. Ik geloof dat net voor Jezus' troonbestijging de duivel, het beest en de valse profeet in de poel van vuur en zwavel worden gegooid, en dat hun invloed daarmee helemaal teniet wordt gedaan. Dat betekent dat de bestraffing na het laatste oordeel in de handen van Gods heilige engelen ligt. Zij zijn zo heilig en zo vurig dat elke zondaar zich aan hen zal branden.

3.2. Gods rechtvaardigheid en heiligheid

3.2.a God is rechtvaardig: Hij komt op voor de zwakken en straft dáárom goddelozen

Van der Dussen refereert aan Psalm 103:6. Ik lees verder tot vers 9.

**De HEER doet wat rechtvaardig is,
Hij verschaft recht aan de verdrukten.**
Hij maakte aan Mozes zijn wegen bekend,
aan het volk van Israël zijn daden.

Liefdevol en genadig is de HEER,
Hij blijft geduldig en groot is zijn trouw.
**Niet eindeloos blijft Hij twisten,
niet eeuwig duurt zijn toorn.**¹⁷⁸

Hoewel God de verdrukten recht verschaft, blijft Hij niet eindeloos twisten, niet eeuwig duurt zijn toorn. Kennelijk kan God binnen een bepaalde tijd alles rechtzetten.

3.2.b God is heilig: Habakuk 1:13 Een verterend vuur (Hebr. 12:29; Daniel 7:9-10; Zacharia 2:8b,9)

Ik ga de genoemde teksten bij langs.

Uw ogen zijn te zuiver om het kwaad te kunnen aanzien,
de ellende te kunnen verdragen.
Waarom dan verdraagt U deze trouwelozen,
zwijgt U, nu de wetteloze verslindt
wie rechtvaardiger is dan hij?¹⁷⁹

Na de zondeval komt God met de moederbelofte. Hij kan inderdaad het kwaad niet verdragen. Inmiddels weten we dat Jezus al het kwaad zal wegdragen om daarna dat prachtige resultaat terug te geven in de handen van zijn Vader.¹⁸⁰

Intussen verdraagt God de goddelozen, omdat wij moeten leren om het goede van het kwade te onderscheiden. Dat leerproces loopt door tot ná het laatste oordeel, waarin alles aan het licht zal komen. Bij dat heldere licht gaan we leren van alles wat er nu gebeurt.

¹⁷⁸ Psalm 103:6-9

¹⁷⁹ Habakuk 1:13

¹⁸⁰ 1 Korintiërs 15:22-28

Ik zag dat er tronen werden neergezet en dat er een oude wijze plaatsnam. Zijn kleed was wit als sneeuw, zijn hoofdhaar als zuivere wol. Zijn troon bestond uit **vuurvlammen**, de wielen uit **laaiend vuur**. Een **rivier van vuur** welde op en stroomde voor Hem uit. Duizend maal duizenden dienden Hem, tienduizend maal tienduizenden stonden voor Hem. Het hof nam plaats en de boeken werden geopend.¹⁸¹

Ook hier in Daniël een visioen over het eindoordeel, waarbij de boeken worden geopend.¹⁸² Opvallend is, dat er wordt gesproken over vuurvlammen, laaiend vuur en een rivier van vuur. Ik associeer dat vuur met Gods heilige engelen. Zij zijn bij God, Gods macht wordt gesymboliseerd met de aanwezigheid van heilige engelen, die God net voor Jezus' terugkomst naar de aarde zal sturen om Jezus' komst voor te bereiden. Zij zullen als een vuur uit de hemel neerdalen¹⁸³ en alle weerstand breken. Zij zullen de satan in de poel van vuur en zwavel gooien. Zij zullen alle zondaars in bedwang houden in de vuurpoel. In de vuurpoel met brandende zwavel regeert God door middel van zijn heilige engelen. De macht van alle demonen is uitgespeeld.

'Vlug, zeg tegen die jongeman dat Jeruzalem een open stad zal blijven, niet ommuurd, vanwege het grote aantal mensen en dieren dat er zal wonen. Ik zal zelf rondom de stad **een muur van vuur zijn** – spreekt de HEER – en haar met mijn luister vullen.'¹⁸⁴

In Openbaring wordt het nieuwe Jeruzalem getekend als een stad met een muur, met twaalf poorten. Bij elke poort staat een engel.¹⁸⁵ Als we bedenken dat die engelen vurige engelen zijn en als alle goddelozen buiten de stad door Gods heilige engelen in het gareel worden gehouden, dan mag je zeker zeggen dat het nieuwe Jeruzalem omgeven is door een muur van vuur, door vurige engelen die elke opstand de kop zullen indrukken.

3.3. Van de tribune af

Ik volg de teksten die Van der Dussen op zijn PowerPoint-presentatie laat zijn.

3.3.a In Lucas 13:23,24 zien we dat het spannend voor ons wordt!

Iemand vroeg Hem: 'Heer, zijn er maar weinigen die worden gered?' Hij antwoordde: 'Doe alle moeite om door de smalle deur naar binnen te gaan, want velen, zeg ik jullie, zullen proberen naar binnen te gaan maar er niet in slagen.'¹⁸⁶

Als we Lucas 13 uitlezen, dan zien we dat Jezus mensen bijeen wil brengen, maar velen hebben het niet gewild. Rond Jezus' kruisiging zien we dat helemaal gebeuren. Zelfs zijn discipelen haakten af. Jezus kent onze zwakheden. Zowel van de mensen die de kruisiging hebben meegemaakt, als van de mensen die kunnen terugkijken op Jezus' overwinning aan het kruis. We weten ook dat de heilige Geest is uitgestort en dat daarmee Gods vergaderende werk naar een hoger plan is getild. Immers, na de uitstorting van de heilige Geest kwamen er duizenden tot bekering.

Zo zie ik Lucas 13:23 ev. als een tekening van een bijzonder moment in de heilsgeschiedenis. Jezus moest zich concentreren op zijn gang naar Jeruzalem. Dan zijn vragen over het aantal geredden niet

¹⁸¹ Daniël 7:9-10

¹⁸² Openbaring 20:12

¹⁸³ Openbaring 20:9b

¹⁸⁴ Zacharia 2:8b-9

¹⁸⁵ Openbaring 21:12

¹⁸⁶ Lucas 13:23-24

opportuun. Want niemand komt daar op eigen kracht. Alleen door Jezus als de Verlosser van deze wereld te erkennen, en door Hem te volgen, en zich door Hem te laten heiligen, ligt de weg naar zijn koninkrijk open.

3.3.b Matteüs 25:41-46; 18:23-35

Daarop zal Hij ook de groep aan zijn linkerzijde toespreken: “Jullie zijn vervloekt, verdwijn uit mijn ogen naar het eeuwige vuur dat bestemd is voor de duivel en zijn engelen.

Want Ik had honger en jullie gaven Mij niet te eten, Ik had dorst en jullie gaven Mij niet te drinken. Ik was een vreemdeling en jullie namen Mij niet op, Ik was naakt en jullie kleeadden Mij niet. Ik was ziek en zat in de gevangenis en jullie bezochten Mij niet.” Dan zullen ook zij antwoorden: “Heer, wanneer hebben wij U hongerig gezien of dorstig, als vreemdeling of naakt, ziek of in de gevangenis en hebben wij niet voor U gezorgd?” ⁴⁵En Hij zal hun antwoorden: “Ik verzeker jullie: alles wat jullie voor een van deze geringste mensen niet gedaan hebben, hebben jullie ook voor Mij niet gedaan.” Hun staat eeuwige bestraffing te wachten, de rechtvaardigen daarentegen het eeuwige leven.¹⁸⁷

Ik heb al eerder geschreven over Matteüs 25. Zie punt 2.e.¹⁸⁸ In bijlage 5 ga ik er verder op in. Ik denk dat het hier een groep mensen betreft die na hun sterven niet in de hemel is opgenomen. Want die groep mensen is al geselecteerd en zullen met Jezus terugkeren naar de nieuwe aarde. Vandaar dat in Matteüs 25 het dan of niet geloven geen punt meer is. Hier wordt de groep overige mensen, die uit de dood is opgestaan, op hun daden beoordeeld.

Daarom is het met het koninkrijk van de hemel als met een koning die afrekening wilde houden met zijn dienaren. Toen hij daarmee begonnen was, bracht men iemand bij hem die hem tienduizend talent schuldig was. Omdat hij niets kon terugbetalen, gaf zijn heer bevel dat de man samen met zijn vrouw en kinderen en alles wat hij bezat verkocht moest worden, zodat de schuld kon worden ingelost. Toen wierp de dienaar zich aan de voeten van zijn heer en smeekte hem: “Heb geduld met mij, ik zal u alles terugbetalen.” Zijn heer kreeg medelijden, hij liet hem vrij en schold hem de geleende som kwijt. Toen deze dienaar naar buiten ging, trof hij daar een van zijn mededienaren, die hem honderd denarie schuldig was. Hij greep hem bij de keel en zei: “Betaal me alles wat je me schuldig bent!” Toen wierp deze zich voor hem neer en smeekte hem: “Heb geduld met mij, ik zal je terugbetalen.”⁰Maar hij wilde daar niet van weten, integendeel, hij liet hem gevangenzetten tot hij de hele schuld zou hebben afbetaald. De andere dienaren hadden gezien wat er gebeurde. Ze waren zeer ontdaan en gingen naar hun heer om hem alles te vertellen. Daarop liet de heer hem bij zich roepen en hij zei tegen hem: “Je bent een slechte dienaar. Heel die schuld heb ik je kwijtgescholden, omdat je me erom smeekte. Had jij dan geen medelijden moeten hebben met je mededienaar, zoals ik medelijden had met jou?” En zijn heer was zo kwaad dat hij hem in handen van de folteraars gaf tot hij de hele schuld zou hebben terugbetaald. Zo zal mijn hemelse Vader ook ieder van jullie behandelen die zijn broeder of zuster niet van harte vergeeft.¹⁸⁹

In het koninkrijk van de hemel vindt de afrekening plaats. Dat koninkrijk begint zodra Jezus zijn troon heeft bestegen en loopt door tot ná Jezus' terugkomst op de nieuwe aarde. De afrekening van de koning vindt plaats gedurende deze hele periode. In het hier en nu is het vooral iets om van te leren.

¹⁸⁷ Matteüs 25:41-46

¹⁸⁸ Blz. 83-84, punt 2.e.

¹⁸⁹ Matteüs 18:23-35

Om het later ook zelf toe te passen om in de geest van Jezus de ander te beoordelen. We zagen al dat de heiligen betrokken zullen worden bij het laatste oordeel. Zie punt 2.h.¹⁹⁰ In die situatie is het goed om met medelijden te oordelen, omdat God ons ook met medelijden heeft geoordeeld.

3.3.c De hel: ultimate concern

Is de hel onze grootste zorg? Of is de hel zo ongrijpbaar dat deze uit ons beeld verdwijnt?
Of is het erop of eronder? Is de hel nodig om geen valse gerustheid te wekken?

We weten dat een geloof zonder goede werken dood is. God geeft het geloof als opstap om Hem na te volgen, als een stap richting heiliging. God werkt zowel de rechtvaardigmaking als de heiligmaking, maar we moeten er wel zelf mee aan de slag. We moeten het ons eigen maken en eruit gaan leven. Wie daarin verzaakt, komt in de hel. Om rond Jezus' terugkomst op te staan uit de dood en om tijdens het laatste oordeel te vernemen waaraan het heeft geschort.

Met David Pawson denk ik dat de eigenlijke straf grotendeel zal plaatsvinden nadat we tijdens het laatste oordeel hebben vernomen op welke punten we hebben gefaald. In liefde wijst God allen af die nog verdere reiniging nodig hebben. Hij geeft ze over aan zijn heilige engelen. Engelen die alle onreinheid met vuur wegbranden. De vuurpoel staat onder het gezag van Jezus, die in eerste instantie zijn heilige engelen het voorwerk laat doen.

Daarna stuurt Jezus de heiligen op hen af, die Hij tot koningen en priesters verheft.
Wie rein is, moet zich daarna bekleden met Christus. Dat geldt nu al. Dat geldt evenzo na Jezus' terugkomst, in het Messiaans Vrederijk.

3.3.d Het komt erop aan, een klein ogende zonde kan doorslaggevend zijn

Wie de ander liefheeft, blijft in het licht en komt niet ten val, maar wie de ander haat, bevindt zich in de duisternis. Hij gaat zijn weg in het duister, zonder te weten waarheen die weg voert, want de duisternis heeft hem blind gemaakt.¹⁹¹

Wie de ander haat, bevindt zich al in de duisternis. Hij is blind en weet niet waar die haat toe leidt. De meeste dreigementen aangaande de Gehenna zijn gericht aan gelovigen. Wie door God geroepen is en tot geloof gekomen is, draagt daarmee een grote verantwoordelijkheid. Want als beelddrager van God komt het precies. Wie zich als gelovige misdraagt, vormt daarmee een obstakel voor hen die God wil roepen.

3.3.e God is een gloeiende bakoven vol liefde

Deze uitspraak van Luther tekent misschien wel zijn angst voor de hel. De angst voor de hel kan je drijven in de armen van Jezus. Zowel Luther als Calvijn hebben vastgesteld dat de meeste mensen naar de kerk gingen om de hel te ontlopen.

Anderzijds tekent deze uitspraak Gods grote en overweldigende liefde. Kan het bij zo'n grote liefde nog fout gaan?

¹⁹⁰ Blz. 86-87

¹⁹¹ 1 Johannes 2:11-12

Gods liefde is ingebed in heel Gods heilsplan. Beginnend bij de moederbelofte, en de uitverkiezing van Israël als zijn oogappel. Over Gods heilsplan valt veel te zeggen. Het meeste wat opvalt is dat God geduldig is. De grote verdrukking laat nog op zich wachten, tot net voor Jezus' terugkomst. Dan zal de oude aarde gezuiverd worden.

Na de woestijntocht schakelde God zijn volk in om het beloofde land te reinigen van alle afgoden. Dit deden zij heel gebrekkig en met tegenzin.

Op de nieuwe aarde zal de reiniging wel slagen. In het nieuwe Jeruzalem komt niemand binnen met enige onreinheid. Zij moeten buiten blijven, totdat zij Jezus als hun HEER hebben erkend en een nieuwe naam hebben ontvangen.

Achter alle verhalen in de Bijbel ontdekken we zowel Gods liefde als Gods toorn. Al bij het uitspreken van de moederbelofte wist God dat zijn rechtvaardige toorn door zijn Zoon zou worden weggedragen. In dat hele dynamische proces, wat nog steeds doorloopt, vind ik het moeilijk om God als een gloeiende bakoven vol liefde te zien. Dit te meer omdat Hij zowel zijn heilige engelen als alle heiligen zal inschakelen bij het laatste oordeel.

3.4. Het offer van Christus

Het offer van Christus loopt uit op een wonderbare ruil. Zijn kruisdood laat zien wat wij verdiend hebben. De mensheid had het verdiend om door God verlaten te worden en in handen te vallen van demonische machten.

Anderzijds laat Jezus' kruisdood zien dat gehoorzaamheid aan Gods wil lonend is. Jezus stond op uit de dood en ontving alle macht in hemel en op aarde.

Geloof in het reinigende bloed van Christus maakt ons rein; dat proces begint direct na de wedergeboorte en eindigt bij de vervolmaking in de toekomstige eeuw.

Geloof in de opstanding van Christus maakt dat de dood een doorgang wordt tot het eeuwige leven, een leven bij Christus in de hemel en vervolgens een leven met Christus op de nieuwe aarde.

Geloof in de heilige Geest maakt ons nieuw; we eigenen daarmee ons Gods gerechtigheid toe en spannen ons in om ons door die Kracht te heiligen.

Van der Dussen haalt uit de catechismus Zondag 16, vraag en antwoord 44 aan:

Waarom volgt er: neergedaald in de hel?

Antwoord: Daardoor mag ik er in mijn felste aanvechtingen zeker van zijn en er rijke troost uit putten, dat mijn Here Jezus Christus mij van de angst en pijn van de hel verlost heeft. Hij heeft deze verlossing bewerkt door zijn onuitsprekelijke angsten, smarten, verschrikking en helse kwelling, waarin Hij gedurende heel zijn lijden, maar vooral aan het kruis, verzonken was.

Neergedaald in de hel, wat betekent dit? Ik denk dat de catechismus hier een eenzijdig beeld neerzet. Want hoeveel demonen heeft Jezus niet uitgedreven? De een na de andere demon moest in Jezus zijn meerdere erkennen! Ik denk dat Jezus hiervan genoten heeft en dat het Hem voorbereid heeft op zijn grootste gevecht met alle demonen tijdens zijn kruisiging.

In de vroegorthodoxe kerk werd Jezus afgebeeld als overwinnaar. In het Dommuseum te Fritzlar is daarvan een voorbeeld te vinden.¹⁹²

Jezus heeft tijdens zijn neerdaling in de hel in principe de satan verslagen. Jezus Overwinnaar!

¹⁹² Zie internet

Deze overwinning is de opmaat naar de totale overwinning, wanneer Jezus in de toekomstige eeuw alles en allen aan zich zal onderwerpen en dat resultaat in de handen van zijn Vader zal teruggeven.

Jezus' kruisiging kent zo meerdere gezichten. Van het Lam en de Leeuw. Van het offer en de overwinning. Het is zaak om die beelden vast te houden.

3.5. De menselijke vrijheid en verantwoordelijkheid

Van der Dussen toont - via de beamer - bij dit punt vier deelonderwerpen, die ik wil nummeren als bij punt 3 (blz. 76) is aangegeven.

3.5.a C.S. Lewis: "Jouw wil geschiede"

Bij deze bekende uitspraak van C.S. Lewis komt de beslissing uiteindelijk bij de afvallige mens te liggen. Hij kiest tegen God en daardoor wendt God zich van hem af. Wie niet wil, moet het zelf weten. Hij komt in de hel en de scheiding met God zal steeds groter worden. Het zal van kwaad tot erger gaan.

Is er dan nog een weg terug? Bij de gelijkenis van de jongste zoon was er wel degelijk een weg terug. Die gelijkenis kent weliswaar een open-eind. Hoe gaat het aflopen met de oudste zoon? Maar bij zo'n liefdevolle vader komt dat ook wel goed.

De afvallige mens zal in de vuurpoel met brandende zwavel belanden

Maar voor hen die laf en trouweloos zijn geweest, die zich hebben ingelaten met gruwelijke dingen, met moord, ontucht, toverij of afgodendienst, voor allen die de leugen hebben gediend: hun deel is de vuurpoel met brandende zwavel, dat is de tweede dood.¹⁹³

Zij werden gevolgd door een derde engel, die met luide stem riep: 'Als iemand het beest en zijn beeld aanbidt en het merkteken op zijn voorhoofd of zijn hand krijgt, zal hij de wijn van Gods woede moeten drinken, die onverdund in de beker van zijn toorn is geschonken. Hij zal in vuur en zwavel worden gepijnigd, **onder de ogen van de heilige engelen en van het lam.**'¹⁹⁴

In die vuurpoel zal hij volgens Openbaring 19:20 het beest en de valse profeet zien zitten. Onder de ogen van de heilige engelen en van het Lam zal hij dit aanschouwen. God zal de afvallige mens laten zien hoe het met het beest en de afvallige profeet afloopt. Zo goed is God.

Wie zal dan niet tot inkeer komen?

God laat zijn doel niet dwarsbomen door weerspannige mensen. Zoals de jongste zoon onder slechte omstandigheden tot inkeer komt, zo zal de meest weerspannige mens onder de slechtste omstandigheden ook tot inkeer komen. God laat het zover komen, zodat deze mensen het kunnen navertellen. Zo zal de vuurpoel met brandende zwavel veel afschrikking opwekken. En dat is goed, om mensen richting de vervolmaking te leiden.

God blijft dezelfde. Gods handelen heeft altijd wel iets pedagogisch, iets goeds. Zijn schepselen moeten leren om gehoorzaam te zijn, voor eeuwig.

¹⁹³ Openbaring 21:8

¹⁹⁴ Openbaring 14:9-10

3.5.b Gods soevereiniteit

God bepaalt de afloop. Daarmee komen zowel Gods verkiezing als het universalisme in beeld.

3.5.c Gods verkiezing

Waarom heeft God de mens uitgekozen? Om beeldrager van Hem te worden. Om zo Gods eigenschappen in al zijn veelkleurigheid te tonen.

God verkiest weliswaar in stappen. De een eerder dan de ander. Zo leren we het onderscheid zien tussen goed en kwaad. Zo leren de eerst uitverkorenen als eerste hun verantwoordelijkheid op zich te nemen. Zij worden het licht van de wereld. Via hen ontrolt God zijn heilsplan.

Voor wie tijdens zijn aardse leven niet wordt uitgekozen, wacht een opstanding uit de dood, gevolgd door het laatste oordeel. Tijdens het laatste oordeel zal alles aan het licht komen. Ook alle misdadingen van hen die als eerste waren uitverkoren. Van al die fouten kan iedereen leren.

Dit gigantische leerproces zal hen, die tijdens hun aardse leven niet uitverkoren waren, zeker met ontzag vervullen. Want zij zullen niet alleen het zondige zien, maar ook het goede. Ook Gods ingrijpen en Gods weg naar Jezus' terugkomst. Gods heilsweg met de mens zal hen imponeren. Zo komen we terecht bij het universalisme.

3.5.d Universalisme

Het universalisme maakt het leven te gemakkelijk. Met iedereen komt het wel goed. Na een tijdelijk loutering in het vagevuur dan wel in de vuurpoel, wordt iedereen behouden.

Dit is te gemakkelijk. Er moet recht worden gedaan. Zo moet er rechtvaardig worden gestraft en iedereen zal zijn fouten moeten erkennen en verzoening zoeken. Het is niet voor niets dat Jezus de heiligen zal inschakelen bij het laatste oordeel. Iedereen zal moeten kunnen leven met de straf die de zondaar krijgt.

Misschien dat de heiligen tijdens dat hele proces met meer erbarmen tegen de meest grote beulen gaan aankijken. Maar zover gaat de Bijbel niet. De Bijbel zegt wel dat het Messiaanse rijk wel duizend jaar kan duren. De grootste zondaars moeten dan ook maar blijven denken aan straffen die wel eeuwen kunnen duren. Ieder zij gewaarschuwd.

Deze invulling van het universalisme ondersteunt de moraal. Wie fout gaat, moet op de blaren zitten. Wie heel erg fout gaat, krijgt zijn verdiende loon. Denk maar aan de gelijkenis van de rijke man en de arme Lazarus.¹⁹⁵

3.6. Werk en bid

De oplossing? Van der Dussen eindigt met de oproep om van de nog openliggende vragen geen sluitend systeem te maken. Dat lukt niet en dat hoeft ook niet.

Deze openliggende vragen moeten ons in beweging zetten om van de tribune af te komen. Om je uiterste best te doen om binnen te komen. Om te bidden. We krijgen de zaken niet kloppend.

¹⁹⁵ Lucas 16:19-31

Ik kijk daar anders tegenaan. Ik geloof in één waarheid en dat die ene waarheid te vinden is als we met alle heiligen samen de Bijbel gaan lezen en deze verder gaan onderzoeken.¹⁹⁶

Ik geloof dat we tot aan de jongste dag niet uitgelezen raken. We zullen telkens weer nieuwe elementen ontdekken.

Als Van der Dussen het heeft over het maken van een systeem, maak ik daar de kanttekening bij dat geen enkel systeem helemaal rond komt. Pas ná Jezus' terugkomst, als alles aan het licht zal komen, zal alles duidelijk worden.

Maar voor het zover is, moeten we telkens opnieuw de Bijbel blijven lezen. Telkens zal de Bijbel meer opengaan voor wie biddend en samen met anderen de Bijbel bestudeert.

Jezus spoort ons vaak aan om tot inkeer te komen¹⁹⁷ en om ons in te zetten om op de smalle weg richting de smalle deur te gaan.

Iemand vroeg Hem: 'Heer, zijn er maar weinigen die worden gered?' Hij antwoordde: ²⁴'Doe alle moeite om door de smalle deur naar binnen te gaan, want velen, zeg ik jullie, zullen proberen naar binnen te gaan maar er niet in slagen.'¹⁹⁸

Jezus spreekt hier de Joden aan, die opgegroeid zijn met het Oude Testament. Zij zijn al het uitverkoren volk van God. Jezus doet er nu een schepje bovenop. Als uitverkorenen draag je een grote verantwoordelijkheid. Je moet er alle moeite voor doen om door de smalle deur naar binnen te gaan.

Van der Dussen eindigt zijn lezing met een citaat van Karl Barth:

Het enige wat ons rest is bidden.

Nadenkend over hoe het afloopt, een lege hel of een volle hel?

Ja, zegt hij: We mogen er niet op rekenen dat het met iedereen goed afloopt. Het is Gods **vrije** genade. God blijft **vrij** in zijn genade.

Je mag er niet op rekenen, maar wel op hopen en bidden.

Hier wordt Gods vrije genade onderstreept. God is soeverein en Hij handelt soeverein. Zijn genade is daarom ook vrij.

Is dit wel zo? God is weliswaar soeverein, maar Hij heeft zich wel gebonden aan zijn eigen regels. God kan niet liegen.

De God en Vader van de Heer Jezus, de God die moet worden geprezen tot in eeuwigheid, weet dat ik niet lieg.¹⁹⁹

Zo heeft God beloften gedaan, die Hij ook waar maakt. De heilsgeschiedenis laat dit zien. In onze ogen neemt God soms alternatieve routes. Zie de tocht door de woestijn. Maar hoe dan ook, God bereikt zijn doel.

De beloften aan Abraham, Isaac en Jacob zijn beloften waarop God niet terugkomt. En die beloften gelden alle volken. In u zullen alle volken gezegend zijn. En heel Israël zal behouden worden.

¹⁹⁶ Efeziërs 3:16-20

¹⁹⁷ Lucas 13:3,5

¹⁹⁸ Lucas 13:23-24

¹⁹⁹ 2 Korintiërs 11:31

Een deel van Israël is onbuigzaam geworden, en dat blijft zo totdat de andere volken voltallig zijn toegetreden. Dan zal heel Israël worden gered, zoals ook geschreven staat: 'De redder zal uit Sion komen, en wentelt dan de schuld af van Jakobs nageslacht.'²⁰⁰

Zo zijn er tal van beloften waaraan God zich gebonden weet. Daarom weten we ook dat alles zal meewerken ten goede. Gods plan is helder.

²⁰⁰ Romeinen 11:25b-26

4. Doet de hel recht aan het bijbelse mensbeeld?

ERIK DE BOER

Erik de Boer neemt je mee op reis langs het groeiende denken van Klaas Schilder over de hel in zijn boek 'Wat is de hel?'.

Op de beamer verschijnen na een korte introductie eerst de plaatjes met de brochure uit 1919 (74 p.), het boek 2^e druk, 1920 (107 p.) en het omvangrijker boek 3^e druk, 1932 (259 p.). Alleen al de stijgende omvang van de boeken laat Schilders groeiende denken zien. Over 'Wat is de hel' valt veel te zeggen. In de reflectie op deze vierde en laatste lezing zal ik ook nog iets zeggen over wat de vorige sprekers naar voren hebben gebracht.

Zeker nu De Boer bij zijn opening opmerkt dat K. Schilder een grote hekel heeft gehad aan Karl Barth. Van der Dussen eindigde zijn vorige lezing met een citaat van Karl Barth, en dat gedachtegoed staat inderdaad haaks op wat K. Schilder over de hel schrijft.

Wat is waar? Karl Barth of K. Schilder?

Traditioneel gaan gereformeerden uit van één waarheid. Als meerdere elkaar tegensprekende ideeën naast elkaar staan, verkleint dat de helderheid. Soms kan het tijdelijk nodig zijn, maar er zal altijd een drive moeten zijn om verschillende ideeën met elkaar tot één alomvattend idee samen te brengen.

Mee daarom is deze lezingenreeks zo interessant. De verscheidenheid aan inbreng spoort aan tot het opnieuw lezen van diverse Bijbelgedeelten.

De laatste dia toont de zes punten die de Boer behandelt.

4.1 'Duivelenzang en Engelenzang': een meditatie (Advent 1919)

Dit is een inspirerende introductie met een blik op de tijdgeest.

4.2 Wat is de Hel? – een lezing (1919)

Ik heb de brochure gelezen en zal niet enkel reflecteren op wat De Boer naar voren brengt. Op bladzijde 14-15 van deze lezing schrijft Schilder het volgende:

Met nadruk worde hier vooropgesteld, dat wij geheel onbetreden laten het terrein van den z.g. tusschentoestand, d.w.z. de bestaanswijze van de gescheiden menschelijke ziel gedurende het tijdperk, dat er ligt tusschen den dag, waarop ze bij het sterven het lichaam verliet en den grooten uchtend van den eeuwigheidsdag, die haar opnieuw met het lichaam vereenigen zal. Niet dus de begrippen sjeool of hades zijn het, die ons hier bezighouden, maar alleen de hel, zooals die door den bijbel gedacht wordt als bestaande *na den dag van het wereldgericht*.²⁰¹

Schilder houdt zich in zijn boek slechts bezig met de hel zoals deze zich manifesteert na de dag van het wereldgericht. Na het laatste oordeel.

²⁰¹ Wat is de hel 1919: https://www.dbnl.org/tekst/schi008wati02_01/index.php , blz.14-15

Na dat laatste oordeel worden de zondaren in de vuurpoel gegooid, dan wel in de vuurpoel met brandende zwavel.

Maar uit verdere lezing van zijn brochure blijkt dat hij zich niet houdt aan het bovenstaande. Hij houdt zich bezig met het ontstaan van de hel. Nadat satan en de zijnen in opstand zijn gekomen, ná de zesde scheppingsdag en vóór de zondeval.

Ook schrijft Schilder uitvoerig over de voorstelling van Dante over de hel. Die middeleeuwse voorstelling heeft zo zijn zwakke als sterke punten. Maar als ik het goed begrijp, dan geeft Dante een schets over de hel zoals die direct ná het sterven zich zal voordoen.

Dus vóór de dag van het laatste oordeel, en plaatshebbend tijdens de z.g. tussentoestand.

David Pawson haalt in zijn boek 'De weg naar de hel' Schilder aan.²⁰² Ik denk dat Pawson het bovenstaande citaat van Schilder volgt en te radicaal doortrekt. Hij schrijft:

Met andere woorden, volgens de Schrift is de interim-staat een tussenspel – zo moeten wij er maar over denken. Wie al te nieuwsgierig is naar de huidige verblijfplaats van de doden zou wel eens het verlangen kunnen krijgen met hen in contact te treden. In zijn wijsheid heeft God dat verboden, omdat het ons van het juiste spoor afleidt en dus gevaarlijk is.

In de Bijbel ligt de nadruk vooral op de uiteindelijke en niet op de nabije toekomst – die is veel belangrijker omdat zij permanent is.²⁰³

De hel behoort dus tot de toekomst, niet tot de tegenwoordige tijd. Er is nog niemand in de hel (= Gehenna = vuurpoel; toevoeging NB) zelfs de duivel niet (als dat zo was, dan kon hij geen invloed op de aarde uitoefenen).²⁰⁴

Dit zijn slechts twee citaten uit hoofdstuk 3 *De realiteit*. Het hele hoofdstuk²⁰⁵ zet dit in een breder kader.

De conclusie dat de hel nu leeg is, volgt logischerwijs op Schilders beperkende beschrijving in zijn brochure. **Schilder wil het vooral hebben over de hel ná het laatste oordeel.** Dus over de poel van vuur en zwavel, de vuurpoel met brandende zwavel, de vuurpoel en de tweede dood.

Op dit moment zijn deze leeg. Ze raken vol door:

Het beest werd gevangengenomen, samen **met de valse profeet** die in zijn bijzijn tekenen had verricht, waardoor hij iedereen had misleid die het merkteken van het beest droeg en zijn beeld aanbad. Levend werden ze in de vuurpoel met brandende zwavel gegooid. (Openbaring 19:20)

En de duivel, die hen misleidde, wordt in de poel van vuur en zwavel gegooid, bij het beest en de valse profeet. Daar zullen ze dag en nacht worden gepijnigd, tot in eeuwigheid. (Openbaring 20:10)

Wie niet in het boek van het leven bleek te staan werd in de vuurpoel gegooid. (Openbaring 20:15)

²⁰² *De weg naar de hel* van David Pawson, blz. 48

²⁰³ *De weg naar de hel* van David Pawson, blz. 57

²⁰⁴ *De weg naar de hel* van David Pawson, blz. 59

²⁰⁵ *De weg naar de hel* van David Pawson, blz. 45-71

Maar voor hen die laf en trouweloos zijn geweest, die zich hebben ingelaten met gruwelijke dingen, met moord, ontucht, toverij of afgodendienst, voor allen die de leugen hebben gediend: hun deel is de vuurpoel met brandende zwavel, dat is de tweede dood.' (Openbaring 21:8)

Net vóór dan wel net ná Jezus' terugkomst vindt er een grote verhuizing plaats. Zoals Schilder schreef, hebben de demonen een verblijfplaats. Ná hun opstand tegen God verkeren ze normaal in hun verblijfplaats, al heeft satan toch nog toegang tot de hemel. Iets wat we lezen bij Job.

Ik stel het mij zo voor dat de demonen vanuit hun verblijfplaats Gods wereld en het dodenrijk zijn blijven aanvallen. Hun invloedssfeer is ná de zondvloed kleiner geworden. Nadat God Abraham, Isaak en Jacob had uitgekozen als de aardsvaders van zijn volk, is daarmee de invloedssfeer van de demonen op aarde afgenomen. Hoe groter en geloviger Gods volk werd, hoe meer de demonen moesten inbinden. Met de komst van Jezus zien we dat Jezus de macht heeft over de demonen. Voor Hem slaan zij op de vlucht. Tijdens Jezus' kruisiging poogden zij Hem op het meest cruciale punt in de geschiedenis af te houden aan zijn gehoorzaamheid aan God de Vader. Die poging is grandioos mislukt en daarmee heeft Jezus in principe de demonen verslagen. Bij zijn terugkomst voert Hij hen direct af in de poel van vuur en zwavel en in de vuurpoel met brandende zwavel. De iets verschillende namen voor dit ene oord wijst er voor mij op dat er gradaties in straf in dat oord zijn. De een krijgt een zwaardere straf dan de ander. Zo verhuizen alle demonen van hun verblijfplaats naar de strafplaats, die God voor hen heeft ingericht. Gods heilige engelen drijven hen naar deze strafplaats en samen met het Lam kijken ze naar die bestraffing.

Ze trekken op, over de hele breedte van de aarde, en omsingelen het kamp van de heiligen en de geliefde stad. **Maar vuur daalt neer uit de hemel** en verteert hen. En de duivel, die hen misleidde, wordt in de poel van vuur en zwavel gegooid, bij het beest en de valse profeet. Daar zullen ze dag en nacht worden gepijnigd, tot in eeuwigheid. (Openbaring 20:9-10)

Zij werden gevolgd door een derde engel, die met luide stem riep: 'Als iemand het beest en zijn beeld aanbidt en het merkteken op zijn voorhoofd of zijn hand krijgt, zal hij de wijn van Gods woede moeten drinken, die onverdund in de beker van zijn toorn is geschonken. Hij **zal** in vuur en zwavel worden gepijnigd, onder **de ogen van de heilige engelen en van het lam**. De rook van die pijniging zal opstijgen tot in eeuwigheid. Wie het beest en zijn beeld aanbidden, of wie het merkteken van zijn naam draagt, ze krijgen geen rust, overdag niet en 's nachts niet.' (Openbaring 14:9-11)

Met het *vuur uit de hemel* wordt Gods heilige engelenmacht aangeduid.²⁰⁶ De gevangenneming van het beest, samen met de valse profeet, vindt plaats door Gods heilige engelen. Evenzo wordt de duivel door Gods heilige engelen in de poel van vuur en zwavel geworpen.

Alle zondaren worden eveneens in de vuurpoel, dan wel in de vuurpoel met brandende zwavel gegooid om daar gepijnigd te worden. Dat zal gebeuren onder de ogen van de heilige engelen en van het Lam.

Het lijkt erop dat een deel van Gods heilige engelen de straf voltrekken, en dat een ander deel ernaar kijkt. **Dat deze strafvoltrekking zelfs plaatsvindt onder de ogen van het Lam.**

²⁰⁶ Hebreeën 1:7

Dit beeld strookt met het beeld wat Schilder schreef over satan. Satan is niet in staat om rechtvaardig te straffen. Satan is door en door slecht. De straf die God laat uitvoeren, kan onmogelijk door satan worden gedaan. Een citaat van Schilder uit *Wat is de hel?* 1919, blz. 22/35:

Daar worden er ook, naar Jezus' woord, met weinige slagen geslagen.
En in dezen is de oplossing niet te zoeken in de gedachte, dat ieder zooveel ontvangt als hij hebben kan (gelijk de variëteit van de hemelsche zaligheid door deze stelling wordt verduidelijkt), want Jezus zelf doet uitkomen, dat niet de faculteiten van den menschelijken geest, maar wel de meerdere of mindere bekendheid met den heilsweg een van de maatstaven is der goddelijke onderscheiding. Deze nu heeft niets te maken met den aanleg en de receptiviteit van des menschen geestelijk bestaan. Voorwaar, daar is een zekere 'verkiezende' daad Gods, die verder gaat dan de muren van het nieuwe Jeruzalem.

En al gaat de bijbel, paedagoog als hij is, niet diep indringen in deze werkelijkheid, negeeren mogen wij dit element in zijn onderricht ook niet.

Daar is logica in de hel....

De logica is het van Golgotha's kruis.

Want ook voor de verlorenen heeft Christus' kruis naar ons belijden iets verworven. Christus' dood heeft het recht hersteld. Het recht, niet alleen voor den hemel, maar ook voor de hel. Was hij niet gekomen om voor al het bestaande de souvereiniteit Gods te handhaven, dan zou de willekeur van satanische macht - welk een gruwel! geheerscht hebben. Nu wordt ook deze ingebonden en vernietigd. Had Christus' offergang niet de duivelenmacht verslagen, dan zou de bodem der hel zijn geëffend voor den vreugdevollen dans der in machtswellust triomfeerende geestelijke boosheden. Maar wat voor balzaal - men vergeve de ridicule gedachte - bestemd is, dat wordt *gevangenis*.²⁰⁷

Dit idee vindt bevestiging in Romeinen 16:20:

De God van de vrede zal Satan nu spoedig vertrappen en aan u onderwerpen. De genade van onze Heer Jezus zij met u. (Romeinen 16:20 NBV)

En de God van de vrede zal de satan spoedig onder uw voeten verpletteren. De genade van onze Heere Jezus Christus zij met u. Amen. (Romeinen 16:20 HSV)

Charles Haddon Spurgeon schrijft bij dit vers:

Deze belofte sluit goed aan bij die van gisteren. Wij moeten blijkbaar niet slechts aan ons Verbonds-hoofd worden gelijkgemaakt in het vermorzelen van zijn hiel, maar ook in de overwinning van de boze. De oude draak zal immers onder onze voeten worden verpletterd. De gelovigen te Rome werden bedroefd door twist in de Kerk, maar hun God was „de God des vredes”, die hun rust gaf voor hun ziel. De aartsvijand deed de voeten van de onvoorzichtigen struikelen en misleidde de harten van de eenvoudigen, maar hij zou er zeer slecht afkomen en worden vertreden door hen, die hij had gekweld. Deze overwinning zou

²⁰⁷ Wat is de hel 1919: https://www.dbnl.org/tekst/schi008wati02_01/index.php , blz.55

het volk van God niet ten deel vallen door hun eigen bekwaamheid of macht, maar God zelf zou de satan verpletteren. Ook al zou het onder hun voeten zijn, toch zou de verplettering door de Heere alleen geschieden. Laten wij moedig de verzoeker vertreden. Niet alleen lagere geesten, maar de vorst der duisternis zélf zal het tegen ons moeten afleggen. Laten wij in blind vertrouwen op God uitzien naar een spoedige overwinning. “HAAST”. Verheugend woord. Weldra zullen wij onze voet zetten op de oude slang! Welk een schande voor satan, dat zijn kop moet worden verbrijzeld door mensenvoeten! Laten wij door het geloof in Jezus de verzoeker vertrappen.²⁰⁸

Hier wordt duidelijk dat de kop van de oude slang verbrijzeld moet worden door mensenvoeten. Dit zal gebeuren tijdens het verblijf van de onheiligen in de vuurpoel. Dan wel in de vuurpoel met brandende zwavel.

Als we Openbaring 14:9-10 samen met Romeinen 16:20 HSV laten spreken, dan komt het beeld naar voren dat het Lam betrokken is bij de bestraffing. Hij kijkt. Misschien instrueert Hij zijn engelen, maar zelf neemt Hij in feite geen deel aan de bestraffing. Dat laat Hij over aan zijn heilige engelen.

De zoekfunctie in de NBV21 levert zes teksten op met ‘jammeren en knarsetanden’. Ik geef er drie door:

Zoals het onkruid bijeengebracht wordt en in het vuur verbrand, zo zal het gaan bij de voltooiing van deze wereld: de Mensenzoon zal **zijn engelen** eropuit sturen, en ze zullen uit **zijn koninkrijk al wat ten val brengt en al wie onrecht pleegt bijeenbrengen en in de vuuroven werpen; daar zullen ze jammeren en knarsetanden.** (Matteüs 13:40-42)

Dan zullen jullie **jammeren en knarsetanden** wanneer je Abraham, Isaak en Jakob en al de profeten in het koninkrijk van God ziet, maar zelf buitengesloten wordt. (Lucas 13:28)

Toen ze dit hoorden, ontstaken ze in woede en begonnen te **knarsetanden.** (Handelingen 7:54)

De Mensenzoon stuurt zijn engelen eropuit om de onheiligen bijeen te brengen in de vuuroven. In Openbaring hebben we dan over de vuurpoel, dan wel over de vuurpoel met brandende zwavel. Daar zullen ze jammeren en knarsetanden.

Jammeren, omdat ze vandaaruit zien dat de heiligen het in het koninkrijk van God goed hebben. En omdat ze inmiddels weten dat dat terecht is. De boeken zijn opengegaan en alles is aan het licht gekomen. Nu ervaren ze de consequenties van hun daden. Ze jammeren het uit. Ze zijn boos op zichzelf en zouden willen dat ze beter geleefd hadden.

Knarsetanden van woede. In Handelingen 7 richt hun woede zich op Stefanus, die hun de waarheid laat zien. Inmiddels kennen zij de waarheid, doordat de boeken zijn opengegaan. Daarom denk ik dat hun woede zich nu richt op de demonen. Dan komt Romeinen 16:20 HSV in zicht. Zo worden jammeren en knarsetanden de eerste beweging richting heling. Ze zijn boos op zichzelf en ze nemen afstand van de demonen die hen verleide.

²⁰⁸ <https://charlesspurgeon.nl/26017/>

Schilder brengt uitgebreid Dante ter sprake. Volgens de zoekfunctie komt *Dante / Dante's*. in zijn brochure uit 1919 eenenveertig keer voor. Dante's voorstelling heb ik voor een deel gelezen op Wikipedia.²⁰⁹ Ik geef drie citaten door uit Schilders werk:

In zijn beroemde werk *Divina Commedia* geeft hij een door theologische speculatie en dichterlijke visie ontworpen beeld van de drie rijken, die zijn roomsche denkwijze hem had leeren aannemen: de hel (**inferno**), den louteringsberg (purgatorio, vagevuur) en den hemel of het paradijs (paradiso). En de wijze, waarop Dante zich den onderlingen samenhang van deze drie werelden dacht, is zuiver middeleeuwsch.²¹⁰

Daarònder is dan een wijde trechter, welks toppunt juist samenvalt met het middelpunt der aarde. In dezen trechtersvormigen kuil ziet de dichter zijn **inferno**, de hel, met haar verschillende afdeelingen. En vlak tegenover de plek, waar zich de heuvel Golgotha verheft, is een groote, eenzame berg, oprijzend uit de golven van een wijde zee; en deze berg met zijn zeven ommegangen is de Louteringsberg, het purgatorio of vagevuur. Zijn hooge spits draagt het paradijs terrestre, het aardsche paradijs; en als de zielen op den louteringsberg gezuiverd zijn, dan stijgen ze vandaar door de negen hemelsferen, die zich om de aarde als middelpunt bewegen, op naar den hemel, het paradijs.²¹¹

En nu moge men in zeldzame naïviteit durven zeggen: 'als niet meer tot het hart getuigen de dogmen van de kerk, omdat het ze niet weet, noch ze begrijpt, dan zal het leeren straks uit poëzie als van Dante wat die kerk haar vruchteloos verkondigt: dat er **een Inferno is**', een hel;... **maar ik geloof daarvan niets**. Van poëzie heeft de wereld altijd bitter weinig geleerd; meer nam ze mee van het proza en het allermeeest van de dramatiek. Welnu, het allerbloedigste drama, dat onze jaren doorleefd hebben, het heeft de menschen niet wijzer, wel dwazer gemaakt. Wie verwacht dan nog hulp van... de poëzie?²¹²

Schilder neemt dus afstand van Dante's voorstelling.

Maar welke voorstelling heeft Schilder zelf over de komende bestraffing in de vuurpoel?

Schilder komt met het oog daarop met twee fundamentele stellingname. Ten eerst zal God en kan God de bestraffing niet aan satan overlaten, omdat satan niet rechtvaardig kan straffen.

Ten tweede gaat God alles omkeren: Wie hier voordeel heeft verkregen uit zijn zondig handelen, zal dat tijdens het oordeel moeten bezuren. De straf zal veel hoger liggen dan het tijdelijk voordeel wat nu is behaald. Maar dat zal wel allemaal proportioneel plaatsvinden. Wie nu meer zondigt en meer kapotmaakt, zal tijdens het laatste oordeel een straf ontvangen wat daarmee correspondeert en veel langer duurt. God zal eeuwig straffen.

Ik geef twee citaten van waaruit ik dit beeld heb gevormd:

Want ook voor de verlorenen heeft Christus' kruis naar ons belijden iets verworven. Christus' dood heeft het recht hersteld. Het recht, niet alleen voor den hemel, maar ook voor de hel. Was hij niet gekomen om voor al het bestaande de souvereiniteit Gods te handhaven, dan zou de willekeur van satanische macht - welk een gruwel! - geheerscht hebben. **Nu wordt ook deze ingebonden en vernietigd**. Had Christus' offergang niet de duivelenmacht verslagen, dan zou de bodem der hel zijn geëffend

²⁰⁹ https://nl.wikipedia.org/wiki/De_goddelijke_komedie

²¹⁰ Wat is de hel 1919: https://www.dbnl.org/tekst/schi008wati02_01/index.php, blz.25

²¹¹ Wat is de hel 1919: https://www.dbnl.org/tekst/schi008wati02_01/index.php, blz.25

²¹² Wat is de hel 1919: https://www.dbnl.org/tekst/schi008wati02_01/index.php, blz.68

voor den vreugdevollen dans der in machtswellust triomfeerende geestelijke boosheden. Maar wat voor balzaal - men vergeve de ridicule gedachte – bestemd is, dat wordt gevangenis. Dat is onze groote troost in deze troosteloosheid. **De hel is de grootste mislukking van den booze, de nederlaag van den geest uit den afgrond.** Het moment, dat Satan voor zijn meest trotschen *eisch* bestemd had, wordt de bevestiging van zijn volslagen *afwijzing*. Kon *Satan* gebieden, de hel werd het gruwelijkste onrecht, de chaos zijner wellustigheid, het bolsjewisme van zijn puren willekeur, de openbaring van zijn ‘praktische Vernunft’. **Maar nu, krachtens Christus' rechtszege, God beschikt, ook over de hel, nu wordt ze, en blijft ze tot in eeuwigheid, de sfeer van het hoogste recht, van de orde uit Gods zuiveren wil geboren, de geordende staat, die geen enkele wilsuiking van Gods wet ontloopen kan, één openbaring van Gods ‘reine Vernunft’.**²¹³

Voorzeker, de stelling der Schrift, dat ook in de hel de rijke variëteit van het menschelijk leven erkend blijft ten volle, opent een heel diep perspectief. Doorgedacht, leidt ze tot de slotsom, dat de hel evengoed als de hemel ontvouwing is van Godsgedachten, zooals in elk schepsel, individueel en sociaal tevens, deze belichaamd zijn. Wat de hemel gewillig bewijst, dat vertolkt, voor wie zien kan, onwillig, de hel.²¹⁴ (...)

Wie dit alles weet, die staat verwonderd. Want als hij denkt aan de hel, dan ruikt hij geen zwavelstank, zooals EBNAR in IBSEN's Brand, maar dan treft hem de vlamme taal van het onuitwischbare opschrift, dat de slotsom is van alle waarachtige theologie en dat ook in de hel overal zal te lezen zijn: ‘O diepte van rijkdom en van wijsheid en van kennis Gods!’ Want hoe dichter hij nadert tot het centrum van de hel, hoe luider hem zich aankondigt en vertoont de veelheid van machtig talent, van grotesken aanleg, van breed intellect, dat **de hel zóó maakte, als ze is.** De stem der kosmogonie en de lofzang op des Scheppers bontkleurige wijsheid (als Paulus zegt) worden ook daar vernomen in de ongewilde confessie van wie daar komt. De hemelen vertellen Gods eer, maar dat doet eveneens de afgrond, zoo donker daaronder, zij het ook **niet ‘met blijden mond’.** De hel schrijft geen theologie; toch is ze daarvan de klare bevestiging en 't meest stringent bewijs. En niet alleen is de hel als **tegenbeeld** van den hemel met zijn pluriformiteit reeds in haar bestaan zelf een objectief bewijs van de grootheid Gods, **maar ook subjectief zullen haar bewoners de waarheid van Gods alleenheerschappij en soevereiniteit moeten erkennen.** Want wel had EMANUEL SWEDENBORG gelijk, toen hij zeide, dat de verlorenen wenschen, aan den invloed van den hemel en van God onttrokken te worden; immers, ten slotte moet alle waarachtig licht het oog, dat aan duisterheden gewend is, wel pijn doen. Maar... ongelijk had hij, toen hij meende, dat die *wensch in vervulling zal gaan*, wanneer de ziel van den van God verlaten mensch zich in 't kwade ‘sterkt’ en bevestigt. Nooit kan toch een menschenkind uitwischen het stempel, dat Gods hand op elk individueel bestaan gedrukt heeft.

Daarom en daarom alleen zal de hel zoo verschrikkelijk rijk zijn. Daarom en daarom alleen zal wie den goeden strijd niet gestreden heeft, een **zwarten keursteen van veroordeeling** ontvangen en op dien keursteen een nieuwen naam, welken niemand kent, dan die hem ontvangt. Daarom en daarom alleen zal er een allerindividueelste expressie bij ieder zijn van

²¹³ Wat is de hel 1919: https://www.dbnl.org/tekst/schi008wati02_01/index.php, blz.55-56

²¹⁴ Wat is de hel 1919: https://www.dbnl.org/tekst/schi008wati02_01/index.php, blz. 42

de allerindividueelste smart-emotie. Daarom zal **de afgrond even pluriform zijn als de berg Sion**.²¹⁵

Ik ben het helemaal eens met Schilders voorstelling van de hel dat daarin Satan geen rol zal spelen als de uitvoerder van Gods straf. Dat kan niet.

Ik geloof niet dat God **de hel zo maakte, als ze is**. Maar dit is een kwestie van definitie van het begrip hel. Ik geloof wel dat God de poel van vuur en zwavel, de vuurpoel en de vuurpoel met brandende zwavel gemaakt heeft, maar niet de hel als verblijfplaats van de demonen. Zoals God niet de Auteur is van de zondeval, evenmin is Hij de Schepper van de hel als verblijfplaats van de demonen. Na Jezus' terugkomst worden de demonen in de poel van vuur en zwavel gegooid. Die strafplaats is wél door God in het leven geroepen.

De bewoners van de vuurpoel zullen de waarheid van Gods alleenheerschappij en soevereiniteit moeten erkennen. Nadat alle boeken zijn opengegaan en alles aan het licht is gekomen, is daar geen ontkomen meer aan. Met deze visie van Schilder ben ik het dan ook helemaal eens.

Maar het idee dat alle veroordeelde zondaren een **zwarte keursteen van veroordeling** zullen krijgen met daarop een nieuwe naam, dat gaat mij te ver. Schilder weet dat elke gelovige een witte krijgt met daarop een nieuwe naam.

Wie oren heeft, moet horen wat de Geest tegen de gemeenten zegt. Wie overwint zal Ik van het verborgen manna geven, en ook een wit steentje waarop een nieuwe naam staat, die niemand kent behalve degene die het ontvangt."²¹⁶

Schilder trekt dit door en komt dan met zijn idee over een zwarte keursteen.

Ik geloof daarentegen dat met de erkenning van Gods alleenheerschappij en soevereiniteit alle onheiligen een stap zetten richting de heling en verzoening. Ze keren zich immers af tegen alles wat zij fout hebben gedaan, want dat is dan genoegzaam duidelijk geworden. Ze zijn verleid door de drie doodsvijanden: de duivel, de wereld en het eigen vlees.²¹⁷ En in Gods kracht hebben ze te weinig gestreden tegen hun zondige aard.

4.3 Aanzetten van eschatologie

Hoe gaat de vuurpoel, dan wel de vuurpoel met brandende zwavel er in de toekomst uitzien?

Schilder keert zich tegen het idee dat er een zuivering plaatsvindt. Iets dat lijkt op het vagevuur, waar je gereinigd uit kan komen. Maar dan? Dan ben je gereinigd en je hebt een vrije wil. Wat gebeurt er dan. Kies je dan vanzelfsprekend voor het goede? Of misschien wel voor het kwade? Blijf de kans aanwezig dat gereinigde mensen alsnog terugvallen en voor het kwade kiezen?

Zo ja, dan begrijp ik de Rooms-Katholieken, die hopen dat iedereen zalig wordt, maar zeker weet je het niet.

²¹⁵ Wat is de hel 1919: https://www.dbnl.org/tekst/schi008wati02_01/index.php , blz.43-44

²¹⁶ Openbaring 2:17

²¹⁷ Catechismus Zondag 52

Ook bij Karl Barth tref je die onzekerheid. Je mag hopen dat iedereen zalig wordt, maar dat is niet zeker. Je moet erom bidden.

Ik hou niet van die onzekerheden, omdat God zijn heilsplan goed afrondt. Dan kan het niet zo zijn dat een groot deel van de mensheid voor eeuwig in de vuurpoel een straf zal ondergaan. En dat de heiligen daar blij van worden. Het zijn immers terechte straffen!

Maar wie gaat die straf voltrekken? Volgens Schilder zijn dat niet de demonen, want die kunnen Gods recht niet handhaven. God zal het zelf ook niet doen, omdat Hij goed is. Hij zal zich niet ontpoppen als een beul die een groot deel van de mensheid voor eeuwig pijnigen zal!

Wat is dan de oplossing? Als ik Schilder goed begrijp, zullen de onheiligen zichzelf straffen. Alle verbanden worden verbroken. De verbondsband met God en alle gemeenschapsbanden met alle ongelovigen in hun directe omgeving. Ze keren zich in zichzelf en in hun eenzaamheid ervaren ze de afwezigheid van het goede des te meer. Wie veel gezondigd heeft, zal die last zwaarder voelen.

De Boer eindigt zijn punt met de tekst:

Want wie heeft, hem zal nog meer gegeven worden, en wel in overvloed; maar wie niets heeft, hem zal zelfs het laatste worden ontnomen. (Matteüs 13:12)

Wie heeft, dat zijn de gelovigen, de heiligen. Zij komen in de hemel en keren met Jezus terug naar de nieuwe aarde.

Wie niet heeft, dat zijn de ongelovigen, de onheiligen. Zij worden gescheiden van de heiligen en worden in de vuurpoel geworpen, dat is de tweede dood. Daar zal hen alles ontnomen worden. Klopt dit beeld?

Ik geloof er niks van. Want in het licht van Catechismus Zondag 52 zijn de gelovigen slechts een haar beter dan de ongelovigen. En dat ze beter zijn, dat hebben zij aan Jezus Christus te danken.

Niks vrije wil. De soevereine God verkiest. God verkiest de een eerder dan de ander, met de opdracht aan de eerste om de ander Gods liefde bekend te maken. Dat lukt in deze bedeling slechts ten dele. Zodra Jezus' terugkomst zijn alle omstandigheden zo, dat het wél gaat lukken.

Eerst vernemen de onheiligen hun vonnis en worden in vuurpoel geworden. Daar mogen ze hun woede afkoelen op de demonen, door deze slangen te vertrappen.²¹⁸ Daar gaan ze jammeren, en zullen elkaar aansteken in hun gejammer. Ze zullen de consequenties van hun zondige leefwijze aan den lijve ondervinden. Dit alles is een opstap richting heling. Maar in de vuurpoel vindt geen alomvattende reiniging plaats. Wie zich met Jezus wil bekleden, moet Hem leren kennen.

De poorten van het nieuwe Jeruzalem staan dan ook open voor de heiligen. Zij mogen in- en uitlopen. Zij mogen hen opzoeken die buiten zijn. Zij kunnen het evangelie aan hen brengen. Kortom, zij kunnen hun ambt als priester vervullen. In Openbaring 20:6 lezen we daarover:

Gelukkig en heilig zijn zij die deel hebben aan de eerste opstanding. De tweede dood heeft geen macht over hen. Zij zullen **priester van God en van Christus** zijn en duizend jaar lang samen met Hem heersen. (Openbaring 20:6)

En Jezus zal hen daarin voor gaan, want Hij is eeuwig onze hogepriester

Die hoop is als een betrouwbaar en zeker anker voor onze ziel, en reikt tot voorbij het voorhangsel, waar Jezus als voorloper al is binnengegaan, ten behoeve van ons: **Hij is hogepriester voor eeuwig**, zoals Melchisedek. (Hebreeën 6:19-20)

²¹⁸ Zie ook wat Spurgeon dacht over het vertreden dan de demonen, blz. 90

Jezus zal hen, de priesters in het toekomstige rijk, uitnodigen aan zijn maaltijd.

Ik zeg jullie: vanaf nu zal Ik niet meer van de vrucht van de wijnstok drinken, tot de dag dat Ik er met jullie opnieuw van zal drinken in het koninkrijk van mijn Vader.' (Matteüs 26:29)

Ik veronderstel dat Jezus het heilig Avondmaal zal vieren met de heiligen, om hen te bemoedigen en om hen de betekenis van Zijn offer precies uit te leggen. Geldt deze alle mensen? Zo ja, dan is er werk aan de winkel. Dan worden zij als priesters eropuit gestuurd om via de poorten van het nieuwe Jeruzalem de onheiligen het evangelie te verkondigen. Zij mogen de bladeren van de levensboom meenemen om de volken te genezen.

Als ik mij richt op de onderstaande teksten waarin Gods doel bekend is gemaakt, dan vind ik ondersteuning bij deze invulling:

En dan komt het einde en draagt Hij het koningschap over aan God, de Vader, nadat Hij alle heerschappij en elke macht vernietigd heeft. Want Hij moet koning zijn totdat 'Hij alle vijanden aan zijn voeten heeft gelegd'. De laatste vijand die vernietigd wordt is de dood, want er staat: 'Hij heeft alles aan zijn voeten gelegd.' Wanneer er 'alles' staat, is dat natuurlijk uitgezonderd degene die alles aan Hem onderwerpt. En op het moment dat **alles** aan Hem onderworpen is, zal de Zoon zichzelf onderwerpen aan Hem die alles aan Hem onderworpen heeft, opdat God **alles in allen** zal zijn. (1 Korintiërs 15:24-28)

'Zo waar Ik leef – zegt de Heer –, voor Mij zal **elke knie** zich buigen, en **elke tong zal God loven**.' (Romeinen 14:11b)

Daarom heeft God Hem hoog verheven en Hem de naam geschonken die elke naam te boven gaat, opdat in de naam van Jezus elke knie zich zal buigen, in de hemel, op de aarde en onder de aarde, ¹¹en **elke tong zal belijden: 'Jezus Christus is Heer,'** tot eer van God, de Vader. (Filippenzen 2:9-11)

Deze drie teksten en er zijn veel meer, vertellen dat God aan een einddoel werkt dat totaal goed is. Geen enkel menselijk schepsel kan gemist worden, want anders zou het feest in de hemel nooit tot volle ontplooiing komen.

Ik zeg u: zo zal er in de hemel meer vreugde zijn over één zondaar die tot inkeer komt dan over negenennegentig rechtvaardigen die geen inkeer nodig hebben. (Lucas 15:7)

De Boer eindigt zijn lezing over dit punt met:

Want wie heeft, hem zal nog meer gegeven worden, en wel in overvloed; maar wie niets heeft, hem zal zelfs het laatste worden ontnomen. (Matteüs 13:12)

Ik denk dat deze tekst opgaat voor net na het sterven, voor de tussentoestand. Voor de toestand waar Schilder het juist niet over wilde hebben. (zie begin punt 4.2, blz. 86) In die tussentoestand komen de gelovigen in de hemel en ontvangen daar een hemels lichaam. De ongelovigen daarentegen gaan naar het dodenrijk waar de invloedssfeer van satan groot is. Zij verliezen alles, zelfs hun lichaam. Schilder zegt doelbewust niets over deze tussentoestand als het gaat over de ongelovigen. Ik volg hem daarin.

In het vervolg gaan we het hebben over de vuurpoel en de tweede dood. Die beide moeten we plaatsen ná Jezus terugkomst, nadat de boeken zijn geopend en alles aan het licht is gekomen.

4.4 De ondergang van de Antichrist – theologisch artikel (1921)

Volgens Schilder is de antichrist een mens, en wel de tot volle evolutie gebrachte mens van de zonde. Schilder gaat terug naar Genesis 2:17.

Hij legde hem het volgende verbod op: ‘Van alle bomen in de tuin mag je eten, ¹⁷maar niet van de boom van de kennis van goed en kwaad; wanneer je daarvan eet, zul je onherroepelijk sterven.’ (Genesis 2:16:17)

Dit sterven omvat niet alleen de lichamelijke dood maar ook de eeuwige dood. De eeuwige dood die door de tussenkomst van Gods heilsplan enkel is uitgesteld voor wie in Christus zijn.

Schilder wijst op Openbaring 19:20:

Het beest werd gevangengenomen, samen met de valse profeet die in zijn bijzijn tekenen had verricht, waardoor hij iedereen had misleid die het merkteken van het beest droeg en zijn beeld aanbad. Levend werden ze in de vuurpoel met brandende zwavel gegooid. (Openbaring 19:20)

In diezelfde vuurpoel met brandende zwavel worden ook alle onheiligen, dus ook de **antichrist**, gegooid:

Maar voor hen die laf en trouweloos zijn geweest, die zich hebben ingelaten met gruwelijke dingen, met moord, ontucht, toverij of afgodendienst, voor allen die de leugen hebben gediend: hun deel is de vuurpoel met brandende zwavel, dat is de tweede dood.’ (Openbaring 21:8)

Volgens Schilder staan alle mensen op uit de dood, zowel de gelovigen als ongelovigen. Zij komen allemaal voor Christus’ rechterstoel te staan. Ook de antichrist zal geoordeeld worden. De antichrist zal samen met de ongelovigen gevonnist worden.

Schilder heeft het over het trio, de duivel, het beest en de valse profeet dat tot in eeuwigheid gepijnigd zal worden. Zie Openbaring 20:10:

En de duivel, die hen misleidde, wordt in de poel van vuur en zwavel gegooid, bij het beest en de valse profeet. Daar zullen ze dag en nacht worden gepijnigd, tot in eeuwigheid. (Openbaring 20:10)

Ik wil nu al een nuance aanbrengen. In Openbaring 21:8 gaat het over de zondaren die in de vuurpoel met brandende zwavel, dat is de tweede dood, worden gegooid.

In Openbaring 20 staat dat het trio dag en nacht zal worden gepijnigd, tot in eeuwigheid.

Ik heb al eerder opgemerkt, en daarbij Charles Spurgeon geciteerd, dat de zondaren de demonen zullen vertrappen.²¹⁹ Ik denk dan ook dat ze in eerste instantie eenzelfde bestemming hebben. Het is voor de ongelovigen, en dus ook voor de antichrist, de tweede dood.

Over die tweede dood gaat het verder in de volgende deel van de lezing.

Nu nog even over de antichrist. Welk beeld heb ik daarbij?

In denk dat de antichrist denkbeelden verspreid die Christus’ werk onnodig maken. Daarbij denk ik aan de schepping en het laatste oordeel.

²¹⁹ Blz. 101-102

De schepping van alles wordt ondergraven door de pure evolutietheorie. Alles is bij toeval ontstaan en daar is geen God voor nodig. Dit, terwijl de schepping helemaal om Christus draait.

Beeld van God, de onzichtbare, is Hij, eerstgeborene van heel de schepping: in Hem is alles geschapen, alles in de hemel en alles op aarde, het zichtbare en het onzichtbare, vorsten en heersers, machten en krachten, alles is door Hem en voor Hem geschapen.²²⁰

Het laatste oordeel wordt weggewuifd, omdat dood gewoon dood is. Er zal geen rekenschap afgelegd hoeven te worden. Immers als er geen God is, dan is er ook geen Rechter.

Deze antichristelijke beelden vullen de hoofden van velen. De Antichrist maakt terreinwinst. Mee daarom is het nodig om het laatste oordeel goed te doordenken en dat uit te dragen. God is geen boeman. Christus is gekomen om de wereld te verlossen.

4.5 Een monografie (1932)

Deze studie heeft een enkelvoudig, duidelijk afgebakend onderwerp. Dat is een van de betekenissen van monografie zoals deze op internet te vinden zijn.

Schilders monografie gaat over de hel: **Wat is de hel?**. In 1919 schreef Schilder daarover een brochure, dat hij in 1920 uitwerkte tot een boek. De monografie uit 1932 heeft als vertrekpunt deze brochure en dit boek, en telt veel meer bladzijden.

Deze **Wat is de hel?** (derde druk) wordt door De Boer meerdere keren geciteerd.

Ik heb de citaten overgenomen uit de digitale versie van dbnl lexion (Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren), en volg met mijn bladzijnummering de nummering die daar gebruikt is.

schi008wati04_01.pdf

Uit dit omvangrijke werk besteedt De Boer vooral aandacht aan de **tweede dood**. Hij citeert:

De tweede dood is - naar 't wezen van de zaak - datzelfde, als wat Christus heeft geleden, toen Hij van God verlaten was. 't Was dan ook donker toen.²²¹

De Boer vervolgt: 'Een gereformeerde gelooft ten slotte aan de hel, omdat hij aan Christus' kruis gelooft. Want de diepte van dien afgrond gaapte hem dáár, waar de hoogte van den lichtberg wenkte;²²² De tweede dood is dan ook:

de verbreking van ook de laatste en geringste harmonie tusschen den al te 'grooten' microcosmos in den mensch en den al te 'kleinen' macrocosmos om hem heen.²²³

De tweede dood.... wat is het anders dan altijd sterven, en toch nooit wèg zijn; dan altijd gestorven te zijn en nooit te zullen sterven?²²⁴

²²⁰ 1 Kolossenzen 1:15-16

²²¹ K. Schilder Wat is de hel?, Blz. 95 in dbnl-versie

²²² K. Schilder Wat is de hel?, Blz. 209 in dbnl-versie

²²³ K. Schilder Wat is de hel?, Blz. 89 in dbnl-versie

²²⁴ K. Schilder Wat is de hel?, Blz. 90 in dbnl-versie

Na deze citaten volgen er veel meer om de tweede dood te duiden. Op een gegeven moment schrijft Schilder dat het donkere woorden zijn. Hij vervolgt:

Als wij, na deze **donkere** woorden van de Schrift te hebben ingedacht - nu verder nog hooren van knersing der tanden, dan denken we aan de zelfbeschuldiging en zelfverachting, die daarin zoo plastisch geteekend zijn.²²⁵

De Boer haalt ook een gedeelte aan uit het volgende citaat:

Daarom heeft het ook, eschatologisch, zoo'n directe en profetische en demonstratieve beteekenis, als het laatste bijbelboek zegt, dat in de uiterste tijden de menschen dood zullen zoeken, en dien niet zullen kunnen vinden (bl. 20). **Dat is aan deze**

zijde van de scheidslijn hetgeen aan gene zijde daarvan tot natuurlijke consequentie heeft den kreet: 'bergen valt op ons, en heuvelen bedekt ons.' Dat is weer den 'dood' zoeken, doch dien niet kunnen vinden. De tweede dood.... wat is het anders dan altijd sterven, en toch nooit wèg zijn; dan altijd gestorven te zijn en nooit te zullen sterven? De onvernietigbaarheid van wie bestaat tegen God in? Misschien, dat op een enkele deze laatste volzinnen den indruk maken van een spelen met woorden. Voornamelijk met het woord 'sterven'. Die indruk zou ook juist zijn, indien niet van den 'dood' in verschillenden zin gesproken werd, ook in den bijbel. Het is daarom goed, even eraan te herinneren, dat de tweede dood in den bijbel zelf geleerd wordt; 'tweede dood' heet hij, zooals reeds dadelijk ieder verstaat, in tegenstelling met den eersten dood (**Openb. 20:6, 14**). In vers 14, dat volgens vele handschriften alzo te lezen is: dit is de tweede dood, de poel van het vuur (of: de vuurpoel), wordt de tweede dood kortweg vereenzelvigd met den vuurpoel.²²⁶

Volgens mij gaat Schilder hier te kort door de bocht. In het eerste geel gemarkeerde tekstdeel gaat het in eerste instantie over de eindtijd, over de grote verdrukking. Tijdens die grote verdrukking roepen de verdrukten 'bergen valt op ons, en heuvelen bedekt ons.'²²⁷ Tijdens de grote verdrukking reinigt God de oude wereld om plaats te maken voor de nieuwe wereld. Alles wat onrein is moet dan verdwijnen.

Hoe anders is het na Jezus' terugkomst. Alle mensen staan op uit de dood en daarna worden de schapen van de bokken gescheiden. Gewoon omdat ze in geestelijk opzicht sterk verschillen. De schapen krijgen onderdak in het kamp van de heiligen, de bokken krijgen een plaats buiten de muren van het nieuwe Jeruzalem. Daarna volgt het laatste oordeel.

Christus zal dat oordeel vellen, maar niet zonder inschakeling van de heiligen. Ik schreef er al eerder over. Het feit dat Christus het oordeel zal vellen, zegt al dat we niet te maken hebben met Gods toorn. Jezus heeft immers Gods toorn weggedragen, terwijl Hij de kruisiging onderging.

Maar ook voor dit wegdragen geldt: het reeds en nog niet. In de eindtijd is er sprake van zowel Gods toorn als van de toorn van het Lam.²²⁸ God en het Lam trekken zich iets terug en geven satan meer de ruimte.

Satan knapt zo het vuile werk op. Luther zei al: "De duivel is een aap in Gods hand".

²²⁵ K. Schilder Wat is de hel?, Blz. 95 in dbnl-versie

²²⁶ K. Schilder Wat is de hel?, Blz. 90 in dbnl-versie

²²⁷ Lucas 23:30

²²⁸ Openbaring 6:16

Maar ná het neerdalen van het nieuwe Jeruzalem en de terugkomst van Jezus ligt alles ander. Er volgt een fase van opbouw. Het trio de duivel, het beest en de valse profeet zijn opgesloten in de poel van vuur en zwavel, in de vuurpoel met brandende zwavel. Ik zie deze verschillende termen aan voor een zekere gradatie. De een wordt zwaarder gestraft dan de ander.

Schilder verwijst naar Openbaring 20:6 en naar 20:14.

Eerst maar even Openbaring 20:6. Daarbij schrijft Schilder 'zooals reeds dadelijk ieder verstaat':

Gelukkig en heilig zijn zij die deel hebben aan de eerste opstanding. De tweede dood heeft geen macht over hen. Zij zullen priester van God en van Christus zijn en duizend jaar lang samen met Hem heersen.²²⁹

Ik zie de eerste dood als een tijd dat een mens onbekeerd leeft. Daarbij denk ik aan Jezus' woorden:

Maar Jezus zei tegen hem: 'Volg Mij en laat de doden hun doden begraven.'²³⁰

Dus zodra iemand zich bekeert, ontvangt hij het eeuwige leven. En daardoor krijgt de tweede dood geen vat meer op hem. De eerste dood is dus een dood waaruit je door bekering los van kan komen en het eeuwige leven beërven.

Ik zie de tweede dood in nauwe samenhang met deze eerste dood. Door bekering kan je er los van komen en het eeuwige leven beërven.

We weten dat in het heden een bekering op vele manieren kan plaatsvinden. Na een eerste aanvaarding van Jezus als HEER, zijn er stappen te zetten om Hem steeds beter te leren kennen. Geloof komt je ook na een bekering niet aanwaaien, daar is bidden gepaard met studie voor nodig. Ik denk iets dergelijk moet plaatsvinden op de nieuwe aarde. Wie in de tweede dood komt, zal eerst in de vuurpoel terecht komen. Een vuurpoel, waar Gods heilige engelen de dienst uitmaken.

Als iemand het beest en zijn beeld aanbidt en het merkteken op zijn voorhoofd of zijn hand krijgt, zal hij de wijn van Gods woede moeten drinken, die onverdund in de beker van zijn toorn is geschonken. Hij zal in vuur en zwavel worden gepijnigd, onder de ogen van de heilige engelen en van het lam.²³¹

De vuurpoel met brandende zwavel staat onder het gezag van God. De demonen zijn de gevangenen en Gods heilige engelen houden er de orde. In deze gevangenis worden de zondaren gegooid.

Wie niet in het boek van het leven bleek te staan werd in de vuurpoel gegooid.²³²

Wie in de vuurpoel wordt gegooid, heeft een zetje nodig. De onheiligen belanden onder dwang in de vuurpoel. Zij zullen daar worden gepijnigd, onder de ogen van de heilige engelen en van het lam. Wat betekent dit? Ik denk aan een geestelijk loutering. De onheiligen ontmoeten daar de demonen, die door Gods engelen in bedwang worden gehouden. De onheiligen weten inmiddels wat er in de boeken staat, en weten hoe zij door de demonen verleidt zijn en hoe de demonen Gods bestuur over de wereld hebben weten te dwarsbomen. Alle reden genoeg om die demonen te haten en hen te vertrappen.

Ik denk dat de onheiligen daarom in de vuurpoel worden geworpen, als een fase in een leerproces. Zij weten dan inmiddels wat er in de geopende boeken staat, maar dat moet nog meer onderwezen

²²⁹ Openbaring 20:6

²³⁰ Matteüs 8:22, Lucas 9:60

²³¹ Openbaring 14:9b-10

²³² Openbaring 20:15

worden. Ze moeten een afschuw krijgen van die demonen en hen vertrappen. Zoals we lezen in Romeinen 16:20 HSV.

Schilder verwijst ook naar Openbaring 20:14:

Toen werden de dood en het dodenrijk in de vuurpoel gegooid. Dit is de tweede dood: de vuurpoel.²³³

Waarom? Want op dat moment zijn de dood en het dodenrijk achterhaald. Immers, iedereen is opgestaan uit de dood en het dodenrijk is leeg. Waarom moeten zij, dood en dodenrijk, dan nog in de vuurpoel gegooid worden? Ik denk om ervan te leren. Er gaan nu mensen naar Dachau toe om te kijken hoe verschrikkelijk het was en om er van te leren. Ze zeggen dan: "Eens, maar nooit weer!" Logischerwijs kan dat ook de reactie zijn van de ongelovigen die met het verleden worden geconfronteerd: met dood en dodenrijk. Wat heeft de zondeval veel ellende veroorzaakt! Als je dat allemaal tot je laat doordringen, dan ga je wel zeggen: "Eens, maar nooit weer!"

Zo wordt de vuurpoel een eerste aanzet tot heling. Maar de totale reiniging blijft uit. Ik zie daarin overeenkomsten met ons strafstelsel. De meeste gevangenen worden er tijdens hun gevangenschap niet beter van. Maar als vervolgens TBS wordt opgelegd, dan wordt er echt aan verbetering en heling gewerkt.

We weten dat de heiligen tot koningen en priesters worden gewijd, en dat Jezus Hogepriester wordt tot in eeuwigheid.

Gelukkig en heilig zijn zij die deel hebben aan de eerste opstanding. De tweede dood heeft geen macht over hen. Zij zullen priester van God en van Christus zijn en duizend jaar lang samen met Hem heersen.²³⁴

Hij is hogepriester voor eeuwig, zoals Melchisedek.²³⁵

Dit schept verwachtingen. Als die hogepriester en al die andere priesters aan het werk gaan, gaat er wat gebeuren. Zij gaan relaties herstellen, tussen God en mensen en tussen mensen onderling. Dat betreft hier natuurlijk de relaties van die mensen die nog geschonden zijn, de relaties van de onheiligen.

Wie zich bekeert, ontvangt een witte steen met een nieuwe naam. Een naam die wél aanwezig is in Gods verbondsboek. Zij mogen de vuurpoel verlaten en krijgen toegang tot het nieuwe Jeruzalem.

Wat bij Schilder opvalt is dat bij hem de hel een overkoepelend begrip is, zowel de eerste verblijfplaats van de demonen, als de Gehenna, als de vuurpoel met brandende zwavel als de vuurpoel vallen eronder. Op dit moment kijk ik er iets anders tegenaan, want bij elke naam hoort een iets andere inkleuring. Een voorstel:

- Verblijfplaats van de demonen: Nadat een groep engelen in opstand is gekomen, zoeken ze elkaar op en smeden zij boosaardige plannen. Ik situeer, net als Schilder, deze opstand net ná de zesde scheppingsdag, toen alles zeer goed was.
- Vanuit deze verblijfplaats heeft satan toegang tot de hemel, en kan hij samen met de zijnen Gods schepping en het dodenrijk aanvallen. Satans invloedssfeer op de aarde en in het dodenrijk is aanzienlijk. Jezus noemt de satan de overste van deze wereld. Hoe groot satans

²³³ Openbaring 20:14

²³⁴ Openbaring 20:6

²³⁵ Hebr. 6:20b

invloedssfeer tijdens de oudtestamentische periode in het dodenrijk is geweest, is moeilijk in te schatten.

- Na Jezus' overwinning op satan, en daarmee zijn overwinning op alle demonen, ontvangt Jezus alle macht op hemel en op aarde.²³⁶ Ook ontvangt hij de sleutel van de dood en het dodenrijk.²³⁷ Vanaf dat moment wordt de invloedssfeer van satan aan banden gelegd, zowel in de hemel, als op de aarde, als in het dodenrijk.
- Rond Jezus' terugkomst worden de duivel, het beest en de valse profeet in de poel van vuur en zwavel, dan wel in de vuurpoel met brandende zwavel gegooid. Ik denk dat dan de actieve rol van dit trio helemaal is uitgespeeld. Ze staan onder controle van Gods heilige engelen.
- Er is geen onderscheid tussen de vuurpoel met brandende zwavel en met de vuurpoel, omdat ze beiden worden gelijkgesteld aan de vuurpoel.
- Ik zie de Gehenna als Jezus' tekening van de toekomstige vuurpoel met brandende zwavel, dan wel de vuurpoel. Jezus ontvouwt op dit punt Gods heilsplan verder, terwijl Hij de verdere inkleuring overlaat aan Johannes op Patmos. Daar heeft Jezus uiteraard ook de hand in, maar kennelijk was het wijzer deze verdere inkleuring via een openbaring aan Johannes bekend te maken.
- De Gehenna ligt net buiten het oude Jeruzalem en is o.a. een vuilstortplaats. Zo is de vuurpoel net buiten het nieuwe Jeruzalem te situeren. Een gebied dat onder controle staat van Gods heilige engelen en waar bovendien bij elke poort een engel gepositioneerd is.

Ik zie de Gehenna niet alleen als de strafplaats, maar ook als een plaats waar zondaren tot bekering en heling komen. Een plaats waar God het voor het zeggen heeft en waar Hij in eerste instantie met zijn heilige engelen orde schept. Daarna stuurt Hij de heiligen via de openstaande poorten van het nieuwe Jeruzalem naar dat gebied, om het evangelie te verkondigen. Tijdens het daaropvolgende proces kiest God. God blijft soeverein. Zijn verkiezing loopt door, van de huidige eeuw naar de toekomstige eeuw. God blijft dezelfde. Een verkiezende God, die in zijn verkiezing rechtvaardig is. Dat zullen we gaan inzien aan het einde van Gods heilsplan, als alles aan het licht is gekomen.

Totdat het zover is, blijven er vragen. Kan een strafplaats tevens dienst doen als plaats van heling?

Als ik kijk naar Jona in de buik van die grote vis, dan wel. Jona ging bidden!

Als ik kijk naar de Babylonische ballingschap. Dan wel. Als ik kijk naar Daniël en zijn vrienden, dan zie ik daar sterke gelovigen. Terwijl God straft, maakt Hij een nieuw begin.

Een straf werkt, als het goed is, louterend. De mens komt tot het besef van Gods rechtvaardigheid en zijn eigen kleinheid. Zeker als alles aan het licht komt en hij leert alles te overzien.

Het is onmogelijk om binnen het begrip 'de hel' al deze nuances te vangen. Elke beschrijving heeft zijn eigen kleur. In Matteüs 17:13 lezen we in twee vertalingen het volgende:

Ga door de nauwe poort naar binnen. Want de brede weg, die velen volgen, en de ruime poort, waar velen door naar binnen gaan, leiden naar **de ondergang**. (Matteüs 7:13 NBV21)

Ga binnen door de nauwe poort, want wijd is de poort en breed is de weg die naar **het verderf** leidt, en velen zijn er die daardoor naar binnen gaan; (Matteüs 7:13 HSV)

Vaak vullen we automatisch voor 'ondergang' en 'het verderf' het begrip 'de hel' in. Ook wordt in Openbaring 1:18 het dodenrijk wel vertaald met de hel:

²³⁶

²³⁷

Ik ben degene die leeft; Ik was dood, maar nu leef Ik, tot in eeuwigheid. Ik heb de sleutels van de dood en van **het dodenrijk**. (Openbaring 1:18 NBV21)

Ende die leve, ende ick ben doot geweest: ende siet ick ben levendich in alle eeuwichheit. Amen. Ende ick hebbe de sleutels **der helle** ende des doots. (Openbaring SV1637)

Bij het lezen van 'Wat is de hel' van Schilder krijg ik de indruk dat Schilder het begrip hel heel breed opvat. Dat strookt met de uitverkiezingsleer.

4.6 Vraag aan K. Schilder

De Boer eindigt zijn lezing met een vraag aan Schilder. Een vraag naar aanleiding van artikel 37, over het in één ogenblik veranderd worden.

Dan zullen voor deze grote Rechter persoonlijk verschijnen alle mensen die ooit geleefd hebben: mannen, vrouwen en kinderen, gedagvaard door *de stem van een aartsengel en het geklank van een goddelijke bazuin* (1 Tess. 4:16). Want al de gestorvenen zullen uit de aarde verrijzen en de zielen zullen verenigd worden met het eigen lichaam waarin zij geleefd hebben. **Zij die dan nog leven zullen niet sterven zoals de anderen, maar in één ogenblik veranderd worden en van vergankelijk onvergankelijk worden.**

Schilder denkt dat de geel gemarkeerde groep mensen slaat op alle gelovigen en alle ongelovigen die dan in leven zijn. Schilder concludeert dat het alle mensen betreft. Dat lijkt mij (De Boer) logisch omdat net daarvoor is aangegeven dat al de gestorvenen uit de aarde zullen verrijzen.

Maar dan komt het: Schilder vindt deze opstanding uit de dood geen vrucht van Gods genade. De Boer bevraagt Schilder over deze stellingname. Daarbij wijst hij op 1 Korintiërs 15:53:

Ik zal u een goddelijk geheim onthullen: wij zullen niet allemaal eerst sterven – toch zullen wij allemaal veranderd worden, in een ondeelbaar ogenblik, in een oogwenk, wanneer de bazuin het einde inluidt. Wanneer de bazuin weerklinkt, zullen de doden worden opgewekt met een onvergankelijk lichaam en zullen ook wij veranderen. ⁵³**Want het vergankelijke lichaam moet worden bekleed met het onvergankelijke, het sterfelijke lichaam met het onsterfelijke.**

In tegenstelling tot Schilders stellingname, ziet De Boer het bekleed worden van het vergankelijke lichaam met het onvergankelijke lichaam als genade. Deze grootse verandering heeft met de genade van Christus te maken!

Deze vraag aan Schilder raakt ook alle volgers van Schilder. Is de opstanding uit de dood van alle mensen werkelijk een stap die alles te maken heeft met de genade van Christus?

De Boer gelooft van wel. Het betreft alle mensen.

Ik geloof dit ook. Zowel collectief als individueel gedacht, gaat het hierbij om een grote stap met een geweldig perspectief. Iedereen moet met een nieuw lichaam voor God verschijnen. Met hersenen die perfect werken. Met ogen en oren die volmaakt zijn.

Alleen de geest in de ongelovige mens is nog verre van volmaakt. Als we denken aan de uittocht uit Egypte, dan wordt je weliswaar lichamelijk vrij, maar geestelijk niet. Dan ga je als het tegenzit, terugverlangen naar Egypte.

Zo verschijnen alle mensen voor de witte troon, waarop Jezus heeft plaatsgenomen.

Toen zag ik **een grote witte troon** en Hem die daarop zat. De aarde en de hemel vluchtten van Hem weg en verdwenen in het niets. Ik zag de doden, groot en klein, voor de troon staan. Er

werden boeken geopend. Toen werd er nog een geopend: het boek van het leven. De doden werden op grond van wat in de boeken stond geoordeeld naar hun daden. De zee stond de doden die ze in zich had af, en ook de dood en het dodenrijk stonden hun doden af. En iedereen werd geoordeeld naar zijn daden. (Openbaring 20:11-13)

Wie **lichamelijk** volmaakt is, goed kan zien en horen, goed kan analyseren en alles kan vasthouden, zal bij het openen van de boeken niets ontgaan. Hij zal te weten komen hoe God heeft gestuurd en bijgestuurd. Welke invloed de drie aartsvijanden – de duivel, de wereld en het eigen vlees²³⁸ - hebben gehad op zijn leven. Waar hij zelf verantwoordelijkheid voor draagt en voor welke zaken de Rechter concludeert dat hij daarvoor ontoerekeningsvatbaar is.

Hij krijgt ook te horen welke straffen hij tijdens zijn leven heeft moeten incasseren en welke straffen hij in de zgn. tussentijd onderging. Al deze zaken gaan meespreken tijdens het rechtsproces.

Al met al zal er een rechtvaardig oordeel uitgesproken worden.

Al eerder noemde ik drie teksten waaruit blijkt dat de heiligen samen met Jezus het laatste oordeel zullen vellen. Jezus betreft bewust de heiligen bij dit oordeel. Dit maakt voor mij dit oordeel meer begrijpelijker, meer humaner. Ik noem deze drie teksten nog eens:

Jezus zei tegen hen: 'Ik verzeker jullie: wanneer de tijd aanbreekt dat alles vernieuwd wordt, wanneer de Mensenzoon in majesteit zetelt op zijn troon, zullen ook jullie die Mij gevolgd zijn plaatsnemen op twaalf tronen en rechtspreken over de twaalf stammen van Israël.'²³⁹

Op de dag van het oordeel zal de koningin van het Zuiden samen met deze generatie opstaan en haar veroordelen; want zij was van het uiteinde van de aarde gekomen om te luisteren naar de wijsheid van Salomo, en hier ziet u iemand die meer is dan Salomo!²⁴⁰

Weet u dan niet dat Gods heiligen over de wereld zullen oordelen? En als u over de wereld zult oordelen, zou u dan niet in staat zijn om te oordelen over de meest onbeduidende rechtsgeschillen?²⁴¹

Wie overwint zal samen met Mij op mijn troon zitten, net zoals Ik zelf overwonnen heb en samen met mijn Vader op zijn troon zit.²⁴²

De cursus over de hel gaat slechts over dat ene onderwerp. Hoewel ik in het boek van Schilder 'Wat is de hel' sterk de leer van de uitverkiezing heb geproefd, heb ik bij hem de afwezigheid van de hier bovengenoemde teksten als opvallend ervaren. Wat ik wel lees:

K i e r k e g a a r d heeft gezegd: met behulp van het geweten stelt de mensch het rapport van zijn eigen zonde op, en levert het in; daarom kan men ook zeggen, dat dat rapport toch altijd met 'sympathetische inkt' geschreven is; vandaar ook, dat revisie van het geweten noodig is.

Men kan evenwel nog verder gaan: 't is waar, dat het geweten 'sympathetische inkt' gebruikt, en 't gericht schijnbaar niet. Maar toch: óók het gericht schrijft nog met 'sympathetische inkt', want God heeft het oordeel over mensen aan een mensch gegeven, zegt de Schrift, **den mensch Christus Jezus**. Hem was niets *menselijks* vreemd, de zwakheid ook niet. Slechts de zonde was Hem vreemd. Kent gij een Rechtbank, die tot in haar uiterste

²³⁸ Heidelbergse-catechismus Zondag 52

²³⁹ Matteüs 19:28

²⁴⁰ Matteüs 12:42, Lucas 11:31

²⁴¹ 1 Korintiërs 6:2-3

²⁴² Openbaring 3:21

woord zich zóó aan ons accommodeert (Calvijn), en *daarom* zóó vreeselijk kan zijn in haar gestrengheid?

Nietwaar, zóó beschouwd, kan de confrontatie van Gods hoge recht met de *feitelijke* toepassing ervan wel leren.²⁴³

Waarom schakelt Jezus mensen in bij het laatste oordeel?²⁴⁴

De Bijbel vertelt dat niet. Maar, volgens mij komt die vraag veel overeen met de vraag: Waarom is Jezus naar de hemel gevaren? Waarom is Hij niet op de aarde gebleven en zelf richting Rome gereisd? Waarom heeft Hij niet direct het evangelie verkondigd aan allen die Hem kruisigden? Enzovoort. Vragen te over. Maar Jezus Christus heeft zijn discipelen de opdracht gegeven om het evangelie te verkondigen tot aan de einden van de aarde. Hij schakelt mensen in. Daar worden mensen beter van. Dat werkt naar twee kanten toe. De verteller maakt het evangelie zich zo nog beter eigen en hij wint mensen voor Gods koninkrijk.

Iets dergelijks moet er wel spelen tijdens het laatste oordeel. De heiligen die daarbij betrokken worden, worden er beter van. Zij gaan nog beter zien hoe God alles bestuurde. Zij leren daardoor God nog beter kennen, in zijn liefde, in zijn barmhartigheid en in zijn rechtvaardigheid. Voor de onheiligen geldt, dat zij mee door mensen zullen worden beoordeeld die zij hebben gekend. Die wederzijdse band wekt vertrouwen in een juist oordeel, omdat nu alles openligt. Alles is immers aan het licht gekomen.

De teksten [Matteüs 19:28, 12:42](#), [Lucas 11:31](#), [1 Korintiërs 6:2-3](#), [Openbaring 3:21](#) heb ik in Schilders *boek over de hel* niet gevonden. Wat ik wel heb opgemerkt, is dat Schilder in zijn boek over de hel Openbaring 1:18 heeft laten liggen.

*Ik ben degene die leeft; Ik was dood, maar nu leef Ik, tot in eeuwigheid. Ik heb de sleutels van de dood en van het dodenrijk.*²⁴⁵

Ik las dat Schilder zich in zijn boek over *de hel* zich niet heeft bezig gehouden met de zg. tussentijd, de tijd tussen sterven en opstanding.²⁴⁶ De bovenstaande tekst speelt zich af in die zgn. *tussentoestand*, dus wat dat betreft, kan ik het begrijpen dat deze tekst onaangeroerd blijft.

Maar ja, wie heeft meer gesproken over de Gehenna dan Jezus? In de NBV21 vinden we het woord Gehenna terug in: Matteüs 5:22, 5:29, 5:30, 10:28, 18:9, 23:15, 23:33; Marcus 9:43, 9:45, 9:47; Lucas 12:5 en Jacobus 3:6. De Gehenna is dus een belangrijk thema.

Ik schreef al eerder dat ik de Gehenna in Jezus' verhalen zie als een voorafschaduw van de vuurpoel. Net zoals de Gehenna zich buiten de poort van het toenmalig Jeruzalem aanwezig was, bevindt de vuurpoel zich buiten de poorten van het nieuwe Jeruzalem.

Maar er is meer over de Gehenna te zeggen. Ik denk dat Jezus zowel sprak over het heden als over de toekomst. Door Jezus' kruisdood maakt niet alleen de wereld een grote omwenteling mee, maar ook in het dodenrijk vindt er een plaats. Door zijn overwinning aan het kruis verwierf Jezus alle macht op hemel en op aarde. Maar Hij ontving tevens de sleutels van de dood en het dodenrijk. Dat betekent dat iedereen die nu sterft, altijd valt in de handen van Jezus. Want Jezus heeft ná zijn sterven ook alle gezag over de Gehenna ontvangen. Maar vóór zijn sterven was de situatie in het dodenrijk heel anders, totaal anders.

²⁴³ Schilder, Wat is de hel? 3^e druk, blz.179

²⁴⁴ Matteüs 19:28, 12:42, Lucas 11:31, 1 Korintiërs 6:2-3, Openbaring 3:21

²⁴⁵ Openbaring 1:18

²⁴⁶ Wat is de hel? 1^e druk, blz. 14-15 ; Wat is de hel? 3^e druk, blz.32-33

Tijdens zijn leven waarschuwde Jezus uitdrukkelijk voor de Gehenna, en duidde dat aan als een vuilstortplaats waar van alles wordt verbrand. Op dat moment was de invloedssfeer van de demonen in het dodenrijk bijzonder groot. Ná Jezus' overwinning veranderde dat. Jezus ontving de sleutels en werd daarmee de heerser over het dodenrijk. Op dit dodenrijk hoeven we ons niet te focussen, want Jezus komt terug. Dan staan alle mensen op uit de dood en de onheiligen worden geworpen in de vuurpoel, een plek buiten de muren van het nieuwe Jeruzalem. De Gehenna verandert zo, dat daarmee de verblijfplaats van de onheiligen wel een nieuwe naam moet krijgen. In Gods heilsplan volgen de processen elkaar op. Een nieuwe situatie is nog nauwelijks te vergelijken met de oude.

Dat zien we ook bij het woord Gehenna. Als Jezus spreekt over de Gehenna, is dat vóór zijn overwinning aan het kruis. Op dat moment was de situatie zo angstaanjagend zoals Jezus dat typeerde. Daarmee heeft Hij vooraf al laten zien, hoe erg die situatie is en zou blijven als Hij de demonen niet zou verslaan. Jezus' overwinning op die demonen maakt alles anders!

Ná Jezus overwinning handhaaft Hij het recht in de Gehenna. Schilder benadrukt dit punt. Ik geef een citaat:

De offerdood van Christus heeft het *recht* hersteld. Het recht, **niet alleen voor den hemel, maar ook voor de hel.** Was Hij niet gekomen, om voor al het bestaande de souvereiniteit Gods te handhaven, dan zou de willekeur van Satan - wij spreken nu van òns gezichtspunt uit - geheerscht hebben. Nu wordt ook deze ingebonden en, naar een bijbelsch woord, verhinderd, haar *effect* te nemen. Had Christus' offergang niet naar het *recht* de duivelenmacht verslagen, dan zou de bodem der hel zijn geëffend voor het spel van machtswellust der geestelijke boosheden. Maar wat voor speelzaal - men vergeve de ridicule gedachte - bestemd is, dat wordt *gevangenis*. Dat is onze sterke troost over deze troosteloosheid. De hel is tenslotte de grootste mislukking van den booze, de nederlaag van den geest uit den afgrond. Het moment, dat Satan voor zijn meest trotschen *eisch* bestemd had, wordt de bevestiging van zijn volslagen *afwijzing*. Kon *Satan* heerschen, de hel werd het gruwelijkste onrecht, een chaos van wellustigheid. **Maar nu, krachtens Christus' rechtszege, God beschikt, ook over de hel, nu wordt ze, en blijft ze tot in eeuwigheid, ook mée een huis van het hoogste *recht*, van òrde, uit Gods zuiveren wil geboren, een geordende staat, die geen enkele wilsuïting van Gods wet ontlopen kan.** ‘Die Gerechtigheit Gottes ist wie ein sicheres Haus, sie macht, dasz ihr vor Schwindel und Wahnsinn bewahrt bleibet’, zoo spreekt ergens iemand, die de stem van Christus zegt te zijn. ‘Der Fürst dieser Welt ist ein Gewalttäter. Gott aber ist kein Gewalttäter.’²⁴⁷

De gedachte uit dit citaat koppel ik aan Openbaring, waar staat dat Jezus de sleutels van de dood en het dodenrijk heeft ontvangen. Dat betekent, en daar ben ik het roerend met Schilder eens, dat vanaf dat moment ook in de hel Gods recht wordt gehandhaafd.

Waar toe? Doet God dat van harte? Zet God zijn heilige engelen van harte in om eeuw in eeuw uit Zijn recht in de hel – eerst in het dodenrijk en later in de vuurpoel – te handhaven? Schilder citeert Bavinck:

Wij raken hier het moeilijk onderwerp, dat in de terminologie van B a v i n c k zou te omschrijven zijn: de *spranken* der barmhartigheid van God, ook in de hel. Hoor maar den zachten jubel in de stem van B a v i n c k: ‘Ook in de plaats des verderfs zijn er graden in de straf en dus nog spranken van zijne barmhartigheid.... Het is niet waar, dat Gods

²⁴⁷ Wat is de hel? 3^e druk blz. 150

gerechtigheid alleen in den rampzaligen staat der verlorenen en zijne barmhartigheid alleen in de zaligheid der verkorenen tot openbaring zou komen, want ook in den hemel straalt zijne gerechtigheid en heiligheid, en ook in de hel is er nog iets van zijne barmhartigheid en goedertierenheid. - Ook in de hel geldt het woord, dat Hij de mensen niet van harte plaagt'²⁴⁸

In het vervolg van dit citaat uit *Wat is de hel?*, 3^e druk ondersteunt hij deze gedachte en wijst hij mogelijk foute interpretaties af. God straft dus niet van harte! God is geen sadist.

Opnieuw een citaat:

Daar is logica in de hel ...

De logica is het van Golgotha's kruis.

Want - en ziehier nog een tweede aanknooppingspunt voor de gedachte van Bavinck - ook voor de verlorenen heeft - ònzerzijds gezien - Christus' kruis naar ons belijden iets groots verworven. Iets gróóts: ze zijn tenslotte uitgeleverd aan het recht. En aan niets anders dan het recht. De zelf-handhaving Gods is voor de hel het onderpand der eeuwige trouw, die God-Jahwe Zichzelf bewijst, en die den tweeden dood verhindert, ruw te doen tegen één menschenkind. De offerdood van Christus heeft het recht hersteld. Het recht, niet alleen voor den hemel, maar ook voor de hel.

Dit citaat gaat vooraf aan het eerst gegeven citaat van blz. 150. Nogmaals wil ik onderstrepen dat Gods recht in de hel hersteld wordt! Daarmee worden alle gruwelijke voorstellingen over de hel uit de middeleeuwen afgewezen. Nadenken over de hel wordt een weelde. Want God handhaaft zijn recht.

Alleen, hoelang gaat God daarmee door? Eeuwig? Heeft Gods rechtshandhaving geen invloed op zondaren? Als God zo dichtbij komt, al is het in de gedaante van zijn heilige engelen, dan mag je toch wel enige invloed verwachten. Zeker als je weet dat God niet van harte straft.

Als de straf maar voortduurt, dan wordt het eigenlijk nooit ten volle feest in de hemel! Want God straft niet van harte. Er blijft dan altijd iets knagen. Zeker als het om miljarden mensen gaat, die door Hem geschapen zijn, met als doel om beelddraggers van Hem te worden. Hoe zit dit?

De vraag van De Boer aan Schilder opent in dit opzicht een perspectief. Want als de gelovigen opstaan met een onvergankelijk lichaam, dan gaan ze daarmee wat doen. Ze zullen met dat prachtige lichaam onderworpen worden aan het oordeel. Daarbij zullen, zoals we eerder zagen, de heiligen worden ingeschakeld. Beide partijen kunnen en zullen elkaar in de ogen zien!

De heiligen zullen instructies van Jezus ontvangen. Misschien wel een heel korte instructie: 'Lees de Bijbel'. Maar misschien gaat Jezus dan verder, om net zoals Hij bij de Emmaüsgangers deed, de Bijbel te ontvouwen. Hij zal daarbij wijzen op de teksten dat Hij als Redder naar de wereld is gekomen om via die weg tot verzoening te komen. Die weg wil Hij verder aflopen, want in feite moet elk mens zijn oorspronkelijk bestemming terugvinden. Elk mens moet beelddrager van God worden. Daar is verzoening voor nodig, tussen alle mensen onderling en tussen God en zijn schepselen.

Anselmus van Canterbury ijkte de term: **Verzoening door voldoening**. Volgens Wikipedia is daarop aardig gevarieerd.²⁴⁹

Om het eenvoudig te houden, God de Vader zal verzoend zijn, nadat Jezus Christus helemaal klaar is met zijn verzoeningswerk. Dat zal zijn op het moment, dat Jezus alles en allen zal terugleggen in de

²⁴⁸ Wat is de hel? 3^e druk blz. 142

²⁴⁹ <https://nl.wikipedia.org/wiki/Satisfactieleer>

handen van zijn Vader.²⁵⁰

Daarna zal God bij de mensen komen wonen.²⁵¹ Dat is het teken dat de verzoening volkomen is.

Dit prachtige vooruitzicht is leidend tijdens het laatste oordeel. God wil vriend en vijand met elkaar verzoenen op een manier dat er ook recht wordt gedaan. En dat zal tijd vergen. Want wie op een goede manier wil rechtspreken, zal zich in die ander moeten verdiepen. Zal kennis moeten nemen van de omstandigheden. Zal rekening houden met de drie doodsvijanden van de mens. Zal rekening houden met de mate waarin God zijn licht over de betrokkene heeft laten schijnen.

Het laatste oordeel kent geen open einde. Want dit oordeel moet het laatste oordeel zijn. Wie denkt dat alle zondaren eeuwig in de vuurpoel gestraft zullen worden, gaan er misschien vanuit dat zij niet meer opnieuw zullen zondigen. Maar er zijn theologen die daar anders over denken. Wie vrij is om te denken, zal in zo'n omgeving blijven zondigen. Met als onontkoombaar gevolg dat er telkens opnieuw geoordeeld zal moeten worden. Wie zich hier in de gevangenis misdraagt, krijgt strafverzwaring. Iets dergelijk mag je verwachten in de vuurpoel, als daar de demonen het voor het zeggen hebben. Maar dat beeld klopt echt niet. In de vuurpoel geldt Gods recht. Lees Schilder er maar op na.

Duidelijk is dat de gangbare gereformeerde dogmatiek uitkomt bij een eeuwigdurende straf. Schilder onderschrijft deze dogmatiek van harte in zijn boek *Wat is de hel?*

Ik zie dat anders. Ik kom uit bij de late-alverzoening, **omdat ik andere teksten als leidend zie.**

Ik gaf al aan dat de vraag van De Boer aan Schilder zo relevant is, dat er veel vervolgvragen te stellen zijn. Als God zich genadig toont, dan gaat Hij daarmee verder. Als God alle mensen laat opstaan uit de dood, dan is dat genade. Daar gaat Hij mee verder.

Zo komt er tijdens Jezus' terugkomst een radicale wijziging in Gods houding. Tijdens de grote verdrukking is Gods toorn nog overal aanwezig. Maar ná Jezus' terugkomst begint een nieuwe fase, een fase van opbouw. Een fase waarin Jezus vanuit het nieuwe Jeruzalem regeert.

Daarna volgt er nog tenminste één groot verandermoment. Dat is het moment dat Jezus alles teruglegt in de handen van zijn Vader. Op dat moment is alles volmaakt en zal Jezus' taak als Hogepriester erop zitten. Niemand hoeft vanaf dat moment meer bewogen te worden om de relatie met God te herstellen. Want dan is immers alles hersteld, en wel zo dat het blijvend is.

Ook zullen daarmee alle heiligen hun taken als priesters en koningen neerleggen, omdat deze overbodig zijn geworden. Gods herstelwerk via zijn Zoon, met inschakeling van de heiligen, zit er dan op. God de Vader komt dan bij de mensen wonen en de paradijselijke situatie zoals deze vanaf het begin bedoeld was, komt terug.

Vanaf dat moment zal er geen pijn meer zijn. Zoals Openbaring 21:4: leert.

Hij zal alle tranen uit hun ogen wissen. Er zal geen dood meer zijn, geen rouw, geen jammerklacht, geen pijn, want wat er eerst was is voorbij.'

Op dat moment is er ook geen tweede dood. Alles zal volmaakt zijn. Want die **tweede dood** is de laatste vijand, die dan vernietigd is:

De laatste vijand die vernietigd wordt is de dood, (1 Korintiërs 15:26)

²⁵⁰ 1 Korintiërs 12:22-28

²⁵¹ Openbaring 21:3

Nu ik andere teksten als leidend zie, is het tijd om in te gaan op die teksten die de gangbare gereformeerde leer ondersteunen. Ik zal daar in een aparte bijlage op ingaan, omdat het nogal om veel teksten gaat. Zie bijlage 5.

In het boek 'De weg naar de hel' schrijft David Pawson het volgende:

Kortom, de hel moet gepredikt worden als onderdeel van "de hele raad Gods" (Handelingen 20:27), maar dan wel in een juist evenwicht met alle andere onderdelen. Niet alleen de boodschap, maar ook de manier van brengen moet kloppen – in vrees en beven en onder tranen. God schept geen behagen in de dood van de goddeloze, daarom mag de prediker zich niet laten meeslepen door een sadistisch leedvermaak over het vreselijke lot van de vijanden van het evangelie.

Het is voor een evangelist veiliger om de hel in zijn hart te overwegen **dan in de mond te nemen**. Dat zal zijn ijver voeden en zijn oproepen meer geladenheid geven. Was het niet generaal William Booth die eens gezegd heeft dat hij in het trainingsprogramma van iedere heilssoldaat 'een kwartier in de hel' wilde opnemen? Hij wist dat ze daardoor hun prioriteiten goed in het oog zouden houden, en op de hoofdzaak van het evangelie gericht zouden blijven.²⁵²

Het blijft een goede zaak om Gods straffende hand niet weg te poetsen. Tot aan Jezus' terugkomst hebben de demonen enige ruimte Gods toorn op mensen te laten neerkomen, zowel op aarde als in het dodenrijk. Pas zodra Jezus al de demonen in de poel van vuur en zwavel heeft gegooid, breekt de tijd aan dat God alleen, in samenwerking met de heiligen en zijn heilige engelen het straffen ter hand neemt. Dat straffen is gericht op een positieve uitkomst.

Waarom het tijdens het evangeliseren niet te veel over de hel moet gaan, is gelegen in het feit dat God in eerste instantie zijn discipelen hiermee aanspreekt. Zij moeten weten waar het op aankomt, zodra zij het evangelie de wereld inbrengen.

²⁵² David Pawson De weg naar de hel, blz. 127

Bijlage 5 – 30 aanvullende punten

In 30 punten verduidelijk ik zaken verduidelijken die in het voorgaande zijn blijven liggen.

In het voorgaande is namelijk al veel aan de orde gekomen.

Maar daarin reflecteerde ik vooral op anderen, waardoor diverse punten onderbelicht zijn gebleven.

Aan de hand van bijbelteksten en door Schrift met Schrift te vergelijken, werk ik deze punten uit.

Ook leg ik uit waarom ik het begrip *hel* ben gaan zien als een *homoniem*. Er is namelijk een dodenrijk geweest waarbij Jezus nog geen sleutels over de hel bezat, en een dodenrijk waarbij Hij die wél bezit, waarbij Zijn invloedssfeer over de hel veel groter is dan voorheen.

Wie hecht aan de *hel* als de vertaling voor de Gehenna, voor de poel van vuur en zwavel, voor de vuurpoel met brandende zwavel, voor de vuurpoel als zijn de tweede dood, krijgt voor het begrip **hel** als homoniem er nog meerdere betekenissen bij.

Verder ben ik de Gehenna gaan zien als een plek van geestelijke transformatie. We kennen de metamorfose waarbij een rups verandert in een vlinder. De geestelijke transformatie van de zondaar in de Gehenna is een gedwongen proces, waarbij Jezus toekijkt. Eén enkele bijbeltekst spreekt daarover, maar het is daarom niet minder fundamenteel.

Voor Jezus' spreken, waarbij Hij aangaf dat Hij de heiligen zal inschakelen tijdens het laatste oordeel, heb ik al meerdere keren aandacht gevraagd. Alleen, deze inschakeling zal tijd vergen. Ook de uitvoering van het laatste oordeel zal tijd nodig hebben. Misschien wel eeuwen. Zodra Jezus zijn doel bereikt heeft, zal Hij dat prachtige resultaat terugleggen in de handen van zijn Vader.

Als we spreken over eeuwig, over eeuwen, over van eeuwigheid tot eeuwigheid, over tot in alle eeuwigheden, dan denk ik ook aan een homoniem. Eeuwig kent een uitloop, een totdat. Zodra Jezus alles zal terugleggen in de handen van zijn Vader en God als de Drie-enige bij de mensen komt wonen, dan verandert er opnieuw veel. We hebben dan zelfs de zon en de maan niet meer nodig. De tijd zal dan geen rol meer spelen.

Op het moment dat de tijd geen rol meer speelt, komt het paradijselijke leven in al zijn volheid terug. Zo had God het van het begin bedoeld, zo zal het zijn tot in eeuwigheid.

Overzicht

1. Johannes 3:36 - Gods toorn blijft op hem rusten	123
2. Openbaring 16:17 - de grote dag van hun toorn	123
3. Romeinen 2:5-16 - zonder wet verloren gaan	123
4. Romeinen 2: 5-16 (nogmaals) - de dag van Gods toorn	124
5. Matteüs 25:31-47 - de scheiding van schapen en bokken	125
6. Gehenna als metamorfose	129
7. Hel als homoniem	131
8. Neergedaald in de hel?	133
9. Is Jezus in het dodenrijk geweest? Dit n.a.v. Efeziërs 4:8-9	134
10. De tweede kans - 1 Petrus 3:17-4-6	136
11. Lucas 16:26 – Gelijkenis van de rijke man en de arme Lazarus	138
12. Handelingen 17:27 – Er komt een dag waarop Hij een rechtvaardig oordeel over de mensheid zal laten vellen	139
13. Romeinen 11:25-26 – Wordt heel Israël gered?	140
14. 2 Petrus 3:7,9 - Spreekt Petrus met twee woorden?	143
15. Johannes 14-6 - Spreekt Jezus met speelse wijsheid?	144
16. 1 Johannes 3:8 - De daden van de duivel worden teniet gedaan	145
17. Johannes 16:12-15 - We moeten de Bijbel uitlezen	147
18. 1 Johannes 4:14-16 - Gods zoon als redder van de wereld	148
19. 2 Petrus 2:19-22 - Afhakers zijn er erger aan toe dan voorheen.	150
20. Hebreeën 12:3-12 - God berispt zijn kinderen	151
21. Romeinen 11:36 en Kolossenzen 1:16-17 - Alles is er door en voor Hem	152
22. De vrije wil	155
23. Verzoening door voldoening	158
24. Openbaring 21: 3 - Gods woonplaats is onder de mensen	161
25. Openbaring 22:1-5 - Er zal niets meer zijn waarop nog een vloek rust	161
26. Gods verbondswoord stijgen over alle andere uit	163
27. Bewust leven tijdens tussentoestand en de tweede dood	165
28. K. Schilder over de hel	167
29. Stefan Paas – Vrede op aarde, Over heil en redding in deze tijd	172
30. Arnold Huijgen – Waarom de wereld een hel nodig heeft	178

1. Johannes 3:36 - Gods toorn blijft op hem rusten

Wie in de Zoon gelooft heeft eeuwig leven, wie de Zoon niet wil gehoorzamen zal dat leven niet kennen; integendeel, **Gods toorn blijft op hem rusten.**' (Johannes 3:36)

Ik geloof dat dit – Gods toorn blijft op hem rusten - geldt tot aan het grote moment dat Jezus alles en allen zal overdragen aan zijn Vader. (1 Korintiër 15:28ev.) Dit, omdat Gods toorn niet eeuwig duurt.

Niet eindeloos blijft Hij twisten, **niet eeuwig duurt zijn toorn.** (Psalm 103:9)

Ga, roep tegen het noorden: Kom terug, ontrouw Israël – spreekt de HEER –, dan zal Ik mijn woede laten varen, want Ik ben trouw en liefdevol, **niet eeuwig duurt mijn toorn** – spreekt de HEER. (Jeremia 3:12)

Tijdens dit leven blijven de ongelovigen liggen in de dood, de eerste dood. Na de opstanding uit de dood worden zij gegooid in de vuurpoel, dat is de tweede dood. Het blijvend rusten van Gods toorn betreft dan ook deze overgang: De ongelovigen ontvangen weliswaar een nieuw, onvergankelijk lichaam, maar blijven geestelijk in de (tweede) dood liggen.

Omdat Jezus de dood en daarmee ook de tweede dood heeft overwonnen, kent die tweede dood wel een einde. Maar daarover later meer.

2. Openbaring 16:17 - de grote dag van hun toorn

Ze riepen de bergen en de rotsen toe: 'Val op ons neer! Verberg ons voor het oog van Hem die op de troon zit en voor de toorn van het lam! Want nu is **de grote dag van hun toorn** aangebroken, en wie kan die doorstaan?' (Openbaring 16:17)

De grote dag van Gods toorn interpreteer ik als zijnde **de grote verdrukking**. Gedurende die tijd wordt de oude aarde gereinigd, wat met veel natuurgeweld gepaard zal gaan.

Ik denk dat alle ongelovigen tijdens de grote verdrukking zullen omkomen. Om later op te staan uit de dood, en het laatste oordeel te vernemen.

Ik verwacht dat tijdens de grote verdrukking wél Gods kerk in stand blijft. De gelovigen zullen bij Jezus' terugkomst in een oogwenk veranderd worden om Jezus tegemoet te gaan.²⁵³

3. Romeinen 2:5-16 - zonder de wet verloren gaan

Doordat u zo hardleers bent en niet tot inkeer wilt komen, maakt u de straf op de dag van Gods toorn, wanneer Hij zijn rechtvaardig vonnis velt, alleen maar zwaarder. God beloont ieder mens naar zijn daden. Aan wie met volharding het goede doet, wie glorie, eer en onsterfelijkheid zoekt, schenkt Hij het eeuwige leven. Maar wie handelt uit geldingsdrang, de waarheid niet eerbiedigt en zich laat leiden door onrecht, straft Hij met zijn toorn en woede. Iedereen die het slechte doet wacht leed en ellende, de Joden in de eerste plaats, maar ook

²⁵³ 1 Korintiërs 15:51-52

de andere volken. Maar iedereen die het goede doet wacht glorie, eer en vrede, de Joden in de eerste plaats, maar ook de andere volken. Want God maakt geen onderscheid.

Allen die gezondigd hebben zonder de wet te kennen, zullen ook **zonder de wet verloren gaan**; en allen die gezondigd hebben terwijl ze de wet wel kennen, zullen door de wet worden veroordeeld. Niet wie de wet slechts aanhoort geldt voor God als rechtvaardig, maar wie de wet naleeft. Wanneer namelijk mensen uit volken die de wet niet hebben, de wet van nature naleven, dan zijn ze zichzelf tot wet, ook al hebben ze hem niet. Ze bewijzen door hun daden dat wat de wet eist in hun hart geschreven staat; en hun geweten bevestigt dit, omdat ze zichzelf met hun gedachten beschuldigen of vrijpleiten. Dit alles zal blijken op de dag waarop, volgens het evangelie dat ik verkondig, God door Christus Jezus oordeelt over wat er in de mens verborgen is. (Romeinen 2:5-16)

In **Romeinen 2:5-16**, in het bijzonder vers 12 staat 'verloren gaan'. Ook hier geloof ik dat het verloren gaan betrekking heeft tot aan Jezus' terugkomst. Na het sterven ga je verloren, omdat je in het dodenrijk terecht komt. Pas als iedereen uit de dood opstaat, komt aan de staat van verlorenheid een einde. Want dan ontvang ook de zondaar een nieuw, onvergankelijk lichaam, om tijdens het laatste oordeel de boeken geopend te zien worden. Ook de Bijbel zal voor de zondaar worden geopend en deze zal haar betekenis leren kennen als niemand eerder ooit in het hiernumaals is overkomen. God zal transparant zijn en Hij zal alles duiden.

Met deze wetenschap wordt de zondaar vervolgens gegooid in de vuurpoel. Hij weet dan waarvoor hij gestraft wordt en dat alleen al verzwaart zijn straf.

Tijdens het opengaan van de boeken krijgt de zondaar de wet te horen, wat perspectief en hoop biedt voor de toekomst.

4. Romeinen 2:5-16 (Nogmaals) – de dag van Gods toorn

Doordat u zo hardleers bent en niet tot inkeer wilt komen, maakt u de straf op **de dag van Gods toorn**, wanneer Hij zijn rechtvaardig vonnis velt, alleen maar zwaarder. God belooft ieder mens naar zijn daden. Aan wie met volharding het goede doet, wie glorie, eer en onsterfelijkheid zoekt, schenkt Hij het eeuwige leven. Maar wie handelt uit geldingsdrang, de waarheid niet eerbiedigt en zich laat leiden door onrecht, straft Hij met zijn toorn en woede. Iedereen die het slechte doet wacht leed en ellende, de Joden in de eerste plaats, maar ook de andere volken. Maar iedereen die het goede doet wacht glorie, eer en vrede, de Joden in de eerste plaats, maar ook de andere volken. Want God maakt geen onderscheid.

Allen die gezondigd hebben zonder de wet te kennen, zullen ook zonder de wet verloren gaan; en allen die gezondigd hebben terwijl ze de wet wel kennen, zullen door de wet worden veroordeeld. Niet wie de wet slechts aanhoort geldt voor God als rechtvaardig, maar wie de wet naleeft. Wanneer namelijk mensen uit volken die de wet niet hebben, de wet van nature naleven, dan zijn ze zichzelf tot wet, ook al hebben ze hem niet. Ze bewijzen door hun daden dat wat de wet eist in hun hart geschreven staat; en hun geweten bevestigt dit, omdat ze zichzelf met hun gedachten beschuldigen of vrijpleiten. **Dit alles zal blijken op de dag waarop, volgens het evangelie dat ik verkondig, God door Christus Jezus oordeelt over wat er in de mens verborgen is.** (Romeinen 2-16)

Hier zien we dat **de dag van Gods toorn** gelijkgesteld wordt **aan de dag waarop, volgens het evangelie dat ik verkondig, God door Christus Jezus oordeelt over wat in de mens verborgen is.**

Ik denk eerder dat we dit zo moeten interpreteren dat we die dagen in elkaars perspectief moeten zien liggen. Met tussen die twee momenten het moment dat God de schapen scheidt van de bokken. De dag van Gods toorn zie ik dan als de grote verdrukking, waarop God ook rechtvaardig zal straffen. Alleen dat gebeurt voordat Jezus terugkomt en voordat de boeken zullen worden geopend. De scheiding van de schapen en de bokken vindt plaats vrij direct nadat iedereen uit de dood zal zijn opgestaan en nadat Jezus is teruggekomen. Het laatste oordeel vindt plaats bij de geopende boeken en op het moment dat alles aan het licht komt, waarbij Jezus de heiligen zal inschakelen om het oordeel te vellen.

5. Mattheüs 25:31-47 - de scheiding van schapen en bokken

Wanneer de Mensenzoon komt, omstraald door luister en in gezelschap van alle engelen, zal Hij plaatsnemen op zijn glorieus troon. Dan zullen alle volken voor Hem worden samengebracht en zal Hij de mensen van elkaar scheiden zoals een herder de schapen van de bokken scheidt; de schapen zal Hij rechts van zich plaatsen, de bokken links. ³⁴Dan zal de koning tegen de groep aan zijn rechterzijde zeggen: "Jullie zijn door mijn Vader gezegend, kom en neem deel aan het koninkrijk dat al sinds de grondvesting van de wereld voor jullie bestemd is. Want Ik had honger en jullie gaven Mij te eten, Ik had dorst en jullie gaven Mij te drinken. Ik was een vreemdeling en jullie namen Mij op, Ik was naakt en jullie kleedden Mij. Ik was ziek en jullie bezochten Mij, Ik zat gevangen en jullie kwamen naar Mij toe." Dan zullen de rechtvaardigen Hem antwoorden: "Heer, wanneer hebben wij U hongerig gezien en U te eten gegeven, of dorstig en U te drinken gegeven? Wanneer hebben wij U als vreemdeling gezien en opgenomen, U naakt gezien en gekleed? Wanneer hebben wij gezien dat U ziek was of in de gevangenis zat en zijn we naar U toe gekomen?" ⁴En de koning zal hun antwoorden: "Ik verzeker jullie: alles wat jullie gedaan hebben voor een van de geringsten van mijn broeders of zusters, dat hebben jullie voor Mij gedaan." Daarop zal Hij ook de groep aan zijn linkerzijde toespreken: "Jullie zijn vervloekt, verdwijnt uit mijn ogen naar het eeuwige vuur dat bestemd is voor de duivel en zijn engelen. Want Ik had honger en jullie gaven Mij niet te eten, Ik had dorst en jullie gaven Mij niet te drinken. Ik was een vreemdeling en jullie namen Mij niet op, Ik was naakt en jullie kleedden Mij niet. Ik was ziek en zat in de gevangenis en jullie bezochten Mij niet." Dan zullen ook zij antwoorden: "Heer, wanneer hebben wij U hongerig gezien of dorstig, als vreemdeling of naakt, ziek of in de gevangenis en hebben wij niet voor U gezorgd?" En Hij zal hun antwoorden: "Ik verzeker jullie: alles wat jullie voor een van deze geringste mensen niet gedaan hebben, hebben jullie ook voor Mij niet gedaan." Hun staat eeuwige bestraffing te wachten, de rechtvaardigen daarentegen het eeuwige leven." (Matteüs 25:31-46)

De scheiding van schapen en bokken betreft hier de scheiding tussen alle mensen, die uit het dodenrijk tot leven zijn gekomen. Want er heeft al een scheiding plaatsgevonden. Namelijk alle gelovigen die in de hemel zijn opgenomen, keren samen met Jezus terug op de nieuwe aarde. Zij zijn op basis van hun geloof direct ná hun sterven in de hemel opgenomen. Zij keren terug met Jezus en ontvangen op die reis een onvergankelijk, verheerlijkt lichaam.

David Pawson schrijft in zijn boek *'De weg naar de hel'* hierover:

Aan de andere kant zijn er de 'vrijzinnigen', die hierin een verwijzing zien naar alle mensen in nood. Deze visie lijkt ons veel te breed (en moedigt de verlossing door werken aan). De

universele broederschap der mensen en het universele vaderschap van God zijn wel kenmerkend voor het sociale evangelie, maar niet voor het onderwijs van Jezus. Nooit heeft Hij Zichzelf gerangschikt onder de woorden 'onze Vader'. Hij had het altijd over 'mijn Vader' (net zoals in vers 34) en leerde alleen zijn discipelen om God als 'Vader' aan te spreken. Het valt ernstig te betwijfelen of Hij ooit wel God als Vader aanduidde wanneer Hij tot het grote publiek sprak. (Parels dient men niet voor de zwijnen te werpen, Matteüs 7:6). Met andere woorden, volgens Jezus waren 'zijn broeders' alleen degenen die in Hem geloofden en daardoor een persoonlijke relatie met zijn Vader hadden. Vandaar dat Hij zijn discipelen zo vaak als 'broeders' omschreef (Matteüs 10:40, 42, 12:48, 23:8, 28:10) Hij gebruikte deze term nooit voor anderen. In de rest van het Nieuwe Testament is dit de meest gebruikte aanduiding voor de volgelingen van Jezus.

Voordat we verder gaan, wijzen we nog op twee ondergeschikte punten. De 'koning' spreekt van **'deze mijn broeders'**. Daarmee lijkt hij te verwijzen naar een groep die bij die gelegenheid aanwezig was (men kan zich gemakkelijk voorstellen dat hij ze met zijn vingers aanwees). Vestigt hij de aandacht op de schapen die al rechts van hem zijn (zegt hij tegen de schapen dat zij in hun eigen groep om zich heen moeten kijken, en tegen de bokken dat zij moeten kijken naar de andere groep, buiten hen?) Of is hier sprake **van een derde, niet nader genoemde groep**, tussen de schapen en de bokken in, hetzij vóór hem hetzij achter hem? De andere veelzeggende zinssnede is 'de minste van deze...'. De minsten in aanzien kunnen de meest belangrijke zijn! Wereldse waardebeoordelingen zijn absoluut niet geschikt. De nederigste van alle discipelen is belangrijk voor Jezus en van oneindige waarde voor Hem.²⁵⁴

Ik denk dat we bij deze **geel gemarkeerde 'broeders'** moeten denken aan een aparte groep, die samen met Jezus vanuit de hemel op de nieuwe aarde zal neerdalen. Deze aparte groep maakt Hij tot koningen en priesters. (Openbaring 20:6) Hier in Matteüs 25 is er sprake van een scheiding tussen de goede en slechte mensen die uit de dood zijn opgestaan. De mensen die goed geleefd hebben en Jezus' broeders hebben geholpen, ook al geloofden ze niet, krijgen alsnog een positie in Gods koninkrijk, binnen de muren van het nieuwe Jeruzalem. Zij zullen door de aparte gezette groep van koningen en priesters de weg gewezen worden om tot geloof en volmaaktheid te komen.

De schapen en de bokken worden van elkaar gescheiden. De bokken worden vervloekt. Daar wil ik mij nu speciaal op richten, omdat ik mij vooral wil richten op de hel, op de vuurpoel. De bokken ontvangen een eeuwige bestraffing. Zij verdwijnen **in het eeuwige vuur**, dat bestemd is voor de duivel en zijn engelen. De daarop betreffende hebbende teksten zijn 'licht blauw' gemarkeerd.

Het eeuwige vuur, dat bestemd is voor de duivel en zijn engelen, komen we ook tegen in Openbaring:

Het beest werd gevangengenomen, samen met de valse profeet die in zijn bijzijn tekenen had verricht, waardoor hij iedereen had misleid die het merkteken van het beest droeg en zijn beeld aanbad. Levend werden ze in **de vuurpoel met brandende zwavel** gegooid. (Openbaring 19:20)

En de duivel, die hen misleidde, wordt in **de poel van vuur en zwavel** gegooid, **bij het beest en de valse profeet**. Daar zullen ze dag en nacht worden gepijnigd, tot in eeuwigheid. (Openbaring 20:10)

²⁵⁴ David Pawson in 'De weg naar de hel', blz. 171-172

Maar voor hen die laf en trouweloos zijn geweest, die zich hebben ingelaten met gruwelijke dingen, met moord, ontucht, toverij of afgodendienst, voor allen die de leugen hebben gediend: **hun deel is de vuurpoel met brandende zwavel**, dat is de tweede dood.’
(Openbaring 21:8)

Uit al deze teksten blijkt wel dat de ‘bokken’ vervloekt zijn en dat zij in de vuurpoel met brandende zwavel zullen worden gegooid, bij de duivel, het beest en de valse profeet.

Hoe moeten we ons dit voorstellen? Worden de ‘bokken’ in eenzelfde ruimte opgesloten als de duivel, het beest en de valse profeet?

Deze vraag doet er toe, omdat we van Schilder weten dat God zijn recht ook in de vuurpoel zal handhaven. In de vuurpoel krijgt iedereen de straf waartoe hij veroordeeld is.

Een kat en een muis kunnen niet in één cel geplaatst worden. De muis is kansloos en de kat zal zich vermaken met de muis. Gruwelijk. Zoiets zal in de vuurpoel niet gebeuren. Maar wat dan?

Volgens Spurgeon zal de satan vertrapt worden. Dit leidt hij af uit Romeinen 16:20:

De God van de vrede zal Satan nu spoedig vertrappen en aan u onderwerpen. De genade van onze Heer Jezus zij met u.

En de God van de vrede zal de satan spoedig onder uw voeten verpletteren. De genade van onze Heere Jezus Christus zij met u. Amen. (Romeinen 16:20 HSV)

Spurgeon schrijft:

En de God des vredes zal de satan haast onder uw voeten verpletteren. Rom. 16:20 Deze belofte sluit goed aan bij die van gisteren. Wij moeten blijkbaar niet slechts aan ons Verbonds-hoofd worden gelijkgemaakt in het vermorzelen van zijn hiel, maar ook in de overwinning van de boze. De oude draak zal immers onder onze voeten worden verpletterd. De gelovigen te Rome werden bedroefd door twist in de Kerk, maar hun God was „de God des vredes”, die hun rust gaf voor hun ziel. De aartsvijand deed de voeten van de onvoorzichtigen struikelen en misleidde de harten van de eenvoudigen, maar hij zou er zeer slecht afkomen en worden vertreden door hen, die hij had gekweld. Deze overwinning zou het volk van God niet ten deel vallen door hun eigen bekwaamheid of macht, maar God zelf zou de satan verpletteren. Ook al zou het onder hun voeten zijn, toch zou de verplettering door de Heere alleen geschieden. Laten wij moedig de verzoeker vertreden. Niet alleen lagere geesten, maar de vorst der duisternis zelf zal het tegen ons moeten afleggen. Laten wij in blind vertrouwen op God uitzien naar een spoedige overwinning. “HAAST”. Verheugend woord. **Weldra zullen wij onze voet zetten op de oude slang!** Welk een schande voor satan, dat zijn kop moet worden verbrijzeld door mensenvoeten! Laten wij door het geloof in Jezus de verzoeker vertrappen.²⁵⁵

Eerder zagen we dat Jezus de rechtvaardigen zal inschakelen tijdens het laatste oordeel.²⁵⁶ Ik denk dat we uit dit vers mogen afleiden dat Jezus de onheiligen zal inschakelen bij het verpletteren van satan. Dat is zowel hun straf als een opdracht om los te komen van satanische bindingen. Dit zal plaatsvinden onder de ogen van de heilige engelen en het Lam.

Zij werden gevolgd door een derde engel, die met luide stem riep: ‘Als iemand het beest en zijn beeld aanbidt en het merkteken op zijn voorhoofd of zijn hand krijgt, zal hij de wijn van

²⁵⁵ [Satan verpletterd - Het Spurgeon Archief \(charlesspurgeon.nl\)](http://charlesspurgeon.nl)

²⁵⁶ Blz. 8

Gods woede moeten drinken, die onverdund in de beker van zijn toorn is geschonken. Hij zal in vuur en zwavel worden gepijnigd, **onder de ogen van de heilige engelen en van het lam.** (Openbaring 14:9-10)

Zal dit proces in de vuurpoel met brandende zwavel eeuwig duren, zowel voor de onheiligen als voor het trio de duivel, het beest en de valse profeet? We lezen:

En de duivel, die hen misleidde, werd in de poel van vuur en zwavel geworpen, waar ook het beest en de valse profeet *reeds* zijn. En zij zullen dag en nacht gepijnigd worden in **alle** eeuwigheid. (Openbaring 20:10 HSV)

De duivel, die hen misleid had, werd in de poel van vuur en zwavel geworpen, waarin ook het beest is en de valse profeet. En zij zullen dag en nacht gepijnigd worden, tot in **alle** eeuwigheid. (Openbaring 20:10 WV2012)

Ik zie een verschil tussen de eeuwige bestraffing uit Matteüs 25 en de bestraffing uit Openbaring 20:10. De onheiligen ontvangen een eeuwige bestraffing, het trio de duivel, het beest en de valse profeet een bestraffing tot **in alle eeuwigheid**.

De bestraffing van de onheiligen loopt in de komende eeuw tot een eind. Zodra zij zich bekeren en hun rechtvaardige straf hebben doorlopen, ontvangen zij een nieuwe naam, geschreven op een witte steen.

De bestraffing van de duivel doet denken aan Genesis 3:15:

Vijandschap sticht Ik tussen jou en de vrouw, tussen jouw nageslacht en het hare; dat verbrijzelt jou de kop, jij bijt het in de hiel.'

Jezus heeft door zijn kruisdood in principe de satan overwonnen. Tijdens de grote verdrukking tot aan het moment dat Jezus terugkomt krijgt satan de ruimte om zijn invloedssfeer te vergroten. Daarna wordt satan in de poel van vuur en zwavel gegooid, en is het met zijn macht op de nieuwe aarde gedaan. In de poel van vuur en zwavel, in de vuurpoel met brandende zwavel, wordt hij definitief geëlimineerd onder de ogen van Gods heilige engelen en het Lam.

De onheiligen die hierin een taak krijgen, kunnen dit later navertellen. Dat zal indruk maken. Dat zal meewerken aan de vervolmaking van alle mensen. Satan zal een terechte straf ondergaan en wij mensen moeten dit weten.

Aan het einde van de komende eeuw kan dit dan allemaal vergeten worden. Want je moet er niet aan denken dat dit op je netvlies blijft staan.

6. Gehenna als metamorfose

De Gehenna was eens een plaats waar kinderen geofferd werden, en werd daarna eeuwenlang een vuilstortplaats. Nu is het een geliefde woonplaats.²⁵⁷ Mag je dit zien als een knipoog van God? Het komt goed!

In dit verband wil ik verder nadenken over de al eerder genoemde teksten Romeinen 16:20 HSV en Openbaring 14:9-10:

En de God van de vrede zal de satan spoedig onder **uw voeten** verpletteren. De genade van onze Heere Jezus Christus zij met u. Amen. (Romeinen 16:20 HSV)

Zij werden gevolgd door een derde engel, die met luide stem riep: 'Als iemand het beest en zijn beeld aanbidt en het merkteken op zijn voorhoofd of zijn hand krijgt, zal hij de wijn van Gods woede moeten drinken, die onverdund in de beker van zijn toorn is geschonken. Hij zal in vuur en zwavel worden gepijnigd, **onder de ogen van de heilige engelen en van het lam**. (Openbaring 14:9-10)

Bij het lezen van Romeinen 16:20 HSV, en de verklaring die Spurgeon daaraan gaf, komt de vraag op of mensen in staat zijn om de satan met al zijn demonen te vertrappen.

We weten dat God de mens boven de engelen heeft gesteld. De engelen zijn dienende geesten, die vóór de zondeval in opstand zijn gekomen tegen God. Volgens Joost van den Vondel uit jaloezie, omdat God de mens schiep naar zijn beeld en daardoor de mens een hogere plaats gaf dan die aan de engelen.²⁵⁸

Tegen wie van de engelen heeft Hij ooit gezegd: 'Neem plaats aan mijn rechterhand, tot Ik van je vijanden een bank voor je voeten heb gemaakt'? Zijn zij niet allen **dienende geesten**, uitgezonden om hen bij te staan die de redding als erfenis zullen ontvangen? (Hebreeën 1:13-14)

Denk ook aan de engelen die **hun oorspronkelijke positie ontrouw werden** en de hun toegewezen plaats verlieten: tot het oordeel op de grote dag houdt Hij hen in de onderwereld gevangen met boeien die nooit kunnen worden verbroken. En herinner u ook Sodom en Gomorra en de naburige steden. Net als die engelen pleegden ze ontucht en liepen ze achter wezens aan die anders waren dan zichzelf, en nu liggen ze daar als afschrikwekkend voorbeeld, gestraft met een vuur dat nooit dooft. (Judas:6-7)

Uit Romeinen 16:20 leidt ik af dat de opgestane mens, ook al is het een zondaar, in staat is om demonen te vertrappen. Die mens wordt met zijn opstandingslichaam opnieuw boven de demonen gesteld.

In de strijd in de Gehenna ontvangt die mens een bovenliggende positie. Want eerst wordt het trio de duivel, het beest en de afvallige profeet in de vuurpoel met brandende zwavel gegoooid. Daarna volgen de ongelovigen, onder de ogen van Gods heilige engelen en het Lam.

Tijdens deze strijd moeten de onheiligen de demonen verpletteren. Is dat wel een straf?

Ik denk het wel. Ik moet hierbij denken aan Gods bevelen bij de verovering van het beloofde land.

Komend uit de woestijn moesten zij alle volken die op dat moment in Kanaän woonden, uitroeien.

²⁵⁷ ND artikel over *de hel* van Dick Schinkelshoek op 9 september 2023

²⁵⁸ Joost van den Vondel in zijn boek/toneelstuk **Lucifer**, hertaling Marijke Meijer Drees 2022.
Zie ook: [https://nl.wikipedia.org/wiki/Lucifer_\(toneelstuk\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Lucifer_(toneelstuk))

Alle mannen, alle vrouwen en al hun kinderen, met al hun vee.²⁵⁹ Dat heeft Israël niet gedaan en dat kwam hun duur te staan. Het kwam als een boemerang terug. De Israëlieten werden later mee door hun toedoen tot afgodendienst verleid. Wat Gods woede opriep en leidde tot zware straffen. Bij het openen van de boeken komt ook deze geschiedenis ieder weer helder voor ogen. Ook de ongelovigen krijgen daarmee inzicht in Gods bestuur. Mee met dit inzicht worden zij in de vuurpoel losgelaten.

Die ongelovigen kennen inmiddels de toedracht van de zondeval. Satan verleidde de vrouw en de man tot ongehoorzaamheid. De Satan is de aanstichter en verdient daardoor een grotere straf dan de mens. Dat zie ik in de vuurpoel gebeuren. De mens moet satan en al zijn demonen vertrappen. Daarin uit Gods toorn zich. Richting satan en al de demonen, maar ook richting de ongelovigen. Zij hebben zich tot dan toe nog niet vrij weten te ontworstelen aan de invloed van de demonen. Maar als iets niets goedschiks kan, dan gebeurt het kwaadschiks. De ongelovigen worden gedwongen tot herbeleving om zich los te maken van satanische machten. Ze moeten ze vertrappen, vermorzelen.

Dit vertrappen en vermorzelen is een pijnlijk proces. Dat hebben we kunnen zien bij Jezus' kruisiging. Jezus, overwinning op satan ging gepaard met veel pijn. Hij onderging zo Gods woede vanwege de zonden van de mensheid. Hij droeg die weg voor de zijnen, voor de gelovigen. Hier in de vuurpoel moeten de ongelovigen dit deel zelf doen. Jezus en zijn heiligen engelen hebben alle voorwaarden geschapen, zodat zij dit nu ook kunnen. Maar ze moeten het zelf doen. Onder de ogen van de heiligen engelen en het Lam moeten de ongelovigen de demonen vertrappen.

Ik geloof dat de heilige engelen en het Lam meekijken om de ongelovigen aan te moedigen. Het Lam kent de pijn van het vermorzelen van de satan. Hij leeft mee. Misschien toch wel met een verwijtende blik? Hadden de ongelovigen zich niet eerder moeten bekeren?

Of heeft Jezus de zijnen op het juiste moment doen opstaan uit de geestelijke dood? En beschikte God de Vader de vuurpoel voor een groot aantal mensen om de demonen te vertrappen?

Want er zijn immers legioenen demonen. Om die allemaal te vertrappen, te vermorzelen, zijn veel mensen nodig. Zeker, als we Romeinen 16:20 zo interpreteren, dat God hierbij de mens wil inschakelen.

De reden dat God de mens wil inschakelen bij het vermorzelen van de satan kan zijn dat zo de mens zijn oorspronkelijke positie terugkrijgt. Eigenlijk hadden Adam en Eva in het paradijs al zoveel weerstand moeten bieden aan de satan, dat ze trouw aan God waren beleven.

Nu moeten de mensen, bij de geopende boeken, zoveel leren dat niemand ooit meer te val zal komen. De ongelovigen zullen hun ervaringen in de hel en later die van in de vuurpoel inbrengen om te laten mee beleven dat opstand tegen God absoluut geen goed idee is. De hele nieuwe mensheid zal daarvan leren.

Ik geloof dat iedere ongelovige, na het uitzitten van zijn straf, uit de vuurpoel zal komen als een ander mens. Als een mens die een metamorfose heeft ondergaan.

Maar daar stopt Gods plan niet. Want de heiligen heeft God tot koningen en priesters gemaakt om vervolgens al die mensen die successievelijk uit de vuurpoel komen, de weg te wijzen. De weg van onderwerping en gehoorzaamheid. De weg van verzoening. Ieder zal zich niet alleen met Jezus moeten verzoenen en zijn knie voor Hem buigen, en Hem gaan loven. Ieder zal zich ook moeten verzoenen met elk mens die hij tijdens het hiernumaals pijn heeft gedaan.

²⁵⁹ Deuteronomium 7. Zie ook: <https://goedbericht.nl/opdracht-tot-volkerenmoord/>

7. Hel als homoniem

Homoniemen zijn woorden met een identieke spelling én uitspraak, maar met ongelijke betekenissen. Bijvoorbeeld: een bank is om te zitten en het is een geldinstelling..

Het woord *hel* is een ingeburgerd begrip. Van Dale omschrijft de hel uitgebreid en noemt diverse vaststaande uitdrukkingen.

Ik concentreer mij nu op de hel als dodenrijk, als de plaats waar de gestorvenen zijn die niet in de hemel zijn opgenomen. Het is hemel of hel. In die zin is het begrip *hel* heel helder.

Maar die associatie met het dodenrijk maakt het begrip *hel* wél lastiger, als we lezen dat Jezus de sleutels van het dodenrijk heeft ontvangen.

*Ik ben degene die leeft; Ik was dood, maar nu leef Ik, tot in eeuwigheid. Ik heb de sleutels van de dood en van het dodenrijk.*²⁶⁰

Jezus heeft waarschijnlijk die sleutels ontvangen nadat Hij tijdens zijn kruisiging de satan had overwonnen. Jezus ontving al direct ná zijn opstanding alle macht in hemel en op aarde.²⁶¹ Het ligt voor de hand dat Hij toen ook al de sleutels van het dodenrijk kreeg.

Daarmee is er een hel – een dodenrijk – ontstaan vóór deze sleuteloverdracht en een hel – een dodenrijk – ná de sleuteloverdracht. Een hemelsbreed verschil. Want wat Jezus precies met deze sleutelmacht heeft gedaan, weten we niet. Wel mogen we veronderstellen dat Jezus in die hel het recht handhaaft.

Toch is het belangrijk die beide heel verschillende hellen nader te duiden, om meer grip te krijgen op Jezus' overwinning op satan. Ik denk dat door Jezus' overwinning de invloedssfeer van satan zowel op de wereld als in het dodenrijk teruggedrongen is.

We kennen God als een Opperwezen, die almachtig en alomtegenwoordig is. Dit gegeven laat niet toe dat er ooit een hel is geweest waar de demonen het helemaal alleen voor het zeggen hadden. Ik denk dat de invloedssfeer van de demonen over de aarde en het dodenrijk sterke gelijkenis vertonen. Net voor de zondvloed was Noach de enige rechtvaardige in Gods ogen. Daaruit mogen we afleiden dat alle overige mensen onder demonische invloed leefden. Op aarde was toen **de invloedssfeer** van satan enorm groot. Na de zondvloed belandden al deze ongelovigen in het dodenrijk, waardoor daar de invloedssfeer van satan in hoge mate toenam.

Naar aanleiding van dit ene voorbeeld, zie ik de hel – het dodenrijk van vóór de sleuteloverdracht als een domein van satan, waarin God zijn grenzen heeft gesteld. Bij het stellen aan grenzen moet ik denken aan Job, waarbij God satan niet alle ruimte gaf.

We leven nu in de fase ná de sleuteloverdracht en voordat de dood en het dodenrijk in de vuurpoel gegooid zullen worden.

*Toen werden de dood en het dodenrijk in de vuurpoel gegooid. Dit is de tweede dood: de vuurpoel.*²⁶²

²⁶⁰ Openbaring 1:18

²⁶¹ Matteüs 28:18

²⁶² Openbaring 20:14

In deze fase heeft Jezus alle macht in hemel en op aarde en zit Hij aan Gods rechterhand. Ondanks dat gaat de satan rond als een brullenden leeuw, op zoek naar wie hij kan verslinden.

Wees waakzaam, wees op uw hoede, want uw vijand, de duivel, zwerft rond als een brullende leeuw, op zoek naar een prooi.²⁶³

God laat dit toe, ondanks Jezus' overwinning. Het past in zijn plan. Wij moeten het slechte van het kwade leren onderscheiden. Elke generatie moet dat opnieuw leren. Door alle tijden heen. De strijd tegen het kwade vormt ons, maakt ons sterker. Er vindt een scheiding plaats. De zwakkeren haken af. Zij zullen later na de opstanding uit de dood opnieuw geselecteerd worden.

Daarom zullen alle doden opstaan uit de dood en een nieuwe lichaam ontvangen. Die opstanding uit de dood is een teken van Gods barmhartigheid. Hij wil verder met hen. Hun ogen zullen opengaan voor het onrecht wat ze hebben veroorzaakt, maar ook zal Hij hen laten zien waardoor zij zwaktes kennen en waardoor zij verleid zijn.

Alle bewoners van het dodenrijk staan op uit de dood en daarna vindt er een selectie plaats. Zie het voorgaande punt. De bokken worden in de Gehenna, in de vuurpoel met brandende zwavel gegooit. Zo is er sprake van een zekere continuïteit. De dood en het dodenrijk worden in de vuurpoel geworpen.

Maar die continuïteit is slechts ten dele. Want al de demonen zijn als eerste in de vuurpoel geworpen. Als onderliggende partij.

In het vorige punt schetste ik de Gehenna als een plaats van metamorfose. Maar die metamorfose geldt slechts Gods kinderen.

Ad van der Dussen typeerde de Gehenna als een gloeiende bakoven vol liefde. Ik ga voor een deel met hem mee. In de Gehenna treft Gods toorn zowel de demonen als de onheiligen. Omdat de demonen onverbeterlijk zijn, moeten zij vermorzeld worden. Omdat Jezus wil dat alle mensen gered worden, moeten de heiligen Gods toorn aan de lijve ervaren om te helen.

Hierbij denk ik aan een broodoven. Deze heeft brandstof nodig om op temperatuur gebracht te worden en om warm gehouden te worden. De demonen vormen de brandstof en de onheiligen het deeg dat tot Gods glorie gebakken wordt.

Zo wordt de Gehenna een hel voor de demonen, waar zij vertrappt zullen worden. Voor de onheiligen wordt de Gehenna een plaats om hun kruis op zich te nemen, satan van zich af te schudden, en om de eerste stappen te gaan zetten om Jezus te gaan erkennen en om Hem te volgen.

In deze tekening krijgt de hel drie betekenissen:

- a. De hel vóór de sleuteloverdracht.
- b. De hel ná de sleuteloverdracht.
- c. De hel als Gehenna, als bakoven van Gods liefde. Waar definitief wordt afgerekend met alle demonen en waar al de onheiligen op Gods tijd een ommekeer ten goede zullen meemaken.

²⁶³ 1 Petrus 5:8

8. Neergedaald in de hel?

Is Jezus nu neergedaald in de hel of in het dodenrijk?

In de Heidelbergse Catechismus wordt in vraag 44 het volgende gezegd:

Waarom volgt er: neergedaald in de hel?

Daardoor mag ik er in mijn felste aanvechtingen zeker van zijn en er rijke troost uit putten, dat mijn Here Jezus Christus mij van de angst en pijn van de hel verlost heeft. Hij heeft deze verlossing bewerkt door zijn onuitsprekelijke angsten, smarten, verschrikking en helse kwelling, waarin Hij gedurende heel zijn lijden, maar vooral aan het kruis, verzonken was.

Daarbij staan de volgende verwijsteksten: Jes. 53:5. Mat. 26:38; 27:46; Heb. 5:7.

Om onze zonden werd hij doorboord, om onze wandaden gebroken. De straf die hij onderging bracht ons vrede, zijn striemen gaven ons genezing. (Jesaja 53:5)

zei Hij tegen hen: 'Ik ben diepbedroefd, tot stervens toe. Blijf hier met Mij waken.' (Matteüs 26:38)

Aan het einde daarvan, in het negende uur, riep Jezus met luide stem: 'Eli, Eli, lema sabachtani?' Dat betekent: 'Mijn God, mijn God, waarom hebt U Mij verlaten?' (Matteüs 27:46)

Christus heeft tijdens zijn leven op aarde onder tranen en met luide stem gesmeekt en gebeden tot Hem die Hem kon redden van de dood, en werd verhoord vanwege zijn diep ontzag voor God. (Hebreeën 5:7)

In de vervolgverzen van Hebreeën 5:7 lezen we:

Hoewel Hij zijn Zoon was, heeft Hij moeten lijden, en zo heeft Hij gehoorzaamheid geleerd. En toen Hij naar de uiteindelijke volmaaktheid gevoerd was, werd Hij voor allen die Hem gehoorzamen een bron van eeuwige redding, (Hebreeën 5:8-9)

Jezus is onder de meest verschrikkelijke helse kwellingen gehoorzaam gebleven. Dat liet Hij al zien bij het begin van zijn verlossingwerk, tijdens de beproevingen door satan in de woestijn. Dat liet Hij aan het einde van zijn aardse leven zien tijdens zijn kruisiging. Hij bleef gehoorzaam.

Op die manier versloeg Hij de demonen en als gevolg daarvan ontving Hij een plaats aan Gods rechterhand en werd zo een bron van eeuwige redding voor allen die Hem gehoorzamen.

Jezus heeft tijdens zijn hele leven geleden en strijd geleverd met satan. Maar keer op keer heeft Hij de overwinning behaald, in het bijzonder tijdens zijn kruisiging.

Dit aspect is zeker zo belangrijk als dat Hij om onze zonden die bestraffing heeft ondergaan. Want die bestraffing om onze zonden is pas goed te duiden als we zien dat daardoor genezing plaatsvindt voor allen die in Hem geloven.

Wij zijn nog niet van onze bestraffing af, want er volgt nog een laatste oordeel. Voor gelovigen pakt dat goed uit, want Jezus is voor hen zowel Rechter als Redder. Hij treedt voor hen op als hun Advocaat. Dat laat onverlet dat alles aan het licht moet komen, zodat wij weten wat Hij ons allemaal kwijscheldt. Waarvoor we Hem dan intens dankbaar zullen zijn. Waardoor we anders in het leven komen te staan, doordat zijn genade pas dan echt goed tot ons door zal dringen.

Het feit dat Jezus helse kwellingen heeft doorstaan, is belangrijker dan dat Hij in het dodenrijk is geweest. Over zijn verblijf in het dodenrijk in het volgende punt meer.

9. Is Jezus in het dodenrijk geweest? Dit n.a.v. Efeziërs 4:8-9

Op Refoweb schrijft ds. H.H. Klomp²⁶⁴ over de nederste delen van de aarde, zoals dit in de SV1977 voorkomt.

Daarom staat er: 'Toen Hij opsteeg naar omhoog, voerde Hij gevangenen mee en schonk Hij gaven aan de mensen.' 'Hij steeg op' – wat betekent dat anders dan dat Hij ook is afgedaald naar wat lager ligt, naar de aarde? (Efeziërs 4:8-9 NBV21)

Daarom zegt Hij: Toen Hij opvoer in de hoogte, nam Hij de gevangenis gevangen en gaf Hij gaven aan de mensen. Wat betekent dit 'toen Hij opvoer' anders dan dat Hij ook eerst neergedaald is in de diepten, namelijk de aarde? (Efeziërs HSV)

Daarom zegt Hij: Als Hij opgevaren is in de hoogte, heeft Hij de gevangenis gevangen genomen, en heeft de mensen gaven gegeven. Nu dit: Hij is opgevaren; wat is het, dan dat Hij ook eerst is neergedaald **in de nederste delen der aarde?** (SV1977)

Ook de Studiebijbel in Perspectief lezen we over de interpretatie *naar de aarde*:

naar de aarde: sommige lezen hier 'naar de diepste regionen van de aarde', naar het dodenrijk. In dat geval zou Paulus hier verwijzen naar Christus' dood die voorafging aan zijn hemelvaart. (zie Hand. 2:31-35)

Als ik Handelingen 2:31-35 lees, haal ik deze gedachte die sommige daarin lezen, niet uit die tekst. Juist het tegenovergestelde. Ik let daarbij op de twee vetgedrukte en onderstreepte woorden: **niet**.

heeft hij de opstanding van de messias voorzien en gezegd dat deze **niet** **aan het dodenrijk** zou worden overgeleverd en dat zijn lichaam **niet** tot ontbinding zou overgaan. Jezus is door God tot leven gewekt, daarvan getuigen wij allen. Hij is door God verheven, zit aan zijn rechterhand, en heeft van de Vader de heilige Geest ontvangen, zoals beloofd was. Die Geest heeft Hij over ons uitgegoten, en dat is wat u ziet en hoort. David is weliswaar niet naar de hemel opgestegen, maar toch zegt hij: "De Heer sprak tot mijn Heer: 'Neem plaats aan mijn rechterhand, tot Ik van je vijanden een bank voor je voeten heb gemaakt.'" (Handelingen 2: 31-35)

Ik zie het dodenrijk als de plaats voor gestorven ongelovigen, waarbij veelal bewust geestelijk leven mag worden verondersteld.

Jezus heeft daarentegen direct na zijn kruisiging zijn Geest in de handen van zijn Vader gelegd.²⁶⁵ Jezus' Geest ging, gezien deze tekst, direct naar zijn Vader, naar het paradijs. Alleen zijn stoffelijk overschot belandde in het graf. Zie verder bij het volgende punt.

Ik verbind deze teksten graag met Openbaring 1:18 en Matteüs 28:18.

Ik ben degene die leeft; Ik was dood, maar nu leef Ik, tot in eeuwigheid. Ik heb de sleutels van de dood en van het dodenrijk. (Openbaring 1:18)

Jezus kwam dichterbij en zei tegen hen: 'Mij is alle macht gegeven in de hemel en op de aarde. (Matteüs 28:18)

²⁶⁴ <https://www.refoweb.nl/vragenrubriek/27564/nederdaling-in-het-dodenrijk/>

²⁶⁵ Lucas 23:46

Jezus wordt kennelijk na zijn opstanding uit de dood in zijn volle luister hersteld. Hij ontvangt alle macht in hemel en op aarde. Volgens mij krijgt Hij daarbij ook de sleutels van de dood en het dodenrijk.

Jezus' laatste kruiswoord was: Het is volbracht.²⁶⁶ Nadat Jezus de geest gegeven had gebeurde het volgende:

Op dat moment scheurde in de tempel het voorhangsel van boven tot onder in tweeën, en de aarde beefde en de rotsen spleten. De graven werden geopend en de lichamen van veel gestorven heiligen werden tot leven gewekt; na Jezus' opstanding kwamen ze uit de graven, gingen de heilige stad binnen en verschenen aan een groot aantal mensen.
(Matteüs 27:51-53)

Ik koppel dit vers aan Efeziërs 4:8. De gevangenen uit dit vers zijn de heiligen die op zo wonderlijke manier uit de dood zijn opgestaan. Na Jezus' opstanding uit de dood gingen ze de heilige stad binnen en verschenen aan een groot aantal mensen. Die verschijning aan dat grote aantal mensen is een gave van God.

Het is een eenmalige gebeurtenis. Daarna voerde Jezus ze mee. Daarbij mogen we veronderstellen dat Hij ze meevoer naar de hemel. Als cadeau voor zijn overwinning. Als een bevestiging van God de Vader, dat Jezus' werk op aarde volbracht was.

Volbracht!? Jezus heeft met zijn overwinning op satan de belangrijkste stap en een onomkeerbare stap gezet. Maar Hij gaat vervolgstappen zetten. Door zijn toedoen komt er een nieuwe hemel en een nieuwe aarde. Hij komt terug om het laatste oordeel te organiseren, waarbij alles aan het licht zal komen. Hij gaat alles rechtzetten.

Zo gezien is Efeziërs 4:8-9 een geweldige stap in Gods heilsplan. Het is puur evangelie.

²⁶⁶ Johannes 19:30

10. De tweede kans - 1 Petrus 3:17-4:6

Het is beter te lijden – indien God dat wil – omdat men goeddoet dan omdat men kwaad doet.

Ook Christus immers heeft, terwijl Hij zelf rechtvaardig was, geleden voor de zonden van onrechtvaardigen, voor eens en altijd, om u zo bij God te brengen. Naar het lichaam werd Hij gedood maar naar de geest tot leven gewekt. Hij is naar de geesten gegaan die gevangenzaten, om dit alles aan hen te verkondigen. Ten tijde van Noach weigerden zij te gehoorzamen, toen God geduldig wachtte en de ark gebouwd werd. In de ark werden slechts enkele mensen, acht in totaal, door de watervloed heen gered, en dat water is een voorafbeelding van het water van de doop, die niet het vuil van uw lichaam wast maar een vraag is aan God om een zuiver geweten. De doop brengt redding dankzij de opstanding van Jezus Christus, die de hemel is binnengegaan en nu aan Gods rechterhand zit, terwijl de engelen, machten en krachten aan Hem onderworpen zijn.

Nu dan, omdat Christus tijdens zijn leven op aarde heeft geleden, moet u zich wapenen met dezelfde gezindheid als Hij. Immers, wie in zijn aardse leven geleden heeft, heeft afstand genomen van de zonde. Dan laat u zich gedurende de rest van uw leven niet meer leiden door menselijke verlangens maar door Gods wil. U hebt al genoeg tijd verspild aan allerlei zaken waarin de heidenen plezier hebben: losbandigheid, wellust, dronkenschap, bras- en slemppartijen en verwerpelijke afgodendienst. Zij vinden het vreemd dat u niet langer meedoet aan hun liederlijke uitspattingen en ze spreken daarom kwaad over u. Maar ze zullen zich daarvoor moeten verantwoorden tegenover Hem die zich gereedhoudt om recht te spreken over levenden en doden. Ook aan de doden is het evangelie verkondigd, opdat ook zij, al ondergaan ze zoals alle mensen het oordeel over hun aardse bestaan, bij God in de geest kunnen leven. (1 Petrus 3:17-4:6)

David Pawson wijdt in zijn boek *De weg naar de hel* een bijbelstudie aan deze bijbeltekst.²⁶⁷ Hij interpreteert het zo, dat Christus inderdaad de geesten in het dodenrijk heeft aangesproken, maar beperkt dat tot hen die ten tijde van Noach weigerden te gehoorzamen.

Die groep mensen krijgt een tweede kans, en krijgt het evangelie te horen.

Ik interpreteer deze tekst breder. Ik denk dat de mensen, die ten tijde van Noach weigerden te geloven, als eerste worden aangesproken. Daarna gaat dit bericht als een lopend vuurtje door het dodenrijk.

Dit veronderstelt dat de doden in het dodenrijk bewustzijn bezitten. Zij horen het evangelie. Bij dat evangelie hoort ook de aankondiging dat ieder zich moet verantwoorden. Zie de lichtblauwe gemarkeerde tekst. Evangelie en het laatste oordeel horen bij elkaar. Het is wonderlijk, maar het laatste oordeel verdiept het inzicht in het kwade en het goede. God is goed, tijdens het laatste oordeel zullen wij dat aspect zeker onder ogen zien. Wonderlijk mooi.

Pawson keert zich sterk tegen het universalisme, tegen het idee dat het met iedereen goed komt. In zijn Bijbelstudie wijst hij op de onoverbrugbare kloof uit de gelijkenis van de rijke man en de arme Lazarus (Lucas 16:26). In het vervolg daarvan schrijft hij:

God zoeken en Hem vinden, dat is het hoofddoel van dit leven (Handelingen 17:27). De kansen om Hem te vinden, duren zo lang als het leven zelf. De deur staat wijd open, tot aan de dood, zoals de moordenaar aan het kruis mocht ontdekken (Lucas 23:40-43) Maar daarna

²⁶⁷ David Pawson, *De weg naar de hel*, blz. 213-220

is de deur wél dicht, voor eeuwig.

Er is echter één uitzondering. Zij is niet van toepassing op alle doden, zelfs niet op de meeste doden. Zij geldt uitsluitend voor één generatie; de mensen uit de tijd van Noach. Alleen voor deze mensen geldt een uitzondering, en er is in de Schrift geen enkele aanwijzing dat er ooit nog een uitzondering zal worden gemaakt. Het is daarom mogelijk deze ene uitzondering te aanvaarden zonder daarmee de algemene regel in gevaar te brengen. Er is in dit gedeelte geen enkele basis voor 'universalisme'.²⁶⁸

In de punten 11 en 12 ga ik in op Lucas 16:26 en Handelingen 17:27.

Nu over die ene uitzondering. Pawson legt de Bijbel uit met een ander perspectief voor ogen dan ik. Ik laat mij leiden door het perspectief waar ondermeer de volgende teksten het over hebben:

Ik heb bij mijzelf gezworen: Uit mijn mond komt gerechtigheid voort, een woord dat Ik spreek wordt niet herroepen. Voor Mij zal elke knie zich buigen en elke tong zal bij Mij zweren.²⁶⁹

want er staat geschreven: 'Zo waar Ik leef – zegt de Heer –, voor Mij zal elke knie zich buigen, en elke tong zal God loven.'²⁷⁰

Maar Christus is werkelijk uit de dood opgewekt, als de eerste van de gestorvenen. Want zoals de dood er is gekomen door een mens, zo is ook de opstanding uit de dood er gekomen door een mens. Zoals allen sterven in Adam, zo zullen allen ook tot leven komen in Christus. Maar ieder op de voor hem bepaalde tijd: Christus als eerste en daarna, wanneer Hij komt, zij die Hem toebehoren. En dan komt het einde en draagt Hij het koningschap over aan God, de Vader, nadat Hij alle heerschappij en elke macht en kracht vernietigd heeft. Want Hij moet koning zijn totdat 'Hij alle vijanden aan zijn voeten heeft gelegd'. De laatste vijand die vernietigd wordt is de dood, want er staat: 'Hij heeft alles aan zijn voeten gelegd.' Wanneer er 'alles' staat, is dat natuurlijk uitgezonderd degene die alles aan Hem onderwerpt. En op het moment dat alles aan Hem onderworpen is, zal de Zoon zichzelf onderwerpen aan Hem die alles aan Hem onderworpen heeft, opdat God alles in allen zal zijn.²⁷¹

Ik zie de tweede dood als de laatste vijand. Met behulp van de onheiligen worden de demonen in de vuurpoel met brandende zwavel vertrappt.

Jezus heeft met zijn kruisiging de eerste dood vertrappt en overwonnen. Later zijn de onheiligen aan de beurt om onder Zijn toezicht de demonen de laatste slag toe te brengen. Om daarmee de tweede dood, als zijnde de laatste vijand, te vernietigen.

²⁶⁸ David Pawson, *De weg naar de hel*, blz. 217

²⁶⁹ Jesaja 45:23

²⁷⁰ Romeinen 14:11

²⁷¹ 1 Korintiërs 15:20-28

11. Lucas 16:26 – Gelijkenis van de rijke man en de arme Lazarus

Over de rijke man en de arme Lazarus heb ik al eerder geschreven.²⁷² Pawson haalt hier deze gelijkenis aan vanwege de wijde kloof, die door niemand van jullie kan oversteken.

Er was eens een rijke man die gewoon was zich te kleden in purperen gewaden en fijn linnen en die dagelijks uitbundig feestvierde. Een bedelaar die Lazarus heette, lag voor de poort van zijn huis, overdekt met zweren. Hij hoopte zijn maag te vullen met wat er overschoot van de tafel van de rijke man; maar er kwamen alleen honden aanlopen, die zijn zweren likten. Op zekere dag stierf de bedelaar, en hij werd door de engelen weggedragen om aan Abrahams hart te rusten. Ook de rijke stierf en werd begraven. Toen hij in het dodenrijk, waar hij hevig gekweld werd, zijn ogen opsloeg, zag hij in de verte Abraham met Lazarus aan zijn zijde. Hij riep: “Vader Abraham, heb medelijden met mij en stuur Lazarus naar me toe. Laat hem het topje van zijn vinger in water dopen om mijn tong te verkoelen, want ik lijd pijn in deze vlammen.” Maar Abraham zei: “Kind, bedenk wel dat jij je deel van het goede al tijdens je leven hebt ontvangen, terwijl Lazarus niets dan ongeluk heeft gekend; nu vindt hij hier troost, maar lijd jij pijn. **Bovendien ligt er een wijde kloof tussen ons en jullie**, zodat wie van hier naar jullie wil gaan dat niet kan, en ook niemand van jullie naar ons kan oversteken.” (Lucas 16:19-26)

Jezus sprak deze gelijkenis vóór zijn kruisiging. Op dat moment was die wijde kloof door niemand te overbruggen.

Alleen door Jezus' kruisiging verandert er veel, zo ook de kloof tussen God en mensen.

De kloof tussen God en de mensen op aarde, omdat Jezus een begin heeft gemaakt met de verzoening. De verzoening door voldoening wordt helemaal afgerond zodra Jezus alles en allen aan zijn voeten heeft gelegd en dat teruggeeft in de handen van zijn Vader. Dit volgens 1 Korintiërs 15:20-28

Ik denk dat je deze gelijkenis binnen zijn context moet verklaren. Dan zie je dat Jezus daarmee zijn gang naar het kruis verduidelijkt. Zonder die kruisgang zou die brede kloof nooit overbrugd worden, en dat zou de hele mensheid tot schade zijn geweest.

Het gaat hier om de brede kloof tussen God en mensen die op aarde zichtbaar is en in het dodenrijk zicht voortzet. Alleen in het dodenrijk is Jezus op voorhand al bezig het een en ander recht te zetten. In het dodenrijk wordt Gods recht al gehandhaafd, al voordat Jezus de sleutels van de dood en het dodenrijk in ontvangst nam.

Zo bestuurt God al vóór Jezus overwinning op satan de wereld en het dodenrijk. Met het oog op die overwinning begrensd God de macht van de demonen, al vanaf de moederbelofte.

Pawsons beroep op deze tekst om het universalisme te bestrijden, vind ik dan ook onterecht.

²⁷² Blz. 8

12. Handelingen 17:27 – Er komt een dag waarop Hij een rechtvaardig oordeel over de mensheid zal laten vellen

De hele mensheid komt uit God voort. Hij is nabij en tijdens het laatste oordeel is Hij haast nog dichter nabij dan nu. Want dan zijn de demonen afgevoerd naar de poel van vuur en zwavel. Die demonen staan dan dus niet meer tussen de mens en God in. Jezus zal ons zuiver oordelen, rekening houdend **met de beïnvloeding door demonen**. Want Hij zal ons rechtvaardig oordelen. Wetende dat wij uit God zijn voorgekomen, maar door de zondeval ver van God zijn afgedwaald.

Uit één mens heeft Hij de hele mensheid gemaakt, die Hij over de hele aarde heeft verspreid; voor elk volk heeft Hij een tijdperk vastgesteld en Hij heeft de grenzen van hun woongebied bepaald. **Het was Gods bedoeling dat ze Hem zouden zoeken en Hem al tastend zouden kunnen vinden, aangezien Hij van niemand van ons ver weg is.** Want in Hem leven wij, bewegen wij en zijn wij. Of, zoals ook enkele van uw eigen dichters hebben gezegd: **“Uit hem komen ook wij voort.”** Maar als wij dan uit God voortkomen, mogen we niet denken dat het goddelijke gelijk is aan een beeld van goud of zilver of steen, het werk van een ambachtsman, door mensen bedacht. God slaat echter geen acht op de tijd waarin men Hem niet kende, maar roept nu overal alle mensen op tot inkeer te komen, want Hij heeft bepaald dat er **een dag komt waarop Hij een rechtvaardig oordeel over de mensheid zal laten vellen door een man die Hij voor dat doel heeft aangewezen.** Het bewijs dat het om deze man gaat, heeft Hij geleverd door Hem uit de dood te doen opstaan.’ (Handelingen 17:26-31)

Bij God is een dag als duizend jaar en duizend jaar als één dag.

Eén ding mag u niet over het hoofd zien, geliefde broeders en zusters: voor de Heer is één dag als duizend jaar en duizend jaar als één dag. (2 Petrus 3:8)

Dit betekent dat het laatste oordeel wel eens heel lang zal kunnen duren. Zeker als we daarbij betrekken dat Jezus de heiligen zal inschakelen bij dit laatste oordeel. Boeken zullen opengaan en alles zal aan het licht komen. Alles zal beoordeeld moeten worden, nadat alles inzichtelijk is geworden.

Wat beoogt Jezus met dit laatste oordeel? In elke geval moet daardoor een situatie gecreëerd worden waarna nooit meer iemand tot zonde komt. Het laatste oordeel moet gewoon tevens het laatste zijn. Daarna mag er nooit meer van enige ongehoorzaamheid sprake zijn. Iedereen moet in hart en nieren blij zijn met Gods richtlijnen, met zijn geboden.

Het laatste oordeel moet in elke geval blijdschap uitwerken. Onze zoektocht naar God moet tot een einde komen. De sluier die over de wereld lag, moet helemaal worden weggenomen.

Tot op de dag van vandaag ligt er een sluier over hun hart, telkens als de wet van Mozes wordt voorgelezen. ‘Maar,’ staat er, ‘telkens als iemand zich tot de Heer wendt, wordt de sluier weggenomen.’ (2 Korintiërs 3:15-16)

Op deze berg vernietigt Hij de sluier waarmee alle volken omhuld zijn, het kleed dat alle volken bedekt. (Jesaja 25:7)

De sluier die over de wereld hangt betreft zeker Gods oogappel, het volk Israël. Zal heel Israël gered worden? Daarover in het volgende punt meer.

13. Romeinen 11:25-26 – Wordt heel Israël gered?

Er is, broeders en zusters, een goddelijk geheim dat ik u niet wil onthouden, omdat ik wil voorkomen dat u op uw eigen inzicht afgaat. Een deel van Israël is onbuigzaam geworden, en dat blijft zo **totdat de andere volken voltallig zijn toegetreden**. **Dan zal heel Israël worden gered**, zoals ook geschreven staat: 'De redder zal uit Sion komen, en wentelt dan de schuld af van Jakobs nageslacht. (Romeinen 11:25-26)

Want ik wil niet, broeders, dat u geen weet hebt van dit geheimenis (opdat u niet wijs zou zijn in eigen oog), dat er voor een deel verharding over Israël is gekomen, **totdat de volheid van de heidenen is binnengegaan**. **En zo zal heel Israël zalig worden**, zoals geschreven staat: De Verlosser zal uit Sion komen en zal de goddeloosheden afwenden van Jakob. (Romeinen 11:25-26 HSV)

Eerst wil ik het hebben over de blauw gemarkeerde tekst. Over met name 'de andere volken voltallig' en 'de volheid van de heidenen'. Wat betekent dit?

Deze teksten kennen legio interpretaties. Dr. Dirk Visser somt in zijn boek '*Komt Jezus snel terug?*' er veel van op, in elk geval de meest gangbare.²⁷³ Daarbij sluit hij de interpretatie uit waarbij het Messiaans Vrederijk een rol speelt.

Dat is nu juist de interpretatie die ik verkies boven alle andere. Want ik denk dat het laatste oordeel tijdens het Messiaans Vrederijk voltrokken zal worden. En met dit oordeel is enige tijd gemoeid, zeker omdat Jezus daarvoor ook de heiligen zal inschakelen. Die heiligen worden geen halve goden, zodat zij in een mum van tijd miljarden mensen kunnen beoordelen en een afgewogen straf kunnen opleggen. Maar die heiligen kunnen dan wel veel meer dan onze huidige rechters. Zij bezitten een nieuw onvergankelijk lichaam met een gezonde geest. Zij kunnen, terwijl de boeken geopend worden, dit in zich opnemen en tot een verstandig oordeel komen. Wellicht samen met meerdere betrokkenen.

Voor de ongelovigen ligt het perspectief heel anders. Zij ontvangen weliswaar ook een onvergankelijk lichaam met een gezonde geest. Maar hun zonden uit het verleden blijven hen aanklagen. Zeker in het licht van de geopende boeken.

Zowel de gelovigen als de ongelovigen ontwaren dan hun drie doodsvijanden, de duivel, de wereld en hun eigen vlees. Zij constateren dat het eigenlijk een ongelijke strijd was. Dat zien ze ook bij Gods volk, Gods oogappel. Het volk dat God uitkoos om een voortrekkersrol te vervullen. Om andere volken te laten zien dat Hij er is en dat Hij zijn machtige heilsplan via dat volk verwezenlijkt.

Ze zien dat veel orthodoxe Joden de Messias, gedurende vele eeuwen van studie, niet hebben aanvaard. Over hen hangt een sluier, die God weliswaar wegneemt voor Joden die Hem zoeken, zodat de verwachting levendig blijft dat eens God voor alle Joden die sluier zal wegnemen.

Maar die sluier is al eeuwenlang een feit. Dat moet iedereen klein maken. Zeker de parmantige mens, die denkt dat hij in staat is te kiezen. De gevallen mens is in zekere zin wilsonbekwaam. Hij wordt tot geloof geroepen en kan God vinden. Maar dat vinden is duidelijk enkel genade. God geeft het zijn geliefden in de slaap.

Tijdens het laatste oordeel zullen de tot dan toe ongelovigen dit zeker ook allemaal gaan zien. Met die kennis op zak worden zij in de vuurpoel met brandende zwavel gegooid. Daar ontmoeten zij de

²⁷³ Dirk Visser '*Komt Jezus snel terug – een nuchtere kijk op eindtijdverwachtingen*', blz.189-199

demonen als onderliggende partij. Ik denk dat het aantal ongelovigen groter is dan de legioenen demonen.

Joost van de Vondel schrijft in het toneelstuk 'Lucifer' dat de opstandige engelen de overvleugeling vreesden van de mensen, omdat zij zich niet konden vermenigvuldigen en de mensen wel.

Inmiddels is het aantal mensen zo groot geworden, dat er een volheid is ontstaan. Een volheid van zowel gelovigen als ongelovigen. God gebruikt hen beiden om zijn heilsplan te voltooien.

De ongelovigen zijn bij machte om alle demonen te vertrappen. Zie punt 5. Ik volg daar de uitleg van Spurgeon. Het Lam kijkt mee en ziet dat de tot dan toe ongelovigen zich wreken op de demonen, zij vertrappen hen. Een eerste stap naar herstel.

Jezus heeft weliswaar tijdens zijn kruisiging de demonen in principe verslagen. Maar het Lam laat de afronding over aan de ongelovigen. Zij kunnen dat aan, met hun nieuwe lichamen en hun onverschrokken geesten. Het is weliswaar een duivels karwei, een zware straf. Maar zij gaan ervoor, want vanuit de geopende boeken weten zij wie van hen het grootste kwaad heeft aangedaan.

Zo geïnterpreteerd staan alle doden op met een magnifiek lichaam en met een geest die in staat is om goed en kwaad te leren onderscheiden. En dat gaat gebeuren. De gelovigen mogen Jezus helpen bij de uitvoering van het laatste oordeel. De ongelovigen daarentegen moeten de demonen vertrappen om te voorkomen dat zij nooit meer enige invloed kunnen uitoefenen op Gods nieuwe schepping.

En zo zal heel Israël zalig worden. Inmiddels zijn de meeste Joden gestorven zonder de Messias te belijden. Daarom ligt het moment dat heel Israël zalig zal worden grotendeels ná de terugkomst van Jezus. Maar vóór die terugkomst kunnen ook nog vele Joden zich bekeren en de Messias aannemen. Maar hoe dan ook, heel Israël zal zalig worden, omdat de Verlosser de schuld van Jacobs nageslacht af zal wentelen.

Soms kijkt God collectief, dan weer individueel, dan weer gaat dit samen. Als God collectief kijkt, neemt de Verlosser alle Joden mee. Vooral in het Oude Testament zien we dat koningen het lot van hun volk bepalen. Als de koning in de fout gaat, gaat het hele volk daarin mee. Als de Koning God dient, neemt Hij het hele volk daarin mee. Zo lijkt het. En zo anticipeert God op de leider, de herder, van het volk. Op grond van het gedrag van de leider ontvangt het hele volk genade dan wel straf. Misschien sleept de Messias zo wel alle Israëlieten mee in zijn Rijk. En wie zo de Koning ontmoet, gaat geloven. Dat kan niet anders. Israël krijgt zo zijn voorkeursbehandeling terug. De Israëlieten komen dan aan de goed kant te staan. Zij mogen meedoen met het laatste oordeel, als rechters. Want de meeste teksten die aangeven dat de heiligen mee recht zullen spreken tijdens het laatste oordeel, zijn wel in meerderheid aan Joden geadresseerd.

Jezus zei tegen hen: 'Ik verzeker jullie: wanneer de tijd aanbreekt dat alles vernieuwd wordt, wanneer de Mensenzoon in majesteit zetelt op zijn troon, zullen ook jullie die Mij gevolgd zijn plaatsnemen op twaalf tronen en rechtspreken over de twaalf stammen van Israël.'²⁷⁴

Op de dag van het oordeel zal de koningin van het Zuiden samen met deze generatie opstaan en haar veroordelen; want zij was van het uiteinde van de aarde gekomen om te luisteren naar de wijsheid van Salomo, en hier ziet u iemand die meer is dan Salomo!²⁷⁵

²⁷⁴ Matteüs 19:28

²⁷⁵ Matteüs 12:42, Lucas 11:31

Weet u dan niet dat Gods heiligen over de wereld zullen oordelen? En als u over de wereld zult oordelen, zou u dan niet in staat zijn om te oordelen over de meest onbeduidende rechtsgeschillen?²⁷⁶

Wie overwint zal samen met Mij op mijn troon zitten, net zoals Ik zelf overwonnen heb en samen met mijn Vader op zijn troon zit.²⁷⁷

²⁷⁶ 1 Korintiërs 6:2-3

²⁷⁷ Openbaring 3:21

14. 2 Petrus 3:7,9 - Spreekt Petrus met twee woorden?

God wil iedereen tot inkeer komt en dat niemand verloren gaat. Tegelijk zullen de goddelozen ten onder gaan in het vuur.

Maar door datzelfde woord worden de tegenwoordige hemel en aarde bewaard om op de dag van het oordeel, waarop de goddelozen ten onder zullen gaan, te worden prijsgegeven aan het vuur. (2 Petrus 3:7)

De Heer is niet traag met het nakomen van zijn belofte, zoals sommigen menen; Hij heeft alleen maar geduld met u, omdat Hij wil dat iedereen tot inkeer komt en niemand verloren gaat. (2 Petrus 3:9)

Gods wil is wet. Alles wat daarnaast geschreven staat, is daaraan dienstbaar.

Soms is dat moeilijk bij elkaar te brengen. Kees van Ekris heeft het in de podcast 'Eerst dit' over speelse wijsheid. Dit naar aanleiding van Spreuken 27:1-10. Die speelse wijsheid komen we tegen in de gelijkenissen. De gelovigen begrijpen grotendeels zo'n gelijkenis, maar er blijven ook vaak één of meerdere open einden. Denk maar aan de verloren zoon. Wat gaat de oudste zoon doen, nadat de vader hem ook uitgenodigd heeft voor het feest?

Die speelse wijsheid zie ik terugkomen in de aangehaalde verzen uit 2 Petrus. De goddelozen zullen ten onder gaan om aan het vuur te worden prijsgegeven. Dat vindt plaats nadat zij zijn opgestaan uit de dood en in de vuurpoel met brandende zwavel zullen worden gegooid.

In punten 1 t/m 7 heb ik al geschreven over die vuurpoel, die in de Bijbel ook omschreven wordt als de tweede dood. Ik geloof dat Jezus zowel de eerste dood als de tweede dood heeft overwonnen. Jezus houdt niet van half werk. Hij wil dat iedereen Hem erkent en iedereen Hem looft.

God heeft alleen maar geduld met u. Met een groep gemeenteleden hebben we een preken-serie over Openbaring van Rutger Heij bestudeerd. In die preken-serie²⁷⁸ komt Gods geduld veel ter sprake. Het lijkt er wel op dat heel het boek Openbaring spreekt over het geduld van God. Voordat de laatste bazuin klinkt, wordt de vertelling meerdere malen onderbroken om ruimte te maken voor meer waarschuwingen. Na de zevende bazuin en opnieuw na de zevende offerschaal is Gods geduld niet op. Er is ruimte voor een vervolg. Dat zien we ook na de uitroep "Het is voorbij" uit Openbaring 16:17:

De zevende engel goot zijn offerschaal leeg over de lucht. Toen klonk er uit de tempel een luide stem vanaf de troon, die uitriep: 'Het is voorbij!'

De verzen 2 Petrus 3:7 en 2 Petrus 3:9 zijn samen te brengen als we zien dat Gods geduld vóór Jezus' terugkomst net zo groot blijft als erna. Wat dat betreft is God onveranderlijk. Zijn geduld raakt niet op totdat, Hij zijn doel heeft bereikt. God wil altijd slagen, altijd overwinnen. Hij wil zijn plannen tot een goed einde brengen.

Met een dergelijke doxologische leesbril op vallen Petrus' woorden in goede aarde.

²⁷⁸ Zie internet: <https://www.rutgerheij.nl/series/openbaring>

15. Johannes 14-6 - Spreekt Jezus met speelse wijsheid?

Jezus sprak veel in gelijkenissen. Dat zijn doordenkertjes. Vaak heeft zo'n doordenkertje een open einde. In het vorige punt refereerde ik aan de gelijkenis van 'de verloren zoon'. Daarover schreven Henry Nouwen²⁷⁹ en Tim Keller²⁸⁰ elk een boek.

Jezus zei: 'Ik ben de weg, de waarheid en het leven. Niemand kan bij de Vader komen dan door Mij.' (Johannes 14:6)

Ik heb jullie nog veel meer te zeggen, maar jullie kunnen het nog niet verdragen. De Geest van de waarheid zal jullie, wanneer Hij komt, de weg wijzen naar de volle waarheid. Hij zal niet namens zichzelf spreken, maar Hij zal zeggen wat Hij hoort en jullie bekendmaken wat komen gaat. Door jullie bekend te maken wat Hij van Mij heeft, zal Hij Mij eren. Alles wat van de Vader is, is van Mij – daarom heb Ik gezegd dat Hij alles wat Hij jullie bekend zal maken, van Mij heeft. Nog een korte tijd en jullie zien Mij niet meer, maar kort daarna zien jullie Me terug.' (Johannes 16:12-16)

Als ik Johannes 14:6 op mij laat inwerken, dan denk ik:

- **In ben de weg:** Jezus garandeert de weg vanaf de moederbelofte, totdat Hij alles en allen zal teruggeven in de handen van zijn Vader. Tijdens zijn aardse leven is Jezus ook onderdeel van die weg, waarbij Hij door verzoening de weg opent naar de totale verzoening, en waarbij Hij de overwinning op satan zekerstelt, dat Hij uiteindelijk satan totaal zal vermorzelen.
- **Ik ben de waarheid:** Jezus vertoont het beeld van de Vader. Hij laat ons God de Vader zien. In het bijzonder de Vader die naar zijn kinderen uitkijkt, zoals de vader in de gelijkenis van de verloren zoon (of beter gezegd: de gelijkenis van de twee verloren zonen).
- **Ik ben het leven:** Jezus is de levensbron met levengevend water. Jezus heeft de dood en het dodenrijk overwonnen, op een dusdanige manier dat zij in de vuurpoel gegooid zullen worden. Dan blijft er van de dood en het dodenrijk niets meer over. Jezus rekent dus totaal af met dood en dodenrijk. Die horen niet thuis in een goede schepping en zeker ook niet bij Gods nieuwe schepping.

Niemand kan uit zichzelf uit de dood opstaan. Alleen Jezus kan dat en zal alle doden doen opstaan uit de dood. Volgens mij geloven alle christenen dit. Deze opstanding uit de dood is iets geweldigs, omdat iedereen ook een fantastisch, onvergankelijk lichaam zal ontvangen.

Welleswaar volgen daarop Gods oordelen, zoals de scheiding tussen de schapen en de bokken, en daaropvolgend het laatste oordeel.

Maar zoals eerder in punt 6 is aangegeven, straft God om te redden. Uiteindelijk komt het goed. Met iedereen. Iedereen zal eens Jezus erkennen als HEER en Hem loven. Dat wordt het moment dat Jezus alles en allen zal teruggeven in de handen van zijn Vader. Dat is het einde van de weg waarover in deze tekst gesproken wordt. Jezus brengt ons bij de Vader. Alleen Hij kan dat en alleen Hij doet dat.

²⁷⁹ Henry Nouwen in *Eindelijk Thuis*

²⁸⁰ Tim Keller in *De vrijgeveige God*

16. 1 Johannes 3:8 - De daden van de duivel worden teniet gedaan

De daden van de duivel zijn enorm. Zeker als we daar ook in meenemen alle zondige daden die als gevolg van de zondeval zijn ontstaan.

en wie zondigt komt uit de duivel voort, **want de duivel zondigt al vanaf het begin.** De Zoon van God is dan ook verschenen om de daden van de duivel teniet te doen. (1 Johannes 3:8)

De duivel zondigt al vanaf het begin. Vanaf de zondeval beïnvloedt dit Gods schepping. Dat gaat de Zoon van God teniet doen. Het meeste gaat Hij zelf doen.

Ik denk namelijk dat vanaf de zondeval het heelal uiteen is gaan vallen. Dat kunnen mensen nooit terugdraaien. Dat kan de Zoon van God wel. Hij kan die duivelse daad teniet doen.

Maar er zijn natuurlijk ook veel duivelse daden die de opgestane mensen wel teniet kunnen doen. Zij hebben een nieuw lichaam ontvangen en zijn opnieuw boven de engelen en demonen gesteld. Zij gaan leven zoals God van Adam en Eva mocht verwachten. Immers, Adam en Eva waren goed geschapen en hadden elke duivelse aanval kunnen afslaan.

Na de opstanding uit de dood moeten alle mensen dat opnieuw leren. Zowel de heiligen als de onheiligen moeten leren de duivel te weerstaan.

De heiligen, die uit het dodenrijk opstaan, weerstaan de duivel doordat zij niet deelnemen aan de strijd tegen de geliefde stad.²⁸¹ Het zijn de schapen die zo van de bokken worden gescheiden.

De onheiligen, die uit het dodenrijk opstaan, zijn de bokken die in de vuurpoel met brandende zwavel worden geworpen. Zij moeten als eerste de demonen vertrappen. Zie punt 5.

Maar daarmee is het niet afgelopen. Ook alle daden van de duivel moeten teniet worden gedaan.

Ik denk dat de Zoon van God daartoe de onheiligen zal inschakelen. Als straf. Want nadat de demonen vertrappt zijn, moet de wereld verder gereinigd worden. Alle daden van de duivel moeten teniet worden gedaan.

We zagen op blz. 10-12 dat Jezus de heiligen inschakelt bij het laatste oordeel. Ook zagen we bij punt 5 dat Jezus de onheiligen gebruikt om de demonen te vertrappen. In dezelfde lijn ligt het idee dat Jezus de onheiligen zal inschakelen bij het reinigen van de wereld. En de heiligen mogen daar toezicht op houden, want zij worden als koningen aangesteld.²⁸²

Bij die reiniging denk ik allereerst aan al het oorlogstuig. Dat zal verzameld worden en omgesmolten tot nuttige voorwerpen. Tot ongevaarlijke voorwerpen die ten dienste staan tot de opbouw van Gods koninkrijk. Hier zie ik Jesaja 2:4 in vervulling gaan.

Hij zal rechtspreken tussen de volken,
over machtige naties een oordeel vellen.
Zij zullen hun zwaarden omsmeden tot ploegijzers
en hun speren tot snoeimessen.
Geen volk zal meer het zwaard trekken tegen een ander volk,
geen mens zal nog de wapens leren hanteren. (Jesaja 2:4)

Verder denk ik aan alle producten die verwoestend op mensen inwerken, zoals (een te veel aan) alcohol en drugs. Aan alle afgodenbeelden, zoals die vredelievend ogende Boeddhabeelden. Aan alle

²⁸¹ Openbaring 20:9

²⁸² Openbaring 20:6

boeken waarin God gelasterd wordt. Aan alle gebouwen die geassocieerd worden met een grote afkeer van de levende God.

Die grote schoonmaak zal pedagogisch werken. De ongelovigen zullen hun eigen troep moeten opruimen. Deze opruiming zie ik als een veel zwaardere straf dan C.S. Lewis bedacht, waarbij de ongelovige steeds meer gescheiden wordt van God en zijn eenzaamheid steeds meer voelbaar wordt. Een dergelijk straf wuif ik weg, omdat daarmee het perspectief op een totaal herstel uit het oog verdwijnt.

Ik denk dat je al Gods straffen in het teken moet plaatsen van het totale herstel, zodat de volgende teksten helemaal bewaarheid zullen worden:

Al deze mensen, die van oudsher om hun geloof geprezen worden, hebben de belofte niet in vervulling zien gaan ⁴⁰omdat God voor ons iets beters had voorzien, en Hij hen niet zonder ons **de volmaaktheid** wilde laten bereiken. (Hebreeën 11:39-40)

De volken zullen in haar licht leven en de koningen op aarde brengen daar hun eerbewijzen. ²⁵De poorten zullen overdag nooit gesloten worden, en nacht zal het er niet meer zijn. ²⁶De volken zullen er al hun eerbewijzen komen brengen. (Openbaring 21:24-26)

17. Johannes 16:12-15 - We moeten de Bijbel uitlezen

Jezus heeft ons tijdens zijn leven op aarde niet alles verteld. Johannes 16:12-15 is daar duidelijk over. Nu zijn er theologen die veronderstellen dat Johannes zijn evangelie later heeft geschreven dan het bijbelboek Openbaring. In dit vers proef ik hun gelijk. Want in Openbaring wordt veel meer verteld dan Jezus tijdens zijn leven op aarde heeft willen zeggen. Het is zware kost. Het is moeilijk te verdragen. Het begint al met die brieven aan de zeven gemeenten in Klein-Azië. Inmiddels zijn daar nagenoeg alle kandelaren verdwenen.

Ik heb jullie nog veel meer te zeggen, maar jullie kunnen het nog niet verdragen. De Geest van de waarheid zal jullie, wanneer Hij komt, de weg wijzen naar de volle waarheid. Hij zal niet namens zichzelf spreken, maar Hij zal zeggen wat Hij hoort en jullie bekendmaken wat komen gaat. Door jullie bekend te maken wat Hij van Mij heeft, zal Hij Mij eren. Alles wat van de Vader is, is van Mij – daarom heb Ik gezegd dat Hij alles wat Hij jullie bekend zal maken, van Mij heeft. (Johannes 16:12-15)

Het evangelie van Johannes komt mij doorleefder over dan de andere drie Evangeliën. Als inderdaad dit Evangelie als laatste Bijbelboek geschreven is, heeft Johannes kunnen putten uit alle voorgaande Bijbelboeken die uiteindelijk in de Bijbel terecht zijn gekomen.

Johannes Calvijn vond Openbaring te moeilijk om erover te preken en te doceren. Dit gegeven maakt dat de geloofsleer van Calvijn onaf is. Hij heeft het Bijbelboek Openbaring niet in zijn geloofsleer kunnen incorporeren.

Dit zet latere generaties aan het werk om dit wel te doen. God wil dat we alle dingen onderzoeken²⁸³, dat geldt zeker voor zijn Woord, dat geldt zeker ook voor Openbaring.

Onderzoek alles, behoud het goede en vermijd alle kwaad, in welke vorm dan ook. Moge de God van de vrede uw leven geheel en al heiligen, en mogen heel uw geest, ziel en lichaam zuiver bewaard zijn bij de komst van onze Heer Jezus Christus. Hij die u roept is trouw en komt zijn belofte na. (1 Tessalonicenzen 5:21-24)

Het nieuwe in het evangelie van Johannes is wel dat **de heerser van deze wereld** overwonnen is en overwonnen zal worden. *Het reeds en nog niet.*

Wanneer Hij komt zal Hij de wereld in het ongelijk stellen door duidelijk te maken wat zonde, gerechtigheid en oordeel is: zonde – dat ze niet in Mij geloven, gerechtigheid – dat Ik naar de Vader ga en jullie Me niet meer zien, oordeel – **dat de heerser van deze wereld is veroordeeld.** (Johannes 16:10-11)

Jezus zei: 'Die stem heeft niet voor Mij gesproken, maar voor u. Nu wordt het oordeel over deze wereld geveld, **nu zal de heerser van deze wereld uitgebannen worden.** (Johannes 12:31)

Ik kan niet lang meer met jullie spreken, **want de heerser van deze wereld is al onderweg.** Hij heeft geen macht over Mij, maar zo zal de wereld weten dat Ik de Vader liefheb en doe wat de Vader Me heeft opgedragen. Kom, laten we hier weggaan.' (Johannes 14:30)

Als Johannes zijn evangelie later geschreven heeft dan het bijbelboek Openbaring, dan gaan de teksten over 'de heerser van deze wereld' meer spreken. Dan weten we dat Jezus de heerser van deze wereld tijdens zijn kruisiging in principe heeft verslagen, zodat deze uitgebannen **zal** worden.

²⁸³ 1 Tessalonicenzen 5:21-24

In Openbaring zien we het trio de duivel, het beest en de valse profeet terug in de poel van vuur en zwavel. Daar zullen ze worden vermorzeld, vertrappt. Daar blijft niets van hen over. Zie punt 5, de scheiding van de schapen en de bokken.

Maar voor het zover is, zo lezen we in Openbaring, gebeurt er veel waar dit trio Gods plannen schijnbaar proberen te dwarsbomen. Maar als we Job lezen, volgens mij het eerst geschreven Bijbelboek, dan weet God alles om te buigen ten goede. Job ontving immers overal het dubbele van. Wat we mogen zien als een meer dan overvloedige compensatie voor het onrecht wat hem is aangedaan. Daarvan mocht hij nog 140 jaar genieten. Zo goed is God en zo goed blijft God. Ook alles wat in Openbaring als onrecht beschreven wordt, zal God ruimhartig compenseren. Het trio kan veel verderf zaaien, maar Jezus zal alles rechtzetten. Dat is de teneur van Openbaring.

Het trio de duivel, het beest en de valse profeet weten veel oorlogen te ontsteken. Zelfs als mensen na de Tweede Wereldoorlog massaal zeggen ‘*Dat nooit weer*’ en daarvoor onder andere de VN oprichten, dan blijkt dit even later een instituut zonder tanden.

De vrije mens heeft zichzelf niet in de hand. Dat is een groot misverstand. Mensen lopen graag grote leiders achterna, ook al kost dat miljoenen levens. Daarin zie ik de verleidende krachten van het trio aan het werk.

Zodra Jezus terugkomt, wordt dit trio als eerste van al hun macht beroofd en als onderste partij in de vuurpoel met brandende zwavel gegooid.²⁸⁴

18. 1 Johannes 4:14-16 - Gods zoon als redder van de wereld

En we hebben zelf gezien waarvan we nu getuigen: dat de Vader zijn Zoon gezonden heeft **als redder van de wereld**. Als iemand belijdt dat Jezus de Zoon van God is, blijft God in hem en blijft hij in God. Wij hebben Gods liefde, die in ons is, leren kennen en vertrouwen daarop. God is liefde. Wie in de liefde blijft, blijft in God, en God blijft in hem. (1 Johannes 4:14-16)

De uitdrukking *redder van de wereld* komen we ook tegen in:

God heeft zijn Zoon niet naar de wereld gestuurd om een oordeel over haar te vellen, maar **om de wereld door Hem te redden**. Over wie in Hem gelooft wordt geen oordeel uitgesproken, maar wie niet in Hem gelooft is al veroordeeld, omdat hij niet wilde geloven in de naam van Gods enige Zoon. (Johannes 3:17-18)

Nog veel meer mensen kwamen tot geloof door wat Hij zei; ze zeiden tegen de vrouw: ‘Wij geloven nu niet meer om wat jij gezegd hebt, maar we hebben Hem zelf gehoord en we weten dat Hij werkelijk **de redder van de wereld** is.’ (Johannes 3:41-42)

De wereld moet gered worden. Dat idee rust op de openbaring van God zelf en in de loop van de tijd zijn mensen daar naar gaan uitzien. Uitzien naar de Messias, de redder van de wereld. Inmiddels heeft de Messias de belangrijkste stap gezet om de wereld te verlossen. Nu zit Hij aan Gods rechterhand om zijn terugkomst voor te bereiden, en om voldoende woonplaatsen voor te bereiden voor al zijn volgelingen.²⁸⁵

²⁸⁴ Openbaring 20:10 HSV; Romeinen 16:20 HSV

²⁸⁵ Johannes 14:2-3

In onze tijd zien wij uit naar zijn terugkomst, waarna Hij zijn reddingswerk zal afronden. Pas daarna zal het trio de duivel, het beest en de valse profeet in de vuurpoel met brandende zwavel geworpen worden.

In onze tijd is er een felle strijd gaande. Daar spreekt Openbaring over. De satan geeft zich niet snel gewonnen. En God laat hem gewonnen. God laat toe dat satan nog velen kan verleiden. Waarom? Wij moeten leren gehoorzamen, discipelen worden en achter Jezus aangaan. Gods geboden leren liefhebben. Vreugde krijgen in het onderhouden van zijn geboden. Vreugde krijgen in het zoeken naar zijn bedoelingen, onder wisselende omstandigheden. Vertrouwen opbouwen in de goede afloop. Gods Geest alle ruimte geven om ons te veranderen in beelddragters van God.

Kortom, de satan is nodig om ons weerbaar te maken en anderen te laten zien dat wij gegrepen zijn door de Geest van overwinning. Daarin volgen wij Jezus na. Jezus vocht vanaf de verzoeking in de woestijn tot aan zijn kruisiging tegen de demonen.

Met de kracht van de heilige Geest kunnen wij ook de demonen weerstaan en als kruisdragers Jezus volgen.

De Redder van de wereld heeft een reddingsplan voor de wereld. Hij heeft het eerste gedeelte van dit reddingsplan volbracht en zit nu aan Gods rechterhand. Hij heeft daarmee alle macht in hemel en op aarde ontvangen.

Wij als ongeduldige mensen vragen ons soms af waarom Hij die macht niet direct inzet om alles nieuw te maken. Maar we zagen al, dat God geduld heeft. Er moet een vol getal komen, een vol getal aan gelovigen en ongelovigen.

Er is een vol getal van ongelovigen nodig om de demonen te vertrappen. Zie punt 5.

Er is een vol getal nodig om samen met Jezus het laatste oordeel te vellen en uit te voeren.

De redder van de wereld gaat ook gebruik maken van de bladeren van de levensboom om de volken te genezen.²⁸⁶ Zo zal Hij ons laten zien welke goede krachten er in zijn oorspronkelijke schepping aanwezig waren. God valt niets te verwijten. De zondeval is er enkel door de ongehoorzaamheid van de mens veroorzaakt. Weliswaar verleid door de duivel!

Die verleidende krachten van satan kan de mens zelf niet de baas. Door te gehoorzamen aan satan, heeft de mens zich uitgeleverd aan satan, is hem schatplichtig geworden.

In het Oude Testament zien we hoe dat werkt bij de diverse koningen. Koningen willen gehoorzaamd worden en dat geeft hen recht op belasting te eisen en om mensen onder de wapenen te roepen. Bij goede koningen werkt dat goed uit, bij slechte koningen werkt dat heel slecht uit. Bij satan werkt dat onvoorstelbaar slecht uit, omdat velen satan volgen en verblind raken voor alle gevolgen.

Geen wonder, dat de Redder van de wereld pas werkelijk aan zijn nieuwe schepping kan gaan bouwen nadat het trio de duivel, het beest en de valse profeet van het toneel zijn verdwenen.

Er komt een nieuwe hemel en een nieuwe aarde, nadat het nieuwe Jeruzalem uit de hemel zal zijn neergedaald. Vanuit die Godstad zal Jezus alles en allen aan zich onderwerpen.

²⁸⁶ Openbaring 22:2

19. 2 Petrus 2:19-22 - Afhakers zijn er erger aan toe dan voorheen

Ze beloven vrijheid, maar zijn zelf slaven van het verderf, want waar men door beheerst wordt, daarvan is men slaaf. En als zij die zich door hun kennis van onze Heer en redder Jezus Christus hebben losgemaakt van het vuil van de wereld, daar weer in verstrikt raken en er opnieuw door worden beheerst, **zijn ze er erger aan toe dan voorheen**. Het was beter voor hen geweest de weg van de rechtvaardigheid nooit gekend te hebben, dan die weg wel te kennen en zich vervolgens af te wenden van het heilige gebod dat hun is overgeleverd. Op hen is volledig van toepassing wat het spreekwoord zegt: 'Een hond keert terug naar zijn eigen braaksel,' of: 'Een gewassen zeug rolt al snel weer door de modder.' (2 Petrus 2:19-22)

Wie afhaakt, is er erger aan toe dan voorheen. Daarentegen zijn er tal van stevige teksten die aangeven dat een gelovige wordt behouden. Dat er geen afval van heiligen is.

Mijn schapen luisteren naar mijn stem, Ik ken ze en zij volgen Mij. Ik geef ze eeuwig leven: **ze zullen nooit verloren gaan en niemand zal ze uit mijn hand roven**. Wat mijn Vader Mij gegeven heeft gaat alles te boven, niemand kan het uit de hand van mijn Vader roven, en de Vader en Ik zijn één.' (Johannes 10:27-30)

God, die ons hart doorgrondt, weet wat de Geest wil zeggen, want de Geest pleit voor de heiligen overeenkomstig Gods wil. En wij weten dat voor wie God liefhebben, voor wie volgens zijn voornemen geroepen zijn, alles bijdraagt aan het goede. Wie Hij van tevoren heeft uitgekozen, heeft Hij ook van tevoren bestemd om het evenbeeld te worden van zijn Zoon, die de eerstgeborene moest zijn van talloze broeders en zusters. **Wie Hij hiertoe heeft bestemd, heeft Hij ook geroepen**; en wie Hij heeft geroepen, heeft Hij ook vrijgesproken; en wie Hij heeft vrijgesproken, heeft Hij ook laten delen in zijn luister. (Romeinen 8:27-30)

Ik ben ervan overtuigd dat dood noch leven, engelen noch machten noch krachten, heden noch toekomst, hoogte noch diepte, of wat er ook maar in de schepping is, **ons zal kunnen scheiden van de liefde van God**, die Hij ons bewezen heeft in Christus Jezus, onze Heer. (Romeinen 8:38-39)

Ik ben ervan overtuigd dat Hij die dit goede werk bij u begonnen is, het ook zal voortzetten tot het voltooid is op de dag van Christus Jezus. (Filippenzen 1:6)

Hoe zijn deze verzen met elkaar te rijmen? Ik denk dat het laatste vers daar het antwoord op geeft. God zal zijn werk voortzetten tot het voltooid is op de dag van Christus Jezus. In de vervolgeren van Filippenzen en in 1 Korintiërs 1:8 wordt gesproken over de dag van Christus:

zodat u kunt onderscheiden waar het op aankomt. Dan zult u **op de dag van Christus** zuiver en onberispelijk zijn, vol van de vruchten van de gerechtigheid, die u dankt aan Jezus Christus, tot lof en eer van God. (Filippenzen 1:10-11)

Hij is het ook die u tot het einde toe de zekerheid geeft dat u geen blaam zal treffen **op de dag van onze Heer Jezus Christus**. (1 Korintiërs 1:8)

De dag van onze Heer Jezus Christus wordt veelal gezien als de dag waarop het laatste oordeel wordt voltrokken.

Gangbaar is de mening dat die voltooiing, waar Filippenzen 1:6 over spreekt, tijdens dit leven zal plaatsvinden, zodat op de dag van onze Heer Jezus Christus vrijspraak volgt.

Maar dan wordt te kort gedaan aan 2 Petrus 2:19-22. Afhakers krijgen het erger dan voorheen. En

menig afhaker komt helaas vóór zijn sterven niet tot inkeer.

Dus er moet tijdens de dag van onze Heer ruimte zijn voor bestraffing én om tot inkeer te komen. Zoals eerder betoogt in de punten 5 en 12.

God bestraft zijn kinderen. Hij bestraft afhakers en ongelovigen. Dat zien we in het volgende punt.

20. Hebreeën 12:3-13 - God berispt zijn kinderen

Laat tot u doordringen hoe Hij standhield toen de zondaars zich zo tegen Hem verzetten, opdat u niet de moed verliest en het opgeeft. U hebt in uw strijd tegen de zonde uw leven nog niet op het spel gezet. Kennelijk bent u de bemoediging vergeten die tot u als tot kinderen wordt gericht: 'Mijn zoon, je mag een vermaning van de Heer nooit terzijde schuiven en nooit opgeven als je door Hem terechtgewezen wordt, want de Heer berispt wie Hij liefheeft, straft elk kind waarvan Hij houdt.' Houd vol, het betreft hier immers een leerschool, God behandelt u als zijn kinderen. Welk kind wordt niet door zijn vader berispt? Maar als u die leerschool niet doorloopt zoals alle anderen vóór u, dan bent u geen kinderen, maar bastaards. Daar komt nog bij dat wij voor onze aardse vaders, door wie we werden opgevoed, respect hadden; hoeveel te meer zullen we ons dan niet onderwerpen aan het gezag van de Vader van alle geesten, en dan leven? **Onze aardse vaders berispten ons maar voor korte tijd en naar eigen goeddunken, maar Hij berispt ons voor onze eigen bestwil, om ons te laten delen in zijn heiligheid.** Een vermaning lijkt op het moment zelf geen vreugde te brengen, slechts verdriet, maar wie erdoor gevormd is plukt er op den duur de vruchten van: een leven in vrede en gerechtigheid. Hef daarom uw slappe handen op, strek uw knikkende knieën, en kies rechte paden, zodat een voet die gekneusd is niet verder ontwricht raakt, maar juist geneest. (Hebreeën 3:3-13)

Onze aardse vaders berispten ons maar voor een korte tijd. Zeker als we jong zijn, doen onze ouders dat. Hoe volwassener we worden, hoe meer we losser komen te staan van onze ouders. Bij God ligt dat anders. Zeker voor een verbondskind. Dat laat Hij nooit los. In het vorige punt zagen we al, dat waar God aan begint, Hij nooit loslaat. Zie Johannes 10:27-30. Niemand zal hen uit Gods hand roven.

Dit is goed nieuws voor alle afhakers en voor allen die om hen geven. God laat geen van zijn verbondskinderen vallen. Hij zal hen wel berispen, liefdevol terechtwijzen.

Onze aardse vaders krijgen slechts een korte tijd om hun kinderen op te voeden. Voor God ligt dat anders. God heeft geduld, en ook ná de opstanding uit de dood ziet Hij hen met liefdevolle ogen aan. Ook dan blijft Hij terechtwijzen **totdat** Hij zijn doel bereikt heeft.

God laat nooit over zich lopen. Hij heeft altijd het laatste woord. Hij trekt altijd aan het langste eind. Hij bereikt wat Hij wil bereiken.

Hij geeft de opstandige mens geen ruimte om het heft in eigen handen te houden. Jezus heeft hem gekocht en daarmee is hij Jezus' eigendom geworden.

Als iemand niet goedschiks tot Jezus komt, dan kwaadschiks.

Door de vuurpoel heen, met daaropvolgend een hersteltraject.

Wie zijn de kinderen van God? In eerste instantie waren dat de Israëlieten. Zij waren Gods verbondsvolk, Gods oogappel.

In het begin van Jezus' optreden op aarde heeft Hij dat benadrukt. Hij kwam voor de verloren schapen van Israël.

Maar Hij reageerde niet. Zijn leerlingen kwamen naar Hem toe en vroegen Hem dringend: 'Stuur haar toch weg, anders blijft ze ons maar naroeppen.' Hij antwoordde: 'Ik ben alleen gezonden naar de verloren schapen van het volk van Israël.' Maar zij kwam dichterbij, wierp zich voor Hem neer en zei: 'Heer, help mij!' Hij antwoordde: 'Het is niet goed om het brood voor de kinderen aan de honden te voeren.' (Matteüs 15:23-26)

Maar Hij maakte toen al een kleine beweging richting de heidenen. Ná zijn opstanding geeft Hij zelfs zijn discipelen de opdracht om alle volken het goede nieuws te brengen.

De elf leerlingen gingen naar Galilea, naar de berg die Jezus hun had genoemd, en toen ze Hem zagen wierpen ze zich in aanbidding voor Hem neer, al twijfelden sommigen. Jezus kwam dichterbij en zei tegen hen: 'Mij is alle macht gegeven in de hemel en op de aarde. Ga dus op weg en maak alle volken tot mijn leerlingen, door hen te dopen in de naam van de Vader en de Zoon en de heilige Geest, en hun te leren dat ze zich moeten houden aan alles wat Ik jullie opgedragen heb. En houd dit voor ogen: Ik ben met jullie, alle dagen, tot aan de voltooiing van deze wereld.' (Matteüs 28:16-20)

De berisping uit Matteüs 15 verandert ná de kruising in de aansporing uit Matteüs 28: Maak alle volken tot mijn leerlingen. Daarover in het volgende punt verder.

21. Romeinen 11:36 en Kolossenzen 1:16-17 - Alles is er door en voor Hem

Alles is uit Hem ontstaan, alles is door Hem geschapen, alles heeft in Hem zijn doel. Hem komt de eer toe tot in eeuwigheid. Amen. (Romeinen 11:36)

in Hem is alles geschapen,
alles in de hemel en alles op aarde,
het zichtbare en het onzichtbare,
vorsten en heersers, machten en krachten,
alles is door Hem en voor Hem geschapen.
Hij bestaat vóór alles en alles bestaat in Hem.
(Kolossenzen 1:16-17)

De mensheid komt voort uit Adam en Eva. Al de gevolgen van hun ongehoorzaamheid gaat Jezus te niet doen door alles recht te zetten.

Daarom, zoals door één mens de zonde in de wereld is gekomen en door de zonde de dood, en de dood voor ieder mens is gekomen omdat ieder mens heeft gezondigd ... Inderdaad, de zonde was al in de wereld voordat de wet er was; alleen, zonder wet wordt er van de zonde geen rekening bijgehouden. Toch heerste de dood in de tijd van Adam tot Mozes over alle mensen, ook al zondigden zij niet zoals Adam door een gebod te overtreden. Nu is Adam de voorafbeelding van Hem die komen zou. Maar de genade reikt verder dan de overtreding: als door de overtreding van één mens alle mensen moesten sterven, is het des te zekerder dat de genade van God, het geschenk dat we danken aan die ene mens, Jezus Christus, aan alle mensen overvloedig geschonken wordt. Dit geschenk gaat het gevolg van de zonde van één mens verre te boven, want die ene overtreding heeft tot veroordeling geleid, maar de genade die na talloze overtredingen geschonken werd, tot vrij spraak. Als de dood kon gaan heersen door de overtreding van één mens, is het des te zekerder dat allen die de genade en de vrij spraak in zo'n overvloed hebben ontvangen, zullen heersen in het eeuwige leven, dankzij die ene mens, Jezus Christus.

Kortom, zoals de overtreding van één enkel mens ertoe heeft geleid dat allen werden veroordeeld, zo zal de rechtvaardigheid van één enkel mens ertoe leiden dat allen worden vrijgesproken en daardoor zullen leven. Zoals door de ongehoorzaamheid van één mens alle mensen zondaars werden, zo zullen door de gehoorzaamheid van één mens alle mensen rechtvaardigen worden. En later is de wet erbij gekomen, zodat de overtredingen toenamen; maar waar de zonde toenam, werd de genade alleen maar overvloediger. Want zoals de zonde heeft geheerst en tot de dood heeft geleid, zo moest door de vrijspraak de genade heersen en tot het eeuwige leven leiden, dankzij Jezus Christus, onze Heer.
(Romeinen 5:12-21)

Schenkt God zijn genade aan alle mensen of slechts aan zeer velen? Hieronder enkele vertaling van Romeinen 5:15:

Maar het is met de genadegave niet zo als met de overtreding; want, indien door de overtreding van die ene zeer velen gestorven zijn, veel meer is de genade Gods en de gave, bestaande in de genade van de ene mens, Jezus Christus, **voor zeer velen overvloedig geworden**. (Romeinen 5:15, NBG51)

Maar het is met de genadegave niet zoals met de overtreding. Want als door de overtreding van de ene velen gestorven zijn, veel meer is de genade van God en de gave door de genade die er is door de ene mens Jezus Christus, **overvloedig geweest over velen**.
(Romeinen 5:15, HSV)

Doch niet, gelijk de misdaad, alzo is ook de genadegift. Want indien, door de misdaad van één, velen gestorven zijn, zo is veel meer de genade Gods, en de gave door de genade, die daar is van één mens Jezus Christus, overvloedig geweest **over velen**.
(Romeinen 5:15, SV1977)

Maar de genade laat zich niet afmeten aan de misstap van Adam. De fout van één mens bracht allen de dood, maar aan **allen** schonk Gods genade een rijke vergoeding door de grote gave van zijn genade, de ene mens Jezus Christus. (Romeinen 5:15, WV2012)

Ik geloof niet in de vrije wil. Alleen Gods uitverkorenen kunnen en moeten kiezen. God verkiest niet allen tijdens dit aardse leven. Maar iedereen mag met die mogelijkheid leven en zou moeten openstaan voor wat Gods Geest zegt. Bijvoorbeeld via een kerkdienst, een tv-uitzending of een persoonlijk contact. Bij een persoonlijk contact kan worden doorgevraagd wat verhelderend kan werken.

Maar normaal geldt, dat de niet-uitverkorenen niet kunnen kiezen. De drie doodsvijanden van de mens, de duivel, de wereld en hun eigen vlees zijn hun de baas.²⁸⁷

Daarmee zijn we beland in Catechismus Zondag 52. Verder lezen we daarin:

Want van U is het koninkrijk en de kracht en de heerlijkheid tot in eeuwigheid.

Dat wil zeggen:

Dit alles vragen wij van U, omdat U ons al het goede wilt en kunt geven, want U bent onze Koning en hebt alle dingen in uw macht.

Wij bidden U dit, opdat daardoor niet aan ons maar aan uw heilige naam eeuwig lof wordt toegebracht.

²⁸⁷ Catechismus, Zondag 52

Op dit moment heeft de duivel nog enige macht. Zodra de duivel wordt losgelaten, explodeert zijn macht. Dat lezen we Openbaring 20:7-10:

Wanneer de duizend jaar voorbij zijn, zal Satan uit zijn gevangenis worden losgelaten. Dan gaat hij eropuit om de volken aan de vier hoeken van de aarde, Gog en Magog, te misleiden. Hij brengt hen voor de strijd bijeen, zo veel mensen als er zand is bij de zee. Ze trekken op, over de hele breedte van de aarde, en omsingelen het kamp van de heiligen en de geliefde stad. Maar vuur daalt neer uit de hemel en verteert hen. En de duivel, die hen misleidde, wordt in de poel van vuur en zwavel gegooid, bij het beest en de valse profeet. Daar zullen ze dag en nacht worden gepijnigd, tot in eeuwigheid.

Maar die macht van de duivel is nadat hij is losgelaten, van korte duur. Nu hij nog onder ons is, heeft hij vooral greep op hen die niet-uitverkoren zijn.

Daarmee laat God, denk ik, zien dat wij alleen door genade worden behouden. God zelf redt de zijnen en herstelt hun verantwoordelijkheid. Zij mogen een traject ingaan om te leren te gehoorzamen. Dat geeft de Geest. En dat maakt klein ten opzichte van allen die dat niet ontvangen. Zij kunnen en weten niet anders.

Dat wordt anders, zodra Jezus terugkomt. Dan worden de drie doodsvijanden van de mens als eerste geëlimineerd. Dan krijgen alle mensen de terugkomst van Jezus te zien. Immers:

Hij komt met de wolken, en dan zal iedereen Hem zien, ook degenen die Hem doorstoken hebben. Alle volken op aarde zullen over Hem weeklagen. Ja, amen. (Openbaring 1:7)

Ook zal alles aan het licht komen. Alle mensen krijgen dan inzicht in goed en kwaad. In alles wat zij goed en verkeerd hebben gedaan. In alles waardoor zij door anderen zijn meegesleept. In alles wat God heeft laten gebeuren. In alles waar God heeft bijgestuurd. In heel het grote heilswerk van God. Kortom, in alles waar je in bent tekort geschoten en in alles wat je van de wijs heeft gebracht en in alles waar God een appel op je heeft gedaan. In alles waarin je God hebt tegengestaan.

Bij de een zal dit harder binnenkomen dan bij de ander. Wie God heeft leren kennen, christelijk is opgevoed, catechisatie heeft gehad en belijdenis heeft gedaan en later is afgehaakt, zal dit hard binnenkomen. Wie bewust is afgehaakt, krijgt een zware straf.

David Pawson schrijft in zijn boek *'De weg naar de hel'*:

Jezus' waarschuwingen met betrekking tot de hel waren zelden tot zondaars gericht. Zij waren zo nu en dan gericht tot schijnheilige godsdienstige mensen (zoals de Farizeeën), meestal echter tot zijn eigen discipelen, met name tot de Twaalf. Dit contextuele gegeven wordt kennelijk volledig over het hoofd gezien, zelfs door hen die nog steeds geloven dat er een hel is, die erover preken en schrijven. Door de aandacht op dit gegeven te vestigen, levert mijn boek waarschijnlijk een unieke bijdrage aan de huidige discussie.²⁸⁸

Pawson ziet de hel als zijnde de vuurpoel met brandende zwavel. Gezien die definitie is de hel er nu nog niet, maar 'ontstaat' zodra er brandstof wordt ingegooid. Dan laait het vuur op. Zodra de duivel, het beest en de valse profeet erin worden gegooid, dan laait het vuur op.

Zie verder de punten 5 en 7.

²⁸⁸ David Pawson in *'De weg naar de hel'*, pag. 16, wat verder uitgewerkt wordt in pag. 81-86

Maar het gaat mij nu om het geel gemarkeerde tekstdeel. Jezus' waarschuwingen zijn meestal gericht tegen zijn eigen discipelen. Hoe kan dat?

Ik denk dat Jezus in het bijzonder **de vrije wil** in zijn discipelen aan het herstellen is. Op de aan herstel onderhevige vrije wil, ook al is het nog maar in zeer prille vorm aanwezig, kan er een beroep worden gedaan. Hoe sterker de vrije wil, hoe meer de mens toerekeningsvatbaar wordt.

Adam was ten volle toerekeningsvatbaar. Jezus, de tweede Adam, was dat ook. Maar de mensheid heeft verder te kampen met de erfzonde, waardoor de vrije wil is aangetast. Vanwege die tekening van de werkelijkheid is de mensheid in het algemeen minder toerekeningsvatbaar. Alleen bij die mensen waarbij God werkt aan herstel van de vrije wil, neemt de toerekeningsvatbaarheid in gelijke mate toe.

Bij de afhakers speelt dit een rol. Zie punt 19. Maar ook bij hen die gezegend zijn met een groot inzicht. Dat hoeven niet per se christenen te zijn. Ook geestelijke leiders met andere opvattingen en ook filosofen, zijn wellicht wel meer toerekeningsvatbaar dan zij zelf denken.

Deze overwegingen zijn reden genoeg om ter afsluiting nog iets op te merken over de vrije wil. Want het zou zo maar eens kunnen zijn, dat mensen zonder enig moraal kompas vrijgesproken moeten worden omdat zij slechts slaafs de verleiders van deze wereld hebben gevolgd.

22. De vrije wil

In de Christelijke Dogmatiek van G. van den Brink en C. van der Kooi is in hoofdstuk 7 een paragraaf gewijd aan *Vrijheid*.²⁸⁹ Het gaat daarin op meerdere manieren over *de vrije wil*. Ook over *de vrije wil* in de christelijke theologie. Een citaat:

Wenden we ons in de derde plaats tot de christelijke theologie, dan blijkt deze eveneens verdeeld te zijn over de vraag of aan de mens zo iets als handelingsvrijheid toegeschreven kan worden. In de eerste eeuwen van de kerkgeschiedenis waren het vooral Griekse kerkvaders die de mens tamelijk onbekommerd een vrije wil toeschreven. Het zwaartepunt lag bij de Bergrede en de oproep tot een heilig leven. Dat veranderde vooral toen Augustinus, die aanvankelijk de menselijke wilsvrijheid evenzeer onderschreven had, daarvan terugkwam. Dat gebeurde niet pas, zoals vaak gedacht wordt, als gevolg van zijn polemieken met de Britse monnik Pelagius. Het hing samen met zijn eigen eerdere bezinning op de vraag wat genade eigenlijk is. Steeds duidelijker werd voor Augustinus dat genade slechts kan betekenen dat wij mensen voor ons heil geheel en al van God afhankelijk zijn. Als wij er zelf voor konden kiezen christen te worden door te gaan geloven, zouden we zelf ons heil kunnen 'verdienen'. God zou in dat geval feitelijk van ons afhankelijk zijn in plaats van omgekeerd. Dat is echter een voorstelling van zaken die je in de Bijbel niet tegenkomt, omdat ze in strijd is met Gods soevereiniteit. Vandaar dat het anders ligt: **de menselijke wil is onvrij**, want gebonden aan het kwaad; en wanneer daar verandering in komt en wij tot onze bestemming komen, is dat voor honderd procent te danken aan het feit dat God in zijn liefde ons bevrijdt en redt.

De grootse geesten in de theologiegeschiedenis – Luther, Calvijn, Schleiermacher, Barth, maar ook Thomas van Aquino – zijn Augustinus op dit punt bijgevalen. **Als het gaat om wat er echt toe doet in het leven, is onze wil niet vrij om dat te realiseren, maar zijn we geheel op de keuze van God aangewezen** (...). Luther zette dit punt bijvoorbeeld sterk aan in zijn polemieken met Erasmus *Over de gebonden wil* (1525): de mens is als een paard dat hoe dan ook door

²⁸⁹ Christelijke Dogmatiek, blz. 255-256

iemand bereden wordt – hetzij door God, hetzij door de duivel. Net als bij Augustinus werd deze visie bij Luther ingegeven door de genadeleer: het *sola gratia* impliceert dat de mens geen vrije wil heeft als het gaat om het eeuwige heil van God, maar puur door Gods ontferming behouden wordt. Daarmee ontzegde Luther de mens niet elke vorm van keuzevrijheid in het dagelijks leven. Integendeel, hij erkende dat het vrije wilsoordeel (het zogeheten *liberum arbitrium*) van toepassing is op datgene wat niet raakt aan onze verhouding tot God. Het vrije wilsoordeel maakt in die zin blijvend deel uit van onze antropologische structuur. Al kunnen we door de macht van de zonde er niet meer voor kiezen consequent het goede te doen en zijn we dus slaaf van zonde en duivel, het vermogen om een keuze te maken uit diverse handelingsmogelijkheden is op zichzelf met ons mens-zijn gegeven. Ook Calvijn ontkende dat niet. Wel vond hij het wat ver gaan de mens op grond daarvan ‘vrij’ te noemen: dat achtte hij een te trotse titel ‘voor zo’n geringe zaak’(Inst. II.2.7).

Ik geloof dat de *vrije wil* meegroeit met de vruchten van de Geest.

Maar de vrucht van de Geest is liefde, vreugde en vrede, geduld, vriendelijkheid en goedheid, geloof, zachtmoedigheid en zelfbeheersing. (Galaten 5:22-23a)

Elke vrucht groeit van klein naar groot. Zo gaat het ook bij de vrucht van de Geest. In het prille begin is de vrucht klein. Bij verdere groei wordt de vrucht groter.

Ik zie de vrije wil als een dragende kracht van die vruchten. Hoe groter de vrucht, hoe steker die dragende kracht.

Zo gezien mag je op grond van de Bergrede uitgaan van een vrije wil die nagenoeg volgroeid is. Want de Bergrede legt de lat hoog en is gericht aan de discipelen. Zij worden voor keuzes gesteld. Zo zei Jezus eens tot hen:

Jezus vroeg nu aan de twaalf: ‘Willen jullie soms ook weggaan?’ Simon Petrus gaf antwoord: ‘Naar wie zouden we moeten gaan, Heer? U spreekt woorden die eeuwig leven geven, en wij geloven en weten dat U de heilige van God bent.’ (Johannes 6:67-69)

Op dat moment moesten de twaalf echt kiezen. Jezus deed daar een beroep op *de vrije wil* van zijn discipelen. Die vrije wil was inmiddels zo gegroeid, dat Jezus hen zo kon aanspreken.

Maar beginnende gelovigen hebben een zwakke eigen wil. Dat zien we in de tekst die hieraan vooraf gaat:

Veel leerlingen die het gehoord hadden zeiden: ‘Dat zijn harde woorden, wie kan daarnaar luisteren?’ Jezus wist wel dat zijn leerlingen protesteerden en zei tegen hen: ‘Ergeren jullie je hieraan? Maar als jullie nu de Mensenzoon zouden zien opstijgen naar waar Hij eerst was? Het aardse bestaan leidt tot niets, het is de Geest die levend maakt. Wat Ik gezegd heb is vol van Geest en leven. Maar sommigen van jullie geloven niet.’ Jezus wist namelijk vanaf het begin wie er niet geloofden en wie Hem zou uitleveren. ‘Daarom heb Ik jullie gezegd,’ zei Hij, ‘dat iemand alleen bij Mij kan komen als het hem door de Vader gegeven is.’ **Toen trokken veel leerlingen zich terug en gingen niet verder met Hem mee.** (Johannes 6:60-66)

Mensen kunnen heel enthousiast zijn over Jezus en toch even later afhaken. Dan heeft het geloof geen wortel geschoten. Zoiets zien we terug in de gelijkenis over de zaaier.²⁹⁰

Adeldom verplicht. Wie veel krijgt, heeft veel te verantwoorden. Wie gezegend wordt met een groot geloof en een sterke vrije wil, is daardoor toerekeningsvatbaar.

²⁹⁰ Matteüs 13:3-8, Marcus 4:1-8, Lukas 8:4-8

Daarom ben ik het met Pawson eens, dat Jezus de zwaarste waarschuwingen richt op zijn discipelen.²⁹¹ Die moeten het evangelie de wereld inbrengen en krijgen veel te verduren. Dan kunnen dergelijke zware waarschuwingen aanmoedigen om verder te gaan. Jezus is nabij en daardoor kunnen wij de weg gaan die Hij voor ons in petto heeft. Afhaken is er niet bij, want die weg is gruwelijk.

Helse dreiging kunnen zo voor gelovigen positief uitwerken. Voor ongelovigen werken die dreigingen meestal averechts. Ze geloven niet in een God die zo straft en keren zo'n God direct de rug toe. Eigenlijk zijn de meeste ongelovigen ontoerekeningsvatbaar. Zeker als zij geen glimp van Christus' verlossingswerk hebben opgevangen. Zij zullen dan ook als zodanig behandeld worden. God zal recht doen. Wie weinig ontvangen heeft, hoeft zich minder te verantwoorden. Alhoewel, veel van Gods wetten zijn in ieders hart geschreven.

Ze bewijzen door hun daden dat wat de wet eist in hun hart geschreven staat; en hun geweten bevestigt dit, omdat ze zichzelf met hun gedachten beschuldigen of vrijpleiten. Dit alles zal blijken op de dag waarop, volgens het evangelie dat ik verkondig, God door Christus Jezus oordeelt over wat er in de mens verborgen is. (Romeinen 2:15-16)

Hoe dan ook, het laatste oordeel zal rechtvaardig uitpakken. Voor iedereen. Alles wat relevant is, zal meegewogen worden. Daar behoort ook de vrije wil toe, die God aan de een in grotere mate schenkt dan aan de ander.

Laatst las ik dat op een gegeven moment wel 90% van de Duitsers achter Hitler stond. Hoeveel Chinezen stonden er achter Mao? Hoeveel Russen achter Stalin?

Hoeveel procent van de christenen hebben vroeger de leer van de aflaten omarmd? Hoeveel christenen keurden de slavenhandel goed?

Kennelijk laten mensen zich makkelijk beïnvloeden. Dat maakt hen niet allemaal ontoerekeningsvatbaar, maar de een is wel meer te verwijten dan de ander. De een heeft nu eenmaal meer denkkraft dan de ander. Of zijn er andere en meer factoren in het spel? Spelen verleidelijke krachten een rol? Bevinden we ons in het domein van de slang?

De vrije wil is zo vrij nog niet. Jezus maakt vrij.

Wanneer? De heilige Geest werkt er nu al aan, maar als Jezus terugkomt en het trio de duivel, het beest en de valse profeet worden geëlimineerd, dan wordt de mensheid pas echt helemaal in vrijheid gesteld.

Ik denk dat bij de opstanding uit de dood elk mens een onvergankelijk lichaam ontvangt, met daarin zijn oude geest, zodat hij zich kan verantwoorden op basis wat hij van vroeger weet. Zijn geheugen zal hem daarbij niet in de steek laten, anders zullen anderen dat wel aanvullen. Want alles zal aan het licht komen.

Tijdens het laatste oordeel zal de werking van de vrije wil helemaal hersteld worden. Allen die volmaakt worden, zullen nooit meer aan God ongehoorzaam zijn. Hun vrije wil zal dan zo sterk ontwikkeld zijn, dat zij altijd het goede zullen kiezen.

²⁹¹ Pawson *De weg naar de hel*, blz. 140 en 219

23. Verzoening door voldoening

De verzoening door voldoening kent fasen. Jezus heeft zich tijdens zijn kruisiging, en misschien al eerder, met ons verzoend. Hij heeft tijdens zijn leven op aarde de mens door en door leren kennen. Hij wist vooraf dat het richting het kruisoffer ging. Hij liep er niet voor weg. Door zich te laten kruisigen liet hij zien wat er in de mens is. Tijdens de kruisiging riep Hij dan ook:

Jezus zei: 'Vader, vergeef hun, want ze weten niet wat ze doen.' (Lucas 23:34a)

Deze uitroep toont wel aan dat Jezus zich al verzoend heeft met hen die Hem kruisigden. Maar in principe ook met de hele mensheid. Want ieder mens kan zich wel identificeren met iemand die meehielp om Jezus te kruisigen. Dat zit in ons. Van nature zit dat in ons.

Jezus weet dit en laat het ons zien. Dat moet wel choqueren.

Vanuit dit dieptepunt begint Hij aan de opbouw van de mensheid. Hij geeft zichzelf in de vorm van brood en wijn. Brood om aan te geven dat Hij iedereen een nieuw lichaam gaat geven, wijn omdat Hij iedereen deelgenoot zal maken met zijn Geest, met de heilige Geest.

Daar werkt Hij nu al aan. Maar de grootste stappen zullen gezet worden na zijn terugkomst. Nadat Hij het trio de duivel, het beest en de valse profeet heeft geëlimineerd.

Jezus gaat door, totdat Hij met een voldaan gevoel de door Hem vernieuwde schepping kan teruggeven in de handen van zijn Vader. Op dat moment zal ook God de Vader zich verzoend weten, want dan is er niets meer wat aan de zondeval doet denken. De daden van de duivel zijn dan teniet gedaan. Zie punt 16.

Richtinggevend zijn daarin de inmiddels bekende teksten:

want er staat geschreven: 'Zo waar Ik leef – zegt de Heer –, voor Mij zal elke knie zich buigen, en elke tong zal God loven.'²⁹²

Maar Christus is werkelijk uit de dood opgewekt, als de eerste van de gestorvenen. Want zoals de dood er is gekomen door een mens, zo is ook de opstanding uit de dood er gekomen door een mens. Zoals allen sterven in Adam, zo zullen allen ook tot leven komen in Christus. Maar ieder op de voor hem bepaalde tijd: Christus als eerste en daarna, wanneer Hij komt, zij die Hem toebehoren. En dan komt het einde en draagt Hij het koningschap over aan God, de Vader, nadat Hij alle heerschappij en elke macht en kracht vernietigd heeft. Want Hij moet koning zijn totdat 'Hij alle vijanden aan zijn voeten heeft gelegd'. De laatste vijand die vernietigd wordt is de dood, want er staat: 'Hij heeft alles aan zijn voeten gelegd.' Wanneer er 'alles' staat, is dat natuurlijk uitgezonderd degene die alles aan Hem onderwerpt. En op het moment dat alles aan Hem onderworpen is, zal de Zoon zichzelf onderwerpen aan Hem die alles aan Hem onderworpen heeft, opdat God alles in allen zal zijn.²⁹³

Jezus vernietigt alle heerschappij en elke macht en kracht die de totale verzoening in de weg staan. De demonen worden vernietigd. In de poel van vuur in zwavel, in de vuurpoel met brandende zwavel. Zoals we gezien hebben in punt 5. worden de ongelovigen in de vuurpoel geworpen om de demonen te vertrappen. Zij kunnen dat, omdat zij geholpen worden door Gods heilige engelen en omdat zij een opstandingslichaam hebben ontvangen met een geestelijke krachtbron die groter is dan die van de

²⁹² Romeinen 14:11

²⁹³ 1 Korintiërs 15:20-28

demonen. Bij de opstanding uit de dood stelt God de mens opnieuw boven de engelen, zeker boven de afgevallenen. Die gaan eraan.

Na dit werk, wat ook als een straf kan worden gezien, staat de ongelovigen nog iets onaangenaams te wachten. Want de wereld buiten het nieuwe Jeruzalem moet worden gereinigd en hersteld. Jezus heeft de gelovigen aangesteld als koningen en priesters. Zij gaan de ongelovigen aansturen om de wereld buiten het nieuwe Jeruzalem totaal te reinigen. Alle oorlogstuig en alle restanten moeten worden opgeruimd. Alle afgodsbeelden moeten de wereld uit. Zo is er een lange rij te noemen van wat niet in de nieuwe wereld thuishoort. De ongelovigen krijgen die taak en de koningen zien erop toe dat het goed gebeurt. De priesters helpen de ongelovigen om oog te krijgen voor de grootheid van Jezus. Want op een gegeven moment zal elke knie zich buigen. Niet door dwang, maar uit erkenning van Gods liefde.

Deze verzoening door voldoening is al in Gods vrederaad beoogd. Voor de grondlegging van de wereld heeft God de zondeval als een van de mogelijke scenario's onderkend. Daarover zijn binnen de Vrederaad afspraken gemaakt, zodat de uitkomst van Gods plan geen averij zou oplopen. Mocht de mens in zonde vallen, dan gaat Jezus alles zo herstellen dat er niets meer zal zijn dat ons aan de zondeval doet herinneren.

Het idee van de verkiezing gaat terug op Gods vrederaad. God gaat bepaalde mensen voortrekken, zodat het goede van de kwade te onderscheiden zal zijn. Zodat Gods heilsplan bekend gemaakt en uitgevoerd kan worden. Zodat Gods liefde en barmhartigheid gekend kan worden.

De mensen die voorgetrokken worden krijgen daarmee een grote verantwoordelijkheid, waarop God hen zal aanspreken. Zo krijgen we een beeld van God die straft en beloont, om zijn wil te verduidelijken.

Dat straffen en belonen van God komt veel in de Bijbel voor. In Openbaring 2:18-29 lezen we:

[18] Schrijf aan de engel van de gemeente in Tyatira: "Dit zegt de Zoon van God, die ogen heeft als vlammend vuur en voeten als brons: [19] Ik weet wat u doet, hoe liefdevol, trouw, hulpvaardig en standvastig u bent; u doet nu zelfs meer dan vroeger. [20] Maar dit heb Ik tegen u: u laat die Izebel, die zichzelf profetes noemt, haar gang gaan terwijl ze mijn dienaren met haar uitspraken tot ontucht en tot het eten van offervlees verleidt. [21] En hoewel Ik haar de tijd heb gegeven om tot inkeer te komen, weigert ze haar ontuchtig gedrag op te geven. [22] Ik zal haar ziek maken en hen die overspel met haar plegen in ellende storten, tenzij ze zich van haar daden afkeren; [23] haar kinderen zal Ik laten sterven aan een dodelijke ziekte. Laat elke gemeente beseffen dat Ik het ben die hart en ziel van de mens doorgrondt en dat **Ik ieder van u zal belonen naar zijn daden.** [24] Tegen de rest van u in Tyatira, al degenen die haar leer niet aanhangen en die zich niet hebben verdiept in de zogenaamde verborgenheden van Satan, zeg Ik: 'Ik leg u maar één last op: [25] houd vast aan wat u hebt, totdat Ik kom.'

[26] Wie overwint en tot het einde blijft doen wat Ik wil, **zal Ik macht geven over alle volken.** [27] Met een ijzeren herdersstaf zal hij hen hoeden, als aardewerk worden ze verbrijzeld. [28] Ik geef hem macht, zoals mijn Vader die aan Mij heeft gegeven. En Ik zal hem ook de morgenster geven. [29] Wie oren heeft, moet horen wat de Geest tegen de gemeenten zegt."

Deze tekst ondersteunt mijn verhaal. Wie overwint wordt beloond. We weten inmiddels dat velen als overwinnaars zijn gestorven. Zij en alle anderen die Jezus volgen, zullen bij Jezus' terugkomst een onvergankelijk lichaam ontvangen, met een geest die deels al tijdens hun aardse leven gevormd is.

Zij hebben verantwoordelijkheid leren dragen en zullen in de toekomstige eeuw macht krijgen over alle volken. Dat is hun beloning.

Zullen ze daar ingenomen mee zijn? Die vraag laat zich niet afmeten aan de huidige regeerders. Want die ondervinden veel tegenstand. Maar in de toekomstige eeuw zal er vrede heersen. Jezus zal regeren vanuit het nieuwe Jeruzalem en Hij zet de heilige engelen in om buiten de muren van die stad de orde te handhaven. Jezus zal zijn volgelingen weer leren om zich als koningskinderen te gedragen. Zij krijgen daartoe de macht over Gods heilige engelen. Via die weg komt terug, wat God oorspronkelijk in het paradijs voor ogen had. Mensen, die boven de engelen zijn gesteld.

In schurkenstaten worden soms gevangenen gedwongen om te werken. Denk aan Hitler, Stalin, en wat nu in China plaatsvindt. Werken tot de dood erop volgt. Satanisch. Zo is God natuurlijk niet. God doet het tegenovergestelde. God laat de ongelovigen werken aan de opbouw van zijn koninkrijk. God biedt daarbij perspectief. Als de straf is afgerond en het werk is gedaan, dan mogen de volken hun schatten inbrengen in het nieuwe Jeruzalem.

De volken zullen er al hun eerbewijzen komen brengen. (Openbaring 21:26)

Voor de uitvoering van het laatste oordeel is tijd nodig.

Voor de bestraffing van de ongelovigen is eveneens tijd nodig.

Voor de verzoening tussen alle mensen onderling is ook zeker onontbeerlijke tijd nodig.

Verzoening heeft tijd nodig. Dat geldt nu. Ook al wordt het iedere zondag in de kerk verkondigd, het heeft tijd nodig. De vruchten van de Geest moeten eerst tot groei komen, om stappen te kunnen zetten richting de verzoening.

Zelfs in een vredige omgeving blijft dat gelden. Zelfs als het bekende trio de duivel, het beest en de valse profeet van het wereldtoneel verdwenen zijn, zelfs dan blijft verzoening moeilijk.

Dan blijkt dat geen mens het door eigen kracht kan, Gods Geest moet daarin zijn rol krijgen.

Verzoening door voldoening krijgt zijn glans als alle mensen zich met elkaar en met Gods beleid verzoenen. God heeft dan wel bepaalde mensen verkozen en meer gezegend dan anderen, maar God heeft het ook rechtgetrokken. Hoe? Dat is niet na te gaan.

En gezegende mensen hebben een grote verantwoordelijkheid te dragen ten opzichte van de minderbedeelden.

Tijdens het laatste oordeel zal God transparant zijn en ieder zal zich daarin kunnen vinden.

Ik zet het laatste oordeel wat groter neer, omdat er tijd voor nodig is.

In de gereformeerde wereld is er geen ruimte voor een Messiaans Vrederijk. Zodra Jezus terugkomt, vindt het laatste oordeel plaats. En iets later komt God de Vader bij de mensen wonen.

Over dat Messiaans Vrederijk is al veel geschreven.

Voor de gangbare mening onder gereformeerden wijs ik op het boek van Dirk Visser *Komt Jezus snel terug? Een nuchtere kijk op eindtijdverwachtingen*.

De meelezers die de hele tekst hebben gelezen zijn: prof. dr. Rob van Houwelingen, drs. Renger van de Kamp en dr. Steven Paas.

Voor een overzicht van de verschillende meningen onder evangelischen is het boek van David Pawson *De weg naar de hel – eeuwige kwelling of verdelging?* een aanrader.²⁹⁴

²⁹⁴ David Pawson *De weg naar de hel – eeuwige kwelling of verdelging?*,
Bijbelstudie J. Het laatste oordeel, blz.227-249

Mijn kijk op het Messiaans Vrederijk ligt ergens tussen al de geopperde varianten in. Ik geloof namelijk dat het laatste oordeel plaatsvindt tijdens het Messiaans Vrederijk. Vanuit de stad, het nieuwe Jeruzalem van vrede, zal de vrede over de hele nieuwe wereld gebracht worden. Onder aanvoering van Jezus zullen de gelovigen als koningen en priesters de wereld aan zich onderwerpen op een zodanige manier dat iedereen in Jezus zal gaan loven. Elke knie zal zich buigen en Hem aanbidden.

Daarvoor worden nu al liederen aangereikt. Zie Opwekking²⁹⁵.

24. Openbaring 21: 3 - Gods woonplaats is onder de mensen zijn

Gods woonplaats is onder de mensen, Hij **zal** bij hen wonen. Hij is er en Hij komt. Dat duidt op een proces.

Ik hoorde een luide stem vanaf de troon, die uitriep: 'Gods woonplaats is onder de mensen, **Hij zal bij hen wonen**. Zij zullen zijn volken zijn en God zelf zal als hun God bij hen zijn. (Openbaring 21:3)

We weten dat Jezus eerst terug zal komen om het laatste oordeel te vellen. Daarna zal Hij alles en allen in de handen van zijn Vader leggen. Ik denk dat God de Vader op dat moment ook op de nieuwe hemel en aarde zal zijn. Jezus heeft dan zijn werk voltooid en vanaf dat moment is de drie-enige God in zijn volle glans aanwezig op aarde.

Tijdens het laatste oordeel zal er veel pijn geleden worden. Door de ongelovigen die terecht gestraft worden en waarschijnlijk ook door verwanten en vrienden. Zij zullen meelijden.

Openbaring 21:4 staat dan ook in de toekomstige tijd:

Hij **zal** alle tranen uit hun ogen wissen. Er **zal** geen dood meer zijn, geen rouw, geen jammerklacht, geen pijn, want wat er eerst was is voorbij.' (Openbaring 21:4)

25. Openbaring 22:1-5 - Er zal niets meer zijn waarop nog een vloek rust

Hij liet me een rivier zien met water dat leven geeft. De rivier was helder als kristal en ontsprong aan de troon van God en van het lam en stroomde dwars door de stad. Aan weerskanten van de rivier stond een levensboom, die twaalf vruchten gaf, elke maand zijn eigen vrucht. De bladeren van de boom brachten de volken genezing. **Er zal niets meer zijn waarop nog een vloek rust.** De troon van God en van het lam zal daar in de stad staan. Zijn dienaren zullen Hem vereren en Hem met eigen ogen zien, en zijn naam staat op hun voorhoofd. Het zal er geen nacht meer zijn en het licht van een lamp of het licht van de zon hebben ze niet nodig, want God, de Heer, zal hun licht zijn. En zij zullen als koningen heersen tot in eeuwigheid. (Openbaring 22:1-5)

Wat een vooruitzicht. Er zal niets meer zijn waarop nog een vloek rust.

Deze tekst is eigenlijk een flashback, een terugblik, aan wat eraan vooraf ging. Wat eraan vooraf ging lezen we in de vervolgtteksten van Openbaring 22.

²⁹⁵ Zie liednummers: 347, 454, 475, 645, 796

‘Ik kom spoedig, en heb het loon bij me om iedereen te belonen naar zijn daden. Ik ben de alfa en de omega, de eerste en de laatste, het begin en het einde.’

Gelukkig zijn zij die hun kleren wassen: zij kunnen over de levensboom beschikken en zullen de stad door de poorten binnengaan. Buiten is de plaats voor de honden die zich bezighouden met toverij en ontucht, met moord en afgodendienst, voor iedereen die de leugen koestert en ernaar handelt. (Openbaring 22:12-15)

Zij die hun kleren wassen, kunnen beschikken over de levensboom. Zij bevinden zich buiten de poorten van het nieuwe Jeruzalem, maar door hun kleren te wassen, mogen zij naar binnen. Anders gezegd: Wie zijn kleren wast in het bloed van Christus, mag naar binnen. Hij krijgt een nieuwe naam, een naam die opgetekend staat in het boek van Gods verbond.

De mensen die hun kleren wassen, bevinden zich onder de mensen die buiten zijn. De plaats die bestemd is voor de honden die zich bezighouden met toverij en ontucht, met moord en afgodendienst.

Op deze mensen rust nog steeds Gods vloek.

Maar, zoals we in de voorgaande verzen zagen, er zal niets meer zijn waarop Gods vloek rust.

Dus er is een **totdat**. Gods vloek blijft op een bepaalde groep mensen rusten, **totdat** de vloek wordt weggenomen.

Het woordje **totdat** komt meer in de Bijbel voor. Wij zagen het eerder in 1 Korintiërs 15:25.

Want Hij moet koning zijn **totdat** ‘Hij alle vijanden aan zijn voeten heeft gelegd’.

De honden buiten de poorten gedragen zich vijandig. Jezus zal ook deze honden tot zijn vrienden weten te maken. Hij heeft zijn vijanden lief. Hij maakt zijn vijanden tot vrienden.

Het gebied buiten het nieuwe Jeruzalem is in eerste instantie de Gehenna, de vuurpoel van vuur en zwavel, de vuurpoel met brandende zwavel. Het kent gradaties. Hoe verder weg van de stad, hoe duisterder het wordt. Daar is de uiterste duisternis te vinden.

Ik zeg jullie dat velen uit het oosten en uit het westen zullen komen en met Abraham, Isaak en Jakob zullen aanliggen bij het feestmaal in het koninkrijk van de hemel, maar de erfgenamen van het koninkrijk zullen worden verbannen naar de uiterste duisternis; daar zullen zij jammeren en knarsetanden.’ (Matteüs 8:11-12)

Maar ook in die uiterste duisternis gaat het licht schijnen. Ook daar verdwijnt Gods vloek. God vernieuwt alles en allen. De herstelde schepping maakt Hij compleet.

Een schepping zonder demonen, want die laat Hij vertrappen door herschapen mensen. Mensen die Hij opnieuw boven de engelen zal stellen. Mensen die de kracht en de wil hebben om de demonen uit te schakelen. Mensen, die een tijdlang daarop kunnen terugzien als een grote stap in hun bevrijding.

26. Gods verbondswoord stijgen over alle andere woorden uit

In een preek van ds. W. de Groot²⁹⁶ intrigeerde mij het punt: Verbondswoord hebben kracht. De preek ging over David en Mefiboseth. David herinnerde op een gegeven moment, misschien wel op het hoogtepunt van zijn macht, wat hij aan zijn vriend Jonathan beloofd had. Namelijk:

Ik weet wel dat je me zolang als ik leef goed zult behandelen, zoals de HEER dat voorschrijft, maar belooft me dat je ook na mijn dood mijn nakomelingen steeds goedgezind blijft, zelfs wanneer de HEER al je vijanden een voor een van de aardbodem wegvaagt.' Jonatan sloot een verbond met het huis van David met de woorden: 'Moge de HEER je daaraan houden.' Vervolgens liet hij David dit bekrachtigen met een eed op hun vriendschap, want hij had David lief als zijn eigen leven. (1 Samuel 20:14-17)

en zei: 'Vaarwel. Onthoud wat wij tweeën elkaar bij de naam van de HEER gezworen hebben en dat wij en onze nakomelingen daar voor altijd aan gehouden zijn. De HEER is onze getuige.' (1 Samuel 20:42)

Het was gebruikelijk om bij een machtswisseling de hele familie van de vroegere machthebbers om te brengen, om daar in de toekomst geen last meer van te krijgen. Maar David volgt deze gewoonte niet, hij doet navraag naar de familie van Saul en Jonathan:

David vroeg: 'Is er nog iemand over van de familie van Saul? Die zal ik dan goed behandelen, dat ben ik aan Jonatan verplicht.' Nu was er bij de familie van Saul een zekere Siba in dienst. Hij werd bij David geroepen, en de koning zei tegen hem: 'Bent u Siba?' 'Uw dienaar, heer,' antwoordde hij. De koning vroeg hem: 'Is er nog iemand over van de familie van Saul? Die zal ik goed behandelen, zoals God dat voorschrijft.' Siba antwoordde: 'Er is nog een zoon van Jonatan, een kreupel.' 'Waar is hij?' vroeg de koning hem, en Siba antwoordde: 'Hij verblijft in het huis van Machir, de zoon van Ammiël, in Lo-Debar.' (2 Samuel 9:1)

Het verdere verhaal laat zien dat David zijn belofte aan Jonatan zeer serieus opvat en op een koninklijke manier invult. Mefiboseth is de enige nakomeling van Jonathan, Hij is kreupel. Maar ondanks dat hij kreupel is, mag hij toch plaatsnemen aan de tafel van de koning.

Dit is opvallend, omdat David heeft gezegd dat lammen en blinden zijn paleis op de bergvesting van Sion niet in mogen.

De koning en zijn mannen trokken op naar Jeruzalem, waar de Jebusieten woonden. De Jebusieten zeiden tegen David: 'U komt er niet in! Sterker nog: de lammen en de blinden zullen u verjagen! David komt er niet in!' Toch veroverde David de bergvesting van Sion, de huidige Davidsburch, en hij verklaarde: 'Wie de Jebusiet wil verslaan, hoeft slechts de watertoevoer af te snijden. En wat die lammen en die blinden betreft, die veracht ik uit de grond van mijn hart.' Daarom zegt men: Lammen en blinden, die komen het huis niet in. (2 Samuel 5:6-8)

Mefiboseth is kreupel, toch mag hij plaats nemen aan Davids tafel. Hoe zit dat, gezien bovenstaande tekst? Ik denk dat we die lammen en blinden niet algemeen moet nemen, maar dat het de lammen en blinden betreft die onder de Jebusieten woonden. Deze interpretatie komt dan niet in strijd met Davids beloften aan Jonatan.

²⁹⁶ Preek gehouden in de Waterpleinkerk in Rotterdam op 22 oktober 2023:
<https://www.youtube.com/watch?v=FDIwy9rLGkk>

In de preek komt sterk naar voren dat Davids beloftewoorden kracht bezitten. Dat deze andere woorden overstijgen. Ik denk, gezien dit voorbeeld, dat dit ook geldt voor Gods verbondswaarden aan de aartsvaders Abraham, Isaac en Jacob. God belooft, dat in hen alle volken gezegend zullen worden.

Ik zal zegenen wie jou zegenen,
wie jou vervloekt, zal Ik vervloeken.
In jou zullen alle volken op aarde gezegend worden.
(Genesis 12:3)

Deze belofte is meerdere keren herhaald.²⁹⁷ Zo belangrijk is deze belofte.

Deze beloftewoorden hebben **kracht** en overstijgen andere woorden.

Dat wil zeggen dat andere woorden zo geïnterpreteerd moeten worden dat aan deze beloftewoorden ten volle wordt voldaan.

Over het einde bestaan verschillende interpretaties. Ik geloof in de late-alverzoening, waarbij tijdens het Messiaans Vrederijk alles met iedereen goed komt. Dit is mee gebaseerd op deze beloftewoorden aan de aartsvaders. God zal alle volken zegenen. Collectief en individueel gezien. Want God schiep elk mens uit goedheid, met het goede voor ogen, gericht op een goed eindresultaat.

Gods toorn, zowel de toorn van de Vader als die van de Zoon, verdwijnt helemaal zodra de Zoon alles en allen onder Zijn gezag heeft gesteld. Wanneer alles volmaakt is. Wanneer alle knie zich voor Hem buigt en Hem alle lof doet toekomen. De teksten waarin dit wordt voorzeggd, hebben dan ook prioriteit boven alle andere teksten. Omdat deze teksten Gods beloften ten volle ondersteunen. We lezen deze teksten opnieuw (bij punt 10 al eerder genoemd):

Ik heb bij mijzelf gezworen: Uit mijn mond komt gerechtigheid voort, een woord dat Ik spreek wordt niet herroepen. Voor Mij zal elke knie zich buigen en elke tong zal bij Mij zweren.²⁹⁸

want er staat geschreven: 'Zo waar Ik leef – zegt de Heer –, voor Mij zal elke knie zich buigen, en elke tong zal God loven.'²⁹⁹

Maar Christus is werkelijk uit de dood opgewekt, als de eerste van de gestorvenen. Want zoals de dood er is gekomen door een mens, zo is ook de opstanding uit de dood er gekomen door een mens. Zoals allen sterven in Adam, zo zullen allen ook tot leven komen in Christus. Maar ieder op de voor hem bepaalde tijd: Christus als eerste en daarna, wanneer Hij komt, zij die Hem toebehoren. En dan komt het einde en draagt Hij het koningschap over aan God, de Vader, nadat Hij alle heerschappij en elke macht en kracht vernietigd heeft. Want Hij moet koning zijn totdat 'Hij alle vijanden aan zijn voeten heeft gelegd'. De laatste vijand die vernietigd wordt is de dood, want er staat: 'Hij heeft alles aan zijn voeten gelegd.' Wanneer er 'alles' staat, is dat natuurlijk uitgezonderd degene die alles aan Hem onderwerpt. En op het moment dat alles aan Hem onderworpen is, zal de Zoon zichzelf onderwerpen aan Hem die alles aan Hem onderworpen heeft, opdat God alles in allen zal zijn.³⁰⁰

Op grond van deze teksten moeten alle teksten wijken die het hebben over altijddurende eeuwige straffen. God straft totdat Een eeuwige straf moeten we dan ook interpreteren als een straf die

²⁹⁷ Zie Studiebijbel in Perspectief

²⁹⁸ Jesaja 45:23

²⁹⁹ Romeinen 14:11

³⁰⁰ 1 Korintiërs 15:20-28

eeuwenlang kan duren. Een altijddurende straf moeten we interpreteren als een straf die duurt **totdat** straffen geen zin meer heeft. **Totdat** God van een vijand een vriend heeft gemaakt.

God maakte van Saulus een Paulus. Zo kan God ieder mens veranderen. Maar daar neemt Hij de tijd voor, omdat Hij zowel de heiligen als de onheiligen inschakelt bij de vervolmaking van de wereld. De heiligen zullen als koningen en priesters heersen over de onheiligen. Zowel de heiligen als de onheiligen zullen daardoor groeien in geloof en volmaakter worden.

Aan het einde van dat proces mag nooit meer iemand in zonde vallen.

Dat roept kennelijk om een aanpak dat veel tijd in beslag zal nemen.

En dat niet alleen. De bladeren van de levensboom zullen de volken genezen.

Iedereen zal die bladeren moeten gebruiken om totaal te genezen.

27. Bewust leven tijdens tussentoestand en de tweede dood

In de dodenrijk leven alle zielen die niet rechtstreeks in de hemel komen.

We zagen al eerder (zie de punten 7 en 11) dat Jezus de sleutel van de dood en het dodenrijk heeft ontvangen. Bovendien is Jezus in het dodenrijk geweest om zijn overwinning op satan bekend te maken. (zie punt 9) Hij maakte dit bekend aan de generatie die Noach heeft gekend. Maar zo'n bericht is natuurlijk als een lopend vuurtje door het dodenrijk gegaan. Iedereen moest dit weten.

Deze berichtgeving maakt al duidelijk dat de zielen tijdens de tussentoestand bewust leven. Dat zij zo'n bericht tot zich kunnen nemen en erop kunnen reflecteren.

Die bewustzijnstoestand maakt dat mensen in de hel kunnen zondigen. Of beter gezegd, dat zij altijd zondigen, hoe hun reactie ook is. K. Schilder schreef daarover:

In de hel wordt ook gezondigd. Reeds in den zoogenaamden tusschentoestand (tusschen het sterven en den jongsten dag) *gaat het zondigen* (hoewel natuurlijk niet meer in een zonde-proces) *door* bij de gedeformeerde geesten, zoo leert ons dezelfde bijbel, die het kwaad niet in de materie, in de stof, maar in 'het hart' altijd gesteld heeft.³⁰¹

Wie zondigt, maakt een keuze. Doordat Jezus in de hel is geweest om zijn overwinning op satan bekend te maken, is daar een glans van het evangelie aanwezig. Daardoor kunnen bewust levende zielen hopen, maar ook kunnen zij die glans verwerpen. Wie zondigt, voegt toe aan zijn strafblad. Ook die specifieke zonde zal tijdens het laatste oordeel aandacht krijgen.

K. Schilder schrijft zeer terughoudend over de tussentoestand. Eigenlijk weten we daar te weinig over. Schilder wijst veel middeleeuwse voorstellingen af. Maar er is daarin een element dat hij waardeert; de zielen in de hel ondergaan heel bewust hun verdiende straf.

Naar aanleiding van de ideeën van Bavinck en Dante schrijft Schilder.

Maar waarom heeft hij (Dante; NB) niet gezien, wat wij wèl mogen aangrijpen als ònzen troost, dat n.l. het licht van den hemel nog in volle glansen overstraalt de gangen der hel? Het licht van God-Jahwe? Van Hem, wiens liefde en recht nooit zijn gescheiden?

Onder dit gezichtspunt kunnen wij ons vereenigen met de gedachte, dat er van een inhouden van de energie van Gods wijde gramschap onzerzijds te spreken valt.

³⁰¹ K. Schilder, Wat is de hel, derde druk, blz. 111

Dat er spranken schijnen van licht ook in deze donkerheid. Dat 'licht' is dan verkiezingslicht. Er is verkiezing tot leven, er is ook verkiezing tot een meer of minder vatbaar-zijn voor de verschrikking van den 'tweeden dood'.

Zóó is er nog electie in de openbaring van de reprobacie. Maar dat, wat God van zich doet uitgaan, dat is toch eigenlijk licht. Geen spranken slechts van licht.

En al gaat de bijbel, paedagoog als hij is, niet diep indringen in deze werkelijkheid, negeeren mogen wij dit element in zijn onderricht ook niet.

Daar is logica in de hel....

De logica is het van Golgotha's kruis.

Want - en ziehier nog een tweede aanknoopingspunt voor de gedachte van

Bavinck - ook voor de verlorenen heeft - ónzerzijds gezien - Christus' kruis naar ons

belijden iets groots verworven. Iets gróóts: ze zijn tenslotte uitgeleverd aan het recht.

En aan niets anders dan het recht. De zelf-handhaving Gods is voor de hel het

onderpand der eeuwige trouw, die God-Jahwe Zichzelf bewijst, en die den tweeden dood

verhindert, ruw te doen tegen één menschenkind. De offerdood van Christus heeft het recht

hersteld. Het recht, niet alleen voor den hemel, maar ook voor de hel. Was Hij niet

gekomen, om voor al het bestaande de souvereiniteit Gods te handhaven, dan zou de willekeur van Satan - wij spreken nu van óns gezichtspunt uit - geheerscht hebben.

Nu wordt ook deze ingebonden en, naar een bijbelsch woord, verhinderd, haar effect

te nemen. Had Christus' offergang niet naar het recht de duivelenmacht verslagen,

dan zou de bodem der hel zijn geëffend voor het spel van machtswellust der

geestelijke boosheden. Maar wat voor speelzaal - men vergeve de ridicule gedachte

- bestemd is, dat wordt gevangenis. Dat is onze sterke troost over deze

troosteloosheid. De hel is tenslotte de grootste mislukking van den booze, de

nederlaag van den geest uit den afgrond. Het moment, dat Satan voor zijn meest

trotschen eisch bestemd had, wordt de bevestiging van zijn volslagen afwijzing. Kon

Satan heerschen, de hel werd het gruwelijkste onrecht, een chaos van wellustigheid.

Maar nu, krachtens Christus' rechtszege, God beschikt, ook over de hel, nu wordt

ze, en blijft ze tot in eeuwigheid, ook mée een huis van het hoogste recht, van orde,

uit Gods zuiveren wil geboren, een geordende staat, die geen enkele wilsuiking van

Gods wet ontloopen kan.³⁰²

Zodra Jezus de sleutels heeft ontvangen van het dodenrijk wordt tijdens de tussentoestand Gods recht gehandhaafd. Nadat iedereen is opgestaan uit de dood en de zondaars in de vuurpoel, de tweede dood, gegooid worden, zal ook daar Gods recht gehandhaafd worden.

Deze handhaving van Gods recht maakt volgens mij zowel de hel (= dodenrijk) als de tweede dood minder beangstigend.

De handhaving van Gods recht in de vuurpoel, tijdens de tweede dood, brengt met zich mee dat ook daar een regime heerst van straffen en belonen. Wie zondigt, krijgt verzwaring van straf, wie het zondigen probeert te voorkomen krijgt verlichting van straf.

Ik wil dit graag vergelijken met het Nederlandse gevangenisregime. In onze gevangenissen werken gevangenispastors en psychologen. Als het kan, mogen gevangenen binnen de gevangenis muren werken; broodbakken, bouw materiaal maken.

Wie zijn best doet en zich goed gedraagt, behoeft zijn hele straf niet uit te zitten.

³⁰² K. Schilder; Wat is de hel, derde druk, blz. 149 - 150

De ongelovigen die in de vuurpoel verblijven, worden omgeven door Gods heilige engelen. Dat lijkt mij de enige manier waarop God zijn recht handhaaft. De duivelse macht is weliswaar verslagen en vertrapt (zie punt 5), maar het duivelse denken zit nog in de zondaren. Zij beschadigen elkaar, als daar in de vuurpoel geen cipiers, geen heiligen engelen, aanwezig zijn die Gods recht handhaven en in dat afschuwelijke oord de vrede bewaren. De zondaars zullen daar geconfronteerd worden met hun eigen zonden en dat niet kunnen afreageren op anderen. Binnen dat isolement krijgen ze bezoek van priesters. Want Jezus heeft de heiligen als priesters aangesteld. Jezus stuurt als hogepriester, de priesters eropuit om de onheiligen het verlossende evangelie bekend te maken. Om hun zonden te laten inzien en om inkeer te bewerken.

Dat is de logica van de tweede dood. Jezus gaat ook de tweede dood overwinnen. Zijn bloed gaat heel de wereld zuiveren. Als eerste zijn de heiligen door dat bloed gereinigd en geheilgd. Zij worden na de opstanding uit de dood als priesters en koningen aangesteld. Hun werkterrein omvat de hele wereld, exclusief het nieuwe Jeruzalem. Want vanuit het nieuwe Jeruzalem worden ze uitgezonden de wereld in die voor Jezus gewonnen moet worden. Ook al zijn de demonische krachten geëlimineerd, door Gods heilige engelen en door de heiligen (zie punt 5), toch moet het buitengebied helemaal gereinigd en vernieuwd worden. Van bijvoorbeeld wapens, drugs, verslavende middelen, van ruïnes en kapotte infrastructuur, van vervuilende auto's en vliegtuigen.

De nieuwe wereld moet een duurzame wereld worden. Al het goede wat we nu leren om dat te bereiken, kunnen we dan inzetten.

Er zullen woningen gebouwd worden, duurzaam en nog mooier dan we ons nu kunnen indenken. Want wat we nu leren aan creativiteit, bouwkunde en schoonheidsbeleving, zullen we dan gebruiken. De nieuwe wereld moet fantastisch mooi worden. In het nieuwe Jeruzalem zullen lessen te volgen zijn om alles naar de richtlijnen van Jezus op te bouwen.

Zo krijgt ook dat deel van ons menszijn zin. Wat we nu al leren, daar kunnen we op de nieuwe aarde op voortbouwen.

Tijdens de tussentoestand mogen de zondaars dit perspectief voor ogen houden.

God schrijft hen niet af. Hij laat hen opstaan uit de dood om de nieuwe wereld in cultuur te brengen, onder leiding van de heiligen, die Hij als koningen zal aanstellen.

De tweede dood is op punten te vergelijken met de eerste dood. Na bekering en schuldvereffening, verzoening met God en de naasten, mag de opdracht die God aan Adam gaf ter hand genomen worden.

28. K. Schilder over de hel

Over het boek van K. Schilder *Wat is de hel?* heb ik al het een en ander geschreven. Hieronder wil ik nog enkele interessante punten aanhalen.

Schilder schrijft over de differentiatie van straf in de hel. Hij beschrijft daar ook de mohamadaanse kijk op die differentiatie.

Het behoeft hier nauwelijks opgemerkt te worden, dat deze erkenning van het onderscheid in de hel, niets te maken heeft met verscheidene, slechts in schijn

verwante, leerstellingen van valsche religies, b.v. van het *mohammedanisme*, dat in later tijd onderscheiden ‘hellen’ aannam, doch dat daarbij een wel zeer eigenaardig systeem voor zijn classificatie volgde: **de eerste hel** voor gestrafte, maar toch straks weer te behouden moslims, **de tweede** voor de afgodendienaars, **de derde** voor Gog en Magog c.s., **de vierde** voor de booze geesten, **de vijfde** voor joden, christenen en vuuraanbidders, **de zesde** voor wie gebed en aalmoes nagelaten hebben, de zevende voor de huichelaars.³⁰³

Schilder wijst dit allemaal af. Zoals hij nog veel meer fantasieën over de hel afwijst. Hij brengt ons terug naar de Schrift:

Neen, wij lezen den bijbel weer, en die leidt ons een heel anderen kant uit. Als Christus zegt, dat het den een verdragelijker zijn zal dan den ander, **dat wie den weg wist, en niet bewandelde, met vele slagen wordt geslagen**, als Paulus leert, dat ieder wegdraagt, hetgeen door het lichaam (in den tijd) geschied is, naar dat hij gedaan heeft, dan is daarmee feitelijk reeds alles gezegd. Dan wordt toch daarin ronduit verkondigd, dat er verscheidenheid is, ook in de straf. Dat er zijn, die met *vele*, en dus ook, die met *nietvele*, ja met *weinige slagen* worden geslagen.³⁰⁴

volgens welken maatstaf – zoo wordt gevraagd - zullen de menschen worden geoordeeld? en het antwoord luidt: **naar den maatstaf van het licht en de genade**, die een ieder aangeboden zijn, hetzij dan de wet, gelijk ze ‘in het geweten geschreven is’, hetzij het Woord Gods in het Oude en Nieuwe Testament (Lukas 12:47, 48, vgl. Rom. 1).³⁰⁵

Schilder laat zien dat wie veel ontvangen heeft ook veel te verantwoorden heeft. Ethisch gezien past dit bij een goede God. God is goed. Daarvoor moeten veel fantasieën over de hel wijken. Ook interpretaties over de hel, hoe integer ook bedoeld, moeten wijken voor Gods zelfpresentatie dat Hij goed is.

Wij mogen niet het omgekeerde doen. Onze interpretatie van de bijbel zo hoog aanslaan, dat we die interpretatie als maatstaf nemen voor de beoordeling van het toekomstig perspectief. Gangbaar is, en Schilder sluit zich daarbij aan, om de tweede dood als een altoosduurende bestraffing te zien. Die eeuwige bestraffing wordt dan als iets goeds geduid, iets om blij mee te zijn, omdat het bijbels is. Schilder ziet in de bijbel geen enkele tekst die iets anders laat zien.

Voor Schilder is er geen plaats voor een tijdelijke hel (= tweede dood). Ik geef twee citaten:

Want één van tweeën: **de hel is er, of ze is er niet.**

Bestaat ze niet, wat dan?

Zijn de geloovigen dan - gelijk misschien ergens hier iemand smaalt - hun groote angstmotief kwijt, en is dan tevens hun ‘moraal’ verloren? Voelen met name de calvinisten dan hun prikkel tot rusteloozen arbeid verslappen, gesteld, dat het waar is, dat hun ressentiments-prikkel nu juist is die ‘eeuwig knagende, onzalige twijfel van den individu, of hij nu uitverkoren is tot den hemel, dan wel verworpen is tot de hel? Och – laat daarop nuchter de gereformeerde belijdenis antwoorden. Zij zegt, dat, indien vandaag bewezen kon worden, dat de hel een fictie is, het waarachtige christelijke leven zijn

³⁰³ K. Schilder, Wat is de hel?, derde druk 1932, blz. 108

³⁰⁴ K. Schilder, Wat is de hel?, derde druk 1932, blz. 108

³⁰⁵ K. Schilder, Wat is de hel?, derde druk 1932, blz. 110

zelfden gang hernemen zou. ‘Want het is onmogelijk, dat wie Christus door een levend geloof is ingelijfd, niet zou voortbrengen vruchten der dankbaarheid’ (Heidelb. Catech.). Dat is wel 'n klaar bewijs, dat de calvinist - stel, dat de hel voor hem eens niet bestond - zijn leven niet zou kùnnen veranderen. Bij wie gelooft, is de prediking van de hel geen speculeeren à baisse.

En wat de ongeloovigen betreft: schrap het woord ‘hel’ uit alle woordenboeken - wordt daarmee ook maar iemand ontslagen van den plicht, het leven aan God te geven?

En nu de andere mogelijkheid: is de hel er inderdaad wèl, dan hebt ge daarin een reden te meer tot nadenken en levensverdieping, na het spel van verblindings en van waan.³⁰⁶

En in dat openbaringslicht - tenslotte dáár alleen - leert men het eindelijk toegeven: indien de zonde meer is dan een episode in het leven, indien zij het ‘leven’ zèlf is van den onwedergeboren mensch, dan kàn zij niet verteerd zich vinden in den tijdelijken dood. Dáár leert men zien, dat God ‘niets vreemds’ oplegt; want: wat de mensch wil, dat ontvangt hij: verkiezing is er mèt verantwoordelijkheid. Dáár wordt verstaan, dat zonder wedergeboorte het rijk van Satan ons niet loslaat, wijl wij zijn burgerschap niet hebben losgelaten of verworpen.³⁰⁷

Wij geloven dat de eerste dood eindig is. En wel op twee manieren: door bekering dan wel via opstanding uit de dood veroordeeld te worden tijdens het laatste oordeel, geworpen te worden in de vuurpoel. Zo gaat de eerste dood over in de tweede dood.

Ik geloof, anders dan Schilder, die de gangbare orthodoxe mening volgt, dat de tweede dood eindig is. Net als de eerste dood, komt er aan de tweede dood een einde door bekering.

Ik dicht de satan geen enkele macht meer toe, omdat Jezus de satan overwonnen heeft en omdat de satan met al zijn volgelingen, met al de demonen, vertrappt zullen worden in de poel van vuur en zwavel.³⁰⁸

Schilder zegt wel dat God in de hel (= tweede dood) aanwezig zal zijn.

Want fantasieën, als welke wij zoeven het woord hoorden nemen, verliezen onmiddellijk haar speelruimte, voor wie bedenkt, dat in de hel Gòd niet kan vergeten worden, dat Gòd niet van Zijn plaats kan worden gezet, noch gedacht, dat Gòd er niet kan zijn de Onbekende. Niet anonym is Hij daarginds, maar panonym; dat is te zeggen: Zijn naam wordt niet verzwegen, maar àlles spelt dien naam. Dezelfde zinnen kan men schrijven in een boek over den hemel; dit echter is het groote verschil daarbij, dat hier ‘die naam zoo héérlijk rolt’, en ginds tot pure verschrikking. Oók dáár is alles ‘Gott-bezogen’, op God betrokken, en dat voor het bewustzijn. Neem God en Zijn naam uit de hel weg, en zij houdt op, hel te wezen. Maar wijl de hel gebonden blijft aan God en Zijn gebod, en nimmer zich uit-lichten kan, ook niet ‘in den droom’, uit het geheel, dat door Zijn wil omspannen wordt, daarom kàn ginds geen vierkante centimeter gronds hecht-bodem wezen, of - schijnen, voor het toeval, voor de gril, voor de anomie of voor de antinomie. ‘Op bergen en op dalen, ja overal is God.’ En Hij laat zich ginds zien, aan den mensch, God in Zijn eenheid, de mensch in zijn eenheid. En de oogen kùnnen niet toe, en de ooren kùnnen niet dicht. En daarom spreekt God overal, ook in de hel, om het in modernen trant te zeggen: Ik,

³⁰⁶ K. Schilder, Wat is de hel?, derde druk 1932, blz. 200-201

³⁰⁷ K. Schilder, Wat is de hel?, derde druk 1932, blz. 205

³⁰⁸ Zie punt 5

Ik, Ik. En de gebonden mensch zegt altijd weer, en moet dat zeggen, en houdt niet op van zeggen: Hij, Hij, Hij. Hij zal geen hoofdletter dezen keer, den volgende keer, ooit overslaan. Hij, Hij, Hij. Alleen³⁰⁹

Hierover ben ik het met Schilder eens. Na het laatste oordeel zal iedereen God hebben leren zien zoals Hij werkelijk is. God zal zijn gangen door deze wereld toelichten. Hij zal transparant zijn. Hij zal laten zien waarom Hij de satan heeft toegelaten dat te doen wat tot opbouw van zijn koninkrijk dienen zou.

Deze openbaring raken de zondaars niet kwijt als zij gegooid worden in de vuurpoel. Tijdens de tweede dood kunnen ze dit allemaal overdenken en zichzelf verwijten maken waarom zij Gods openbaring in natuur en Woord niet hebben willen zien.

God is overal, ook in de hel. Jezus ontving de sleutels van dood en dodenrijk.³¹⁰ Daarmee ontving Jezus niet alleen de macht over alle demonen tijdens de fase van de eerste dood. Ook tijdens de tweede dood behoudt Jezus die macht. Jezus is voor eeuwig Hogepriester. Hij blijft 'eeuwig' bezig om zondaren tot het juiste inzicht te brengen, zodat zij zich bekeren en zich met God en hun naasten verzoenen. Jezus doet dat niet alleen. Daarom stelt Hij de heiligen aan als koningen en priesters. Gezamenlijk treden zij de ongelovigen tegemoet, die zich in de tweede dood ophouden.

Volgens Openbaring is succes verzekerd. Alle volken zullen genezen worden door de bladeren van de levensboom. Ongelovigen zullen een nieuwe naam ontvangen, die wel opgetekend is in het boek van het Leven. Jezus bereikt zijn doel. Zodra Hij allen en alles aan zich heeft onderworpen, zodra alles en allen gereinigd en geheiligd zijn, geeft Hij dat prachtige resultaat in de handen van zijn Vader.

Wel gaat Schilder mee met de gedachte van Bavinck, als hij zegt:

De Gereformeerden wilden ten eerste de mate der genade niet vaststellen, waarmede een mensch ook onder vele dwalingen en zonden nog aan God verbonden zijn kan, noch den graad der kennis bepalen, die tot zaligheid onmisbaar noodig is. En ten andere hielden zij staande, dat de middelen der genade niet absoluut noodzakelijk waren tot de zaligheid en dat God ook buiten woord en sacramenten kon wederbaren ten eeuwigen leven.... Als het er op aankomt, is **de Gereformeerde belijdenis ruimer van hart en breder van blik dan eenige andere christelijke confessie**. Zij vindt de laatste diepste oorzaak der zaligheid alleen in Gods welbehagen, in Zijne eeuwige ontferming....³¹¹

Deze citaten zijn slechts als aanvulling bedoeld op wat ik al eerder van Schilder heb geciteerd. Het laatste citaat zie ik als een open einde. Gods ontferming is zo groot, daar kunnen we ons geen voorstelling van maken.

Maar door het zo te zeggen, blijft er een mate van onzekerheid.

Daardoor wordt het heil enigszins van zijn glans beroofd.

Ik geloof dat het met iedereen goed komt, maar wel via diverse wegen. De weg via de tweede dood is huiveringwekkend.

³⁰⁹ K. Schilder, Wat is de hel?, derde druk 1932, blz. 100

³¹⁰ Openbaring 1:18

³¹¹ K. Schilder, Wat is de hel?, derde druk 1932, blz. 202

Om dat laatste nog eens te benadrukken, kijk ik naar de tekst over de worm en het vuur, waarover Schilder een paragraaf³¹² schreef. Met de zoekfunctie komt de 'worm' 41 keer voor in Schilders boek over de hel. Het gaat dan over de tekst Marcus 9:48:

Waar de wormen blijven knagen en het vuur niet dooft.

Schilder verstaat deze tekst symbolisch:

Het behoeft dan ook nauwelijks gezegd te worden, dat de hedendaagsche gereformeerden vrijwel eenstemmig zijn in de erkenning dat 'worm', en 'vuur', en 'sulfer', en wat dies meer zij, ik zeg niet: 'slechts symbolisch,' maar dan toch wezenlijk symbolisch verstaan willen worden.³¹³

Neen, wij werpen al die voorstellingen overboord, en doen dat met een gerust exegetisch geweten. Al de emblemen van de middeleeuwsche kunst – geopende drakenmuilen, diepe afgronden, vuurstroomen, afdalend van Christus' troon, duivelenwachten, verzegelde deuren - ze spreken ons niet meer in ons denken toe. Wij gaan een ànderen kant uit, met ons denken, als wij den diepen inhoud der bijbelsche hellevoorzeggingen willen verstaan.³¹⁴

Die andere kant is:

Wij wijzen hierop, om eenerzijds af te wijzen een valsche tegenstelling tusschen 'begrip' en 'symbool'; om anderzijds af te snijden een verzinnelijking van 'worm en vuur'; om in de derde plaats te voorkomen de klacht, dat aan het Woord in zijn letterlijken of eigenlijken zin geweld gedaan wordt; en om ten vierde zoo te geraken tot een inlijsting van 'worm' en 'vuur', in heel de profetie over wat men noemt 'den tweeden dood', den 'dood', die de tweede is.

Over de tweede dood heb ik al eerder opgemerkt dat ik de tweede dood zie als een tijdelijke dood. Zoals de eerste dood tijdelijk is, zo zal de tweede dood tijdelijk zijn. Zie punt 5.

Ook al nemen we 'worm' en 'vuur' als symbolen voor verschrikkelijke kwellingen, als kwellingen die we onszelf aandoen, door bijvoorbeeld te klagen, dan nog spreekt deze tekst over iets wat altijd maar voortduurt.

Toch blijf ik geloven in een totdat. (zie de punten 25 en 26) Zowel de Gehenna, als de vuurpoel, als de tweede dood kennen een totdat. Omdat God niet toornig blijft. (zie blz. 78 en 85). Omdat God niet voor eeuwig het recht in de Gehenna, in de hel, zal willen handhaven, omdat dat veronderstelt dat Hij ook daar voor eeuwig zal moeten zijn. Of zou Hij dit aan zijn heilige engelen kunnen en willen overlaten?

Jezus heeft als dienaar het meest vuile werk opgeknapt, waarna Hij op de nieuwe hemel en aarde alles gaat herstellen. Is het denkbaar dat Hij na dit herstel, zich voor eeuwig blijft verbinden aan een oord om zondaars te straffen? Dit, terwijl Hij door zijn Geest iedereen tot inkeer kan brengen? Denk aan Saulus, die een Paulus werd. Denk aan Nineve na het optreden van Jona.

³¹² K. Schilder, Wat is de Hel?, derde druk 1932, blz. 77

³¹³ K. Schilder, Wat is de Hel?, derde druk 1932, blz. 79

³¹⁴ K. Schilder, Wat is de Hel?, derde druk 1932, blz. 82

29. Stefan Paas – Vrede op aarde, Over heil en redding in deze tijd

In dit boek staan Gods oordelen niet centraal. Maar er is wel een grote overlap. Ik geloof in een vrede op aarde nadat Jezus terugkomt en op de nieuwe hemel en aarde alles recht zal zetten. Het laatste oordeel staat in het teken van vrede. Ik geef twee citaten die deze overlap illustreren:

God maakt geen nieuwe schepping; Hij vernieuwt de oude schepping. Hij maakt alle dingen nieuw (Op. 21:5). De schepping is bestemd om hersteld te worden tot een vrederijk waar God alles en in alles zal zijn (1 Kor. 15:28). In het lange hoofdstuk 1 Korintiërs 15, waar Paulus de toekomst van de kosmos afleidt uit de dood en de opstanding van Christus, trekt hij de conclusie: 'Kortom, geliefde broeders en zusters, wees standvastig en onwankelbaar en zet u altijd volledig in voor het werk van de Heer, in het besef dat door de Heer uw inspanningen nooit tevergeefs zijn' (vers 58). Geen van onze inspanningen is tevergeefs. Ze zullen worden vernieuwd en opgewekt uit de dood, zoals ooit het lichaam van Jezus werd opgewekt. Dit is de structuur van de christelijke hoop.³¹⁵

Berouw uitspreken is een eerste stap, maar het is geen instrument om de ander onder controle te brengen. Verzoening kan geen opgelegd pandoer zijn; de beschadigde partij kan haar afwijzen. Verzoening schrijft de Australische theoloog Geoffrey Burn, is het grote perspectief, maar de weg daarnaartoe gaat onvermijdelijk langs rechtvaardigheid. In aansluiting bij Miroslav Volf stelt hij dat spreken over recht zonder verzoening doorgaans leidt tot verbittering en verder onrecht. Het verlangen naar verzoening brengt de vraag naar recht op tafel, maar dit verlangen brengt ons ook bij de vraag naar het samenleven in vrede, wanneer recht is gedaan.³¹⁶

Zoals eerder gezegd, geloof ik in een Messiaans Vrederijk waarin het laatste oordeel zal worden voltrokken, waar verzoening zal plaatsvinden en waar iedereen zal worden ingezet om buiten de muren van het nieuwe Jeruzalem de nieuwe aarde tot een paradijs te maken. De vruchten van al die arbeid zal het nieuwe Jeruzalem worden ingedragen om daar gezamenlijk feest te vieren en om Jezus te eren voor al zijn weldaden.

De ondertitel van Paas' boek luidt: 'Over heil en redding in deze tijd'

Zo komt het heil en de redding wel erg te liggen in het hier en nu.

Ik geloof dat pas ná Jezus' terugkomst op het vlak van heil en redding de grootste stappen gezet gaan worden.

De aarde is een jammerdal³¹⁷ en we leven van de ene mistoestand naar de andere. Zondige mensen blijven tekortschieten. Dat zagen we in oudtestamentische tijden al bij Gods volk. Terwijl God nabij was in tabernakel en tempel, zondigde het volk keer op keer. De intocht in het beloofde land is daardoor 38 jaar uitgesteld.

Aan het begin van de nieuwtestamentische tijd, direct ná de uitstorting van de heilige Geest, groeide de kerk enorm. In aantal en in diepte. Het Nieuwe Testament getuigt daarvan. Met name Johannes en Paulus schreven brieven met diepgang en met apologetische vergezichten.

Het Nieuwe Testament vormt in grote mate de leer van de kerk. Met de daaruit afgeleide sociale actie. In het boek van Paas gaat het ondermeer over het piëtistische bekeringsdrama (hoofdstuk 2), ons slavernijverleden (hoofdstuk 4) en de ecologische crisis (hoofdstuk 6).

³¹⁵ Vrede op aarde; blz. 332-333

³¹⁶ Vrede op aarde; blz. 321-322

³¹⁷ Heidelbergse Catechismus, Zondag 9

Het zijn onderwerpen die pijn doen. Christenen falen doorlopend! Is dat erg? Of is dat onontkoombaar?

Ik denk dat het onontkoombaar is. God bestuurt in oudtestamentische en in nieuwtestamentische tijden de wereld met een kromme stok, waarmee Hij rechte slagen slaat. Vanuit het Oude Testament weten we dat de Messias moest komen. Vanuit het Nieuwe Testament weten we dat Jezus tijdens Zijn eerste komst optrad als Dienstknecht, als Lam van God. Ook weten we dat Jezus zal terugkeren, maar dan als Koning die de hele wereld aan zich zal onderwerpen, alles zal herstellen en rechtzetten.

Jezus Christus heeft alle macht gekregen over hemel en aarde. Hij bestuurt alles. Maar het lijkt erop dat in oudtestamentische tijden het kwaad evenveel ruimte kreeg dan in de nieuwtestamentische tijd. Hoe kan dat? Nu Jezus regeert?

Kennelijk hebben wij mensen dat nodig om het kwade van het goede te onderscheiden, maar ook om in afhankelijk van God te groeien. In de levensstorm ontwikkelen zich krachtige vruchten. Tijdens die storm gaan we steeds meer uitzien naar Jezus' terugkomst, zodat onder zijn leiding alles recht zal worden gezet.

Gezien bovenstaande kijk op Gods bestuur, heb ik moeite met de analyses van Paas.

Wij allen strompelen richting de nieuwe hemel en de nieuwe aarde.

Op de weg naar de nieuwe hemel en de nieuwe aarde vormt de hel een wezenlijk onderdeel. Die dreiging met straf, en niet alleen de dreiging maar ook de werkelijke straf, hebben wij kennelijk nodig om op koers te blijven, dan wel om ons in te spannen om Jezus te leren volgen terwijl onze doodsvijanden ons keer op keer aanvallen.

Paas maakt gehakt van het idee 'leven of verloren' gaan. De piëtisten legden een te grote nadruk op het winnen van zieltjes door de eeuwige hel te beklemtonen.³¹⁸ Wie tot geloof kwam kreeg daardoor een enorme voorsprong op de ongelovigen. Die grote voorsprong verkleinde het zicht op sociale ongerechtigheid. Alles komt goed en Jezus zal alles rechtzetten. Beter nu onrecht lijden en behouden worden dan staande voor Gods rechterstoel afgewezen worden.

Vaak lees ik op de laatste bladzijden van een boek waar de auteur heen wil. Paas maakt in het laatste hoofdstuk grote stappen. Paas wil eigenlijk af van een eeuwige straf in de hel. In elk geval wil hij daarover een discussie starten. Hij brengt meerdere punten³¹⁹ in, die een eeuwige straf minder waarschijnlijk maken:

- De barmhartigheid van God
- De aanbiddingswaardigheid van God
- Gods glorie en heerlijkheid
- Gods rechtvaardigheid
- Persoonlijk voortbestaan

Zijn argumenten tegen een eeuwige hel sluit hij af met:

Dit is niet de plek om deze kwestie te beslechten. Christenen zullen het er hoe dan ook niet snel over eens worden. Hier is het voldoende om te zeggen dat er tussen de opties van 'alverzoening' (iedereen wordt zonder omhaal gered, ongeacht opvattingen of levensstijl) en een 'eeuwige hel' (sommigen, of zelfs velen, zullen eeuwig gemarteld worden) nog een scala aan andere opties is, die proberen recht te doen aan de 'oordeelskant' en aan de 'universele kant' van de Bijbel. Ik noemde al bepaalde vroegkerkelijke opvattingen over post

³¹⁸ Vrede op aarde, blz. 58 ev.

³¹⁹ Vrede op aarde, blz.397-398

mortem loutering, die uiteindelijk moet leiden tot de deelname van al Gods schepselen aan Gods shalom.³²⁰

Wat Paas over de hel schrijft, spreekt mij aan. Ik denk dat wij in de loop van de tijd de Bijbel beter leren verstaan. Er zijn nu nog veel stemmen, en een groeiend aantal stemmen gelooft niet meer in een eeuwigdurende hel waarin de onheiligen voortdurend gepijnigd worden, zij het door eigen wroeging dan wel als speelbal van demonen.

In het register van namen (blz. 403-412) ontbreekt de naam van Klaas Schilder. Kennelijk is een reflectie op het boek 'Wat is de Hel?' achterwege gebleven. Dat is jammer.

Want hoewel ik niet geloof in een alsmaar eeuwigdurende hel, geloof ik wél in een tijdelijke hel. In die tijdelijke hel (= vuurpoel) vindt bestraffing plaats om tot verzoening te komen, om recht te doen aan allen, om zo tot een algemene heling te komen.

Maar hoe het ook zij, eeuwenlang is de leer over de eeuwige hel gangbaar geweest. Ook tijdens de tijd van de piëtisten. Het feit dat juist in die tijd veel mensen tot geloof zijn gekomen, wil ik eigenlijk geen drama noemen. Ik zie daarachter Gods hand. Met een kromme stok weet God rechte slagen te maken. Tot heil van de wereld en precies passend binnen zijn heilsplan. Zoals God zijn heilsplan in de oudtestamentische periode heeft onthuld, zo doet Hij dat min of meer ook in de nieuwtestamentische periode. Die parallelle beweging moeten we leren zien en daaruit troost en verwachting putten. God maakt zijn plannen waar.

We zagen al eerder dat wij het kwaad nodig hebben om het goede van het kwade te leren onderscheiden. Nu voeg ik daaraan toe dat God een kromme stok hanteert om ons los te leren lopen. God brengt ons in allerlei moeilijke 'testsituaties' om ook daar op Hem te leren vertrouwen. Om daar zelfstandiger te worden. Minder afhankelijk van Hem, groeiend in het beeld van Hem. Ofwel, God brengt ons in de moeite om te groeien als zelfbewuste beeld dragers.

Het is niet mijn bedoeling om het hele boek van Paas te bespreken. Want bij het slavernijverleden en ons omgaan met de wereld die wij uitputten, zijn identieke woorden te plaatsen als die bij de bespreking van het piëtistische bekeringsdrama.

Ik zie die moeite toch meer als verplichte oefeningen voor de toekomstige eeuw. Wat we nu leren, zullen we in de komende eeuw ná Jezus terugkomst in de praktijk kunnen brengen.

Ik geloof namelijk dat alleen het nieuwe Jeruzalem als volmaakte stad uit de hemel zal neerdalen, en dat de rest van de aarde gereinigd en hersteld moet worden. Het nieuwe Jeruzalem zal wel uitgebouwd moeten worden tot een duurzame tuinstad. Een tuinstad dat eeuwen lang bewoond gaat worden.

De technieken die wij nu uitvinden, zullen verbeterd en toegepast worden. Al ons zwoegen op aarde heeft zin, omdat het op de een of andere manier tijdens de komende eeuw ingezet zal worden.

Het boek van Paas heb ik beter leren begrijpen na het lezen van de blog van Matthijs Haak.³²¹ Haak sluit zijn blog af met:

Ik wil afsluiten met waardering voor *Vrede op aarde*. Kritiek die hiervoor naar voren kwam neemt die waardering niet weg. Ik zie het niet zwart-wit. Ik hoop dat dat in deze blog duidelijk is geworden.

³²⁰ Vrede op aarde, blz. 399

³²¹ <https://jmhaak.com/tag/bespreking-vrede-op-aarde-paas/>

Mijn waardering zit in de nieuwe weg die Paas wijst, het vernieuwende daarvan. In 2016 schreef ik een (veelgelezen) blog: [‘Bijbelse’ vrouwelijke ambtsdragers](#) (ook in [samenvatting](#)). Ik schreef die blog in een tijd dat er in de GKv (inmiddels NGK) werd gediscussieerd over de vrouwelijke ambtsdrager. Ik heb gezegd dat je dit onderwerp niet moet isoleren. Het gaat immers om *een onderliggende verandering*. Het geheel van de samenleving verandert. En daarin ligt een roeping voor de kerk. Ik heb indertijd gepleit voor ‘nieuwbouw’. Dat je niet op één onderwerp anders gaat denken (zoals over de vrouwelijke ambtsdrager). Want dat zou niet echt vernieuwend zijn maar eerder een kleine verbouwing of een likje verf over een bestaand gebouw. **Er is nieuwbouw nodig.** Aan het einde van die blog heb ik gezegd dat christenen vandaag eigenlijk een nieuwe leesregel van de Bijbel zoeken.

Ik denk dat Vrede op aarde en het gesprek daarover over deze nieuwbouw en deze nieuwe leesregel gaan. Veel belangrijker kan niet. Zeer aantrekkelijk zet Paas het neer. Ik ervaar het als een coherentie manier kijken en denken met het oog op onze tijd. Fantastisch. Zo verwoorden hedendaagse christenen koers. Een aanlokkelijk perspectief. Met de hulp van Gods Geest op weg naar ‘de eeuw die komt’ (Nicea).

We zijn op weg naar ‘de eeuw die komt’ (Nicea). Alleen tussen de huidige eeuw en de toekomstige eeuw zit de dag van Gods oordeel. God, in de persoon van Jezus, zal het laatste oordeel vellen. Ik heb laten zien dat dit oordeel tijd nodig heeft, al is het alleen maar omdat Jezus de heiligen bij dit oordeel zal betrekken.³²²

Van daaruit geredeneerd, zie ik de dag van Gods oordeel als onderdeel van de toekomstige eeuw waarin dat oordeel wordt voltrokken en dat tot volkomen vrede leidt. Die toekomstige eeuw, het Messiaans Vrederijk, wordt meer in evangelische kringen verwacht dan in orthodoxe kerken. Paas heeft het vooral over vrede **in deze tijd**.

Ik geloof dat God in deze tijd vooral innerlijke vrede geeft. Hij is nabij. Hij geeft vrede. Maar vanuit de Schrift weten we dat volk zal opstaan tegen volk.³²³ In Openbaring lezen we over de grote verdrukking.³²⁴ Al met al zal er tijdens de huidige eeuw geen sprake zijn van vrede tussen de volken.

Dit perspectief mag het verlangen naar Jezus’ terugkomst vergroten. Hij is de ware Vredevorst. Bij zijn terugkomst zal Hij alles rechtzetten en wel zo dat er vrede ontstaat. Dat iedereen er niet alleen vrede mee heeft, maar zelfs zo dat iedereen Hem zal gaan prijzen voor de manier waarop Hij dat bewerkstelligt.

Die vrede tussen de volken is mee het gevolg van de vrede tussen alle mensen onderling. Iedereen zal zich met de ander verzoenen. Er ontstaat vrede tussen mensen, die vroeger vijanden van elkaar waren.

Dat toekomstperspectief geeft zicht op **verzoening door voldoening**.

Tijdens deze eeuw is dat onbereikbaar. Tijdens de komende eeuw zal er gewerkt worden aan de vervolmaking van de wereld. Alles zal volmaakt worden, en wel zo dat er nooit meer van enige zonde sprake zal zijn. In die nieuwe wereld zal geen spoor meer aanwezig zijn van de oude wereld, niets zal meer aan de zondeval doen denken.

Dit brengt ons naar het verstaan van **Jezus Christus Victor**. Jezus heeft weliswaar de overwinning behaald, maar pas bij zijn terugkomst gaan wij daarvan het volle resultaat zien. Net vóór zijn

³²² Blz. 12

³²³ Mattheüs 24:7

³²⁴ Openbaring 3:10; 6:9-17; 11:1-12

terugkomst zullen de duivel, het beest en de valse profeet in de poel van vuur en zwavel worden gegoooid.³²⁵ Dat maakt voor in het bijzonder de ongelovigen de weg vrij om de machten achter de zonden te erkennen en om Jezus Christus als de Victor te gaan zien.

Jezus heeft **plaatsvervangend** geleden. Hij leed in onze plaats. Hij nam onze schuld op zich. Wat betekent dit allemaal?

Ten eerste, dat wij bij het zien van Christus' lijden ons bewust worden dat wij een straf hebben verdiend waarbij ons lijden niet onder zou doen dan dat wij bij Jezus hangend aan het kruis zien.

Ten tweede, dat de dreiging in al Jezus' verhalen over de Gehenna door Hemzelf worden weggedragen. Hij is plaatsvervangend de weg naar de Gehenna ingeslagen en heeft in de hel orde op zaken gesteld. Hij ontving de sleutels van de dood en het dodenrijk.³²⁶ Daardoor is de Gehenna een plek geworden waar Jezus de scepter zwaait en zo een einde maakt aan het gruwelijke karakter van de Gehenna.

En ten derde, Jezus gaat alles herstellen wat wij eigenlijk hadden moeten doen. Dit herstelwerk kostte Hem in eerste instantie zijn leven. Hij offerde zich op om te doen wat wij eigenlijk hadden moeten doen. Het herstellen van de oude naar de nieuwe aarde kost veel en gaat met veel lijden gepaard. Maar langs die wonderlijke weg wordt onze schuld voldaan, omdat op de nieuwe aarde al die schuld is uitgewist en alles volmaakt zal wezen.

Ter afsluiting ga ik een stap terug in het verhaal van Matthijs Haak. Hij schrijft:

Veel westerse kerken en christenen kunnen (al lang) niet meer **uit de voeten met de Catechismus**. Vooral met die harde taal van straf en verzoening. Het wil niet meer. Hedendaagse westerse christenen hebben **sowieso moeite met Gods oordeel**. Maar dit helemaal aan de kant schuiven is ook lastig. Zeker als het gaat over Golgota. Een kritisch boek dat Reinier Sonneveld schreef over Golgota en 'verzoening door voldoening' ging velen toch te ver. Maar dan? Dan blijft het stil. Want wat kun je in de praktijk met Gods rechtvaardigheid en oordeel? En hoe laat je Gods liefde en betrokkenheid zien aan een wereld die in meerderheid niet meer in God gelooft? Wat moet je met een 'woord-theologie' – een kerk met zoveel woorden – als het erop aan komt om *te laten zien* waar het om gaat? En zo hikken christenen tegen een 'nieuw normaal' aan. Maar de boel schuift ondertussen op. *Vrede op aarde* geeft daar woorden aan. Dat pakt de zaken op een heel andere manier aan. 'Van onderop'. De ervaringskant van het geloof. Het boek geeft woorden aan dat 'nieuw normaal' waarin christenen al leven.

Ik denk dat de moeite met de Catechismus vooral ontstaat door dat niet alles serieus wordt genomen. Dan denk ik vooral aan Zondag 22 en 52. In Zondag 22 gaat het over het eeuwige leven en de eeuwige vreugde die ik dan zal voelen. Ik zal na dit leven volkomen heerlijkheid bezitten, die geen oog heeft gezien en geen oor heeft gehoord en die in geen mensenhart is opgekomen, en wel om God daarin eeuwig te prijzen.

Dit antwoord is wezenlijk en toch ontbreekt er iets aan. De gelovigen zullen namelijk participeren in het laatste oordeel en dat zal niet altijd vreugdevol zijn. Jezus zal hen inschakelen om de nieuwe hemel en de nieuwe aarde aan zich te onderwerpen. Daarna zal Jezus deze volmaakte wereld terugleggen in de handen van zijn Vader.³²⁷ Zondag 22 slaat het idee aan een Messiaans Vrederijk over en zet daardoor een te grote stap naar het moment dat God de Vader bij de mensen komt wonen.

³²⁵ Openbaring 20:10

³²⁶ Openbaring 1:18

³²⁷ 1 Korintiërs 15:22-28

Daardoor blijft het laatste oordeel in de lucht hangen. Want juist tijdens dat laatste oordeel zullen we zien hoe Gods rechtvaardigheid overloopt naar Gods goedheid. God straft om te helen.

In Zondag 52 leren we onze kleine kracht onder ogen te zien. Wij zijn van onszelf zó zwak, dat wij zelfs geen ogenblik kunnen standhouden, en bovendien houden onze doodsvijanden – de duivel, de wereld en ons eigen vlees – niet op ons aan te vechten.

Ook dit antwoord is wezenlijk en ook hier ontbreekt iets aan. Want die doodsvijanden zullen geëlimineerd worden, net voordat Jezus terugkomt. In het komende Messiaans Vrederijk zullen wij geen last meer ondervinden van deze doodsvijanden. Zo komt er ruimte om tot vervolmaking te komen. Daar mogen we nu al naar uitzien. Het houdt ons met de voeten op de grond, want die doodsvijanden zijn bij ons tot in de grote verdrukking. Gelukkig, dat Jezus deze doodsvijanden in principe heeft overwonnen. Zelfs tijdens de grote verdrukking houdt Hij zijn kinderen staande.³²⁸

Hoe voelt Gods oordeel aan?

Mogen we deze vraag stellen? Ons gevoel is immers onbetrouwbaar!

Ik geloof dat na de wedergeboorte iets ten goede in de mens verandert. Eén of meerdere stapjes in de goede richting. Verre van volmaakt, maar toch. De vrije wil wordt krachtiger en meer op God gericht. Het gevoel van de gelovige wordt eveneens intensiever en beter, naar mate het geloof toeneemt. God laat vruchten van zijn Geest in de gelovigen bloeien.

Over dat gevoel iets belangwekkends uit het boek van Paas:

Bij het aanvaarden van christelijke leerstellingen gaat het niet alleen om de vraag in hoeverre het exegetisch, logisch of historisch *waar* is wat men gelooft, **maar ook of het goed voelt**. Het lijkt er dus op dat een leerstelling slechts ten volle waar kan zijn wanneer deze ook heilzaam is in *alle* dimensies van ons lichamelijk bestaan. (...). De gebruikte argumenten, zegt Zahl, 'verwijzen naar een totaalvisie van wat het betekent om een christelijke persoon te zijn in de wereld, en zij nemen vanzelfsprekend aan dat men geen wijs besluit kan nemen of een dogma kan steunen, zonder rekenschap te geven van de volledige praktische impact en affectieve vorm daarvan. Geloof zou moeten leiden tot een verscherpt gevoel van rechtvaardigheid, meer liefde en meer compassie. Het zou, misschien niet altijd maar toch af en toe, vreugde en vrede moeten geven. Geloof dat ons angstiger maakt, bezorgder, kribbiger, arroganter of onbarmhartiger, daar kleeft een luchtje aan. Als het evangelie inderdaad goed nieuws is, zou men ervan moeten opknappen. Aan de vruchten kent men de boom.'³²⁹

Soms denk ik weleens te veel dat we pas ná Jezus' terugkomst een betere aarde krijgen. Maar ook in deze tijd schijnt Gods licht door mensen heen. Door gevoelige mensen. Gevoelig gemaakt door de heilige Geest.

Ook voor hen blijft de vraag staan: Hoe voelt Gods oordeel aan? Zien we de ander terug?

³²⁸ Openbaring 7:1-8, 14:1

³²⁹ Stefan Paas Vrede op aarde, blz. 162-163

30. Arnold Huijgen – Waarom de wereld een hel nodig heeft

Het boek van Arnold Huijgen *Waarom de wereld een hel nodig heeft* geeft veel inzicht op de manieren waarover in meerdere eeuwen over de hel gedacht is. Eigenlijk zou iedereen die verder wil leven, eerst dit boek moeten lezen.

Wie nadenkt over Gods oordelen, komt met de hel in aanraking. Ik heb er al veel over geschreven.

Naar aanleiding van dit boek beperk ik mij tot de meest interessante passages.

In hoofdstuk 2 tekent Huijgen de drie christelijk visies op de hel. Aan de hand van citaten geef ik mijn commentaar om zo te laten zien dat mijn visie de beste is van al die elkaar tegensprekende visies op de hel.

De reden waarom Augustinus zoveel aandacht heeft voor gepijnigde lichamen, ligt in zijn vooronderstelling dat de ziel onsterfelijk is. Die gedachte komt bij Plato vandaan, die in *Phaedo* de ziel als onsterfelijk en onvergankelijk typeert, omdat deze afkomstig zou zijn uit de wereld van de Ideeën, die eeuwig zijn. Als iemand sterft, verhuist de ziel van de ene naar de andere plaats. Het lichaam blijft achter als stoffelijk overschot. Zonder die gedachte van reïncarnatie over te nemen, deelt Augustinus wel Plato's overtuiging van de onsterfelijkheid van de ziel. De gedachte dat de ongelovigen zouden worden vernietigd, is voor Augustinus dus ondenkbaar. Er moet iets met hun zielen gebeuren. Ze verdienen straf, maar om gestraft te kunnen worden, moeten de zielen een lichaam hebben, dat naar zijn aard sterfelijk is. Dat is dus het probleem dat Augustinus denkend aanpakt: **de onsterfelijke ziel heeft voor eeuwig een lichaam nodig om gestraft te kunnen worden.**

Overigens kent de Bijbel de gedachte van de onsterfelijke ziel niet. Het Hebreeuwse woord *nēfēs*, dat meestal als 'ziel' wordt vertaald, duidt in het Oude Testament de levensadem aan, die vergaat als de mens sterft. In het Nieuwe Testament spreekt Jezus over God als degene 'die beide, ziel (*pouché*) en lichaam, kan laten omkomen in de hel.'³³⁰ **De Bijbelse ziel is dus in beginsel sterfelijk, hoe vreemd dat ook mag klinken.** Volgens Paulus' eerste brief aan Timoteüs is alleen God onsterfelijk.³³¹ Dat gelovigen eeuwig leven komt niet omdat hun ziel van zichzelf niet zou kunnen sterven, maar omdat God hun het eeuwig leven verleent.³³²

Ik geloof dat alle mensen uit de dood zullen opstaan en een onvergankelijk lichaam zullen ontvangen.³³³ In de tussentijd, tussen dood en opstanding, geloof ik ook niet dat de geest zal sterven. De geest blijft de drager van alles wat de persoon op aarde heeft meegemaakt en die complete persoon zal tijdens het laatste oordeel ter verantwoording worden geroepen.

De Bijbelse ziel moge dan in beginsel sterfelijk zijn, maar sterven doet ze niet. Want die ziel zal herenigd worden met de juiste persoon tijdens de opstanding uit de dood.

Augustinus gaat in op de tegenwerping dat de maat van een eeuwigdurende straf in geen verhouding staat tot welke tijdelijke overtreding ook. Hij antwoordt dat geen normale wet zal stellen dat een straf net zolang moet duren als de overtreding. Wie in vijf minuten een overval pleegt, hoeft niet slechts vijf minuten de gevangenis in.

Dat is geen sterk argument: Augustinus houdt geen rekening met het onderscheid tussen tijd en eeuwigheid, ofwel tussen een hoe dan ook beperkte overtreding en een eindeloze straf. Het verschil tussen vijf minuten en vijf jaar is relatief, een verschil in tijd. Maar het verschil

³³⁰ Matteüs 10:28 NBG51

³³¹ 1 Timoteüs 6:16

³³² Arnold Huijgen in *Waarom de wereld een hel nodig heeft*; blz. 18-19

³³³ 1 Korintiërs 15:35-58 NBG51

tussen vijf jaar en een eeuwige straf is absoluut, een verschil in kwaliteit. Net zo goed als het onredelijk is om een bankoverval van vijf minuten te bestraffen met vijf minuten gevangenisstraf, lijkt het absurd om een tijdelijke overtreding zoals een bankoverval eindeloos te straffen. **Dat is oneindig erger dan levenslang: de proportionaliteit is zoek.**³³⁴

Past een eeuwigdurende straf bij Gods kijk op de mens? Hangend aan het kruis sprak Jezus de woorden: 'Vader, vergeef hun, want ze weten niet wat ze doen.'³³⁵

Eigenlijk verklaart Jezus met deze woorden al die mensen ontoerekeningsvatbaar. Massahysterie greep hen aan, of waren het demonische machten?

Uit Zondag 52 weten we dat onze drie doodsvijanden de duivel, de wereld en ons eigen vlees ons zo heftig aanvechten dat we zonder Gods hulp geen moment staande kunnen blijven. Dus de parmantige mens verbeeldt zich heel wat, maar ondertussen is hij eigenlijk in gevallen toestand, ontoerekeningsvatbaar.

Is het logisch dat God zo'n mens dreigt met een eeuwigdurende straf?

Over de eeuwigdurende straf heb ik geschreven in de punten: 5 en 28

Wie dat leest, ziet dat ik denk aan een langdurende straf die eeuwenlang kan duren, en een **totdat** kent. Want tijdens de straf blijven de onheiligen personen, die voortdurend kunnen kiezen. Ze blijven beschikken over een geest die persoonlijk contact kan maken.

De eeuwige bestraffing, in de lijn van Augustinus, wordt zowel door rooms-katholieken als protestanten gevolgd. Alleen, de rooms-katholieken kennen de leer van het vagevuur, waardoor die eeuwige bestraffing minder robuust wordt. Want er is hoop dat mensen via de loutering alsnog de hemel en daarna de nieuwe aarde zullen bereiken. Maar zekerheid is er niet. Een deel van de mensheid wacht de hel als altijddurende straf en vergelding.

Huijgen noteert onder de kop **Origenistisch: herstel** de tweede christelijke denklijn: de alverzoening. Origenes is universalist. Voor Origenes geldt: omdat God de machtige Schepper is, is het onmogelijk dat Hij zijn doelen niet zou bereiken.

Christus bevrijdt uit de onvrijheid die mensen over zich hebben afgeroepen, en zijn onderwijs geneest het gebrek aan rationaliteit. Dat gebeurt in dit leven **of desnoods erna**, maar God houdt niet op mensen uit te nodigen **totdat** Hij zijn doel bereikt heeft en ze vrij en rationeel voor het goede kiezen.³³⁶

De gedachte dat God ná dit leven verder gaat en dus mensen een tweede kans geeft, komen we ook tegen bij Lewis. Huijgen schrijft daarover:

Voor Lewis is de hel een actuele werkelijkheid en vooral een psychische: het is niet alleen een realiteit na het sterven, maar ook daarvoor al en is vooral een *state of mind*, een mentaliteit van egoïsme die mensen afsluit voor de realiteit van vreugde. Mensen in de hel beschuldigen anderen wel voortdurend, maar ze zijn zelf de schuld van hun ellende. Lewis vernieuwt de christelijke benadering van de hemel door dit accent op het heden, zonder het hiernamaals af te schaffen. Hij koppelt deze benadering aan de mogelijkheid dat mensen na de dood nog oversteken van de hel naar de hemel. Dit aspect is cruciaal voor Lewis' benadering, **maar zo'n tweede kans na de dood wordt in de christelijke traditie algemeen afgewezen. Ze is ook behoorlijk speculatief: welke ervaring post mortem zou kunnen maken**

³³⁴ Arnold Huijgen in *Waarom de wereld een hel nodig heeft*; blz. 19

³³⁵ Lucas 23:34

³³⁶ Arnold Huijgen in *Waarom de wereld een hel nodig heeft*; blz. 23

dat mensen zich alsnog bekeren? En krijgen mensen alleen een tweede kans, of oneindig veel kansen?³³⁷

Ik zie hier overeenkomst tussen Origenes en Lewis. Na het sterven gaat God verder met de mens. Welke ervaring ná het sterven kan een mens alsnog tot inkeer brengen? Huijgen stelt deze vraag om vervolgens zo'n tweede kans als behoorlijk **speculatief** af te wijzen.

Ik wil daartegenover enkele openstaande beloften zetten, die zeker de opgestane mensen zullen aangrijpen om tot andere gedachten te komen:

- Alle mensen zullen opstaan uit de dood en een onvergankelijk lichaam ontvangen.
- Alle mensen zullen Jezus zien neerdalen.
- Alle mensen zullen, waarschijnlijk naderhand, te weten komen dat het nieuwe Jeruzalem is neergedaald uit de hemel.
- Alle ongelovigen zullen ervaren dat hen de toegang tot het nieuwe Jeruzalem wordt ontzegd. Bij elke poort staat een engel die hen de toegang verspert.
- Alle ongelovigen zullen merken dat het trio de duivel, het beest en de valse profeet al hun macht verliezen, doordat ze door Gods heilige engelen in de poel van vuur en zwavel zijn gegooid.
- Alle ongelovigen zullen eveneens in de vuurpoel gegooid worden om het trio de duivel, het beest en de valse profeet te vertrappen. Zie punt 5.
- Alle ongelovigen zullen tijdens het laatste oordeel alles zien wat zij verkeerd gedaan hebben en wat anderen beter gedaan hebben.
- Alle ongelovigen zullen de heiligen gaan meemaken als koningen en priesters onder aanvoering van Jezus.

Ik heb altijd geleerd dat het universalisme door de kerk veroordeeld is. Als ik het universalisme in de iets aangepaste vorm van de late-alverzoening ter sprake bracht, was als snel de eerste reactie: Dan geloof je zeker ook dat de duivel behouden wordt?

Uit punt 5 blijkt wel dat de duivel, het beest en de valse profeet eerst door de heilige engelen, als zijnde het vuur uit de hemel³³⁸, in de poel van vuur en zwavel zullen worden geworden.

Vervolgens zullen ze door de ongelovigen vertrapt worden. Van het trio de duivel, het beest en de valse profeet blijft niets over, omdat de onheiligen in aantal veel groter zijn dan de demonen en nieuwe lichamen hebben ontvangen die gelijkenis vertonen met die van de eerste Adam. Bijna goddelijk.³³⁹ Zij kunnen en zij zullen al de demonen voorgoed elimineren.

Voor mij is het verrassend dat Huijgen schrijft dat het niet zo zeer Origenes' leer over het universalisme dan wel zijn leer over de pre-existentie van de zielen door de kerk veroordeeld is.³⁴⁰

Het zou mooi zijn als de kerken dit alsnog helder communiceren omdat anders het universalisme op achterstand blijft staan met de twee andere denklijnen.

Het universalisme is dus nooit specifiek door de kerk veroordeeld. Maar er is zo wel een sfeer ontstaan dat de eerste denklijn, die van Augustinus, volop de voorkeur kreeg. Een denklijn vol angst om eeuwigdurend in de hel te belanden.

Onder de kop **Annihilationistisch: vernietiging** beschrijft Huijgen de derde traditionele denklijn. John Stott (1921-2011) was een van de weinige evangelicale aanhangers van deze gedachte. Op

³³⁷ Arnold Huijgen in *Waarom de wereld een hel nodig heeft*; blz. 55

³³⁸ Openbaring 20:9b-10

³³⁹ Psalm 8

³⁴⁰ Arnold Huijgen in *Waarom de wereld een hel nodig heeft*; blz23

Wikipedia is een wat uitgebreider verslag te lezen.³⁴¹ Er zijn meerdere zienswijzen en verschillende bekende theologen leggen iets andere accenten.

Op de genoemde website staan 14 teksten, waarmee het annihilationisme verdedigd wordt.

Daaronder staan 18 teksten, om het annihilationisme af te wijzen.

Hieruit blijkt wel dat we te doen hebben met een complexe materie.

Ik proef dat het idee van vernietiging ontstaan is uit weerzin tegen de eeuwige bestraffing. Een eeuwige straf lost niets op. Maar eigenlijk de totale vernietiging, al of niet voorafgaand aan bestraffing, lost eveneens weinig op.

Op de website **Alles Over...**,³⁴² is ook veel te lezen over het annihilationisme.

Het strookt alleen niet met mijn kijk: de late- alverzoening.

Daarom kom ik nog een keer terug op de tweede dood.

In 1 Korintiërs 15 gaat het over de dood die Christus als laatste vijand zal vernietigen.

Gaat het in dit vers over de eerste dood of de tweede dood?

Volgens de logica volgt de tweede dood op de eerste dood.

De eerste dood is op een grandioze manier overwonnen, doordat Jezus alle mensen uit de dood zal doen opstaan, om vervolgens de dood en het dodenrijk in de vuurpoel te werpen.³⁴³

Wat gebeurt er in de vuurpoel?

In punt 5 zagen we dat de ongelovigen eveneens in de vuurpoel geworpen zullen worden om het trio de duivel, het beest en de valse profeet te verpletteren. Daarmee worden alle demonen verpletterd, vernietigd.

Dit brengt mij op de gedachte dat als de (eerste) dood en het dodenrijk in de vuurpoel vernietigd zullen worden, deze twee niet de laatste vijanden kunnen zijn die verpletterd worden.

Volgens de logica is de tweede dood de laatste vijand die door Christus vernietigd wordt.

Ik geloof dat de eerste dood en de tweede dood veel op elkaar lijken.

De eerste dood is op een grandioze manier overwonnen, zo zal de tweede dood ook op een grandioze manier overwonnen worden. Dit zien we als we de doxologische leesbril opzetten.

God is goed, en God maakt het goed.

Met elk mens heeft God een bedoeling. In zijn liefde vormt Hij elk mens tot de mens die Hij voor ogen heeft. Hij kan niemand missen, omdat Hij zijn schepping compleet wil vernieuwen. Anders zou er iets blijven knagen.

De eerste dood kijkt af van de tweede dood. De eerste dood kent een moment waarop iedereen zal opstaan uit de dood. Daarna zal iedereen Jezus zien terug komen. Jezus' terugkomst zal triomfantelijk zijn, want eerst zal Hij zijn heilige engelen vooruit sturen om het trio de duivel, het beest en de valse profeet in de poel van vuur en zwavel te werpen.

De mensen zullen daardoor niet meer worden afgeleid door die kwade machten en zij zullen met een bevrijd bewustzijn Jezus terug zien komen. Iedereen zal Hem zien en daarmee is de eerste dood overwonnen.

De tweede dood wordt pas overwonnen ná het uitzitten van de opgelegde straf en ná bekering.

De eerste dood duurt voor veel mensen tientallen eeuwen. Er hingen twee misdadigers aan weerskanten van Jezus. De ene werd diezelfde dag nog opgenomen in Gods paradijs. De andere stierf en bevindt zich in het dodenrijk tot het moment dat alle graven zullen opengaan. Al tweeduizend jaar

³⁴¹ <https://nl.wikipedia.org/wiki/Annihilationisme>

³⁴² <https://www.allaboutgod.com/dutch/annihilationisme.htm>

³⁴³ Openbaring 20:14a

bevindt hij zich in het dodenrijk. Voor de vele ongelovigen die vóór Jezus leefden, is die tijd evenzoveel langer.

Jezus' waarschuwing voor eeuwige straffen is dan ook helemaal terecht. De duur van de eerste dood zou wel eens korter kunnen zijn dan de duur van de tweede dood.

Maar zoals er voor de eerste dood een **totdat** zal zijn, zo zal er ook voor de tweede dood een **totdat** zijn. Zie de punten 25, 26 en 28.

Huijgen beoordeelt de drie gangbare christelijke meningen over de hel en komt tot de slotsom:

Een sluitende theorie over de hel is ook niet te bieden, omdat de hel een grensbegrip is. Menselijk verstaan vindt per definitie plaats in de tijd en op de plaats waar je je bevindt, midden in het leven. Kennen is een vorm van vernemen, van ontvangen wat zich binnen de grenzen van je verstaanshorizon meldt.³⁴⁴

Ik heb tot nu toe van nog geen enkele theoloog iets gelezen over de vier teksten die aangeven dat de heiligen ingeschakeld zullen worden bij het laatste oordeel. Zie punt 13, blz. 21.

Die vier teksten³⁴⁵ moeten toch binnen ieders verstaanshorizon vallen. Het mij dan ook teleur om het volgende te lezen:

Wie probeert Gods oordeel te beschouwen als theorie, los van Christus, is als wie in de zon probeert te kijken: je raakt verblind door het licht. **Het oordeel narekenen kan niet.** Wellicht roept dat de gedachte op dat God wreed zou zijn of willekeurig, maar juist dan is concentratie op Christus nodig.³⁴⁶

Mijn teleurstelling geldt natuurlijk niet de concentratie op Christus, die hangend aan het kruis riep: **'Vader, vergeef hun, ze weten niet wat ze doen'**.³⁴⁷ Maar wel dat we Gods oordeel niet kunnen narekenen, terwijl de vier genoemde teksten volgens mij juist beogen het menselijke in Gods oordeel aan te wijzen.

Eigenlijk zouden we ook niet moeten spreken over Gods oordeel, maar over Jezus' oordeel. Jezus heeft ons gekocht en Hem komt het oordeel toe. Het eindresultaat legt Hij terug in de handen van zijn Vader.³⁴⁸ Het mooie is dat zodra Jezus terugkomt, Hij alles recht zal zetten. Hem komt het oordeel toe. Hij zal alles en allen aan Zich onderwerpen en elke knie zal zich buigen en iedereen zal Hem loven.³⁴⁹

Over het universalisme merkt Huijgen op:

Het universalisme staat haaks op veel Bijbelse teksten en roept de vraag op of uiteindelijk de slachtoffers wel recht gedaan wordt.

De vier teksten die aangeven dat de heiligen Jezus zullen assisteren tijdens het laatste oordeel, geven de garantie dat aan geen enkel slachtoffer tekort zal worden gedaan. Zij staan nu aan de goede kant en zullen niet zomaar iets door de vingers zien. Er zal eerst recht gedaan worden. Daarna kan verzoening volgen. Maar beide trajecten kunnen eeuwen duren.

De gewenste uitkomst ligt vast. Geen enkel slachtoffer zal zich tekort gedaan voelen en geen enkele misdadiger zal de hem toegemeten straf als onbillijk kwalificeren.

³⁴⁴ Arnold Huijgen in *Waarom de wereld een hel nodig heeft*; blz. 82

³⁴⁵ Matteüs 19:28, Matteüs 12:42, Lucas 11:31, 1 Korintiërs 6:2-3, Openbaring 3:21

³⁴⁶ Arnold Huijgen in *Waarom de wereld een hel nodig heeft*; blz. 76

³⁴⁷ Lucas 23:34a

³⁴⁸ 1 Korintiërs 15:24-28

³⁴⁹ Romeinen 14:11, Filippenzen 2:10

Het door Origenes voorgestelde universalisme kent meerdere zaken die ik nogal vreemd vind. Nu is het niet de bedoeling Origenes' vorm van universalisme te bespreken, maar als voorstander van de alverzoening word je al gauw in dit eeuwenoude frame getrokken. Ik geef nog een citaat uit het boek van Huijgen, om daarna aan te geven dat ik op meerdere punten niet met hem meega.

Volgens Origenes is er geen ander hellevuur dan het reinigingsvuur. Het werkt op een manier van zelfontbranding: **iedere zondaar steekt voor zichzelf de vlam van zijn eigen vuur aan**. Origenes vergelijkt het met hoe ons lichaam werkt of althans met hoe hij denkt dat het werkt. Als je te veel eet, krijg je volgens Origenes koorts. Iets dergelijks gebeurt ook met de ziel: als je te veel zondigt, ontbrandt de boel. Je verstand krijgt door je geheugen inzicht in wat je hebt gedaan en dat is al een bestraffing op zich. **Kwaad straft zichzelf**. De rol van God is die van de hemelse arts, die de ziekte van kwaad en zonde bestrijdt met welk middel maar nodig is, tot aan de straf van het vuur toe. Dat is met de zelfontbranding niet in tegenspraak: God laat toe dat de zondaar het eigen vuur aansteekt. (...) Als de hel al bestaat, wordt die uiteindelijk leeg als de laatste ziel gereinigd is.³⁵⁰

Ik zie de vuurpoel als het hele gebied buiten het nieuwe Jeruzalem. Bij enkel poort staat een engel om iedereen tegen te houden die niet ingeschreven staat in het boek van het leven.³⁵¹ Deze heilige engelen zijn vuurdragers, waar niet mee te spotten valt.

Gods heilige engelen hebben ook het trio de duivel, het beest en de valse profeet in de poel van vuur en zwavel gegooid.³⁵² Vervolgens hebben ze de ongelovigen ook in deze poel van vuur gegooid, maar de Bijbel geeft enige nuance: vuurpoel met brandende zwavel, vuurpoel. Waarbij de vuurpoel gelijkgesteld wordt met de tweede dood.³⁵³

Het gebied buiten het nieuwe Jeruzalem is groot. Hoe dichterbij de stad, hoe intensiever de bewaking door Gods heilige engelen. God heeft naast de prachtige muur, die de volmaaktheid van de stad uitstraalt, de stad ook beveiligd met een muur van vuur.³⁵⁴

Hoe groter de afstand tot deze muur, hoe duisterder het wordt. De duisterste duisternis bevindt zich op grote afstand van het nieuwe Jeruzalem. Zo zijn meerdere beelden te combineren.

Het vuur buiten de muren van het nieuwe Jeruzalem komt van Gods heilige engelen en niet van zondaars die op de manier van zelfontbranding zichzelf in vlam zetten.

Ook betwijfel ik zeer of het geheugen wel zo goed is dat daaraan de mate van straf gelinkt mag worden. Ik geloof wel dat iedereen die uit de dood opstaat een goed werkend verstand krijgt. Maar ook een goed werkend geheugen? Ik geloof dat alles aan het licht zal komen doordat God de boeken zal openen. De harde feiten worden door God zelf aangereikt!

Hoe? Dat kan niet meer met beelden worden beschreven. Laat ik een poging doen om het met een beeld van nu in te vullen:

Ik denk dat iedereen een doorontwikkelde iPad krijgt, waarmee iedereen de geopende boeken kan inzien. Onder die geopende boeken is de Bijbel, de goede bijbelcommentaren, boeken over de bijbelse en de algemene geschiedenis. Voor elk persoon is er een boek over zijn eigen leven, over familie, vrienden en kennissen. In die boeken komen personen voor waarmee je contact kan krijgen via een beeldverbinding. Bijvoorbeeld door de persoon die

³⁵⁰ Arnold Huijgen in *Waarom de wereld een hel nodig heeft*; blz. 25-26

³⁵¹ Openbaring 20:15

³⁵² Openbaring 19:20

³⁵³ Openbaring 20:14, 21:8

³⁵⁴ Zacharia 2:5

wel contact met jou wil hebben en dat aangeeft met een symbool, door op dat betreffende symbool te klikken.

Die doorontwikkelde iPad heeft ook een Team Viewer programma waarmee je in een groep kan meespreken.

Die iPad speelt ook een belangrijke rol tijdens het laatste oordeel, waarbij Jezus gelovigen zal inschakelen. Bij dat laatste oordeel zal alles aan het licht komen. Met name de beïnvloeding door demonische machten. We zullen merken dat we door de zondeval slaaf zijn geworden van allerlei verleidelijke machten. Tegenwoordig zijn er veel drugsverslaafden, alcoholverslaafden, gokverslaafden, eetverslaafden, seksverslaafden, mediaverslaafden, en noem maar op. Veel mensen zijn verslaafd aan zaken die afleiden van God. Daarnaast zijn er ook de nalopers van misdadigers en schurken. Ze zoeken daar hun heil, terwijl zij onheil brengen en over zichzelf het onheil afroepen. Dit alles zal aan het licht komen en meegewogen worden tijdens het laatste oordeel.

De slachtoffers kunnen via die doorontwikkelde iPad hun inbreng leveren en laten zien hoe dit hun leven heeft verwoest.

Het laatste oordeel kent zowel collectieve als individuele aspecten. Collectieve aspecten waarop de heersers in die tijd als eerste zullen worden aangesproken. Wie veel krijgt, heeft veel te verantwoorden. Maar geen enkel individu kan zich verschuilen achter de een of andere grote schurk. Elk individu blijft grotendeel zelf verantwoordelijk. Tijdens het Derde Rijk stonden de meeste Duitsers achter Hitler en hebben al zijn wandaden mogelijk gemaakt. Op een of andere manier zal het hun worden aangerekend. Waarbij de christenen onder hen niet gespaard zullen blijven, want zij hadden beter moeten weten.

Dit idee is nog veel verder uit te werken. Als basisgedachte ga ik uit van Gods goedheid en daarmee dat God op een effectieve manier zijn einddoel bereikt. Dus, als alles aan het licht komt, moet dat zinvol zijn. Dat zal in eerste instantie zinvol zijn voor de directbetrokkenen. Zij kunnen er hun winst mee doen. Wij vernemen zo, wat hen wordt aangerekend, wat hen wordt kwijtgescholden en waarvoor zij gecompenseerd worden.

Evenzo moet het openen van de boeken zinvol zijn. Het lijkt mij dat het door God gesanctioneerde boeken zijn, die voor elk het positieve beogen.

In de vuurpoel kunnen de onheiligen dit alles overdenken. Via de iPad kunnen zij contacten leggen om gebeurtenissen te verifiëren en om zo nodig spijt te betonen.

Huijgen schijft in zijn samenvatting over de betekenisaspecten van de hel:

De origenitische traditie heeft een derde aspect:

3. Met een reinigend en dus **tijdelijk** karakter.³⁵⁵

Ik zie de hel, gedurende de tijdsperiode van de Gehenna, als de vuurpoel waarbij niet alleen Gods heilige engelen getrokken zijn, maar ook – in wellicht een later stadium – de heiligen als koningen en priesters. Zij zullen immers samen met Jezus over de nieuwe aarde gaan regeren en haar op een liefdevolle manier onderwerpen, zodat elke knie zich zal buigen en iedereen God zal loven.

Vandaar dat ik al **deze reinigende inspanningen niet zie als iets tijdelijks**. Jezus maakt een volmaakte wereld en dat sublieme eindresultaat legt Hij terug in de handen van zijn Vader.³⁵⁶

Huijgen schrijft over C.S. Lewis. Dat verhaal sluit hij af met:

³⁵⁵ Arnold Huijgen in *Waarom de wereld een hel nodig heeft*; blz. 28

³⁵⁶ 1 Korintiërs 15:22-28

Niet duidelijk is hoe het volgens Lewis met mensen in de hel uiteindelijk afloopt. Steken ze uiteindelijk allemaal over naar de hemel? Laten ze zich overhalen, hoelang het ook duurt? Dan wordt de hel in feite tot een voorbijgaand vagevuur, dat gesloten kan worden nadat de laatste ziel gereinigd is. **Dan zou Lewis universalist zijn.** Of raken de schimmen in de hel langzamerhand zo vervreemd van de echte werkelijkheid, van de vreugde, dat ze oplossen in het niets? **Dat zou Lewis tot aanhanger van het annihilationisme maken.** Zeker is het allemaal niet. Intussen is de vraag of het een nadeel of juist een voordeel is dat Lewis niet bij een van de drie grootste kampen is in te delen. **Waarom zou één van de drie belangrijkste visies het bij het rechte eind hebben?**³⁵⁷

In Lewis' verhaal bevinden de schimmen zich in de hel en de personen met substantie in de hemel. Het beeld van de schimmen doet mij denken aan de zgn. tussentijd, waarin de zielen van de ongelovigen zich in de hel bevinden.

Maar ná die zgn. tussentijd zal iedereen uit de dood opstaan en iedereen zal een onvergankelijk, substantieel lichaam ontvangen. Al die substantiële mensen zullen de nieuwe hemel en aarde bewonen. De gelovigen binnen de muren van het nieuwe Jeruzalem, de ongelovigen erbuiten. Zodra alle mensen uit de (eerste) dood zullen opstaan, raakt de hel leeg.

Lewis kleurt zijn verhaal heel anders in. Hij legt wel heel erg de nadruk op het moderne levensgevoel, op de menselijke autonomie en vrijheid. Ieder mens krijgt wat hij of zij wenst.

De tekening van Lewis gaat voorbij aan het feit dat de gevallen mens slaaf is van satan en dat Jezus hem vrijmaakt. De claim van satan op de mens is door Jezus verscheurd, zoals het voorhangsel van het heilige der heiligen van boven naar beneden scheurde. Sindsdien staat de satan met lege handen en ontving Jezus de sleutels van de dood en het dodenrijk.

Wat wil zeggen dat in het dodenrijk, tijdens de zgn. tussentoestand, Jezus het daar voor het zeggen heeft. In dat dodenrijk, in die hel, wordt nu het recht gehandhaafd.

Vandaaruit de bus instappen en naar de hemel gaan, is er niet bij. Er ligt een onoverbrugbare kloof, zoals Jezus in de gelijkenis van de rijke man en de arme Lazarus duidelijk heeft gemaakt.³⁵⁸

Enerzijds heb ik daarom niet zo veel met Lewis' oplossing. Anderzijds zie ik er een afwijzing in tegen de traditionele oplossing, die van Augustinus. Huijgen schrijft:

Het zijn de mensen zelf die zichzelf naar de hel verwijzen en de deur op slot houden om maar niet aan de vreugde blootgesteld te worden. Lewis hoeft de lastige vraag niet te beantwoorden waarom een liefdevolle God zijn schepselen zou pijnigen: mensen pijnigen immers zichzelf. De prijs die Lewis daarvoor betaalt, is wel dat uitsluitend de menselijke keuze bepalend wordt voor de eeuwige bestemming.³⁵⁹

Lewis doet tekort aan Gods uitverkiezing en ziet niet in dat Gods verkiezing pedagogisch van aard is. Via de uitverkiezing laat God mensen zien wat goed en kwaad is, en via de weg van uitverkiezing realiseert Hij zijn heilsplan.

Het tweede bezwaar is dat als mensen zichzelf pijnigen, er geen recht wordt gedaan. Een mens krijgt geen goed inzicht in zijn misstappen als niet alles aan het licht kan komen.

Duidelijk is dat Lewis weggloopt voor de belangrijkste vragen: Is God eeuwenlang betrokken bij het straffen van een groot deel van zijn schepselen? Besteedt Hij het straffen uit aan de heilige engelen of aan de demonen? Hoe bewaakt Hij in het laatste geval de strafmaat?

³⁵⁷ Arnold Huijgen in *Waarom de wereld een hel nodig heeft*; blz. 55-56

³⁵⁸ Lucas 16:19-31

³⁵⁹ Arnold Huijgen in *Waarom de wereld een hel nodig heeft*; blz. 54

Huijgen constateert dat Lewis eigenlijk niet in te delen valt bij de drie belangrijkste visies. Dit geeft ruimte. Want waarom zou één van de drie belangrijkste visies het bij het rechte eind hebben?

Heerlijk, zo'n constatering. Dat zet aan om alles nog eens opnieuw te doordenken.

Op dit idee gaat Huijgen verder. Hij schrijft:

Vreemd genoeg is het goed nieuws dat geen van de theorieën klopt. De vraag naar de hel kan namelijk principieel niet met een theorie worden beantwoord die voorbijgaat aan het belijden over Christus. Zijn nederdaling ter hel is het belijdende beginpunt van het denken over de hel. De hel staat dus niet op zichzelf. Zij komt alleen in beeld in het licht van Christus. De hel is de dreiging waarvan Christus verlost, omdat Hij de dood heeft overwonnen. De wereld heeft een hel nodig als bestemming voor het ultieme kwaad. Als Christus het kwaad definitief wegdoet, is de hel de bestemming ervan. Wie de hel afschaft, verliest de taal om ultiem kwaad te benoemen en waarschijnlijk ook de overtuiging dat dit kwaad wordt weggedaan.³⁶⁰

In principe heeft Jezus het kwaad al overwonnen. Hij hoeft zijn heilige engelen maar te bevelen om het kwaad, als zijnde het trio de duivel, en beest en de valse profeet, weg te doen en het zal gebeuren. Dit trio zal in de poel van vuur en zwavel worden geworpen.³⁶¹

Al eerder heb ik geschreven dat daarna de ongelovigen, als bovenliggende partij, gegooid worden in de vuurpoel met brandende zwavel. Van daaruit kunnen zij al de demonen vertrappen en definitief vernietigen.

Op de nieuwe aarde heeft Jezus alleen deze hel nodig, als zijnde de poel van vuur en zwavel. Nu weten we dat Jezus pas terugkomt nadat zijn heilige engelen alles onder de voeten van hun HEER hebben gelegd. Jezus gaat echt niet voor een tweede keer de strijd aan met satan en zijn trawanten. Dat is al gebeurd. Jezus laat alleen, net vóór zijn terugkomst, zijn heilige engelen de weg vrij te maken voor zijn grandioze terugkeer.³⁶²

Bij Jezus geboorte was er een grote hemelse legerschaar aanwezig. Zij zongen:

'Eer aan God in de hoogste hemel en vrede op aarde voor de mensen die Hij liefheeft.'³⁶³

Tot aan het einde van Jezus' leven op aarde heeft deze legermacht paraat gestaan, maar Jezus heeft hun hulp niet ingeroepen.

Je weet toch dat Ik mijn Vader maar te hulp hoef te roepen of Hij stelt Mij onmiddellijk meer dan twaalf legioenen engelen ter beschikking.³⁶⁴

Jezus is tijdens zijn eerste komst vóór zijn troepen uitgegaan om zelf de strijd met satan aan te binden. Bij zijn terugkomst doet Hij het andersom, Hij stuurt zijn legioenen vooruit. Als vuur uit de hemel om allereerst de demonen in de poel van vuur en zwavel te gooien.

Tijdens Jezus' geboorte zingt een engelenschaar dat God de mensen liefheeft. Deze profetie wordt verder uitgewerkt tijdens Jezus' terugkomst. De ongelovigen worden weliswaar in de vuurpoel, dan

³⁶⁰ Arnold Huijgen in *Waarom de wereld een hel nodig heeft*; blz. 81

³⁶¹ Openbaring 20:10

³⁶² Handelingen 2:33-35, Hebreëen 19:12-13

³⁶³ Lucas 2:14

³⁶⁴ Matteüs 26:53

wel in de vuurpoel met brandende zwavel gegooid, maar dat gebeurt uit liefde, om te reinigen en om hen te gelegenheid te geven om de demonen te vertrappen.

Het laatste hoofdstuk **De wereld heeft een hel nodig** roept bij mij de grootste weerstand op. Dit, omdat geen enkele geschiedenis zich behoeft te herhalen! Dat geldt vooral die geschiedenissen die in de Bijbel beschreven zijn. Dat geldt in het bijzonder de heilsgeschiedenis.

Het verhaal over Job behoeft geen herhaling. God geeft aan de satan zoveel ruimte dat hij, door daarvan gebruik te maken, zichzelf ontmaskert. Job is daarvan het slachtoffer. Een korte tijd! Daarna spreekt God Job zeer persoonlijk aan. God herstelt het onrecht en geeft hem het dubbele van alles wat hij bezat. Job ontving nog 140 jaren, waarin hij rijk gezegend werd.

Zo heeft Job de hel ondergaan, een korte tijd. Daarna leefde hij nog 140 jaar lang en gelukkig.

In Jobs leven is de hel, in de tijd gezien, slechts een klein onderdeel geweest. In Jezus' leven evenzo, van kribbe tot kruis, zo'n 33 jaar. Op dit moment zit Jezus aan Gods rechterhand en beschikt Hij over de sleutels van de dood en het dodenrijk. De hel verandert daardoor van kleur. Jezus handhaaft daar het recht, zodat mensenrechten niet in verdrukking komen.

De zondvloed laat zien dat God zijn bijzondere straffen niet herhaalt. Dat is niet nodig, omdat na Jezus' terugkomst alles aan het licht zal komen. Jezus zelf zal dan alles duiden, zodat wij ervan zullen leren. Vandaar, dat herhaling niet nodig is. Het komt toch wel aan het licht.

De wereld heeft de hel niet meer nodig, omdat Jezus' kruisiging duidelijk en indringend aan het licht zal komen. Ná de opstanding uit de dood zullen ook zij die Hem doorstoken hebben, de kruisiging nog helderder verbeeld zien dan zij zelf hebben meegemaakt. Toen was hun zicht verduisterd, ná de opstanding uit de dood zullen zij alles helder zien. Ook zal Jezus' nederdaling in de hel zichtbaar worden. Jezus' overwinning op satan wordt dan zo inzichtelijk, dat deze voluit gevierd gaat worden.

Heilsfeiten gebeuren eenmalig en kunnen daarna nog vele malen herdacht worden.

Daarom hebben we in het verstaan van de Bijbel wél een hel nodig, die telkens van kleur verandert en zal blijven veranderen totdat de hel leegraakt, zodra iedereen uit de dood zal opstaan, raakt de oude hel leeg.

In de oude hel zijn mensen als schimmen aanwezig. Als zielen zonder substantie.

In de nieuwe hel, in de Gehenna, in de vuurpoel, in de vuurpoel met brandende zwavel, in de tweede dood, hebben mensen substantie. Bij hun opstanding uit de dood hebben zij een prachtig onvergankelijk lichaam ontvangen, waarin alles perfect werkt. Alleen, in dat nieuwe lichaam huist de oude geest, de geest vóór het sterven. Of kunnen mensen in het dodenrijk tot bekering komen? Omdat ze ook in het dodenrijk een persoon blijven, die kan blijven kiezen? Wie weet?

Mijn grootste weerstand bij **De wereld heeft een hel nodig** behelst dat in schurkenstaten de hel hier op aarde al echt aanwezig is. Denk aan wat Hitler, Stalin, Mao, Poetin, en zovele anderen, hebben aangericht.

De leiders van schurkenstaten hebben echt een hel nodig om hun volk gedeeltelijk te onderdrukken om zo het andere deel loyaal aan zich te binden.

Maar zo is onze God niet. Daarvoor heeft Hij geen hel nodig. Het is niet goed als een goede, liefdevolle God geassocieerd kan worden met de staatslieden van schurkenstaten.

Jezus maakt de hel overbodig. Gods heilige engelen bewaken de poel van vuur en zwavel, totdat al de demonen vernietigd zijn. Totdat alle mensen uit de tweede dood opgestaan zijn en de demonen kunnen wegzaken in een oneindige vergetenheid, in een zwart gat.

De wereld heeft een hel nodig die op termijn teniet zal worden gedaan. In die hel wordt ná Jezus' terugkomst het kwaad vermalen, doordat de demonen vertrapt zullen worden en de ongelovigen afstand zullen nemen van het kwaad, van alle gruwelijkheden van het kwaad. Door de hoofdaanstichters te vertrappen zullen zij gaan gruwen van het kwaad, omdat zij hen in de ogen zullen kijken. De vijandigheid en de venijnigheid zullen boekdelen spreken, waardoor de uit de dood opgestane ongelovigen een afkeer zullen krijgen voor alles wat slecht is. De vuurpoel is een reinigingsvuur waar zowel het kwade als het goede zichtbaar zal worden. Immers, alles zal aan het licht komen.³⁶⁵

Huijgen eindigt zijn essay met een open einde. Hij schrijft:

De bijbelse beelden zijn niet op één lijn te krijgen, en de meest inspirerende bijdragen over de hel zijn verbeeldingen, die ook in verschillende richtingen wijzen.³⁶⁶

Wij weten niet alles. Toch geeft het een ongemakkelijk gevoel dat na eeuwenlang nadenken over de hel er sprake is van open einden. Terwijl dit de kern van het evangelie raakt. Heeft Jezus nu wel of niet de satan overwonnen? Komt er uiteindelijk een einde aan het kwaad of suddert het kwaad nog eeuwenlang door in de hel? Is Jezus wel Overwinnaar en Redder van de wereld, als satan blijft voortbestaan? Kan satan dan later opnieuw in actie komen?

Ik wil niet te veel in herhaling vallen, maar wil toch wel bij elke verkeerde visie het zwakste punt aanwijzen waardoor ik niet achter deze visie sta.

- De Augustiniaanse visie: vergelding
De gedachte aan een hel met het karakter van een altijddurende straf om tot vergelding te komen. Die altijddurende straf is buitenproportioneel. Want tijdelijke overtredingen verdienen een tijdelijke straf.
Hoofdbreekpunten die aan deze visie afbreuk doen:
 - Wie straft: God, Gods engelen, satan en zijn trawanten?
 - Welk doel dient een altijddurende bestraffing?
 - Werkt de vergelding afschrikwekkend? Zo ja, voor wie dan?
- De Origenistische visie: herstel
Deze visie is mij sympathiek, omdat God alles en allen zal herstellen. En omdat het gebaseerd is op de Bijbelteksten uit 1 Korintiërs 15.
Alleen Origenes van Alexandrië heeft deze visie omkleed met gedachten die afbreuk doen aan deze hoofdgedachte en daarmee deze visie vertroebelt:
 - zijn leer van de pre-existentie van zielen
 - zijn leer dat het zelfs met de duivel goed komt
 - zijn leer over de werking van het reinigingsvuur; iedere zondaar steekt voor zichzelf de vlam aan

³⁶⁵ Lucas 8:17, 12:2, Matteüs 10:26

³⁶⁶ Arnold Huijgen in *Waarom de wereld een hel nodig heeft*; blz. 82-83

- De annihilationistische visie: vernietiging
In deze visie laat God de ongelovigen uit de dood opstaan om ze, nadat het laatste oordeel is uitgesproken, te vernietigen.
Sommigen laten die vernietiging niet direct gebeuren, maar pas nadat de uitgesproken straf deels is afgerond. Dus geen eeuwige straf, maar wél vernietigen.
Dit betekent dat God een deel van zijn schepping, met name de ongelovigen, vernietigt.
- De visie van C.S. Lewis: Iedereen krijgt uiteindelijk wat hij wil
Lewis legt de nadruk op de menselijke autonomie en vrijheid. Ieder mens krijgt wat hij of zij wil.³⁶⁷
Ik zie de mens meer als slaaf van satan. Hoe meer slaaf, hoe meer ontoerekeningsvatbaar.
Hoe meer verwijderd van de algemene genade, hoe meer de mens te verontschuldigen is.

Huijgen noteert in het slot van zijn essay:

Gelukkig gaat geen mens over het eeuwig oordeel over andere mensen: iedereen staat persoonlijk voor God. Dat is geen vrome smoes of handige manier om van vragen af te zijn, maar een theologische realiteit. Wie over de hel spreekt zonder het gewicht van het gericht gevoeld te hebben, doet er goed aan serieus te nemen dat in het evangelie juist degenen die meenden binnen te zijn, buiten komen te staan – en andersom. **Juist christenen, vooral theologen, lopen gevaar.** De vroomste mensen waren Jezus bitterste tegenstanders en de eersten om hem naar de hel te verwijzen.³⁶⁸

De bitterste tegenstanders van Jezus waren de Schriftgeleerden, die zich vastklampten aan hun interpretaties van de Thora.

In het essay van Huijgen krijgen de traditionele voorstellingen van de hel wel een heel grote plaats. Met het essay hebben tal van geleerden meegelezen, waardoor aan al die traditionele opvattingen extra kracht wordt verleend.

En toch, een open eind. Geen enkele opvatting voldoet.

In de afronding van mijn hoofddocument kom ik hierop terug. Zie blz. 27-31.

³⁶⁷ Arnold Huijgen in *Waarom de wereld een hel nodig heeft*; blz. 54

³⁶⁸ Arnold Huijgen in *Waarom de wereld een hel nodig heeft*; blz. 84

Register met Bijbelplaatsen

GENESIS	60, 79	8:11-12, 162
2:16-17, 108	66:22-24, 81	8:22, 111
3:15, 128		10:26, 188
12:3, 164	JEREMIA	10:28, 178
	3:12, 15, 75, 84, 123	10:40, 42, 126
EXODUS	10:10, 75	11:22, 13
34:7, 61		12:36, 5
	EZECHIEL	12:42, 12, 29, 43, 80, 87,
NUMERI	11, 55, 59	115, 141, 182
16:27-33, 13	14, 57	12:48, 126
	14:12-23, 54	13:12, 106, 107
DEUTERONOMIUM	20:44, 56, 59	13:40-42, 102
7, 130	36:21, 56, 59	15:23-26, 152
7:9, 61	36:21-38	18:23-35, 79, 91
7:9-11, 66	36:32, 54, 56, 58, 59	19:28, 12, 29, 43, 80, 86, 87,
	43:4, 56, 59	115, 141, 182
1 SAMUËL		23:8, 126
20:14-17, 163	DANIËL	23:33, 13
20:42, 163	7:9-10, 89, 90	24:30, 15
	12:2-3, 81, 82	24:36, 80
2 SAMUËL	12, 79	25, 70, 83, 91, 126, 128
5:6-8, 163		25:31-32, 47
9:1, 163	HOSEA	25:31-33, 16, 71
12:11-15, 14	11, 78	25:31-46, 83
24:11-14, 14		25:31-47, 35, 122, 125
	JONA	25:41, 84
JOB	3:4, 18	25:41-46, 91
3:10, 82	4:2b, 80	25:45-46, 84
		26:29, 107
PSALM	HABAKUK	26:38, 133
8, 180	1:13, 89	26:53, 186
58:11-12, 88		26:64, 15
103:6-9, 89	Nahum	27:46, 133
103:9, 15, 75, 84, 123	1:2-3, 40	27:51-53, 135
109:21-31,		28:10, 82, 126
	ZACHARIA	28:16-20, 152
SPREUKEN	2:8b-9, 89, 90	28:18, 5, 49, 71, 113, 131,
27:1-10, 143	2:5, 183	134
JESAJA		MARCUS
2:4, 145	MATTHEÛS	4:22, 52
25:7, 139	5:17-18, 73	12:25, 11
45:23, 137, 164	7:6, 126	13:26, 15
53:5, 133	7:13, 113	13:32, 80

LUCAS
 2:14, 186
 8:17, 188
 9:60, 111
 11:31, 12, 29, 43, 80, 87,
 115, 143, 182
 12:2, 188
 12:47-48, 168
 13:3-5, 96
 13:23-24, 90, 96
 13:28, 102
 14:14, 13
 15:7, 107
 15:10, 61
 15:14, 62
 16:19-26, 138
 16:19-31, 95, 185
 16:26, 35, 122, 136, 137,
 138
 21:27, 15
 23:30, 110
 23:34a, 8, 47, 78, 158, 179,
 182
 23:40-43

JOHANNES
 1:18, 16
 3:16-18, 39, 71
 3:17-18, 148
 3:18, 46
 3:36, 35, 75, 84, 122, 123
 3:41-42, 148
 5:14, 8
 5:27-29, 9, 49
 5:28-29, 45, 49
 5:29, 45
 6:60-66, 156
 6:67-69, 156
 8:11, 8
 10:27-30, 150, 151
 12:27, 7
 12:31, 6, 18, 77, 147
 12:47, 8
 14:2-3, 148
 14:1-3, 71
 14:6, 35, 122, 144
 14:28, 8
 14:30, 6, 18, 77, 147

15: 49
 16:10-11, 147
 16:11, 6, 18, 77
 16:12-15, 35, 122, 147
 16:12-16, 144

HANDELINGEN
 1:11, 5
 2:31-35, 134, 186
 2:33-35, 10, 80
 7, 102
 7:54, 102
 17:26-31
 17:27, 35, 122, 136, 137,
 139
 20:27, 120

ROMEINEN
 1, 168
 2:5-6, 13
 2:5-16, 35, 122, 123, 124,
 157
 5:12-21, 153
 5:15, 153
 8:27-30, 150
 8:38-39, 150
 9:18, 21
 11:25-26, 35, 97, 122, 140
 11:36, 35, 122, 152
 14:11, 26, 42, 61, 73, 75, 81,
 137, 158, 164, 182
 14:11b, 107
 16:20, 101, 128, 129, 130
 16:20 HSV, 101, 102, 112,
 128, 129, 148

1 KORINTIËRS
 1:8, 150
 6:2-3, 12, 29, 43, 80, 87,
 115, 142, 182
 15, 172, 188
 15:20-28, 137, 164
 15:22-28, 10, 29, 40, 43, 59,
 60, 90, 119, 138, 158, 176,
 184
 15:23-28, 81
 15:24-28, 84, 107, 182
 15:25, 18, 162

15:25-26, 73
 15:26, 119
 15:28, 26, 172
 15:35-58, 178
 15:51-52, 123
 15:51-55, 69
 15:53, 114

2 KORINTIËRS
 3:14-15, 25
 3:15-16, 139
 5:10, 5, 12
 5:14-19, 86
 11:31, 96
 12:2-4, 71

GALATEN
 3:13-14, 47
 5:22-23a, 156

EFEZIËRS
 1:8b-10, 42
 2:2, 18, 77
 3:16-20, 96
 4:8, 135
 4:8-9, 35, 122, 134, 135

FILIPPENZEN
 1:6, 150
 1:10-11, 150
 2:6-11, 56
 2:9-11, 42, 81, 107
 2:10, 61, 182

KOLOSSENZEN
 1:15-16, 109
 1:15-19, 10
 1:16-17, 35, 122, 152

1 TESSALONICENZEN
 1:4-10, 9
 1:10, 9
 1:10b, 9
 4:16, 5, 114
 5:2, 80
 5:21-24, 147

2 TESSALONICENZEN**1:3-10****1 TIMOTEUS****1:15, 8****2:1-6, 68, 86****2:2-6, 61****2:3-6, 42****1 TIMOTIUS****6:16, 178****2 TIMOTEUS****1:9, 56****4:1, 42, 43****TITUS****3:3-6, 56****HEBREEËN****1:7, 100****1:13-14, 129****5:7, 133****5:8-9, 133****6:19-20, 106****6:20, 78, 112****9:27, 12****10:1, 78****10:12-13, 11, 80, 186****10:27, 13****10:29, 40****10:30-31, 40****11:39-40, 146****12:3-13, 35, 122, 151****12:29, 89****1 PETRUS****3:17-4:6, 35, 122, 136****3:18-19, 72****5:8, 71, 132****2 PETRUS****2:9, 13****2:19-22, 35, 122, 143, 150****3:7, 9, 35, 122, 143****3:8, 139****3:9, 52****1 JOHANNES****2:11-12, 92****3:8, 35, 122, 145****4:14, 61****4:14-16, 35, 122, 148****4:17, 13****JUDAS****1:15, 13****6:6-7, 129****OPENBARING****1:7, 15, 42, 48, 154****1:18, 5, 14, 71, 82, 113, 114,****116, 131, 134, 170, 176****2:11, 45****2:18-29, 159****3:10, 175****3:21, 12, 43, 80, 87, 115,****142, 182****6:9-17, 175****6:16, 8, 9, 110****7:1-8, 177****7:8-9a, 72****11:1-12****14:1, 177****14:7a, 13****14:8-19, 8, 9****14:9-10, 94, 100, 102, 111,****128, 129****14:13, 12, 29****16:17, 35, 122, 123****16:9-18:24, 62****16:16, 143****19:1-8, 62****19:20, 73, 79, 94, 99, 108,****126, 183****20, 79, 108****20:4, 48, 83****20:5, 45****20:5a, 48****20:6, 19, 46, 48, 49, 106,****110, 112, 126, 145****20:7, 6, 72, 79****20:7-10, 154****20:8, 6, 6****20:8-9a, 79****20:9, 6, 47, 145****20:9b, 80, 90****20:9-10, 11, 100, 180****20:9b-10, 72****20:10, 6, 18, 79, 99, 108,****126, 128, 148, 176, 186****20:11 ev, 6, 115****20:12, 5, 11, 52, 90****20:12-13, 66****20:14, 18, 110, 112, 131****20:14a, 79, 181****20:14b, 79****20:14-15, 73, 183****20:15, 79, 99, 111, 183****21-22, 62****21:3, 35, 119, 122, 161****21:4, 18, 119, 161****21:5, 42, 172****21:8, 79, 84, 94, 100, 108,****127****21:12, 6, 82, 90****21:12a, 15****21:24-26, 146****21:26, 160****21:27, 83****22:1-5, 35, 122, 161****22:2, 26, 85, 149****22:2b, 18, 75****22:12, 12****22:12-15, 162****22:14-15, 83**

A